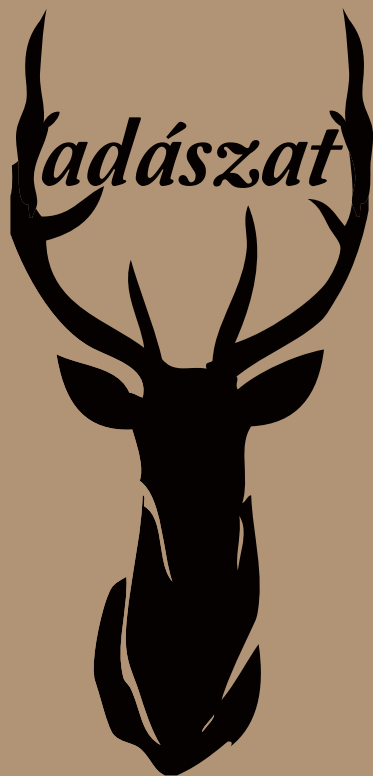

Szépirodalmi Figyelő

Irodalmi, kritikai, szemlésző folyóirat

2014
4

Hász Róbert prózája | Juhász Anikó, Orcsik Roland, Vass Tibor versei | Beszélgetés Földes László Hobóval a *Vadászat* című albumról | Kritikák Sánta Gábor, Józsa Fábián, Bors Richárd, dr. Vörös István, Mess Béla, Bruno Hespeler könyveiről

Szépirodalmi Figyelő

Irodalmi, kritikai, szemlésző folyóirat

Szerkesztők:

Pápay György (*főszerkesztő*), Vass Norbert, Vincze Ferenc, Zsávolya Zoltán

Főmunkatársak:

Buda Attila, Csillag István, Zsolnai György

Szerkesztőségi titkár:

Demus Zsófia

A szerkesztőség címe:

Postacím: 1462 Budapest, Pf.: 629.

Tel./fax: (1) 321-4757 • E-mail: szif@racio.hu

www.szepirodalmifigyelo.hu

Fedélterv: P. Szathmáry István

Nyomdai előkészítés: Layout Factory Grafikai Stúdió

Megjelenik minden második hónap 15-én

Előfizetési díj: 3000 Ft

A Szépirodalmi Figyelő által feldolgozott folyóiratok:

2000, Alföld, Ambroozia, Apokrif, Bárka, Beszélő, Confessio, Credo, Duna-part, Dunatükör, Élet és Irodalom, Életünk, Eső, Ex Symposium, Ezredvég, Forrás, Helikon (Kolozsvár), Hévíz, Híd, Hitel, Holmi, Irodalmi Jelen, Irodalmi Szemle, Jelenkor, Kalligram, Kortárs, Korunk, Látó, Liget, Lyukasóra, Magyar Lettre Internationale, Magyar Műhely, Magyar Napló, Mozgó Világ, Múlt és Jövő, Műhely, Műút, Napút, Opus, Ozon, Palócföld, Pannonhalmi Szemle, Pannon Tükör, Parnasszus, Partium, PoLíSz, Prae, Sikoly, Somogy, Spanyolnátha, Székelyföld, Tekintet, Tempevölgy, Tiszatáj, Új Dunatáj, Új Forrás, Üzenet, Vár, Várad, Vár Ucca Műhely, Vigilia, A Vörös Postakocsi, Zempléni Múzsza

Lapunk előfizethető a szerkesztőségben,
terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág.

Előfizethető továbbá közvetlenül a postai kézbesítőknél,
az ország bármely postáján, a Hírlap Ügyfélszolgálati Irodákban
és a Központi Hírlap Centrumnál

(Budapest, VIII. ker. Orczy tér 1., tel.: 06-1/477-6300; postacím: Bp., 1900).

További információ: 06-80/444-444; e-mail: hirlapelofizetes@posta.hu

Nyomdai munkák: *mondAt Kft.*, www.mondat.hu, Lázý Kft. • Budapest

Kiadja a Szépirodalmi Figyelő Alapítvány
Felelős kiadó: a Szépirodalmi Figyelő Alapítvány elnöke
ISSN 1585-3829

TARTALOM

■ SZEMLE

Tábori Zoltán: <i>A kastély</i> (Tekintet, 2014/3.)	3
Jánk Károly: <i>Itt most minden</i> (Élet és Irodalom, 2014. június 6.)	15
Juhász Anikó: <i>Fotó</i> (Vigilia, 2014/6.)	16
Kovács Kristóf: <i>Belváros</i> (Irodalmi Szemle, 2014/6.)	18
Orcsik Roland: <i>Nyaklánc</i> (Tempevölgy, 2014/2.)	19
Vass Tibor: <i>← Bibinke és → egy tintanyom</i> (Parnasszus, 2014/2.)	20
András László: <i>Ki az?</i> (Műút, 2014/3. [2014045])	23
Hász Róbert: <i>Mire a bárdok megérkeznek</i> (Forrás, 2014/5.)	25

■ VADÁSZAT

Vincze Ferenc: <i>Cserkelés vadászatra, avagy egy kulturális gyakorlat nyomában</i>	48
Majtényi György: <i>„Itt egykor császárok is vadásztak”</i>	61
Villangó-Török Ivett: <i>Preparátum, dioráma, műtárgy</i>	72
Vidosza Eszter: <i>Vadászat és szimuláció</i>	82

■ KÖZÜGY

Lemez, koncert, színdarab: <i>Vadászat</i> Beszélgetés Földes László Hobóval	91
---	----

■ KRITIKA

Varró Annamária: <i>Elmulasztott napforduló</i> (Sánta Gábor: <i>Fekete István</i>)	101
Kókai Márton: <i>Fekete könnyek</i> (Józsa Fábián: <i>Umzingeli</i>)	106
Szalai Zsolt: <i>Megkerült erdő</i> (Bors Richárd: <i>Avarpaplan</i>)	111
Koncz Tamás: <i>A cél keresztjén</i> (Dr. Vörös István: <i>Úton és útfélen</i>)	115

Makai Máté: „Hencegők” (Mess Béla: <i>Egy öreg vadász elmélkedései</i>)	119
Wallendums Péter: <i>Mindenki vadászkönyve</i> (Bruno Hespeler: <i>A vadászat kézikönyve</i>)	124

■ BIBLIOGRÁFIA

2014. május–június (Buda Attila)	129
----------------------------------	-----

Számunk szerzői	146
-----------------	-----

Lapszámunk borítóján P. Szathmáry István grafikája látható.

Lapunk megjelenését támogatták:

Nemzeti Kulturális Alap

dunafin

Dunafin Kft.

aLap Kft.

SZEMLE

Tábori Zoltán

A KASTÉLY

Az egyetem után pesti rokonomhoz, Ottó bátyámhoz kerültem ügyvédjelöltnek. Gyakorlatilag kétféle dolgot csináltam: a földhivatalba meg a cégbíróságra jártam, illetve angol vagy német nyelvű szerződéseket fogalmaztam.

Aztán egy délután a főnököm behívott magához. Az ügyfél cseppet sem hasonlított azokra, akikkel addig dolgom volt. Varga Zsoltnak hívták, edzőcipős, csupazseb-vászonadrágos, kinyúlt pulóveres, túlságosan is szolgálatkész fiatalember volt. A nagy zöld tárgyalóasztal fal felőli oldalán ült. Hogy maga választotta-e ezt a beszorított helyet, vagy Ottó bátyám ültette oda, nem tudom. Ottó bátyámtól kitelik az ilyesmi. Mindenesetre egyikünk se próbálkozott azzal, hogy az asztalra hasalva kezet szorítsunk.

– Zsolt P.-ben lakik, de lehet, hogy már nem sokáig – kezdte Ottó bátyám. – Úgy néz ki, kilakoltatják. Tudod, merre van P.?

Bólintottam. Kis falu az agglomerációs övezet szélén. A környék híres kirándulóhely. Hegyek, fenyvesek, ingókövek.

– A helyi téglagyár szolgálati lakásairól van szó. A gyárat a rendszer-váltáskor privatizálták. Az új tulajdonos kitalálta, hogy minek téglát gyártani, amikor ezen a szép nagy ingatlanon lakóparkot is lehet építeni. Úgyhogy a gyárat most elplanírozzák. Zsolték házát is lebontják.

– Az nem ház, hanem kastély – vágott közbe a fiatalember. – A faluban mindenki kastélynak mondja.

Hadarva beszélt, szinte köpkögte a szavakat. Olyan volt, mintha valami idegen nyelven szólalt volna meg. Egy darabig mindhárman zavartan hallgattunk.

– Ez nem az a téglagyár, ahová negyvennégyben, a deportáláskor összegyűjtötték a zsidókat? – törtem meg végül a csendet.

– De, az – felelte Ottó bátyám. – Attól még elplanírozzák. Egyetlen szalmaszál van, amibe bekapaszkodhatunk. Ha valóban kastély, nyilváníttassuk műemléknek. Akkor nincs bontási engedély.

Nem tudtam mire vélni a dolgot. Ha ebből per lesz, mi a másik oldalon szoktunk állni. És azt sem értettem, mi dolgom lehet ebben az ügyben. Hacsak nem nekem kell megfogalmaznom a kérelmet a Műemlékvédelmi Hivatalhoz. Ottó bátyám nyilván olvasott az arcomról, mert azt mondta:

- Ki kellene ugranod, hogy megnézd.
- Momentán ma nem kocsival jöttem – feleltem.
- Én kiviszem – szólt közbe Zsolt. – Kocsival vagyok.

A kocsirol kiderült, hogy kamion.

– Legjobban a Horváthékkal babráltak ki! – kiabálta túl a motorzajt Zsolt. – Az Ica Rózsaszentmártonban vett nekik házat. Vályogház, a tető megroskadt, az egész már félig összedült, de a Horváthék boldogok, hogy saját házuk lesz. Arra nem gondolnak, hogy mi a fenét fognak csinálni a világ végén, Rózsaszentmártonban. Se kutyájuk, se macskájuk Rózsaszentmártonban. Ahogy az Icát ismerem, az egész országban ott lehetett legolcsóbban házat venni.

Mínthogy nagyjából egyidősek voltunk, felajánlottam a tegeződést. Amúgy nem volt különösebb jelentősége. Nem beszélgettünk; csak ő beszélt. Ömlött belőle a szó.

– Aztán ott vannak a Kelemenék. Az Ica megígérte nekik, hogy elhelyezi őket valahol a faluban, ezért a Kelemen tovább keccsöl a gyárban, bontják a csarnokot. Sokan haragszanak rá, hogy az Ica seggét nyalja, és közben az orráig se lát. Előbb-utóbb az utcán találja magát ő is.

Az utat nézte meredten. Egyetlenegyszer se pillantott felém. Az az érzésem volt, hogy ha nem ülnék itt, akkor is elmondaná ugyanezt.

– A szomszédom, a Kovács kerek perec megmondta, hogy ő nem marad bontani a gyárat. Nem mintha sok hasznát vennék. Alkoholista, de hát melyik égetőmester nem az? Most vesz egy lerobbant lakókocsit, a sógora megengedte, hogy a kert végében felállítsa, aztán a feleségével ott fognak lakni. Ő meg azért nem hadakozik az Icával, mert nem akarja elszalasztani az olcsó lakókocsit. Már le is foglalta. Baromi nagy perspektíva, mondhatom.

Zsolt még az elején elmesélte, hogy ő meg targoncázott. Amikor megkapta a felmondását, akkor lovagolt át kamionra. Ahogy kivettem a szavaiból, ez se lehet nagy perspektíva.

– Ica a cigányokkal bánik el a legkönnyebben. Elég csak letenni elébük háromszázezer forintot, és már mennek is. Vesznek egy lestrapált BMW-t, beköltöznek valami szabolcsi rokonhoz, és boldogok.

A motorzajban, hadarásban nem érttem minden szavát. Az utat néztem, és próbáltam magamnak elképzelni azt a házat, a megnyomrodott, lerokkantosított, elbocsátott téglagyári melósok kastélyát.

– Ki az az Ica? – kérdeztem.

– Ja, azt hittem, az Icát mindenki ismeri. Ő a többségi tulajdonos. Tíz évig munkaügyis volt, aztán megvette a gyárat, és kinevezte magát igazgatónak. Nagyon magas lóról beszél velünk. Azt mondja, örülünk, hogy egyáltalán ad valamit. Jogilag egy fillért se kéne.

– És mennyit ad?

– Most úgy néz ki, talán lakásonként félmilliót. Mi leszünk a leggazdagabb hajléktalanok.

Ezután már végig hallgattunk mindketten.

P.-be egy bukkanó után ér az ember; az országút itt élesen balra fordul. Ha egy kamionos elaludna a volánnál, és nem venné be a kanyart, épp belerohanna a téglagyárba. Zsolt egyik utat se választotta. Talált a gyárkerítés mellett egy szűk mellékutcát, és oda hajtott be. Gödrös földút volt, tele kátyúval. Két kézzel kapaszkodtam, hogy ki ne repüljek a nagy bukdácsolásban. Pár száz méter után a kamion hirtelen megállt.

– Ez az.

Kopottas, lerobbant, egyemeletes épület mellett álltunk. Inkább hasonlított magtárra, mint lakóházra. Teljesen jellegtelen volt.

Zsolt leállította a motort. Mindketten az épületre meredtünk. Ő el-lágyultan. Én álmélkodva.

– Hát ez kemény menet lesz – mondtam kis idő múlva.

– Kemény menet? Mi lesz kemény menet?

– Levédetni mint műemléket.

– De miért?

Nem feleltem. A ház mögött ott nyújtózkodott a téglagyár. A csarnok oldalfalait kétfelől már lebontották. Mögötte hegyes-völgyes erdőség húzódott. Balra, az egykori agyagbányánál dózerok emelgették tolólapjaikat.

– Kiszállunk?

Nem láttam értelmét. Egyébként is, szemből feltűnt egy Renault, egy darabig tanácstalanul ácsorgott, villogtatott, végül tolatni kezdett. A kamionunk teljes szélességében elzárta az utat. Mögöttünk egy másik autó harsány tülkölésbe kezdett. Ez a kátyús földút szemlátomást igencsak forgalmas volt, de nyilván nem a kastély miatt.

– Innen is látom – mondtam. – Referálok a főnökömnek, aztán majd jelentkezünk.

– Visszaviszlek.

– Ugyan, ne fáradj, hazabuszozom.

Amikor beszámoltam a látottakról Ottó bátyámnak, furcsamód meg se fordult a fejében, hogy ejtse az ügyet. Megbízott velem, hogy másnap menjek vissza és készítsék fényképeket.

– Csinálunk egy kis portfóliót – dörgölte a markát elégedetten.

– Ottó bátyám, ha azt az épületet egy műemlékvédelmis meglátja, a hasát fogja nevéttében.

– Pontosán erről van szó. Ne lássák. Te ügyesen lefényképezed, ki se kell menniük. Te nem ismered ezeket a műemlékvédelmiseket. Alig várják, hogy valahová odaüthessenek egy stemplit. Sőhivatal, igazolnuk kell a létezésüket. Ráadásul P.-ben nincs egyetlen műemlék se.

– Jó, de miért adjuk a nevünket ehhez a kóklerséghez?

– Valamit nekünk is csinálnunk kell a pénzünkért.

Nem tudtam ugyan, miféle pénzről van szó, de nem akartam vitatkozni.

Az első képet az utca felől készítettem, hogy a régi artézi kút némi ódonságot kölcsönözzön az épületnek. Szép, gémeskútszerű, öntöttvas szivattyúja volt. Meghúztam a pumpakart. Zökkenve, kongva engedett. Vízét már rég nem láthatott.

Az épület nagyobbacska udvaron állt, néhány elsorvadt fa között. Drótkerítés vette körül. Igazából nem volt mitől elkeríteni, legfeljebb a senki földjét felverő gyomtól. Az udvar vörös agyagsivatagra hasonlított, fű nem nőtt rajta sehol. Ahogy körbesétáltam, azt is láttam, miért: szilánkos, kásás téglatörmelékkel volt felszórva. Szándékosan elfordítottam a fejem az ablakoktól. Egyik-másik mögött mozgott valaki.

A tető több helyütt megrogyott. Egy félig leszakadt, elgörbült, rozsdás ereszarabot sikerült olyan szögből fotóznom, hogy úgy nézzen ki, mintha díszes réz-vízköpő maradványa volna.

Csináltam két-három felvételt oldalról is. A ház innen egy vakolatát vesztett málló tűzfal képét mutatta. Befalazott ablakok-ajtók körvonalai látszottak rajta. Itt is, ott is titokzatos rendeltetésű vaskampók, csigák meredeztek.

Az épület hátulról keltette a legjobb benyomást. Innen monarchiabeli vasútállomásnak néztem volna. Hátrálni kezdtem, hogy az egész

benne legyen. A drótkerítés a téglagyár felé ki volt szakítva. Átléptem. Végig a gyárkerítés mentén fa raklapokon téglarakások sorakoztak. Évek óta állhattak ott, a fagy már kikezdte őket. Felkapaszkodtam az egyikre, és készítettem egy távlati képet.

Amikor visszabújtam a kerítés-hasádekon, egy idős cigány embert találtam az udvaron. A fák és az épület közt kihúzkodott vékony drótokat igyekezett eltüntetni. Keszeg, alacsony férfi volt, ágaskodnia kellett. Amikor meglátott, megmerevedett. Teljesen olyan volt, mint egy fekete bogár, amely halottnak tetteti magát. Ráköszöntem.

– Jó napot!

Mintha kicsit megkönnyebbült volna.

– Jó napot – felelte halkán, és újra nekiállt bogozgatni a drótot.

Három ilyen drót volt. Egyenként leszedte, és egy ócska vállfára feltekerte őket. Némán, mozdulatlanul figyeltem. Amikor végzett, rám nézett, és így szólt:

– Ha lenne szíves, megtenné, hogy újra kezdi?

– Mit?

– A filmezést.

– Minek? Már végeztem.

– Nem szeretnénk, hogy rajta legyen a szárítókötél.

– De miért?

A férfi a vállfát forgatta a kezében, azt bámulta, közben hallgatott. Az a fajta régimódi vállfa volt, amelynek zakó- és nadrágrészét vastag drót fogja egybe. Erre volt feltekerve a szárítóhuzal. Emberem kötélnék mondta ugyan, de egyértelműen drót volt.

– Semmi nem fog látszani ebből a képeken – mondtam végül, és hátat fordítottam, elindultam. Rekedtes hangon utánam szólt.

– Az Ica... Akarom mondani, az igazgatónő megtiltotta, hogy ruhákat szárítsunk kinn az udvaron.

Visszafordultam.

– Miért?

– Mert akkor úgy néz ki ez a ház, mint egy cigányputri. De hát hol szárítsunk? Szépen megkérem, törölje le a régit, és filmezzon újra. Abból nagy baj lesz, ha az Ica meglátja a köteleket.

– Ezek csak fényképek. És nem az Icának lesznek.

Megrázta a fejét.

– Előbb-utóbb itt minden az Icához kerül.

Megmosolyogtam ezt a cigány embert. Akkor még nem sejtettem, hogy mennyire igaza van.

Következő feladatként egy teljes napon át régi helyrajzi térképeket böngésztem, de csak annyit sikerült kiderítenem, hogy ez a határ az 1910-es évekig egybefüggő erdőrengeteg volt, az országút jellegzetes S kanyarja fölött épületnek nyoma se látszott. Sőt később sem. A kastélynak sohasem volt saját helyrajzi száma. Az ingatlan-nyilvántartás gyár-épületként tartotta számon. Titokban abban bízom, hogy mindez jobb belátásra bírja főnökömet, és soha többé nem hallok a p.-i kastélyról és szerencsétlen lakóiról. De nem így történt. Egy reggel Ottó bátyám a következő kérdéssel fogadott:

– Van kismagnód?

– Van – feleltem gyanútlanul.

– Ki kellene ugranod P.-be. A fotók mellé kéne egy kis oral history a portfólióba. Kiderült, hogy az a ház egy régi vadászkastély.

Valószínűleg igencsak megnyúlt képet vágtam.

– Ottó bátyám, megnézted te azokat a fotókat?

Úgy tett, mintha meg se hallotta volna.

– Az első emelet négyben lakik egy százéves öregasszony. A Tischler mama. Ott született, ott nőtt fel abban a vadászkastélyban. Fel kellene jegyezni, mire emlékszik a gyerekkorából, meg hogy a szülei miket meséltek neki a régi vadászatokról.

– Miért nem csinálja meg a Zsolt?

Ártatlan kék tekintettel nézett rám.

– Zsoltot halálosan megfenyegették.

Elhültem.

– Kicsoda?

– Az Ica. Közölte velem, hogy ha tovább ugrál, ráküld két nagydarab ukránt. Zsoltnak gyerekei vannak. Inkább visszalépett.

– Nem értem. Akkor miért foglalkozunk tovább az üggyel?

Unokabátyám fanyarul mosolygott, és jellegzetes mozdulattal hátragereblézte vörös fejbőrére hosszú, hófehér, megritkult haját.

– Te azért vagy itt nálam, hogy kitanuld a szakmát. Éppenséggel elmagyarázhatnám, hogy mi az érdekes számunkra Varga Zsolt lakás-ügyében, de jobban szeretném, ha magadtól jönnél rá.

Ottó bátyám szerintem már joghallgató korában vén róka volt. Most is be tudott csalni az ő utcájába.

– Na jó. Mit mondtál, hogy hívják? Tischler mama?

– Igen, de van még valami. – Kicsit habozott, aztán kibökte:

– Ne otthon keresd. Hanem a kocsmában.

A kocsmáé valaha „presszó” lehetett. Vaslábú műanyag székek, ke-rek asztalok, félhomály. Négy asztalnál ültek, körülbelül még kétszer annyi üresen állt. A biliárdautomata elromolhatott, mert egyfolytában villogott, és csattogva hányta a golyókat.

A pultnál kértem egy tonikot, aztán körülnéztem. A százéves né-nit nem láttam sehol.

– Keresek egy bizonyos Tischler mamát – fordultam vissza a kocsmáros felé. – Azt mondták, itt találok.

– Igen, egy órája még itt volt, szokása szerint csinálta nekünk a cirkuszt. Mérget vehet rá, nemsokára visszajön. Szívós egy vénasszony.

– Nem tudom, ugyanarról beszélünk-e. Akit én keresek, az százéves, és a kastélyban lakik.

– Az, hát persze hogy az, de honnan veszi, hogy százéves? Szerintem hetvenvalahány lehet. Az ott a fia. Törzsvendég. A vénasszony nem bír leszokni az istápolásáról.

Odanéztem, amerre mutatott. Vasutassapkás, vasutaszubbonyos, csenevész ember ült a sarokasztalnál. Az arca ferde, mintha elfeküdt volna. Egy kisfröccs fölött üldögélt.

Megköszöntem a felvilágosítást, odamentem a vasutaszubbonyos emberhez. Leültem vele szemben.

– Jó napot. Jól tudom, maga a kastélyban lakik?

Rám bámult. A szeme hordóként színi volt. Lassan a bő vasutaszubbonyába nyúlt, előkotort egy személyi igazolványt, kinyitotta, elém tolta. Egyetlen szót sem szólt.

Az igazolványra pillantottam. Tischler Jánosnak hívták. Ötvenhat éves volt.

– Maga a vasútnál dolgozott, vagy a téglagyárban?

A férfi összeszedte magát, és kipréselt két szótagot:

– Rok-kant.

Pár másodpercig ültem, próbáltam megfejteni a talányt. Aztán fel-álltam, de ekkor váratlan gyorsasággal, vasmarokkal utánam kapott.

– Nagyfröccs?

– Kisfröccs – mondtam, és lefejtettem magamról az ujjait.

Hoztam a pultról egy kisfröccsöt, odatettem elé, és már indultam volna kifelé, amikor hirtelen utánam szólt, pontosabban kásás hangon suttogott.

– Süllyed a hajó. A patkányok már elmenekültek.

Megtorpantam.

– Miféle patkányok?

– A cigányok. Főcint egy, főcint négy.

Tischler mamát mintha a föld nyelte volna el. Az ajtajára cédula volt kitűzve: A SZOMSZÉDBAN VAGYOK.

Bekopogtam a mellette lévő lakásba.

– Nyitva van! – üvöltött ki egy férfihang.

Beléptem az ócska ruhákkal teleaggatott, homályos folyosóra. Borostás, ösztövé, ötven körüli férfi hajolt ki egy ajtó nélküli ajtófélfá mögül.

– Hát maga mit keres itt? – förmedt rám.

– A Tischler mamához jöttem. Azt írta ki, hogy itt van a szomszédban.

– Hol él maga? Az a betörők ellen van kiírva! Tischler mama nincs itthon! Mit akar tőle?

Azt valahogy nem akartam elárulni, hogy ügyvédféle vagyok. Hirtelen ötlettel inkább azt mondtam, hogy újságíró. Ez azonban csak olaj volt a tűzre.

– Belőlem egy szót ki nem húz! Pedig itt akkora sztori van, de akkora! – üvöltött folyamatosan, és fel-alá járkált az egyszobás lakás különböző helyiségeiben, miközben én tisztes távolból követtem. – Ennek a sztorinak ára van! Ingyen egy ekkora sztorit! Hallatlan!

– Mi az ár?

– Egy százas! Ez az évszázad sztorija! És egy százasért elmondom! Most olyat tudhat meg, amit soha senki! Egy százas!

Azt hittem száz forintról van szó. Errefelé ennyi pénzért két kisfröccsöt is kaphat az ember. De aztán kiderült, hogy az a száz valójában százezer.

– De amíg nincs a pénz a kezemben, nem mondok egy szót se! Micsoda sztori!

És rohángált tovább a szocreál bútorokkal teli, szűk levegőjű lakásban, mint egy tébolyult.

– Biztos a kocsmába ment – mondta az égetőmester a földszint hármában. – Csinál valami enivalót, aztán megy a kocsmába veszekedni a fiával, hogy jöjjön és egye meg. Egész nap ingázik a konyha és a kocsmá közt, a reggelit, ebédet, vacsorát leveszekezi. Szerintem a János ebbe hülyült bele. Elfogad egy kávét?

Elfogadtam. Az összes többihez képest ez egy békés helynek látszott. Gondoltam, itt kivárom, amíg megjön az öregasszony.

– A sógorom villanszerelő – mondta az égetőmester. – Néha elhív segíteni, hogy egy kis pénzmagot keressek. De most horgászni megyünk.

Az égetőmester hatvan körül járhatott. Czinege Lajos hadseregének terepszínű vegyvédelmi ruháját viselte; úgy ült benne, mintha az egész világ atomszennyezett volna, és ez a horgászat lenne a túlélés egyetlen módja.

– Ma jó időnk lesz. Enyhe lesz a telünk is: magasan virágzik az ökörfarkkóró.

Ültünk, kávéztunk, és kibámultunk az ablakon. A távolban, az erdő szélén vadászelek sorakoztak, mint valami régi, őskori háborúból megmaradt őrtornyok.

– Itt mindig sok a kiránduló, és mindig eltévednek – szólalt meg az égetőmester. – Nem visznek magukkal iránytűt, és eltévednek. Aztán ahogy kiérnek az erdőből, minket látnak meg először. Ez a legmagasabb ház a faluban. Emeletes! Meglátják, és erre akarnak jönni, keresztül a földeken. Ha az irodából az Ica észreveszi... Tudja, ki az Ica?

– Tudom.

– Akkor jó. Szóval az Ica ilyenkor magából kikelve kirohan. És üvöltözik, hogy takarodjanak, ez magánterület! Ki is táblázta: Magánterület.

Az ablakmélyedésben újságpapíron szétnyomkodott kávézacc száradt. Azt néztem, és csak nagy sokára jöttem rá, mi olyan furcsa nekem. A fal vastagabb volt, mint amilyen széles maga az ablak. Mint valami lőrés, olyan volt.

– Milyen nő ez az Ica?

– Gazdag tramlí. Ő a tulajdonos, de néha úgy viselkedik, mint egy házmester. Beleszól mindenbe.

Sokáig hallgattunk megint. A kávé keserű volt, füstízű. Szívesen tettem volna bele utólag még egy kanál cukrot, de tartottam tőle, hogy az égetőmester sértésnek venné.

– Ha akar, eljöhet velünk horgászni – mondta. – Ide megyünk ki az Ököri-tóhoz. Ahol akad bot kettőnek, akad háromnak is.

– Meg kell várnom a Tischler mamát – szabadkoztam.

Az égetőmester bólintott. Az ablak előtt, alig kőhajításra, égnek emelt tolólapal egy dózer cammogott el.

Hallgattunk.

– Nem sok értelmét látom ennek! – mordult fel hirtelen az égetőmester.

– Minek?

– Hát hogy a Zsolt idehordta a fél könyvtárat a mamának. Hogy tudjon mesélni az úri murikról, ha majd jönnek a műemlékesek.

Rábámultam. A tekintetét elfordította, a sapkáját mélyen a homlokába húzta. Csillagos-sávós, amerikai baseballsapkát hordott. CHI-CAGO CUBS, ez volt ráírva.

– Maga nem akar itt maradni? – kérdeztem. – Élete végéig, itt a kastélyban?

– Mit számít, hogy én mit akarok? A Zsoltnak van egy alapvető tévedése. Itt lakópark épül, itt nem akárkik fognak lakni. Csak nem képzeli a Zsolt, hogy ellesznek velünk? Hogy az urak tudóbajos öregasszonyokat akarnak kerülgetni az úton, akik a kocsmából cipelik haza a piás, félnótás, rokkantnyugdíjas kölküket? Kamionozhat akármenyit, a Zsolt akkor is csak egy buta targoncás marad, aki nem lát meszebb a targonca villájánál.

Az égetőmester mindezt szenvtelenül, minden indulat nélkül mondta. De hiába nem emelte fel a hangját, a béke illúziója itt a földszint hármában szertefoszlott. Udvariasságból kicsit még ültem, néztem az ódon, zöld konyhabútor repedéseibe beleivódott téglaporcsíkokat, aztán felálltam, megköszöntem a kávé, és eljöttem. Útközben egy rozzant Ladával találkoztam, ahogy csúszkált a földúton. A jobb oldali fényszórója kifordulva lógott. Biztos voltam benne, hogy a sógor jön, hogy horgászni vigye az égetőmestert.

Tischler mama vagy a veretes mikszáthi mondatoktól, vagy az Icától való félelmében bujkált előlem, ki tudja, mindenestre a százéves asszony monológja a hajdani vadászkastélyról kimaradt a portfólióból. Biztosra vettem, hogy az ügyet ezzel lezártuk, az aktát postáztuk a műemlékvédelmisekhez, de megint csak tévedtem. Főnököm újabb meghökkenítő megbízást adott.

– Menj, járd végig az antikváriumokat, és szerezz valahonnan egy régi térképet P. környékéről.

Vettem egy nagy levegőt.

– Ottó bátyám! Még az elején elküldtél a földhivatalba meg a térképtárba, átnyalaztam mindent a téglagyár előtti korból, de a Zsolt kastélyának semmi nyoma.

– Tudom – felelte. – Nekem nem is olyan kell, amely ábrázolja a kastélyt. Hozz egy olyan térképet, amin csak az erdő látszik. Pénz nem számít.

Nem akartam akadékoskodni, inkább munkához láttam. És csodák csodájára, egy könyvárverésen már másnap megszereztem a kért térképet. Gyönyörű régi darab volt, az 1870-es években készült vízfestéssel. Horribilis összegbe került. A főnököm igen elégedett volt vele.

– Akkor most próbálj ide beleapplicálni, tudod, erre a helyre, egy kis vörös téglalapot. Ugyanolyant, mint amilyenek odébb vannak a faluban.

Főlegyenesedtem.

– Ottó bátyám, te tényleg azt képzeled, hogy én hajlandó leszek meghamisítani egy hivatalos szervhez benyújtandó dokumentumot?

– Ezt nem nyújtjuk be semmiféle hivatalos szervhez.

– Ez nem ahhoz a bizonyos portfólióhoz kell?

– De, ahhoz.

– Hát akkor kinek fogjuk benyújtani? Nem a Műemlékvédelmi Hivatalhoz?

Ottó bátyám nem válaszolt, csak sejtelmesen mosolygott.

Megint csak nem sok idő kellett, hogy a főnököm újra ugyanebben az ügyben hívasson a szobájába.

Egy festett szőke nő volt nála, előtte ismerősnek tetsző dosszié hevert az asztalon. A bemutatkozáskor Ottó bátyám engem a famulusának nevezett, a nőt pedig Kálózy Évának.

De én abban a pillanatban már tudtam, hogy ezt a nőt nem Kálózy Évának hívják. Hanem Icának.

Ica keskenyre húzott szájú, akaratos, ötvenes nő volt. Nem ért váratlanul, pontosan ilyennek képzeltem. Valahogy mégis megbabonázott, nem tudtam levenni a szemem róla, pedig a főnököm már a rám váró megbízást vázolta.

– Van egy bizalmi feladatom a számodra. Ráérsz ma este?

Bólintottam, és lassan unokabátyám felé fordítottam a tekintetemet. Furcsán mosolygott.

– Ismered a játékkaszinót a Kígyó utcában?

Megint bólintottam. Aztán visszafordultam a nő felé, mert hirtelen átvette a szót. Felállt, egyenesen rám bámult. A pillantása jéghideg volt.

– Este fél kilenckor kezdjen el játszani a kisteremben a Black Jacken. Ismeri a Black Jacket?

– Nem.

– Nem baj. Nyerni fog. Körülbelül húsz perc alatt nyerni fog... – a nő szeme a főnökökre villant – nyolc és fél milliót.

Megkövülten bámultam. A nő csúfondárosan mosolygott.

– Csak aztán vigyázzon, tovább ne játsszon. Pontosan nyolc és fél milliónál föláll és eljön. Mert ha elveszti, az a maga baja. Pontosabban a maguk baja.

Pattogó hangon beszélt, mint aki egész életében utasítgatáshoz szokott. Ösztönösen arra gondoltam, hogy egy ilyen nő vajon hogyan viselkedhet az ágyban.

Ottó bátyámhoz fordultam, és halkán azt mondtam:

– Attól félek, nincs alkalomhoz illő szmokingom.

Nem látszott rajta se meglepetés, se megütközés. Biccentett, és mosolyogva azt felelte:

– Semmi baj. Akkor én megyek.

Szerintem tudta, hogy nem vállalom. Engem csak azért hívott be, hogy az Ica ne négy szemközt mondja ki, mit ad a portfólióért, mennyit ér neki, hogy eltakaríthassa az útból a kastélyt.

Én meg nem lettem ügyvéd.

Tékinet, 2014/3.

Jánk Károly

ITT MOST MINDEN

Itt most minden a mienk.

Ezt itt mind mi hoztuk össze, mi terveztük, mi álltunk ott a bölcsője mellett, mi segítettük föl, ha elesett, de a sírjára már nem mi visszük a virágot, nem mi vessük fel rá a nagybetűket.

Kilátunk a függöny résein át is ragyogó napsütésre, és ha elhúzzuk, nagy, tágas panoráma tárul elénk.

Számba vesszük és számon tartjuk mindezt. Felsorakoztatunk. Vakut villantunk.

Futamidőt mérünk stopperrel kezünkben. Mint egy könnyűlovasság – keresztül-kasul járunk a szobákon.

Van még időnk, ezt hajtogatjuk. Van még időnk, hogy elmondjunk mindent, hogy elmondhassuk egyszer: ezt mind mi hoztuk össze, mi építettük, valaha rég itt minden a mienk volt.

Élet és Irodalom, 2014. június 6.

Juhász Anikó

FOTÓ

Igen, egy fénykép készül majd
rólam és rólad és
rólunk is minden bizonynal,
ha egymáshoz
közelebb megyünk,
s egy pontozódik ki
csupán...
az égbolt.

Ott állunk majd a ház előtt.
Bár állhatnánk akár a
tengerparton is.

Nyitott szemünkhöz
kamerát emelnek,
s a csontig látnak a kamera
mögött igyekvő szemek.

A képen a kezünk egymáshoz
ér. S fehér sirályok repkednek
csontjainkban. Nagy az a
tenger nekik, mely bennünk
hullámszik már évek óta.

A pihenéshez kellően
megtámasztott cölöpök kellene,
és sirálylábakhoz szokott apró,
érdes felületek.

Tollukon víz csillog,
görbül befelé,
akár a visszanéző napsütés.

S a fotókon felcsap a víz.
Az égboltra támaszkodna ő is,
akár a halandó, ki,
ha testéről leszakad,
az esés helyett inkább
lelkét ereszti szabadon.

Vigilia, 2014/6.

Juhász Anikó 1959-ben született Budapesten. Verset és esszét ír, műfordítással foglalkozik.

Kovács Kristóf

BELVÁROS

Már csak a fáradtság, ami a
 tegnaptól maradt,
 mint egyre szorosabb búcsúölelés.
 Miattad szerettem meg a belvárost.
 Mintha eljutnánk a magjához valaminek.
 Hogy nincs közelebb már.
 Szeretem, ha elfáradsz kicsit,
 ahogy megadod magad,
 kapaszkodsz belém, fogsz az éjszakain.
 Meg a villamos helyetti pótló buszon. Ez is egy hiány.
 Mint a lélegzésed hangja. Bár azt nem pótolja semmi.
 Nyakamon a forró levegőt, amit kilehelsz.
 Ölelve lenni egy éjszakán át.
 Mint két egymásra hajított törölköző,
 mintha eljutnánk a magjához valaminek.

Már csak a fáradtság maradt, alvás helyett
 a nyakadat néztem, ujjaid, ahogy öntudatlanul álmod rajzolni.
 És úgy néztem végig magunkon,
 mintha végig lehetne.

Irodalmi Szemle, 2014/6.

Orcsik Roland

NYAKLÁNC

Zajos rikoltás törte meg
 a jégbe fagyott utcát.
 Fönről hasított
 a nyers madárhang.
 Leguggoltam hozzád,
 krú, krú, utánoztam
 a V-alakban
 sereglő darvakat az égen.
 Aki élen haladt,
 hamar elfáradt,
 átadta helyét a társnak,
 e szövetség fonta egybe a rajt.
 Rám dőlve figyelted
 a légi nomádokat:
 közösen egy hatalmas,
 kitárt szárnyú őslényt
 formáztak.
 Lassan vonult
 a pulzáló jelenés.
 A darvakból
 apró gyöngyszemeket
 rajzoltál pici ujjaddal
 a levegőbe.
 Óvatosan megfogtam,
 s nyakadba kötöttem
 a tollas ékszer.

Tempevölgy, 2014/2.

Vass Tibor

← BIBINKE ÉS → EGY TINTANYOM

Készecske A Nagy Bibinből

„Például Diósgyőr fölött / a Szent-Lélek hegyen”

Kemenczky Judit

Vass honvéd, Szentléleken néhány napig,
 néhány Lillafüred és néhány Nagyhárs egyéves szóközött,
 de ez így néhány szóformában koholt,
 mert Nyíregyházáról sor- és szerszámozok le,
 és már nem is csak szerelmes verset írok,
 míg mások a rendszerváltást, hanem tiszta avangárékat.
 A Bakuczka el van vetve.
 Nem tudom tisztán, mitől tiszta avangaré,
 mármint a rendszerváltás, de jól hangzik,
 és mivel szolgálatot nyomok,
 amikor dr. Zűrös kikiabálja a köztársaságot,
 néhány múlhatatlan nap közé az is.
 Ki-ki abálja maszekban szalonnáját,
 őrpótlékát, disznómájkrém konzerv.
 Szentléleken őrszolgálat, Diósgyőr fölött.
 Végtére is *minden* Diósgyőr fölött van,
 élesek a sárlóktól bűdös szelek, lőszerek, feljebbvaló eszek.
 Párnapok lőszarok, állunk a vészben, állunk merészen,
 mentünkben üzpirosan karelgett a cél.
 A rádión lédikarnevált lehet fogni többféle változatban,
 más nem jön, ill. rontása tör ránk a dúló viharnek,
 viharszünetet jelentek Lillafürednek,
 ordashad áradata jelkel ellenünk,
 néhányszor hová is jelentsem,
 a kelletlen szélvész mitől tiszta avangaré,
 vesztünkre esküdnek ádáz hatalmak,
 s tudjuk, egy életen át kell küzdenünk.

Egy szoliban szeszelek, anyám mondja szolinak a szolgálatot,
 büntiből másnap egyedül meszelem a disznóólat.
 Néhány disznó tehát Diósgyőr fölött.
 Anyám mondja, kitrákotty, kell neked tintázni, fiam,
 szoliban nem lehet. (Apám, ha azt mondja,
 ne tintázz, arra érti, ne írjak. Semmit se nem.)
 Lehet anyám, csak nem szabad.
 Néhányra kicsit lesántulok.
 Mármint napra, míg állunk a mészben, állunk merészen.
 Mankósok, álljunk a nagy harcra készen,
 melyből az emberi nem új napja kél.
 Másnap megjönnek az újdisznók.
 Mivel én jól meszelek,
 azok meg nem bírják a tisztaságot, kiszöknek.
 Körvonalakban Jávorkútig a szaladás utánuk.
 Közben a meg-megállás. Fújtatás.
 A madárdal szép. Még szép, hogy a madárdal.
 A fújtatás folytatása. Csúnya, ami csúnya.
 Például a csúnya madárdal. De csúnya madárdal nincs.
 Mondom, hogy szép. Itt egy szép dalmadár. Altass, átok.
 Előbb huzatos, ami utóbb kárhuzatos.
 Dalmadár, ami alvó dalmadár.
 Szép még, ha dal, ha néhány alvólag hallgat.
 Ilyen a fújtatás. És még ne tintázzak, na nehogymán,
 mikor ezek föl vannak macskailag mászva a szófára,
 elég csak lihegni rajtuk, alattuk. Ó, Szentlélek, Nagyhárs,
 rezgi a rezgőnyár. Ó, hogy oda ne rohanjak.

Haha, itt egy szép, vicces dalmadár.
 Mondom, hogy vicces. Hogy hallgatódal.
 Hogy hallgatóddal szép, kiismerhetetlen.
 Hald vele a szépet. Aludd. Átkozd. Imád kezd:
 da csúnya nincs, da vicces példaul a dal,
 szép még, ami csúnya, ha hal, szép, vicces a halmadár.
 Tetszeni fog a dalhozónak.

Szép vagyok, da, ha írok. Még szép továbbá, ha dalok.
 Alvajáírok, szép vagyok így is, úgy is.
 Csúnya, akivé nem haldalok.

Amivé leszek, szép lesz az. Nagy dadafüstöm lesz
és nagy dadalángom, alvásom néhánysaját dalálom.
Sajnálom, hogy égni szép.
Hogy égni csúnya. Még szép hogy.
Vérünk nem omlott a harcban hiába,
mártírjainknak neve nagy lesz.
Dicső emlékük az fonja legszebb dalába,
melyért elestek: a boldog, avangáré jövő.

Agyalok vesszőkön, jobb-e kitenni a szépet csúnyának.
Vagy fordítva. Szűrén, szálán jön a halálmán.
Látom égni, látom, hogy a szép része alvásban csúnya,
és fordítva. Lángja szép, füstje fojt. Rojt hátán folt a holt,
moshatatlan lángszín, örökké füstszag a szájtátban.
Kínzó igában legörnyed hátunk,
mégis reméljük ama nagy paródiadalt,
szenvedve távol jövődöbe látunk,
harsogva zengjük a St. csatadalt.
Mondom kitátom a szám és szépen kihalok. Vesszőfutás.
Írmaom láng marad, füst másfelől akad.
A láng szép, és közben, ha madárdal.
Megfojtja a dal a fát, csúnya tett, mondom, hogy a faláng halad.
A haladás mindent dalt feléget, megfüstöl.
Füstpől szép dal, hal tátogása az alvás.
Hal rívása az írás. Nem sírás, ami bírás.

Folytathatnám a halálsort. Állunk az észegészben,
állunk *enyészen*. Tintázom. Lédig karnevál.
Körvonalakban itt érem utol a disznókat.

Parnasszus, 2014/2.

András László

KI AZ?

Antonius elhagyja Antonius.
Ki szeresse? Ráadásul nem is
ez a legnyomasztóbb
kérdés, hanem az, hogy kit is?
Mert azt ő maga is tudja,
hogy Antonius nem a városa, a katonái,
a megfogyatkozott számú serege,
de nem is hajdani szerencséje,
és a mostani balsorsa sem.
Akkor viszont kicsoda?
Ezzel a kérdéssel kell szembenéznie
ezentúl, sőt már egy ideje ezzel kellene
szembenézzen. De bujkál a kérdés elől. És retteg,
mert nem tudja a választ. És járkál
a városban, amiről eddig azt hitte, hogy az övé,
és betér egy kocsmába, majd egy másikba és
egy harmadikba is, holott régóta tudja,
hogy a kocsmákban szerzett válaszok
legfeljebb egy napig tartanak, de most
a negyedik, vagy talán az ötödik kocsmában,
erre már nem emlékszik pontosan,
– így szokott ez lenni –
egy Alexandriánál is keletebből származó
zsidóval ült egy asztalnál
– ez is kicsoda képtelenség
lenne máskor –, a zsidó öreg volt,
ahhoz kétség nem fér, valószínűtlenül
öregnek tűnt, s nem a szakálla tette,
sem az égtájak felé szétfutó homokszín
ráncok ösvényei, sokkal inkább
a beszéde volt az, ami mintha
nagyon messziről, egészen régről
szólt volna, és Antonius sokáig
nem is emlékezett másra – ez ilyenkor

a legtermészetesebb –, mint a zúgó fejében szóló lassú hangra, amely pont így szólt már előző este is – vagy hajnal volt? –, a kocsmazajban, és csak később, jóval később, mikor már rég kialudta a mámorát, és újra erőt vett rajta a kétségbeesés, akkor érezte, hogy valami van még e mögött a halk zúgás mögött, valami, ami megnyugtatóbb a hangnál, és mikor felidézte a szavakat, meglepődött, mennyire pontosan sikerült emlékeznie ezúttal, elégedj meg a kérdéssel, mondta az öreg, na persze, nem lesz könnyű, tette hozzá, de mégis jobban jársz, mint akik egy életen át választ keresnek. És állt Antonius a naptól síkossá váló falak fölött, és egyáltalán nem érezte magát nyugodtnak.

Műút, 2014/3. [2014045]

Hász Róbert

MIRE A BÁRDOK MEGÉRKEZNEK

Kinyitom a szemem, és olyan érzésem támad, mintha víz alól tekintenek a világra. Az olajfa levelei a fejem fölött csillámló pontokra török a napfényt. Behunyom a szemem, indulnék az álom után, de már nem érem utol. Maradnak hát a levelek, a villódzó fény, a keserédes ébredés. Valami mászik a meztelen bokámon. Felülök, előrehajolok. Körömnny, fekete bogár evickél fölfele a gyér szőrszálak között. Hagyom, hogy fölmásszon a lábszáramon, mikor a térdemig ér, elé teszem az ujjamat. A bogár kicsit ügyetlenkedik, végül sikerül felkapaszkodnia az ujjbegyemre. Óvatosan arrébb viszem, lerázom a fűbe.

Föltápázkodom, megszedülök. Hiába az árnyék a lombok alatt, a dél felől, a sivatag irányából érkező forró levegő meglegyint, elbódít. Hátamat a fának vetem, és megvárom, amíg a vérkeringésem helyreáll. A szolgálk valamivel arrébb, egy másik fa alatt pihennek. Felém fordulnak, a jelre várnak. Egyikük a hordszék rúdján ül, valamit majszol.

Alattam, a domb lábánál, a keskeny fahíd tövében egy kisfiú játszik. Miközben a patak vize fölé hajol, barna bőrén megcsillan a nap. Leszem, mit ügködik, majd mikor felegyenesedik, egy lapos tökhajó válik el alakjától, és indul el a sodrással. A gyerek a part mentén követi, szaporán lépked, hogy a nyomában maradhasson. Kicsivel arrébb a patak medre északnak fordul, a város felé. Fél mérföldnyire távolabb, ahol a városfal barnás csíkja kettészeli a látóhatárt, a folyam megszakad. Nem hiszem, hogy a tökhajó kitarat odáig. De a gyerek csak fut, s amíg fut, van remény.

Szinte szép ez a nap.

Elindulok lefele a dombon, kilépek a fák árnyékából. A délutáni nap lecsap a tarkómra. Meleg van, s a térdeim is fájnak, főleg a jobb, minden lépésnél belém szúr a láthatatlan tőr. A szolgálk utánam iramodnak a hordszékkel. Intek nekik, hogy ne siessenek, maradjanak csak mögöttem. Nem elég, hogy megöregedtem, el is lustultam. Taposom a port, papucsom minden lépésnél megtelik, kiürül. Egy idő után a fájdalom a térdeimben enyhül, jólesik a gyaloglás. Eszembe jutnak a régi idők, mikor szégyenemben sem ültem volna hordszékbe. Gyalog vagy lóháton közlekedtem, nem igényeltem mások segítségét. Tiszteltek emiatt. Majrától tudom, elárulta nekem. Én meg büszke

voltam, hogy többre becsülnek a kövér bírónál vagy a méltóságos papjaiknál, holott nem is vagyok fájtájukbeli. Vajon tisztelnek-e még? Vagy csak eltérnek, mint az oroszlánfalka a kivénhedt hímet, várnak türelemmel, míg magamtól ki nem dőlök. Talán már számolják a napokat, latolgatva egymás között, mennyi lehet még hátra. Majra egy idő óta nem beszél.

Mire a városkapuhoz érek, alaposan kimerülök. De ha eddig kitarítottam, most már nem visszakozhatom. A két kapuőr kihúzza magát, kiegyenesíti dárdáját. Bólintok, még mosolyognom is sikerül, vagy csak én hiszem így. Ahogy átérek a boltív alatt, elfog a kísértés, hogy beüljek a hordszékbe. A palota még messze van, a térdeimben a fájás fokozatosan visszatér. Összeszorítom a fogaimat, húzom tovább magam után a lábaimat. Sok az ember körülöttem, köszöngetnek, intgetnek. Ha szeretetük nem őszinte, színlelésük is jólesik. A Sárkányfogadó előtt a karaván már útra kész. A tevék és a lovak felmálházva. A kereskedők két napja érkeztek, kicserélték az áruikat, s amint a nap lenyugszik, a hűvös első órájában továbbállnak. Régebben el nem mulasztottam volna az alkalmat, hogy szóba elegyedjek velük. Merre mennek, mit visznek, mikor térnek vissza? Olykor megajándékoztam őket néhány tömlő sörbettel. Ügyeltem a jó híremre.

A palotában nem szólok senkihez, fölvánszorgok a lépcsőkön, s a szobámba érve úgy dőlök le a széles heverőre, mint a kivágott cédrus. Lábam zsidbadnak, kapkodva veszem a levegőt. Adok magamnak néhány órát, mielőtt újra hivatalba bocsátom személyemet.

Hirtelen sötétedik be. Mire kész vagyok a fürdővel, s Majra rám adja a ruhámat, körbetekeri köntösöm övét, megfésüli ritkás hajamat, este van. Talán már nem is tudnék meglenni a mozdulatai nélkül. A részemé lettek, kisajátítottam őket. Egykor feketén fénylő haja néhol már őszbe fordul. Ahogy forgolódik körülöttem, lehajol, igazgatja ruhámat, meglegyint olajának illata. Olyan érzés, mint idegen országból hazatérni. Egyszeriben közlékennyé válok.

– Ma délután a hegyekről álmodtam. Emlékszel, amikor elvittelek vadászni a hegyekbe?

– Régen volt.

– De emlékszel.

Hallgat.

– Esténként más-más völgyben vertük föl a sátrunkat. Azt ettük, amit elejtettem. Nyulat, fácánt, egyszer még egy kecskét is löttem, íjjal,

emlékszel? Teát főztünk a tűz fölött, összebújtunk a pokróc alatt, és hallgattuk az éjszakai erdő neszeit.

Nem válaszol. Ha nem, hát nem. Témát váltok.

– Kik jönnek ma? – kérdezem.

– A fogadós, Ramaul. Meg a molnár.

Ramault persze ismerem. A molnárral megküzdök. A nevek kihullanak a fejből, de a formákra emlékezni szoktam.

– Hogy néz ki? A molnár.

– Alacsony, kopasz.

Megvan.

– Mi a neve?

– Ibár.

– Ibár! Más senki?

– Senki.

Kiegyenesedik, szemembe néz. Többet tud rólam, mint én. Nem vagyok hozzá őszinte, mert miközben beszélgetünk, a lányra gondolok, aki estére az ágyamban fog várni rám. És ezzel tisztában van. Hűsége néha megrémiszt.

Fölsóhajtok.

– Majdnem szép nap.

Nem kedvelik az öreg bírót, inkább jönnek az öreg helytartóhoz. Még mindig idegennek számítok a szemükben, de egy idegen igazságérzetében jobban megbíznak. Miközben lefelé ballagok a lépcsőkön, megpróbálok kitalálni, mit akarhatnak. Nyilván anyagi oka lehet a nézeteltérésüknek. Vagy asszony. Vagy mindkettő. A törvény szerint ügyüket írásban is elő kellett volna terjeszteniük, de a rendelkezéssel már senki sem törődik. A legkevésbé én. Egy közös vacsora, néhány pohár bor, ez inkább kedvünkre van.

Az előtérben várnak. Amikor megpillantanak a lépcsőfordulón, a helyi szokás szerint méltósággal meghajolnak, így várják, míg leérek és köszöntöm őket.

– Áldás szálljon a hátatokra!

– Amiképpen a tiédre, nagyuram! – felelik egyszerre.

Betessékelem őket a fogadóterembe. Az asztal megterítve, tálakban hideg sült, túró, olajbogyó, lepénykenyér, zöldhagyma, kapros öntet. Kancsóban bor, citromos víz. Semmi pompa. Szalam a fal mellett áll, sorára vár. Tekintete rezzenéstelen, öltözete makulátlan, mint mindig. Ahogyan házigazdához illik, megvárom, amíg helyet foglalnak a kere-

veten, majd leülök velük szemben. Szalam előrelép, bort tölt a poharakba. Alig fiatalabb nálam, keze mégis biztosan tartja a korsót, nem rezzen meg egy pillanatra sem. Lezajlik a szokásos szertartás: csippenünk egy falatot, megrágjuk, lenyeljük, utánaküldünk egy korty bort.

Miután mindhárman letesszük a poharunkat, megszólalok:

– Halljam, urak, miben állhatok szolgálatotokra?

Nem kerüli el figyelmemet, hogy Ibár, a molnár, lopva a másokra pillant. A fogadós Ramaul régi ismerősöm. Igaz, több éve is van már annak, hogy megszűntem rendszeres vendége lenni a Sárkányfogadónak. Megöregedett ő is. A boltot most a fia, Haleb vezeti. Fészkelődik egy sort, rám néz. Dús, szinte buja szakálla fekete keretbe zárja arcát. Még mielőtt kinyitná a száját, rájövök, hogy ezeknek nem egymással van bajuk.

– Úgy áll a helyzet, nagyuram, hogy ezúttal inkább mi lennénk a te segítségére – dörmögi mély hangján.

Kíváncsian felvonom a szemöldököm.

– Nocsak.

Most a molnár szólal meg. Hangja alig hallható, már-már suttogó, bocsánatkérő, hegyeznem kell a fülem, hogy megértsem.

– A tegnapelőtti karavánnal jött egy követ.

A gyomrom, akár ha jeget nyeltem volna, egy pillanatra megfagy. Igyekszem nem mutatni. Mégis eltelik kis idő, mire a dolgok helyre rendeződnek a fejemben.

– Mi van vele?

– Ott alszik a fogadómban – mondja Ramaul. Mintha megegyeztek volna, hogy felváltva beszélnek.

– Alszik? Két napja?

– Mikor megérkezett, alig állt a lábán a kimerültségtől. Közölte velem, hogy három hónapja úton van. A köpenye alatt felismertem a Birodalom kék zubbonyát. Azt ajánlottam, pihenje ki magát, mielőtt idejön a palotába. Mégsem illik porosan, fáradtan beállítani a nagyúrhoz. Előszedtem a finom, mézes boromat. Nem sajnáltam tőle. Adtam neki. Meg egy kicsit a porból is, észrevétlenül, a kupába. Lesz egy csöppnyi fejfájása, mikor felébred.

– Ha tegnapelőtt érkezett, miért csak ma szóltok?

Hol az egyikre, hol a másokra nézek, nem tudván, melyikük válaszol.

A fogadós folytatja:

– Összeült a Tanács. Tanakodtunk, mi legyen.

Hátradőlök a kereveten, mély levegőt veszek. Mindent értek. Nagylelkűek. Nem akarnak döntenek nélkülem. Vagy inkább félnek. És ez érthető. Figyelem őket, ők meg engem. Ők azt lesik, hogyan reagálok, én meg azt kutatom rajtuk, mit várnának tőlem.

– Ha felébred, hadd jöjjön – mondom Ramaulnak azt, amit a legkevésbé szeretnék mondani. – Beszélni akarok vele. Nem tudhatjuk, miért küldték.

A molnár kopasz feje szaporán bólogat.

– Én is ezt mondtam – suttogja. – Ugye, Ramaul, én is ezt mondtam!

– Ezt mondtad.

A fogadós szemmel láthatóan más véleményen van. Intek Szalamnak, töltsse tele a kupákat.

– Nyugodj meg, Ramaul – mondom neki. – Jól cselekedtetek.

Iszogatunk, visszafogottan falatozunk, igyekszünk másról beszélni. Az aszályról, a megről, a bárdok közelgő versenyéről, azonban hangulatunk fátyolos, mintha szürke hamulepel borított volna be mindent, eltompítva hétköznapi dolgaink kontúrjait. S ez nem változik egész este. Két óra múlva szedelőzködnek, távoznak.

A fiatal lány az ágyamban kötelességtudóan kezdeményez. Meleg és buzgó, és bár a testem önkéntelenül válaszol az ingerre, valójában nem vagyok vele. Megérzi, megmerevedik, majd folytatná, aztán újra leáll.

– Mi történt?

– Menj el – mondom neki.

– Mi a baj? Velem van a baj?

Megijed, kapaszkodik belém. Próbálkozik még, azt hiszi, a ráme-nősségén múlik. Finoman eltolom magamtól.

– Ez nem rólad szól. Csak menj.

Nem érti, de szót fogad. Kíváncsi vagyok, bánkódik-e reggelig, amiért nem sikerült kielégítenie az öreg kéjencet. Nem valószínű. Sokáig ébren maradok, tekintetemmel szűröm a sötétséget. Később, mikor végre elalszom, mindenért kárpótol az álmom. Ismét a hegyekben járok, arcomat hideg szél mardossa, szikláról sziklára szökellek, s nem tudok jóllakni a csípős levegővel. Szabad vagyok, mint a kőszáli kecske, melyet üldözök.

A követ pontosan délben érkezik a palotába. Ramaul egy órával korábban elküldte hozzám egyik inasát, hogy figyelmeztessen. Felesleges

volt, hajnal óta készen állok, amióta felébredtem. Bőséggel megreggeliztem, az étvágyammal hál'isten semmi gond. A reggeli készülődés közben elmondom Majrának a követ dolgát. Nem is igyekszik leplezni, látom szemében a riadalmat. Mozdulatai lelassulnak munka közben, lemossa arcomról a borotvahabot, megtöröl.

– Nem akartalak megijeszteni – mondom.

Hozza az illatszert.

– Ezért küldted el a lányt? – kérdezi.

– Hát ebben a palotában semmi nem marad titokban? Amúgy meg köszönöm, hogy aggódsz értem.

Bedörzsöli a szert a bőrömbe, csíp, de jólesik. Már azt hiszem, elereszti füle mellett a megjegyzést, amikor hátrébb lép, és így szól:

– Aggódok is. Napok óta érzem a baj közeledtét. A tej a kamrában két napja nem alszik meg. Az alhasam úgy fáj, mint amikor még megvolt a vérzésem. Vigyázz a követtel, nagyuram. Mellesleg, a titkaidat nem az ágyasaid őrzik.

Meglepődöm azon, hogy egy fiatalembert küldtek. Nem lehet több huszonöttnél. Fehér köpenyét karjára vetve álldogál odalenn, kék zubbonya, fekete nadrágja pormentes, csizmája fényesre suvickolva. Bokrétás kalpagja hóna alatt. Oldalára csatolt görbe szablyájának hüvelye kék bársonnyal bevonva, aranyozott hímzés díszíti. Nem kincstári darab, a fiú nyilván jó családból került a seregbe. Ahhoz túl fiatal még, hogy hadjáratban gazdagodott volna meg. Avagy ki tudja. Haja hirtelenszöke, hátul pici lófarokkal. Lefelé jövet a lépcsőn van időm szemügyre venni. Háttal áll nekem, és a falra aggatott bronzlapokat tanulmányozza. Egy tucát van belőlük, egymás mellett sorakoznak, végig a fogadóterem belső falán. Ahogy a lépcső elkanyarodik, úgy tárul föl előttem a fiú arcéle. Kicsit pisze orr, majdhogynem lányos arc.

Annyira belemerül a lapokba, hogy észre sem veszi, amikor mögéje érek.

– Isten hozta, követ úr!

Megperdül, mint akit kígyó mart meg. Kalpagja kiesik hóna alól, lábam elé gurul. Megelőzöm, egy már-már fürge mozdulattal lehajlok, és felemelem.

– Helytartó úr... köszönöm – elveszi a kalapot. Így, szemtől szemben, még lányosabbnak tűnik az arca. Ámbár lehetséges, ahogy öregszünk, minden fiatalban nőies vonásokat vélünk felfedezni.

Ugyanakkor, és ez ellentmond az előbbieknak, kék tekintete kemény, mint a befagyott tó jege. Figyelmesen fürkészköz, tetőtől talpig

végigmér. A kék szempárban kendőzetlen csodálkozás. Értem az okát.

– Az öltözékemen ámul, igaz? Ez a helyi viselet. Bizonyára szokatlan szoknyában látnia egy férfit, pláne korombelit, de higgye el, ebben a provinciában, ezen az éghajlaton nagyon előnyös. És kényelmes.

– Hát persze – bólogat készségesen. – Nagy errefelé a hőség, kétésgkívvül.

Hogy könnyítsek helyzetén, s eltereljem figyelmét magamról, a falra aggatott bronzlemezekre mutatok.

– Szépek, nem igaz?

– Azok, nagyon – fordul vissza a fal felé. – Sajnos nem értem az írást, nem tudom elolvasni.

– Akkor a provincia nyelvét sem ismeri?

Szégyenlősen elhúzza a száját.

– Csak pár szót, éppen annyit sikerült megtanulnom indulás előtt, hogy el ne vesszek útközben.

– Minden évben, a nyári napforduló idején – magyarázom – ide, ebbe a városba gyűlnek össze az ország költői a távoli hegyvidékekről, a szavannákról, a tenger mellékről, és versenyt szaválnak. Évekkel ezelőtt az a megtiszteltetés ért, hogy beválasztottak a zsűribe, melynek feladata kiválasztani a legszebb verset. Nagy kitüntetés, főleg egy idegen számára. Ezek a bronzlapokra vésett írások a győztes bárdok költeményei.

– Nahát. Ezek is olyan dalversenyek, mint amilyenek mifelénk dívnek?

– Nem. Nem, itt tilos énekelni a verset, zene sincs mellé. Csak verselnek.

– Zene nélkül?

– Pontosan. Itt a zene és a vers külön műfaj.

– Nahát.

– Kedveli a verseket, követ úr?

– Nem veszem hasznukat.

Gyengéden karon fogom és beljebb terelem.

– Egy kis frissítőt?

Hangjában megkönnyebbülés csendül: – Ó, azért igazán hálás leszek! Reggel óta hasogat a fejem.

– Szokni kell az itteni klímát.

Szalam sörbetet kínál, kiszolgálása kifogástalan. Egy fővárosi palotában is megállná a helyét. Gyerekes dolog, de ez most büszkeséggel tölt el.

– Köszönjük, Szalam.

Megvárom, amíg eloltja szomját. Nem fogja vissza magát, egy hajtásra kiissza a poharat.

– A palotában természetesen előkészítettünk önnek egy kényelmes szobát. Majd üzenek a fogadóba, hogy küldjék át a holmiját.

Egy mély bólintással tudomásul veszi, de még mielőtt hangot adna köszönetének, folytatom:

– Mi sem áll tőlem távolabb annál, hogy hivatalos beszélgetésbe kényszerítsem, mielőtt kényelembe helyezné magát nálunk, ellenben abban sem kívánom megakadályozni, hogy amennyiben sürgős és fontos üzenete van számomra, azt átadja.

Elmosolyodik.

– Még be sem mutatkoztam.

– Ez igaz.

– Engedelmevel: Ernold Rollf, a II. Gyarmati Hadsereg századosa. Nem áll fel, ahogyan az illem diktálná.

– Örvendek, százados. Az én nevemet bizonyára ismeri.

– Hát persze, Orten helytartó úr.

Olyan régóta nem hallottam más szájából elhangzani a nevemet, hogy egy röpke pillanatra úgy tűnik, mintha nem is rólam lenne szó. Errefelé én csak *nagyúr* vagyok.

– És mi újság a Birodalomban? – kérdezem.

– Uralkodónk bölcs kormányzása jóléttel és boldogsággal árasztja el népét szerte az országban – feleli készségesen. Majd mosolyogva folytatja: – Azért persze mindig akad egy kis lázongás itt-ott, hogy ne legyen unalmas az életünk.

– Errefelé szerencsére béke honol. Mihozzánk különben is lassan jutnak el a hírek, s azok sem túl megbízhatóak. Elég távoli provincia.

– A legtávolabbi, ha engem kérdez. És nem veszélytelen az út idáig.

– Akkor sem volt az, amikor én jöttem ide.

– Az jó régen volt már, ugye, helytartó úr?

– Harminc éve lassan.

Ajkával elismerően csücsörít, mintha füttyenteni szeretne, de meggondolja magát.

– Nem sok helytartó marad meg ennyi ideig állomáshelyén.

– Nem tudhatom. Nem ismerek másokat.

– Önnek mi a titka?

– Lenne titkom? Ha csak az nem, hogy békeszerető ember vagyok.

– Nem hiányzik a Főváros? A Birodalom szíve? A pezsgő élet, a politika, a civilizáció?

– Ott szolgálom az Uralkodót, ahova a kötelesség szólít – felelem.

– Kényelmes élete lenne odahaza, szép nyugdíj várna magára.

Szeretnék belelátni a fejébe. De ahhoz szekerére lenne szükségem. A lehető legszerényebb mosolyommal mondom:

– Talán már ahhoz is öreg vagyok, hogy hazatérjek.

Hátrafordul, poharával int Szalamnak, hogy kérne még sörbetet. Nincs tisztában vele, viselkedése mennyire modortalan, errefelé illetlenség a házigazda szolgálját utasíthatni.

– Két évvel ezelőtt a Gyarmati Hadsereg elindított ide egy követet – mondja.

– Valóban? S mi történt vele?

– Ezek szerint nem ért célba?

– Feltételezem, ez költői kérdés. Nem tartom valószínűnek, hogy egy követ a városunkban elkerülte volna figyelmemet. De ahogy ön is megjegyezte, nem veszélytelen az út idáig.

Végre nem engem bámul. Tekintetét körbehordozza a termen.

– Szeretném megismerni a várost – közli velem.

– Semmi akadálya. Holnap elkísérem.

– Nem venném a lelkemre, hogy miattam fáradjon. Feltalálom magam.

– Ahogy óhajtja.

Kardja útban van az asztal alatt, igazgatja.

– Nyugodtan lecsatolhatja a fegyverét, százados. Ez nyugalmas vidék, itt nincsenek ellenségei.

– Úgy tapasztaltam, hogy a hódítókat sehol sem szívlelik – feleli fanyarul.

Majdnem kiszalad a számon, mi a véleményem egy tejfelesszájú tapasztalatairól.

– Talán igaza van, jobb félni, mint megijedni – értek vele egyet.

Nemsokára magára hagyom. Szalam majd felvezeti a szobájába. Én is visszahúzódok a sajátomba. Magányos vagyok, jólesne Majra társasága, de neki esze ágában sincs fölbukkanni. A délutánom azzal telik, hogy heverészek, bort kortyolgatok, lebzselek haszontalanul. Bosszant egy érzés, hogy ez a fiatal századosocska elfoglalta előlem az egész palotát, aminek persze semmi alapja, és mégis. Mintha egy véreb kószalna odakinn a folyosókon, s csak itt, a zárt ajtók mögött érezhetném magam biztonságban. Elég öreg vagyok már ahhoz, hogy

bátran bevalljam félelmeimet. Szerencsére a bor idővel átsegít egy nyugalmasabb állapotba.

Hirtelenfehér, bántó fényre ébredek. Reggel van, miközben arra sem emlékszem, mikor volt este. Majra rántotta félre a függönyöket, hallom a hangját, de nem értem, amit mond. Mintha két külön világban lennénk, s én csupán sejteném az övét. Alakja homályos árnyként kering a szobában. Felülök az ágyon, ennyi kaland egy időre elég is.

– Mi bajod van? – mordulok rá. Nem szokott ilyen durván ébreszteni.

– Ezt látnod kell, nagyuram!

Kítárja a balkon ajtaját, a huzat végigfut meztelen testemen. Hozza a köntösömet, rám teríti.

– Mi történt?

– Nézd meg magad.

Felállok, és kibotorkálok a teraszra. Megkapaszkodom a korlátban. Lenézek a palotaudvarra, de nem látok semmi különösét. Fák, sövények, szökőkút.

– Mit kéne látnom? – zúg a fejem, egész lényem visszakívánczik az ágyba.

Mellém lép, karja az orrom előtt, a nagy fügefafa irányába mutat, az udvar végébe, közvetlenül a kerítés mellett.

– Ott.

Kidörzsölöm szememből a maradék homályt. A százados az, a fa alatt áll, félmeztelenül. Csak a csizma és a fekete nadrág van rajta. Elsőre nem értem, mit művel. Mintha megdermedt volna mozdulat közben. Egy értelmetlen mozdulat közben: egyik keze kinyújtva, a másik csípőjéhez húzva, törzse kissé oldalra hajol, térdei megroggyanva. Észreveszem, hogy mégis mozog. Nagyon lassan. A kinyújtott kar fokozatosan visszahúzódik, a másik ugyanakkor előre nyomul. Súlypontját áthelyezi egyik lábáról a másikra, majd fél lábra áll, oldalt lép. S mindezt lassan, idegesítően lassan. Megvilágosodom. Negyed százada, hogy utoljára láttam ilyet. Annyira anakronisztikus a bennünket körülvevő világgal, amit a százados a palota udvarán művel, hogy nem tudom megállni, kibuggyan belőlem a nevetés.

– Rollf százados harcművész.

– Tinálatok művészet a harc?

Képtelen vagyok a fenekemen megmaradni, miközben ő a várost járja. Ebéd után rábukkanok, amint a Fő téren téblábol. Teljes pompában, kalppal a fején, csizmában, uniformisban. Kezében jegyzetfüzet, néha feljegyez valamit. Örülök, hogy a téren találom. A térre büszke vagyok. Én hoztam rendbe, én köveztettem ki. Az én művem. Húsz évvel ezelőtt itt sár volt, mocsok, bűz. Nyáron döglegyek ezrei lepték el a teret. A szomszédos piacról a koszt, a hulladékot ide hordta az eső. Minden jelentősebb üzlet a városban a térre nyílik. A hentes, a pékség, a szatócsboltok, a zöldséges. Évekig gyözködtem a Tanácsot, hogy kövezzük le. Időbe telt, mire megtanulták, a közjóért tenniük is kell valamit. Végül beadták a derekukat, elhordtuk a mocskot, kitararítottuk a teret. Keskeny csatornát ástunk a falig, ahol a folyó elhagyja a várost, ezzel megszabadultunk a szennyvíztől. Kőfaragókat fogadtunk fel, a hegyekből köveket hoztunk, hamarosan a sár is megszűnt. Pár évre rá javasoltam, építsük ki az öntözőrendszert a közeli falu határában, hogy megduplázzuk a termést, s ne legyen a város jóléte kiszolgáltatva a karavánok kereskedőinek.

A százados a szobrot bámulja a tér közepén. Körbejárja.

– Ez maga lenne? – kérdezi, amikor megállok mellette.

– Fogjuk rá.

– Szobrot emeltek a helytartójuknak?

– Amiért sokat tettem a közjóért. Egyébként tiltakoztam.

– Úgy látom, nem eléggé.

Nem is. Áruljam el neki, mennyire hízelgett a hiúságomnak? Mindamellettt vérig sértettem volna a Tanácsot, ha megtiltom. Nem kommentálok pikírt megjegyzését.

– Szép ez a tér.

– Szerintem is.

– És ez a sok üzlet, szinte minden épület egyforma, egymás mellé simul. Tökéletes!

Lelkendezését gyanúsnak találom, de nem szólok. Csendben figyelem, ahogy feljegyez valamit. Hiába állok közvetlenül mellette, szemem már túl gyenge ahhoz, hogy meglessem, mit ír a füzetbe.

Elindul a fal felé. Vasalt csizmája katonásan kopog a kövezeten. Igyekszem lépést tartani vele, pedig fájnak a lábaim, és a hőség majd-hogynem elviselhetetlen. Alig látok embert az utcán. Még a gyerekek is eltűntek, nem rohángásznak a házak között, csend van, mintha gyász ülné meg a várost. Közben tudom, minden ablak mögül kíváncsi tekintetek szegeződnek ránk.

– Milyen magas a fal? Húsz láb? – kérdezi.

– Huszonkettő.

– Nem sok. Emellett elég elhanyagoltnak látszik. Sőt, nem csak látszik, az is.

– Nem volt ki ellen megerősíteni. A helyiek hírből sem ismerik a háborút.

– Lám, ez is a Birodalom erejét igazolja. Még ilyen távol a Fővárostól is béke van.

Azért van béke, mert távol a Főváros. Mondanám, de persze nem mondom.

Fölkapaszkodik a létrán a mellvédre. Kelletlenül követem. Nem könnyű a függőleges mászás. Odafönn megállunk, alattunk, előttünk kiszélesedik a világ. A százados leveszi a kalapját, zsebkendőjével megtörli a homlokát. Izzad, szőke haja ragacsos a verejtéktől. Csodálom kitartását a vastag zubbonyban, de hadd főjön.

Előremutat, a dombok és az olajfák irányába.

– Azon túl kezdődik a sivatag, igaz?

– Pontosan.

– És mi van a sivatagon túl?

– Mezők és erdők. Pásztornépek.

– Adóznak nekünk? Azok a pásztornépek – visszateszi a kalapot a fejére. Oldalán a színes bokréta meglibben a lanyha szélben.

– Nem adóznak, kereskednek.

– Az nem ugyanaz.

– Jó viszonyban vagyunk velük. Gabonáért, sörért, borért, szövétért cserébe kapunk tőlük húst, bőrt, élőállatot. De nem könnyű átjutni a sivatagon nyáron. Nem is igen erőltetjük.

– És azok a hegyek?

Kelet felé mutat, ahol a távoli égboltot kékes hegyvonulatok csipkézlik. Áttetszőknek tűnnek, mintha híg festékekkel kenték volna fel őket az ég kupolájára.

– Áthatolhatatlanok. Hegyek és hegyek, mély szurdokok, zuhatagok, havas bércek. Kőszáli kecskék és hópárducok hazája. Fiaitalabb koromban sokat vadásztam arra.

A vadászmultam szemmel láthatóan nem érdekli. Tekintetével ismét a dombokat fürkészi, mintha keresztül akarna látni rajtuk.

– Szeretném megismerni azokat a mezőket a sivatagon túl. Gazdag vidék?

– Gazdag. Egyszerű, de gazdag. Az ott élő törzsek békések. Rengeteg az erdő, hajóépítésre alkalmas fákkal. Bölény- és antilopcsordák vonulnak végtelen szavannáin. Folyóiban hemzsegnek a halak. Asszonyaik gyönyörűek, dús keblűek, ringó csípőjűek, és rajonganak az idegenekért. Megtiszteltetés a számukra, ha fehér ember szeretői lehetnek.

A százados előreszegezi állát.

– Mennyi ideig tart átkelni a sivatagon?

– Három nap, de ilyen melegben kockázatos vállalkozás.

Oldalt fordítja a fejét, rám villantja hófehér fogsorát.

– Ha nem az lenne, nem is érdekelne.

Arca elkomorul, tekintete újra a távolba mered.

Megköszöri a torkát. Hangja egyszeriben lágy lesz, elveszíti katonás keménységét.

– Az Uralkodó gyengélkedik.

– Szomorúan hallom. Remélem, nem komoly.

– Persze, hogy nem! – vágja rá kapásból. – Csak hát a kora, ugyebár, előbb-utóbb mindenki megöregszik.

Mit tudsz te az öregségről, gondolom magamban, tested ruganyos, izmaid kemények, hamarabb kielégítesz egy nőt, mint amennyi idő alatt én a budin megkönnyebbülök.

– Szeretne még egy utolsó hódítást magáénak tudni. Felrakni egy apró ékkövet díszes koronájára, most, élete alkonyán.

– Van még egyáltalán hely azon a koronán? – kérdezem.

– Ez is költői kérdés volt, ugye?

– Mindenképpen.

Hamarosan kimentem magam, otthagytam. Fáradtságra, megre hivatkozom.

Egész délután az ágyam szélén ülök. Lógatom mezítelen lábfejemet a hűvös márványra. Három hét múlva megérkeznek a bárdok. Talán van, aki már útra is kelt a távolabb élők közül. Mire megjönnek, a lányok feldíszítik a tereket, házakat, virágba borulnak a palota termei.

Majra bejön a szobámba, letérdel elé, majd a sarkára ül. Arra vár, hogy mondjak valamit. Én meg arra, hogy kérdezzen. Nem szólunk, csak nézzük egymást. Tekintetében gyanakvás. Aztán gondol egyet, ölébe veszi a lábfejemet, s masszírozni kezdi. Ez mindig jólesik, segít a vérkeringésemnek.

Egy idő után lehajolok, megfogom a kezét.

– Majra, menjünk el újra vadászni a hegyekbe! Mint régen. Te meg én.

Nagy, barna mandulaszemű végigmérnek. Komolytalannak tart. Elengedem a kezét.

– Na, mondd csak ki, mondd már! Vén bolond vagyok, nem is élném túl az utat!

– Kimondtad helyettem.

– De nem, Majra, higgy nekem! Van bennem annyi erő, képes vagyok rá, és úgy érzem, ha megteesszük, olyan lehet megint minden, mint régen. Újjászületünk a hegyek között!

Fejét lehajtja, nem látom az arcát.

– Mit szólsz hozzá?

– Mihez kezdesz a követtel?

Majra szereti elrontani a dolgokat. Úgy érzem magam, mint akit csaláson kaptak. Elhúzom a lábamat, felállok.

– Küldd be a lányt!

Lesüti a szemét, szó nélkül fordul ki a szobából. Azzal büntetem, hogy meghagyom pillanatnyi tévhitében. Rendbe rakom magam, öszszefogom a köntösömet, papucsot húzok. Kimegyek a teraszra, körülnézek a palotaudvaron. A századost nem látom, és máris jobban érzem magam. Másrészről furdal a kíváncsiság, vajon hol lehet éppen?

Meghallom a lányt magam mögött. Visszamegyek a szobába, és a székre mutatok.

– Ül le!

Nem érti, a szék nem az ő helye.

– Ül csak le.

Leül, de szeme folyton rajtam csüng. Nyilván azt hiszi, a múlt éjszakai csorbát szeretném kiköszörölni. Ezúttal azonban nem köszörülök csorbát.

– Találkoztál a követtel, aki itt kószál a városban?

– Találkoztam, nagyuram.

– Mi a véleményed róla?

– A véleményem?

Nem tud mit kezdeni a kérdéssel, ezért egyszerűsítek.

– Csinosnak találsz?

Megfontolja a választ.

– A maga módján.

– Nem túl nőies?

– Nőies?

– Olyan... olyan lágy. Kisfiús.

– Nem értelek, nagyuram: kisfiús vagy nőies?

– Jaj, te lány... arra vagyok kíváncsi, milyennek látod női szemmel. Őszintén, semmi baj nem lesz, akármit is mondasz.

Ha már megnyugtattam, nem habozik.

– Nagyon csinosnak találok, igen. Olyan katonás. Határozott. Igazi férfi, aki...

– Jó, elég, értem.

Na, kvittek vagyunk, Majra, bosszút álltam magamon helyetted.

– Csak azért kérdeztem, mert nem szerettem volna olyasmit kérni tőled, amihez nem lenne gusztusod.

Talán nem így kellett volna fogalmaznom. A lány teste észrevehetően megfeszül, kerek melleinek bimbói nekinyomódnak a vékony ruhának. Alig vesz levegőt. Kissé elbizonytalanodom a csorba köszörülését illetően, de elhessegetem a kísértést. Sietek gyorsan túlesni rajta, még mielőtt legyűr a féltékenység, s meggondolnám magam.

– Szükségem van a segítségedre.

Egész éjjel ébren maradok. Virrasztok, s kínlódom, most veszik el játékszeremet. Kiüritik Szent Gráloamat, örök ifjúságom zálogát. Hogy csillapítsam a bennem kavargó feszültséget, a régi időkre gondolok. Megpróbálom felidézni magamban az első itt töltött éveket, de folyton csak Majra arca tűnik fel előttem. Mindaz, ami később megragadt ebben az Isten háta mögötti világban, ott volt Majra lényében. Általa és vele szerettem bele ebbe a provinciába. És mégsem tudok visszaemlékezni arra az első alkalomra, amikor találkoztunk. Mint ha nem is lett volna első alkalom. Mintha találkozásunk és a találkozásunkat követő szerelmes évek csak folytatásai lettek volna valami régeinek, valami nálunk is ősbibb, megörökölt sorsnak. Amikor megérkeztem, ő már itt volt a palotában. Szolgálólánynak kaptam, de a Tanácsnak minden bizonnyal titkolt szándékai is voltak vele kapcsolatban. Ha nem is voltam már tejfelesszájú, mint ez a századosocska, aki odakinn méri fel a városomat (az én városomat!), de erőm teljében voltam. Ha azt tervezték, ami megtörtént, jól számítottak. Amennyiben volt bennem hajlam a zsarnokoskodásra (Majra szerint volt), azt ő rövid úton kiirtotta belőlem. Viszonzásul elárultam őt. Jöttek újabbak, fiatalabbak, majd nem-Majrák. Cserélődtek, mentek és jöttek, legtöbbjüknek a nevére sem emlékszem. Pusztuló porhüvelyem álságos életelírjei. Nem többek a hamis csodaszereknél, amiket

apró üvegcsékben árulnak sarlatánok a vásárokon, örök életet ígérve általuk.

A terasz ablakán már derengeni kezd a hajnal, mikor a lány belép a szobámba.

– Megszerezted?

Kezembe nyomja a jegyzetfüzetet.

– Sokáig tartott.

– Nehezen aludt el – mentegetőzik.

Lelekiismeret-furdalás hadakozik bennem féltékenységgel. Erős bennem a késztetés, hogy beszámoltassam az éjszakáról. Milyen volt? Beletörődő parancsteljesítés, vagy élvezte is? De nem akarom tetézni az aljasságomat, és a válaszáért is tartok. Többé úgysem leszek képes hozzáérni. Rolf százados izmos, kisportolt teste után ebben a fiatal lányban kár lenne elherdálni maradék önbecsülésemet.

Gyertyát gyújtok, és belelapozok a füzetbe. Nem valami ügyes rajzoló, ezt rögtön megállapítom, ennek ellenére az ábrák felismerhetők. A Fő tér tojás alakú, közepén a szobor, alatta ez áll: *Orten emlékműve*, kétszer aláhúzva. Rosszmájú kis nyikhaj. A tér város felőli oldalán az üzletek alapvonalai átrajzolva, egyetlen, hosszú épületté alakítva, fölötté egy szó: *kaszárnya*. A túloldalon hasonlóképp, mellette egy szó: *istállók*. A tér északi csücskén, ahol most a kerek, csücsös magtár áll, a papíron egy széles kocka szerepel, több szomszédos épületet magába olvasztva, mindez átsatírozva, alatta az írás: *fegyvertár*. Lapozok. A palota elnagyolt alaprajza. *Tisztiszállás*. Anyátok. Lapozok. A városkapu belülnézetből, csak a boltív látszik, és jobbról-balról egy-egy darab a falból, de vastagon átixelve: *új kaput az északi oldalra*. Következő lap. A nyugati fal egy csíkja, felülnézetből, szemben vele egy L alakú épület, kerek udvarral, ami nem lehet más, mint a Sárkányfogadó, az épület kereteit adó vonalak közé beleírva: *parancsnoki központ*.

Becsukom a füzetet, eleget láttam. Visszaadom a lánynak.

– Maradj mellette, míg fel nem ébred. Ne fogjon gyanút.

Szó nélkül távozik. Mikor egyedül maradok, leroskadok az ágyra, és arcomat a kezembe temetem.

A lány napokon át a századosnál alszik. A parancs önfeláldozó túlteljesítése? Kétlem. A fiatalúr napközben a vidéket járja, úgy parádézik lován a város utcáin, a környező falvakban, mint aki leendő dicsőségének helyszíneit veszi lajstromba. Nincs értelme tovább húzni az időt, minden egyes elherdált napot saját magamtól sikkasztok el. Egyik

délután, mikor tudom, hogy a százados odakinn van a falakon túl, felkeresem Ramault a fogadóiban.

Rég nem jártam nála. A vendéglő nem sokat változott, az asztalok újak, de a fűrészporról beszórt padló, a füstös lambéria a régi. Haleb, Ramaul fia épp úgy néz ki, mint az apja húsz évvel ezelőtt. Még a szakállát is ugyanúgy nyírja. A bevált formán minek változtatni? Meghajol előttem, majd hátravezet, aztán föl a szűk, tekerdő lépcsőn.

Ramaul, mikor meglát a kinyílt ajtóban, felugrik, elébem jön.

– Nagyuram, megtiszteltetés számomra!

– Már vártál, ugye?

Belépek, a fiú becsukja maga mögött az ajtót. Kettesben maradunk.

– A feleséged? Régen üdvözöltem.

– Odakinn van a faluban, a szüleinél.

Hellyel, borral kínál, utóbbit elutasítom.

– Kiderítettem, mik a Birodalom szándékai – mondom. – Nincs új a nap alatt.

– Engedelmeddel, elejétől fogva tudtam.

– Bölcsebb vagy, mint én.

– Te meg jobb ember. Mindig jobbat vársz, nagyuram.

– De azt nem tudad, hogy a te fogadodat szemelte ki parancsnoki központnak.

– Nézzünk oda!

– És új kaput vágatna az északi falba.

– Azt!

– A magtárat pedig fegyvertárrá bővítené.

– Ej!

– És a tér egyik felén végig istállók épülnének. A szemközti soron meg a kaszárnya.

– Ho-hó! Ezt mind ő mondta?

– Belelestem a füzetébe.

– Akkor azt rajzolgatta naphosszat. Találgattuk, miben sántikál.

– Hát így állunk – tárom szét kezeimet.

– Ismerős helyzet.

– Az bizony. Kíváncsi rá, mi van a sivatagon túl.

Ramaul megsimogatja szakállát.

– Máris?

– Célratörő. A Fővárosban sokra vihetné.

Elnézünk egymás mellett, előzékenyen félreállunk, utat engedve a másik gondolatainak. Az övéit nem látom, nekem viszont folyton a

bárdok járnak az eszemben, az évenként megrendezett költőversenyeik sorsa, ha ez a város felvonulási területté válik. Végül Ramaul tesz pontot tétova kivárásunkra, és így szól:

– Akkor mutassuk meg neki. Haleb majd elkíséri.

Az esti tisztálkodás után visszatartom Majrát. Szemében hitetlenkedés. Újra szeretkezni vele olyan, mint egy barátságos mérkőzés régi ellenfelek között, ahol nem a győzelem számít már, hanem a játék maga.

Rollf százados két nap múlva úgy dönt, nekivág a sivatagnak. Megbízható vezetőt kér tőlem, Halebet, Ramaul fiát ajánlom neki.

– Többször járt már a sivatagon túli törzseknél – mondom neki. – Ismeri a vidéket.

Másik két napba telik, mire felkészülnek az útra. Tartalék lovat is visznek magukkal, több napra elegendő vizet, élelmet, abrakot az állatoknak. Haleb olyan idős lehet, mint a százados. Csak éppen egy másik világ szülötte. Mozdulatai vontatottak, nem siet. Megértem. Minden szerszámot kétszer ellenőriz a lovakon. A szíjakat meghúzza.

A Sárkányfogadó előtt állunk, és figyeljük őket. Egy tucat nézelődő ember, komor, zárkózott arccal. A lány is köztünk van, kezében zseb-kendő, néha a szeméhez emeli. Remélem, nem veszíti el a fejét. Tűz a nap. Majra nem tágít mellőlem, napernyőt tart a fejem fölé. Reggel, mielőtt kibújt mellőlem az ágyból, azt mondta, a fiatal lányok, akikkel hosszú időn keresztül ámítottam magamat, olyan jövővel kecsegtettek, amelyik sosem jön el. Igaza lehet. Ő legalább életben tartja emlékeimet.

Majd elindulnak. Senki nem integet nekik, ők sem néznek vissza. Ernold Rollf, a II. Gyarmati Hadsereg századosa nekivág a nagy útnak. Mire kilovagolnak a kapun, a tér kiürül. A lány halkán felzokog, most már teheti.

A türelem napjai következnak. Ahogy a száraz évszak végén az eget kutatjuk kóbor felhők után, úgy fürkésszük a sivatagot a lovasra várva. Az olajfaligetekon és dombokon túl, alig százlépésnyi szikkadt savanna után kezdődik a sárga, végeláthatatlan homokvilág. A szélső dombokról, az olajfák hús árnyékából is messzire el lehet látni a pusztaságban. Az ember beleborzong a gondolatba, miközben a gránátalma vörös, lédús magvaival csillapítja szomját a susogó lombok alatt, hogy milyen lenne elveszni abban a délibábos, izzó kietlenségben.

A sivatag megállíthatatlanul nyomul előre, évről évre majdnem egy lábnyit ragad el az ember világából. Annak idején, mikor a környék-

beli falvak öntözőrendszerét terveztem, egy vascölöpöt vertem le a savanna akkori szélére, s minden év tavaszán kimentem megmérni, mennyivel jött közelebb a homok. A cölöpnek már több éve nyoma veszett, a folyton változó, lassú hullámok módjára sodródó dűnék maguk alá temették. Nem telik bele egy emberöltő, és a fenyegető homok itt fog hullámlani a dombok lábánál.

Már nem csak én járok az olajfák ligetébe hűsölni, a fél város kivonul délutánonként a családjával a dombok közé, zsvajgó gyereklármával tölti be a környéket. Mintha pusztán a természet iránti vágy hajtaná ki az embereket. A fűben szétterített pokrócok tarkállanak, fonott karkosarokból zsemlék, sajtok kerülnek elő, vékony nyakú borosüvegek emelgetik apró fejüket a heverésző testek fölé. Férfiak kártyáznak, sakkoznak, nők kötögetnek, horgolnak, vagy csak illedelmesen maguk alá húzott lábakkal tereferálnak olyasmikről, amikről a nők tereferélni szoktak. Valaki mindig áll a dombon, amelyről a sivatagra látni.

Ha éppen nem a ligetekben mulatom az időmet, visszavonulok dolgozószobámba, előveszem a bárdok énekeit, és minden fogalmazókészegemet összeszedve fordítgatom a verseket hazám nyelvére. A feladat nehéz, mert bár az ihlet forrásai ugyanazok, szerelem, bánat, öröm és veszteség – hisz' mi másról szólhatnának az ember énekei a földön? –, anyanyelvem szavait túl gyengéknek, tartalmukat túl hígnak találom ahhoz, hogy általuk hűen visszaadhassam a helyi költők lírájának gazdagságát. Tisztában lévén munkám hiábavalóságával, immár nem hazám leendő olvasóinak érdekében kínlódom, erőlködöm a szavak dzsungelében, holmi megszállott felfedező módjára küzdve magamat előre a metaforák és hasonlatok liánerdejében, hanem hogy minél több rétegét fedezhessem fel a verseknek, melyek minden újraolvasás, szó- és képelemzés során újabbnál újabb tereket, rejtett értelmeket tárnak fel előttem.

Egyik délután, belefáradva a szavakkal való viaskodásba, felkeresném Ramault, gondolván, szüksége van baráti szóra. De Ramaul nem kíván beszélgetni velem. A fogadó előtt sópröget, messziről meglátja, hogy közeledem, üdvözlésképpen int egyet, aztán hátat fordít, sópröget tovább. Elfogadom a jelzést, másfelé veszem az irányt. A sors engem nem ajándékozott meg gyermekkel, így csupán sejteni vélem, milyen mély lehet a benne tátongó félelem kútja.

Éjszakánként Majra lop melegséget a szívembe. Egyszerre önző és nagylelkű, mint aki végre hozzájutott jogos örökségéhez, csak még nem tudja, mihez kezdjen az ölébe hullott gyogyonnal.

Aztán a hatodik vagy a hetedik napon bekövetkezik, amire várunk. Én is ott vagyok a ligetekben, heverészek a fűben, Majra éppen szamócalekvárt ken egy szelet kenyérre, amikor valaki felkiált a fák között. A hangos szóra felszedelőzködünk, és mindannyian a keskeny ösvényhez vonulunk, amely a sivatag irányából a dombokon át a városhoz vezet. Sorfalat állunk kétoldalt az út mentén.

A megkönnyebbülés sóhaja, mint amikor a déli szél fától fáig végigfut a lombok közt, eljut hozzánk. Egyetlen lovas jön. Ezt suttogja szájáról szájra a sóhaj. És ekkor a kanyargó ösvényen felbukkan Ramaul fia, Haleb. Két üres lovat vezet maga után, a századosét és a málhását. Külseje megviselt, ruháját, szakállát belepte a homok, ajka cserepes a sivatagi hőségtől. Arcán horzsolás, karján egyszerű, fehér kötés, amin átüt egy halványrózsaszín folt. Alig tartja magát a nyeregben. Amikor hozzám ér, megállítja a lovát. Megtámaszkodik a nyeregkápában, tekintetünk összeakad.

Hangja elhaló, úgy kell kipréselnie kiszáradt torkából:

– Ott hagytam, ahol az előzőt. Ez most harcolni is tudott.

Köszönetet akarok neki mondani, de csak egy bólintásra futja. Végül ezt válaszolom:

– Nem szerette a verseket.

A pikniknek a ligetben vége szakad, az emberek összecsomagolnak. Miközben visszafelé ballagunk, Majra megjegyzi:

– Előbb-utóbb a tied is rájönnek, hogy a sivatagon túl nincs semmi.

– Előbb-utóbb mi sem leszünk, hogy ez aggasszon bennünket.

A következő napokban nem találom a helyemet. Mehetnékem van, mintha újra erő költözött volna végtagjaimba. A lábaim sem fájnak annyira, hívnak a hegyek, talán az a sorsom nekem is, mint a Birodalom Uralkodójának, életem alkonyán szükségem van még egy utolsó hóstetre. Titokban felkészülök az útra. A palota fegyvertárában, a behurgyán behányt holmik között előkeresem az íjaimat. Leporolom őket. Először a nagyobbikat veszem kézbe, nem kis erőfeszítésembe kerül, mire felajzom. Vesszöt helyezek a húrra, de felsülök, megfeszíteni nem sikerül. Túl gyenge már hozzá a karom. Kezembe veszem a kisebbiket, felajzom, megfeszítem, elengedem, a nyílvesző surrogva csapódik a gerendába. Ezzel még elbírok. A tegeztt megtöltöm különböző hegyű vesszőkkel, lóhetek madarat, kecskét, nyulat; keresek egy könnyű dárdát, fejszét, késeket. Mindezt egy halomba hordom, közel az ajtóhoz.

Éjszaka, mikor a szolganép alszik, egy üres iszákkal a hónom alatt kisonok a konyhába. Amit találok, begyűjtöm, kenyeret, sajtot, füstölt húst, néhány napra elegendő ételmet pakolok be magamnak. Arra az időre, amíg el nem érem a hegyeket. Ott majd elejtem a magam táplálékát, ahogyan régen tettem. S majd gyújtok tüzet, ami mellett melegszem. Már a gondolatától felvidulok. Szinte hallom a száraz ágak roppanását a parázsban, orromban érzem az égő gyanta illatát. Mire a bárdok megérkeznek, újra itthon leszek. S lesz miről mesélnem nekik.

Eltervezem, hogy a következő nap hajnalán indulok. A lovásznak titokban megparancsolom, készítsen elő két lovat, egyet felnyergelve, mellé egy másikat a málhának. Hajnalban kilopózom a palotából. A lovakat ott találom az istálló előtt. Én is készen állok. Kényelmes itthoni ruhámat lecseréltem a kemény, szívós vadászgúnyámra. Fölcsatoltam bőr lábszárvédőmet, magamra terítettem csuklyás köpönyeget. Éppen virrad, amikor lovaimmal kiporoszkalok a palota udvaráról. Némelyik ház ablakában gyertyafény pislákol, a korán kelők már munkába készülődnek. Ha szerencsém van, még a kapuórt is szundi-kálásban találom, és sikerül észrevétlenül kisurrannom.

Már a tér közepén járok, amikor a hajnali derengésben elsuhan mellettem egy árnyék, és elállja utamat. Majra az. Kezét csípőre téve méreget. Szapora szuszogása kis ideig elveszi a hangját. Ki kell fűjnia magát, ha a palotától idáig futott.

– Engedj utamra, Majra – mondom neki gyengéden.

Kezét mellkasára teszi, mély levegőt vesz.

– Mi jár a fejedben, nagyuram?

– Szólitának a hegyek, mennem kell. Nem erőltetem, hogy gyere velem, megértem, ha nincs már kedved a nomád élethez.

– Ne bolondozz, és ne beszélj butaságokat. Fordítsd meg a lovat, és gyere vissza!

Hangomat megkeményítem, már amennyire tőlem telik.

– Asszony, vigyázz a nyelvedre! Ha azt mondom, mennem kell, akkor mennem kell. Állj félre az utamból, ne feledd, kivel beszélsz: a helytartóddal!

Majra megbillenti a fejét, oldalt lép, onnan néz föl rám. A félhomályban nem látom a tekintetét, csak szögletes arcának körvonalait.

– Hát ide figyelj, te ostoba vénember: hosszú éveken át vártam arra, mikor nő be a fejed lágya, hogy rájőjj, hol a helyed. S most, mikor ezt végre megértem, azt hiszed, engedem, hogy elpusztítsd magad a hegyen? Három napig sem bírnád ki, félüton kiesnél a nyeregből, akkor

ennél, ha egy nyúl a kedvéért felakasztaná magát. Térj eszedhez, más-különbén szólok Szalamnak, és megkötözve viszünk haza!

Látom, hogy az őr a kapuban előbújik alvóhelyéről, kíváncsian nyújtogatja felénk a nyakát. Más se hiányzik. Orten helytartót saját szolgálója lekiabálja a lováról.

Még mielőtt megaláztatásom kiteljesedne, Majra megragadja lovam kantárját, s elindul velem vissza a palotába.

Forrás, 2014/5.

VADÁSZAT

Nem könnyű olyan témakört elképzelni, ahol annyi szerzői szabadkozással, morális latolgatással, már-már apologetikus megjegyzéssel találkozna a szerkesztő – tanulmányban, kritikában egyaránt –, mint a mostani, a vadászat köré szerveződő számunkban. Egyfelől a vadászat – mint „véres sport” – erősen megosztó tevékenység, s megítélésének bizonyára nem kedvez gyakori összekapcsolódása a politikai hatalom gyakorlóival. Másfelől a vadászok világa a laikus szemében különös, kissé zárt világ a maga sajátos szabályrendszerével, szokásaival és hagyományaival, így a kívülálló – a kívülálló kritikus – érthető óvatossággal nyilatkozik róla, kiváltképp annak tudatában, hogy tollhegyre tűzött tárgyának ezúttal *per definitionem* fegyvere van... A tréfát, de a hol érthető, hol kevésbé indokolt tartózkodást is félretéve érdemes leszögezni: a vadászat olyan kulturális gyakorlat, amely jelenkori érzékenységünktől függetlenül feltétlenül érdemes akár a kultúra-, akár a történettudomány figyelmére. Ráadásul egyéb módokon is része a magas- és a tömegkulturális térnek: időnként burkolt közéleti tartalmak hordozója, máskor népszerű videojátékok alapanyaga. Nyugodt szívvel kívánunk tehát jó cserkészést minden – vadász vagy (nagyon) nem vadász – olvasónknak.

Vincze Ferenc

CSERKELÉS VADÁSZATRA, AVAGY EGY KULTURÁLIS GYAKORLAT NYOMÁBAN*

A vadászirodalom, pontosabban a vadászati szépirodalom tudományos feldolgozása mind a magyar, mind a világirodalmi értelmezéseket tekintve meglehetősen hiányos, hacsak nem vonjuk ide például Fekete István némely művének interpretációit vagy az Ernest Hemingway prózájáról szóló értelmezések néhány részletét. Nem véletlen e két példa, hiszen az olvasók nagy részének (vagyis a vadászati szépirodalmat kevésbé ismerőknek) többnyire e két szerző kapcsán jut eszébe a vadászat, holott számtalan alkotás teszi témájává a táplálékszerzés – bizonyos formáit tekintve kollektív, tehát – idővel társadalmilag is szerveződő technikáját. Hogy az irodalomtudományos figyelem gesztusai miért is hiányoznak a vadászirodalom tekintetében, hosszasan lehetne magyarázni; legtöbbször bizonyára a szövegek esztétikai minősége, továbbá az írások értelmező kihívásokat nem rejtő színvonala hangzott és hangzik el ellenérvként. Ezenfelül gyaníthatóan a vadászathoz kapcsolódó, elterjedt sztereotípiák is felemlíthetők, úgymint a vadászat „úri sport”, „kéjgyilkosság”, „ártatlan állatok lemészárlása” és még sorolhatnám. Jelen tanulmány elsődleges célja nem a vadászirodalom megítélésének megváltoztatása, sokkal inkább az, hogy a vadászatot mint kulturális gyakorlatot állítsa célkeresztbe, és felhívja a figyelmet az ebből adódó kultúratudományos szempontokra. Az elemzés kiemelt tárgyához, Széchenyi Zsigmond *Nábar* című munkájához¹ sorozatos elméleti megtorpanásokon és a terület feltérképezésén keresztül jutunk el.

Első lépésként érdemes a vadászat meghatározásához fordulni. „Vadászat a vad elejtésére, illetve elfogására irányuló közvetlen tevékenység” – hangzik a definíció a *Vadászati alapismeretek* című kötetben,² mely a magyar vadászati törvény szabadon idézett passzusa, és melyet aztán a később megjelent *Vadásziskola* című kötet is hasonlóképpen

* Az írás az MTA-ELTE Általános Irodalomtudományi Kutatócsoport „Kultúraalkotó médiumok, gyakorlatok és technikák” (TKI01241) projektjének keretében jött létre.

1 SZÉCHENYI Zsigmond, *Nábar*, M-érték, Budapest, 2008.

2 *Vadászati jogi alafogalmak, a vadásztársaság és a bivatásos vadász = Vadászati alapismeretek*, szerk. Dr. BÖRZSÁK Benő, Mezőgazdasági, Budapest, 1991², 8.

idéz.³ E kétféle tevékenység száraz megfogalmazásán Nagy István az utóbbi kötet hasábjain – Széchenyi Zsigmond híres sorát idézve⁴ – azonnal finomít is, mintegy kitérítve és értelmezve a meghatározást: „Igazából a vadászat e két megfogalmazás együttesen. Hiszen ha vadászni megyünk lőfegyverrel, hálóval vagy akár csapdával, célunk a vad terítékre hozása. Azé a vadé, amelynek életmódját, viselkedését jól ismerjük, és tudjuk, hogy milyen szempontok miatt kell pont az a vadat elejtelnünk. A vad elejtése vadásztá, a puskás ember vadásszá csak akkor válik, ha megadja a vadnak és önmagának a tiszteletet, ha világosan tudja, hogy annak az állatnak az életét, melyre puskát emel, miért kell kioltania. Igazi vadásszá a vadászó ember csak akkor válik, amikor a vadat el tudja engedni lövés nélkül, és amikor a vadászat körülményeire is kellő figyelmet tud fordítani.”⁵ Jól látható, miként bővül a vadászat jogi meghatározása a fentebbi idézet során egy olyan tudás halmazává, amely nem egyszerűen a vad lelövésének képességében merül ki, hanem különböző technikák és a korábban elsajátított tudás alkalmazásának sorozataként értelmezhető. Tehát amennyiben közelebb akarunk kerülni magához a vadászathoz mint a „vad elejtésére, illetve elfogására irányuló közvetlen tevékenységhez”, éppen e gyakorlat technikáit és azok működését kell megvizsgálni.

A kultúrtechnika meghatározására tett különböző kísérletek során oly sokat idézett Marcel Mauss francia szociológus az alapvető testtechnikák leírásakor e fogalmon azokat a módozatokat érti, „amelyek szerint az emberek az egyes társadalmakban, a hagyományok szerint, használni tudják saját testüket”.⁶ Az ausztrál bennszülöttek kultúráját vizsgálva a mozgás egyik alapechnikáját, a futást egy varázsige összefüggésében a dingóvadászathoz kapcsolja: „Tudjuk, hogy az ausztrál képes futva utolérni a kengurut, az emut, a vadkuttyát, vagyis a dingót.”⁷ Tehát kijelenthetjük, hogy a futás⁸ ebben az esetben a vadászat jelentős résztvékenysége, éppen az, amelynek köszönhetően a későbbiekben a vad terítékre hozható. A futás kapcsán jegyzi meg Erhard Schüttpelz Mausst idézve, hogy ez esetben olyan testtechnikáról, technikai lehe-

3 NAGY István, *Vadászat a gyakorlatban = Vadásziskola*, szerk. Dr. HELTAY István, Hubertus Vadkereskedelmi Kft., Budapest, 2012³, 189.

4 „Vadüzés és erdőzűgás, de több erdőzűgás!”

5 NAGY, I. m.

6 MARCEL MAUSS, *A test-technika fogalma*, ford. SÁLY Noémi = Uő., *Szociológia és antropológia*, szerk. FEJŐS Zoltán, Ósiris, Budapest, 2000, 425.

7 Uő., 430.

8 Vő. „Futás – A láb, a kar helyzete, légzés, a futás mágiája, kitartás.” Uő., 440.

tősegről beszélhetünk, amelynek révén legyőzhetjük a saját testünk és a vad jelentette fizikai ellenállást.⁹ Amellett, hogy a futás testtechnikája ebben az értelemben egyúttal a vadászó ember egyik eszköze a vad elejtésére, Mauss ausztrál példájának varázsigeje a vadászat további tevékenységére is figyelmeztet bennünket, azaz a saját készítésű eszköz használatára az elejtés során.¹⁰ Az állat életének kioltására és ennek különböző technikáira akkor kerül sor, ha – jelen esetben – az ezt megelőző tevékenység sikeres volt, vagyis a vadász legyőzte futásban a vadat. Ezen a ponton, tehát a technikák és tevékenységek szétválasztása után nem nehéz belátnunk, hogy a vadászat különböző technikák sorozatából áll össze. Továbbá az is kézenfekvő következtetés, hogy a saját készítésű eszközök és az eszközként alkalmazott testtechnikai folyamatok egymásra, hiszen egy új használata már nem teszi szükségessé a vad futás útján történő legyőzését.

Hogy pontosabban láthassuk a vadászat kulturális gyakorlatát és annak működését, következő lépésként érdemes a különböző vadászati módok felé fordulni. A gyakorlat és a szakirodalom alapvetően az egyéni és a társas vadászatot különbözteti meg. Mindkét vadászati formát tekintve további elhatárolások tehetők, elsősorban attól függően, hogy nagyvad¹¹ vagy apróvad elejtése-e a cél. Jelen tanulmányban – mint-hogy Széchenyi Zsigmond *Náhar* című munkájához kívánunk eljutni – a nagyvad elejtésének módozataira koncentrálok, hiszen Széchenyi indiai útinaplójának középpontjában a tigris becserkészése áll. Azonban már a kötet felütésében figyelhetünk arra, hogy a szerző idegenkedve, sőt már-már elutasítóan tekint az előtte álló vadászatra, a maharadszák szervezte tigrisvadászatról pedig a következőket jegyzi meg: „a tigrist rendszeresen etetik, s ha már jól megtanulta a vacsora idejét, ha minden este pontosan megjelenik nyolc óra öt perckor, akkor kényelmes matraccal, enni-innivalóval felszerelt, a tigris ugrási tehetségét erősen felülmúló lesállványról, hirtelen felgyulladó fényszóró világágában, nagy büszkén fültövön lövik. Veszély nulla, a tigris esélye nulla, a mulatság – szerintem – ugyancsak nulla. [...] Meg aztán: a mahara-

9 „Mauss nennt diese Handlung ein »Laufritual« und eine Jagd, aber es geht auch hier um eine Körpertechnik, eine technische Möglichkeit, den physischen Widerstand des eigenen Körpers und des Jagdwilds zu bearbeiten”. [„Mauss »futásrituálénak« és vadászatnak nevezi ezt a cselekvést, de ez esetben is testtechnikáról van szó, arról a technikai lehetőségről, hogy legyőzzük a saját test és az elejtendő vad fizikai ellenállását.”] Erhard SCHÜTTPELZ, *Körpertechniken*, Zeitschrift für Medien- und Kulturforschung 2010/1., 117.

10 MAUSS, *I. m.*, 430.

11 A hazai viszonylatokat tekintve vadászható nagyvad például a gímszarvas, a dämvd, az őz, a muflon és a vaddisznó.

dzsi tigrishajtásokban oly közel állnak egymáshoz a puskások – azaz ülnek a fák tetején vagy a vadászelefántok hátán –, hogy a tigris megjelenésekor ötfelől is szól a puska.”¹² Itt két vadászati mód kerül szembe egymással: az elbeszélő elítélte lesvadászat, továbbá a nem megnevezett cserkelés. De mit is értünk mindezen?

Nagy István a nagyvad vadászatának leírásakor egyéni és társas módokat különböztet meg; egyéninek tekintjük a lesvadászatot, a cserkelést és a barkácsolást, társasnak pedig a terelést és a vaddisznóhajtást.¹³ A lesvadászat meghatározása a következő: „Nagyvadra lesvadászatot folytathatunk magaslesről, leskosárból és lesszéken ülve egyaránt. A lesvadászati módnál van a legnagyobb esély arra, hogy a vad nem kap szagot. [...] A magaslest mindig a vad váltóinak közelébe, dagonyákhoz, vagy olyan tisztások szélére építjük, ahol a vad rendszeresen megjelenik.”¹⁴ Ezzel szemben a cserkelés definíciója így hangzik: „A cserkelés apró, rövid lesek sorozata. A lesvadászatnál nehezebb és nagyobb ügyességet igényel. A cserkelő vadász a vadat annak eszén és érzékszervein túljárva igyekszik felkeresni pihenő-, búvó- és táplálkozási helyén, illetve váltói közelében. [...] A cserkelés csak lassú, nesztelen járással lehet eredményes, amihez hangtalan lábbeli és kitisztított cserkelő út szükséges. Ne vállalkozzunk e vadászati módra, ha nem ismerjük a területen a szél mozgását.”¹⁵ Nagy István definíciója mellett érdemes Bod Lajos erre vonatkozó megállapításait is felidézni: „A legszebb nagyvad vadászati mód, egyben a vadállomány és a terület megismerésének legeredményesebb formája. [...] A vadász egyedül vagy társával gyakorlatosan próbál a vad közelébe jutni. [...] A cserkészség nem területbejárás! »A cserkészség apró lesállások sorozata.« Meg-megállva, állandó idegi és fizikai készenlétben figyeljük a vad vélt tartózkodási helyét.”¹⁶

A fentebbi meghatározásokból a két vadászati mód alapvető különbségeként a mozgást emelhetjük ki: míg a lesvadászat álló vagy ülő helyzetben történő várakozást jelent, és a vad közelíti meg a vadászt, addig a cserkelés (vagy cserkészség) esetén a vadász közelíti meg a vadat. Emellett azonban mindkét eljárásnak van egy közös előfeltétele, mégpedig az adott terület és élővilágának ismerete. Ahhoz hogy a lesvadászat eredményes legyen, ismerni kell a vad szokásait, ahogyan a cserkelés esetén is szükséges ez. Mindez azt is jelenti, hogy magát a kiülést

12 SZÉCHENYI, *Náhar*, 10.

13 NAGY, *I. m.*, 195–199.

14 *Uo.*, 195.

15 *Uo.*, 196.

16 Dr. BOD Lajos, *A gímszarvas = Vadászati alapismeretek*, 48.

vagy a cserkelést megelőzi a terület bejárása, felderítése, a cserkelőutak kialakítása és tisztán tartása. Itt elidőzhetünk egy pillanatra és felidézhetjük Schüttpelz megállapítását, amely a vadász saját teste és a vad ellenállásának legyőzésére vonatkozik. Mindkét vadászati mód esetén ugyanennek a tevékenységnek a különböző technikáit figyelhetjük meg. Csakhogy itt már nem a futás technikája és képessége az, ami előtérbe kerül, hanem egyik esetben a várakozásé, az egy helyben ülésé, a másik esetben pedig az óvatos, a környezeti tényezőket figyelembe vevő járásé lesz a főszerep. Az ellenállás „legyőzése” itt nem a fizikai állóképességen múlik elsősorban; sokkal inkább a vad érzékszerveinek kijátszása az, ami szerephez jut. Továbbá nem mellékes a vadászszközök fejlődése sem, ami alapvetően a vad és a vadász teste ellenállásának legyőzése, valamint a közöttük lévő távolság könnyebb leküzdése mentén alakul, és visszahat arra az elsődleges eszközre – mármint a testre és annak technikáira –, amely eleinte a vadászat kulturális gyakorlatának egyik leglényegesebb elemét jelentette.

A vadászati módok illetően felderítése máris rámutat arra, hogy a vadászat visszatérő és elsajátítható tevékenységek sorozatából áll – és eddig csupán a vad megközelítésének különböző technikáit, annak feltételeit vizsgáltuk, illetve a vad elejtését érintettük. Ha Széchenyi könyve nyomán haladunk tovább, akkor nemcsak annak lehetünk tanúi, mi történik a vad elejtését követően, hanem annak is, hogyan szembesül egymással két eltérő vadászati kultúra.

Széchenyi indiai útinaplója – mint azt a korábbi idézetből már láthattuk – olyan előzetes ismeretek közlésével indul, melyek nem feltétlenül a szerző kalandvágányának, kíváncsiságának adnak hangot, hanem sokkal inkább az indiai vadászati körülményektől való idegenkedésének. Mindehhez társul a folyamatos összevetés eljárása is: az elbeszélő minduntalan afrikai vadászélményeit, ezeknek az egyszerűségét és problémamentességét hangsúlyozza.¹⁷ Mindemellett az olvasó arra is felfigyelhet, mi több, akár bosszúsán veheti észre, hogy bár a kötet Széchenyi indiai vadászélményeit ígéri, vadászatról a kötet első egynegyedét tekintve szó sincs. Vagyis szó esik róla, de nem a megszokott és hagyományos értelemben. Az elbeszélő még a negyedik fejezet végén is így morfondírozik a calcuttai állatkertben: „Vajon hányfélét sikerül

17 Vö.: „Afrika mindig ígéret földje volt számomra. Nemcsak az első, minden későbbi Afrika-utamat is az a nagyszerű örömtől szorongó érzés előzte meg... [..] Indiával egészen más a helyzet. Nemcsak bizonytalansággal vagyok tele, hanem bizalmatlansággal is.” SZÉCHENYI, *Nāhar*, 9–10.

majd saját gyűjteményem számára megszereznem? Ennek titkát egyelőre a maharadzsa őrzik. Elsősorban tőlük függ, hogy majd mire lőhetek, és csak másodsorban a puskámtól, hogy majd mit talál el. Rajtam úgyszólván semmi sem múlik.”¹⁸ Bombay és Nagpur után már Calcuttában jár feleségével, de még nem volt alkalma vadászni. Ugyanakkor kezd világossá válni számára – és az olvasó számára is –, hogy maga a vadászat itt korántsem olyan egyszerű, mint máshol, vagy ahogy Széchenyi remélte. Kiderül az is, hogy vadászatra – tigrisvadászatra különösképpen – leginkább maharadzsai meghívás révén lehet indulni. Viszont egyfelől ezeknek a meghívásoknak egy része nem vehető komolyan,¹⁹ másfelől ha igen, akkor sem feltétlenül a vadászon van a hangsúly.²⁰ A nagpuri kormányzósági bál után például a következő megjegyzést olvashatjuk: „Hiszen csak ezzel a társadalmi étellel végzetnénk! Mikor kerülünk végre valami rendes vadonba? Vadászni jöttünk, vagy pedig céltalanul ide-oda utazgatni?”²¹

Vajon mennyire céltalan ez az utazgatás? A főként vonattal történő utazás során megismerhetjük India városait, a városok egy-egy jellegzetesebb részét, hol a temető, hol a palota vagy éppen a piactér leírását olvashatjuk, és ezen leírások során egyre közelebb kerül maga az elbeszélő – ahogy az olvasó is – Indiához. Ráadásul a látványosságok megtekintése vagy az utazás nem magányosan történik; minden esetben egy, a vidéket, az adott várost jól ismerő kísérő megy velük, intézi útjukat, más esetben vadászatukat. A poggyászokról, utazásról, szervezésről gondoskodó Viktor az eredményesség kulcsa: „Szívemre kötötték, hogy indiai utunk sikerének alapfeltétele – a tigrises maharadzsaikon kívül – a jó inas.”²² Viktor pedig az első pillanattól kezdve jó szolgálatot tesz, már a partraszálláskor megjegyzi Széchenyi: „Feltéve, hogy India Viktor képében mutatkozik be, akkor a minap említett első benyomás váratlanul jól sikerült. Ahol ilyen Viktorok teremnek, az nem is lehet olyan rossz ország.”²³ Viktor nem egyszerűen szolgál, hanem a terep, tehát

18 *Uo.*, 92.

19 Vö.: „Kivétel nélkül mindegyik meghív vadászatra. Ettől azonban még nem kell hanyat esnünk. Ezek a keleti nagyurak, ha tíz percig elcsevegnek veled, okvetlen meghívnak. Különösen egyéb beszédtema híján.” *Uo.*, 88.

20 Vö.: „Azt reméltük, hogy ma lesz a döntő pólómérkőzés, és utána indulhatunk Jaipurba. Hogy végre-valahára előszedhetjük a puskát, s egyéb gondunk lesz báltermeknél meg turistáskodásnál. Sajnos azonban ittlétünk ismét elhúzódik: a pólódöntőt csak holnapután játsszák, a maharadzsa pedig csak 30-án akar indulni.” *Uo.*, 89.

21 *Uo.*, 62.

22 *Uo.*, 23.

23 *Uo.*, 23–24.

az indiai viszonyok ismerőjeként az idegen kulturális közegben való eligazodást is jelenti. Hasonlóképpen tekinthetünk Kesrire is, a jaipur-i maharadzsa által Széchenyi mellé kijelölt szárnysegédre, aki a vadászatok szervezése mellett az „idegenvezető” szerepkörét is betölti.²⁴

Amikor a későbbiekben az elbeszélő a tigrisvadászat késlekedése miatti türelmetlenségének ad hangot, a szárnysegéd így válaszol: „Csak türelem. Mindennek eljön az ideje. A maga tigrisének is. Lám, ilyen a maharadzsa vendégség.”²⁵ Érdemes itt felidézni Széchenyi egy másik írását, melyben az első zergéje elejtéséről ír. Az észak-tiroli havasokban Schrattentaler nevezetű kísérője Kesrihez hasonló magabiztossággal nyilatkozik a zerge becserkészéséről: „Feljebb most hiába is kapaszkodnánk. A vihar völgynek szorította a vadat, szélvédte árkok, árnyékos katlanok oltalmába. Ott, az előttünk tornyosuló »Rabenwand« mögött is szakadék mélyül, az is szélcsendes menedék, sosem üres ilyen fergeteges időben. Oda igyekszünk!”²⁶ A fentebbi idézetek kiválóan bizonyítják, hogy az Indiába érkező vadász olyan ismeretlen és idegen környezetben találja magát, amelynek a megismerése elengedhetetlen feltétele a vadászatnak. Ehhez szükségeltetik egy vezető vagy kísérő, aki a „terep” kiváló ismerőjeként kalauzolja a vadászni kívánót egészen a vadászatig. Azonban kiemelten fontos az addig bejárt út – ennek mikéntje és hogyanja. „A vadat és a területet jobban ismerő vadász menjen elől, a mögötte haladó pedig kövesse az előtte járó megállásban, figyelésben stb., de szó nélkül!” – így fogalmaz a korábban idézett Bod Lajos a cserkelés leírása során.²⁷ Ahogyan a vad cserkelése, úgy történik a magára a vadászatra való cserkelés Széchenyi indiai útján, ahol is Viktor vagy éppen Kesri a vadász-kísérők, vagy ha úgy tetszik, az idegenvezetők. És ahogyan nem mindegyik cserkelés sikeres, vagy a technika elsajátításában mutatkoznak hiányosságok, úgy az indiai vadászat is várat magára, le kell győzni a „vad” és a vadász ellenállását: „Sok megpróbáltatáson kell átesnünk az egy szál tigrisért. Holnapra végre-valahára ígérkezik valami. Ha nem is tigris, legalább valami vadászszerű. [...] Mindegy, fődolog, hogy végre puskát foghatok.”²⁸

24 Vö.: „Tea után Kesrivel beautózzuk Jaipur városát. Idő rövidsége miatt még csak futó pillantást vethetünk *Rajputana* híres »rózsaszín városára«. De már ez a futó pillantás is elbűvöl bennünket.” *Uo.*, 104.

25 *Uo.*, 136.

26 SZÉCHENYI Zsigmond, *Első zergém = Uó., Ünnepnapok. Egy magyar vadász bitvallása*, Szépirodalmi, Budapest, 1963, 21.

27 BOD, *I. m.*, 50.

28 SZÉCHENYI, *Nábar*, 106.

Azaz egyfelől a saját kulturális beállítottságát kell legyőznie a vadásznak, másfelől az indiai vadászat körülményeit.

Az ellenállás legyőzése itt nem csupán egy mozgáshoz kapcsolódó testtechnikára vezethető vissza, hanem a társadalmi szabályok ismeretére, az ezek között való eligazodás képességére, továbbá az indiai, azaz a maharadzsa vadászatokhoz tartozó „rituálék” felismerésére van szükség – úgymint például a meghívás elfogadása vagy a maharadzsa szervezte programokon és vacsorákon való részvétel. A vadászatra való cserkelés során természetesen a vadászat a cél, viszont e cél csupán a (társadalmi) környezet megismerése és az ahhoz való alkalmazkodás után érhető el, tehát e technika elsajátítása révén. Amennyiben korábban beláttuk, hogy a cserkelés egyfelől apró, egymást követő lesek sorozata, melyek célja a környezet megfigyelése, az ahhoz való tökéletes alkalmazkodás és így a vad megközelítése, másfelől hogy azt természetesen megelőzi a terület és a vad szokásainak megismerése, talán nem nehéz elfogadnunk azt sem, hogy éppen ezek a tevékenységek azok, amelyeket – végeredményben tudatlanul, tehát nem szándékosan – az indiai útinapló szerzője elvégez; de nem a vadonban, hanem a kulturális közegben. Ezen a ponton tűnik fel leginkább, hogy maga a cserkelés egy olyannyira begyakorolt és alkalmazott kultúrtechnika, hogy az amúgy tudatosan és reflektáltan végzett használatot a közeg megváltozása miatt a naplóíró nem tudatosítja.²⁹ Holott – érdemes megjegyezni – a kötet narratív struktúráját is jelentős mértékben meghatározza a cserkelés folyamata: a település- és tájleírásokat minduntalan bizonyos kulturális jellegzetességek – akár történeti – bemutatása egészíti ki, melyek tökéletesen betöltik az „apró lesállások” szerepét. Éppen ennek, tehát az indiai kultúra és kommunikációs szokások megismerésének tudható be aztán az az óvatos, szél alatti előrehaladás, amelynek végén a vadászat is terítékre kerül.

A környezet idegensége, pontosabban az elbeszélőnek a megszűntetetlen idegenségre, másságra tett, gyakran ironikus megjegyzései és reflexiói éppen a vadászat „elejtése” során hívják fel a figyelmet e kulturális gyakorlat egy technikájának általánosságára. A korábban már idézett, az indiai tigrisvadászatra tett pikírt megjegyzések mellett érdeemes egy továbbit is citálni: „Hej, hova lettetek, kedves afrikai tanyáim!

29 Vö.: „[...] weil es in den Techniken um nützliche Verrichtungen ging, bei denen man tut, was man weiß, und weiß, was man tut, ohne sie außerhalb ihrer Nützlichkeit begründen zu können oder zu müssen.” [...] mert e technikákban olyan hasznos véghezvittelekről van szó, melyek esetén az ember teszi, amit tud, és tudja, amit tesz, anélkül, hogy ezt hasznosságán kívül megindokolni tudná vagy kellene.] SCHÜTTPELZ, *I. m.*, 110.

Széllel bélelt kis sátram, melynek nyitott bejáratát parádés strázsa helyett legfeljebb pislakoló tábortűz őrizte. [...] Mert nálad otthon voltam, benned életem, értettem nyelveden... Itt azonban idegen vagyok. Az indiai dzsungel éjszakáját még mindig nem ismerem. Egyetlen találkánk sem volt még, egyetlen szót sem váltottunk négszemközt. Így menjek ki hozzá, szmokingban? Hiszen ki sem eresztenének a kapustrázsák. Tán még fel is lármáznák a tábort.”³⁰ Míg az előző idézet mintha a lesvadászat eljárását kritizálta volna, addig ez utóbbi árnyalja a képet. Egyfelől az afrikai vadászatokkal veti össze a jelenlegit, másfelől az indiai dzsungel idegenségét állítja előtérbe. Azonban tényleg az indiai dzsungel volna idegen? Az afrikai vadászatok többszöri felidézésének módja és hangvétele nem csupán a két helyszín különbségére hívja fel a figyelmet, hanem egyúttal egy elvárás is megfogalmaz. Afrika, az afrikai vadon, ahol Széchenyi ekkor már többször is járt, az egzotikus vadászterület ideális képeként jelenik itt meg, mely minduntalan szembekerül az indiaival. Továbbá az afrikai ragadozók elejtésének módszere az, ami eltér a tigris vadászatának módozatától: míg Afrikában ez egyénileg történik – bár több szempontból is hasonlóan³¹ –, addig Indiában társas vadászat keretében. Alapvetően ez az eltérés áll az ironikus megjegyzések háttérben, holott ha összevetjük az indiai és a szerző leírta, korabeli magyarországi társas vadászatként, „meglepő” hasonlóságokat vehetünk észre.

Biron Singh, a jaipuri maharadzsza fővadászmestere az, aki felvázolja a tigrisvadászat menetét és az erre való előkészületek fontosságát, miután az elbeszélő ismételtlen okvetetlenkedett, hogy miként is lehetséges a tigris kiválasztott vendéghez irányítani: „De minthogy régen, mondhatnám, évszázadok óta rendezzük a tigrisvadászkat, érthető, hogy bizonyos tapasztalatokra tettünk szert. [...] Azzal kezdjük, hogy a meghajtható erdő részben már három-négy héttel a vadászat előtt etetgetjük a tigrist. [...] Ebben az erdő részben gyakran rendezünk hajtást. [...] A dzsungelba vágott vadásznyiladékok – mintegy tizenöt méter széles léniák – négyzetkilométernyi kockákra osztják

30 SZÉCHENYI, *Náhar*, 148.

31 Vö.: „Én ellenkező irányba, a másik zebra dög felé indulok. [...] A következő pillanatban már hasra is vágódom – hatalmas párducmacska üldögél a dög mellett! Menten oldalvást küszöm, hogy a zebra dög előtt bokrosodó cserjecsomót közém s a párduc közém kaphassam. Ez sikerül is, anélkül hogy a ragadozó észrevenné. Körös-körül világos, tisztás a terep, csak a dög előtti bokor fedezékében juthatok lőtávolságra. A helyzet kedvezőnek látszik. Szimatomat sem veheti a párduc, a légáramlás felém tart.” SZÉCHENYI Zsigmond, *Csui!... Afrikai vadásznapló 1928. október – 1929. április*, Szépirodalmi, Budapest, 1962, 163.

a területet. [...] A puskások a nyiladékon álló *machanok*on (*magaslesken*) helyezkednek el, egymástól mintegy százötven méternyire. A hajtók, szám szerint mintegy hatszáz, a puskásvonaltól számított első vagy második nyiladékról indulnak [...] A terelők képezte hegyesszög szétrányiló szárait tehát úgy irányítják a shikarik, hogy a tigris feltételezett fekvőhelyét lehetőleg közrefogják. [...] Ha azonban a fán ülő terelők értik a dolgukat, egy-egy halk tapsintással, köhíntéssel addig addig kormányozzák [...] míg csak előbb-utóbb neki nem nyomják a kiszemelt díszvendég állásának.”³² Ez a vadászati mód, mely alapvetően a hajtás és a terelés elemeit ötvözi, természetsszerűleg különbözik az Afrikában honos, a ragadozók elejtése során bevett technikától, azonban kicsit sem idegen a vaddisznóhajtás vagy a terelés Magyarországon is bevett gyakorlatától.³³ Ahogyan Indiában, úgy a magyar viszonyok között is gondos tervezést és kivitelezést igényel egy-egy hajtás vagy terelés megszervezése. Maga Széchenyi az, aki egy ugodi disznóhajtás alkalmával az indiai tigrisvadászat folyamatához hasonlóan írja le a vadászat körülményeit és megszervezését: „Az ugodi vadászatok különleges sikere csakis Fuchs Antal hosszú tapasztalatának, tökéletes vadismertetének, különösképpen pedig szőrszálhasogató alaposágával kidolgozott, szigorú stratégiával betartott hadműveletének eredménye. Mert az ugodi disznóhajtás nemcsak kiváló vadászat, példászerű hadászat is volt. [...] A hajtók többnyire nem ugyanegy helyről, nem is mindig egy időben, sőt akárhányszor még csak nem is azonos irányba indultak. [...] Egyik különítmény, mondjuk, fél órával korábban kelt útra a többinél, lehetőleg nesztelenül, tegyük föl keleti irányba. A másik később, hangos botozás közben, egyenest délnek! [...] Így aztán, helyes spekuláció, megfelelő tervezés és kivitelezés esetén, tekintélyes terület disznóállományát fel lehetett zaklatni, ügyes fondorlattal ún. »távolsági váltók«-ra (Fernwechsel) készíteni. A váltók mindegyikét egy-egy – többnyire

32 SZÉCHENYI, *Náhar*, 150–153.

33 A vaddisznóhajtásról így ír Nagy István: „A vaddisznóhajtás előkészületét hetekkel előbb el kell kezdeni. Fel kell deríteni, hogy a »sertevad« melyik sűrűben pihen, és itt folyamatosan, alaposan be kell etetni, hogy ezeket a megszokott fekhelyeket ne hagyják el. A hajtások és a lőállások kijelöléséhez ismerni kell, hogy a megzavart vaddisznók merre szoktak átváltani a másik sűrűbe, vagy sűrűbe. A vaddisznót, mint a többi vadat csak arrafelé tudjuk hajtani, amerre szívesen menekül.” A terelés (vagy riglizés) kapcsán pedig így fogalmaz: „E vadászati mód alkalmával néhány vadász és kevés hajtó keresi fel a vadászterületet. [...] A hajtók nem hangoskodnak, kutya használat tilos. Csendben beszélgetve, a fákat néha megkocogtatva ébresztenek gyanút a pihenő vadban. A vad ilyenkor a megszokott váltóit használva próbál lassan, meg-megállva áthúzódni egy másik búvóhelyre.” NAGY, *I. m.*, 198–199.

lesállványon figyelő – puskás állta el.”³⁴ Nem kell feltétlenül vadászembernek lenni ahhoz, hogy felfedezzük az indiai tigrisvadászat és az ugodi disznóhajtás közötti hasonlóságokat. Jelzi ezt az is, hogy a tigrishajtás leírásakor a szerző rendelkezésére állt a megfelelő szaknyelv, a szükséges kifejezések, tehát magát az eseménytörést tökéletesen vissza tudta adni. Biron Singh és Fuchs Antal, bár több ezer kilométer távolságban egymástól, mégis ugyanazt tették, amihez a legjobban értettek: a lesállványon várakozó vadászok elé „tessékelték” a vadat – legyen szó vaddisznóról vagy királytigrisről, a technika jól látható módon ugyanaz.

A fentebbi párhuzam, továbbá az afrikai párdúc vadászat felidézése kiválóan mutatja, hogy alapvetően az elbeszélő egzotikus tájak (amit elsősorban Afrika jelent a számára) és az ottani vadászat iránt támasztott, be nem teljesült elvárásai azok, melyek az idegenkedést, a gyakorta ironikus hangnemet kiváltják, hiszen a vad elejtésének, az erre való felkészülésnek a technikái – például Indiát és Magyarországot tekintve – meglehetősen hasonlóak. Itt érdemes röviden kitérni az indiai útinapló *Kedvünkre való Bhadravati* című fejezetére, melyben Széchenyi már nem a maharadzsa felügyelete mellett és elvárásai szerint vadászik, hanem saját maga szervezi vadászatát, ahogyan azt tette mindig Afrikában is. Ebben a fejezetben válik voltaképpen teljesen világossá, hogy mi volt a folyamatos idegenkedés egyik okozója: a saját technikák és a saját (európai) vadászati gyakorlat alkalmazását tökéletesen engedte a kolonizált Afrika, míg a nem mellékesen szintén kolonizált India ennek ellenállt. Tehát míg Afrika újra és újra „engedi” önmagának a különböző kulturális gyakorlatok és kultúrtechnikák általi gyarmatosítását, addig Indiában ez nem történhetett meg,³⁵ hiszen a saját tradíciók és a kolonizáció eredményeképp bevett kulturális gyakorlatok olyannyira megszilárdultak itt, hogy az egzotikus országot, vadont gyarmatosítani kívánó vadász kénytelen alkalmazkodni: jelen esetben legyőzni saját kulturális beállítottságának ellenállását. A hatalom és a kolonizálás szempontjai azonban messzire vezetnek, hely hiányában csupán jelezni kívántam ezek mellékesnek egyáltalán nem tekinthető felbukkanását.

Szintén hasonlóságok fedezhetők fel a vad terítékre hozását követő technikákat illetően és ezek sorrendjét tekintve is. A sebzett vad után-

34 SZÉCHENYI, *Vaddisznókról = Uő., Ünnepnepok*, 529.

35 Ez az említett fejezetben történik meg egyszer, és ekkor is annak köszönhetően, hogy az adott terület kormánya engedélyezi: „A mysor-i kormány – így szól a hirdetés – az állam északnyugati részében fekvő Bhadravati környékén kétheti szabad tigrisvadászatot hirdet.” SZÉCHENYI, *Nābar*, 386. (Kiemelés tőlem.)

keresése³⁶ történhet vérebbel, esetleg elefántháton vagy bennszülött kíséreléssel az afrikai szavannákon, azonban mindezek aligha változtatnak azon a tényen, hogy a lövés után a vadat – amennyiben az nem tűzben rogyott össze – megkeresi a vadász. És tovább folytatva a sort, nem feledkezhetünk meg az elejtett vadnak való tiszteletadás technikáiról sem, mely rituálisnak tekinthető tevékenység szintén rögzített és hagyományozódó szabályok alapján történik – természetesen kultúrkörönként változva. A szabályosan elrendezett teríték körülállása, a tábortüzek, fáklyák meggyújtása,³⁷ majd a különböző kürtjelek³⁸ elhangzása különbözik ugyan a tigrisvadászat után rendezett díszlakomától,³⁹ de funkciójukat tekintve megegyeznek: az elejtett vad iránti tiszteletet fejezik ki. Természetesen nem feledkezhetünk meg a tróféáról sem, ennek kikészítési módozatairól, mely tárgy nem csupán a vadász büszkeség kifejeződése a falon, hanem egyúttal a vadászat egész eseménysorának emlékezetéül is szolgál. És mindamelllett, hogy egy gím-bika agancsa vagy egy tigris bundája felidézhetővé teszi terítékre hozásának körülményeit, minősége a megismert és a vadat adó terület vadgazdálkodását is dicséri.

A körülményekből fakadó különbségek – például az afrikai vadászator egyszerűsége összevetve a maharadzsi sátorváros luxusával – inkább a kulturális másság és a társadalom hatalmi szerkezetének reprezentációi, mintsem a vadászat műveleteinek, technikáinak eltérései. Éppen ezek hasonlósága, sőt egymásnak való megfelelése adja meg a lehetőséget arra, hogy felismerjük a kultúrák közötti különbségeket, hiszen ezek a gyakorlatok alapvetően kulturális megvalósulásokban különböznek. Emellett az egyes, egymást követő és egymáshoz kapcsolódó kultúrtechnikák megfigyelése teszi lehetővé, hogy felismerjük a vadászat mint kulturális gyakorlat működését. Széchenyi *Nābar* című indiai útinaplójának olvasása az idegenség folyamatos megtapasztalása útján, majd ennek elejtése révén a vadászat egyes tevékenységeinek általánosságára, kultúrkörtől független azonos működésére is ráirányítja a figyelmet. És miközben összevetjük ezen tevékenységeket,

36 Vö. KOPA János, *Magyar vadászati szó- és szokásnyűjtemény*, Mezőgazda, Budapest, 1999, 108.

37 Vö. BRUNO HESPELER, *A vadászat kézikönyve*, ford. PETE Nóra, Saxum, Budapest, 2013, 239.

38 Vö. *Uo.*, 241.

39 Vö.: „Este fényes díszlakoma a tábor ebédlőátrában. Pecsénye közben a maharadzsa felköszönti az újdonsült tigrisölőket; a lordot és engem. Általános koccintás. Kölcsönös jókívánságok.” SZÉCHENYI, *Nābar*, 175.

illetve ezek egymásra következését az afrikai vagy a magyar vadászati kontextussal, a körülmények eltérése mellett azt is felfedezhetjük, miként alakul a műveletek sorrendje. Amikor Harun Maye a kultúrtechnikák meghatározásáról ír, pontosan a műveleti lánc elsődlegességére helyezi a hangsúlyt (ezek olyan, a megosztott cselekvés hatalmának hálózataként értett műveletek, melyekben humán és nem-humán cselekvők vesznek részt), s mindezzel nem kevesebbet állít, mint a műveleti lánc elsődlegességét az általa létrehozott dolgokkal, személyekkel és tárgyakkal szemben.⁴⁰ A terület és a vad szokásainak megismerése, a cserkelő utak vagy lesállások előkészítése, a vadászat megszervezése, maga a cserkelés vagy a lesen való várakozás, a vad meglövése, az utánkeresés, a tiszteletadás, a trófea kikészítése – olyan technikák ezek, melyek műveletsorai (járunk bár Indiában vagy Magyarországon, esetleg Afrikában) nem változnak, használatuk körülményei viszont eltérők lehetnek. Ahogyan adott esetben – például Indiát tekintve – e sorrendbe egyéb technikák és tevékenységek ékelődnek be, melyek a vadászat kulturális gyakorlatát más módon teszik megtapasztalhatóvá. Éppen ezért Széchenyi Zsigmond *Náharja* kapcsán az is megfigyelhető, hogy a vadászat kultúrtechnikái társadalmi és kulturális különbözőségek, illetve hasonlóságok közvetítését is lehetővé teszik, melyeket azonban csak akkor pillanthatunk meg, ha óvatosan, apró lesállásokba meredve olvasunk, és akkor végül megszólalhat a hallali.

40 Vö.: „In solchen Operationsketten wird weder dem Kulturellen noch dem Technischen ein Vorrang eingeräumt, sondern erst deren Interaktion erlaubt die Rede von »kulturellen Praktiken«. In der Terminologie der ANT [Akteur-Netzwerk-Theorie] sind Kulturtechniken also Operationen, die als Netzwerke verteilter Handlungsmacht beschrieben werden können und an denen menschliche und nichtmenschliche Akteure beteiligt sind. Eine so konzipierte allgemeine Fassung der Kulturtechnik behauptet nichts weniger als das Apriori von Operationsketten vor den durch sie erzeugten Dingen, Personen und Artefakten.” [„Az ilyen műveleti láncokban sem a kultúra, sem a technika nem kap elsőbbséget, hanem előbb ezek interakciója engedi meg a »kulturális gyakorlatokról« való beszédet. Az ANT (cselekvő-hálózat-elmélet) terminológiájában a kultúrtechnikák tehát olyan műveletek, melyek a megosztott cselekvés hálózataként írhatók le, és melyekben humán és nem-humán cselekvők vesznek részt. A kultúrtechnika egy ilyenformán kidolgozott felfogása nem kevesebbet állít, mint a műveleti láncok a priori voltát az általa előállított dolgokkal, személyekkel és tárgyakkal szemben.”] Harun MAYE, *Was ist eine Kulturtechnik?*, Zeitschrift für Medien- und Kulturforschung 2010/1., 127.

Majtényi György

„ITT EGYKOR CSÁSZÁROK IS VADÁSZTAK”

Autón érkezett meg az ósdi Duna-menti kisvárosba, áthajtatott a város híres főterén, ahol az éttermek teraszán nem ült senki, unatkozó emberek sem sétáltak a macskaköves utcákon. Komppal ment át a szigetre, ahol már várták; kiszállt, rágyújtott egy cigarettára, és nézte, amint a hajótestet kézzel átcsörlőzik a túlsó partra. *Itt egykor császárok is vadásztak...* – ezt megint elmondta a kísérővadász. A hely nem esett messze Bajától, csak a bajaiaknak megközelíthetetlen volt. A Pandúr-szigetre a vadászokat mindig Szeremle felől, a Sugovicán át hozták, a kis kézi hajtású kompon, ahogy most őket is. A fűzfák lehajló ágain szétfolyt a reggeli nap vöröslő fénye, de a vízről már nem verődött vissza, mert elnyelte a folyó. Ismerős volt neki a látvány. Hirtelen eldobta a féligszívott cigarettát, majd gondosan eltaposta, és hátraszólt a kísérőknek: *indulhatunk*.

Kádár János az amnesztia évében, 1963-ban döntött a pártvezetők zártkörű klubja, az Egyetértés Vadásztársaság megalakításáról. Személyesen utasította a Földművelésügyi Minisztérium vadászati osztályvezetőjét, hogy alkossa meg a társaság szabályzatát, és írja össze, kik lehetnek tagok. 1964-re állt fel végül a csapat. Kádár János vadászai hétvégeken szétrajzoltak az ország erdeiben. Az első titkár személyesen felügyelte a társaságot. Mind többen kezdtek vadászni a vezető funkcionáriusok közül; a közös vadászat számukra a közeli előléptetés ígéretét is hordozta. Az Egyetértésben a hatvanas–hetvenes években állandósultak a vadászavatások. Az avatás szertartásszerű, hagyományos része a fenékre verés. Cserkelés után a zöldfülű vadászt az elejtett vadra fektették, és az avatópálcával az ülepére suhintottak – finoman. Úgy, ahogy az az erdőkben mindig is történt.

Bölnyek, disznók, vadkacsák, fácánok

Körülnéztek, s csudaszép tájékat láttak maguk körül. A minisztérium szakemberei több erdőgazdaságban úgynevezett elsődleges vadvédelmi területet jelöltek ki a társaságnak, így például Gemencen, Gyulajon,

Telkiben, Lovasberényben és Visegrádon. Megalakították a zárt kormányrezervátumokat: 1968-ban a Gemenci, 1969-ben a Gyulaji, a Mezőföldi (soponyai), a Gödöllői és a Telki Állami Erdő- és Vadgazdaságot, utóbbi kettő később Budavidéki Állami Erdő- és Vadgazdaság néven egyesült. Mind régi, hagyományos főúri vagy királyi vadászterület volt. Az Egyetértés Vadásztársaság később megkapta a gyarmatpusztai területet is, melyet a Budavidéki Gazdasághoz csatoltak. A gyarmatpusztai elkerített vadspark egykor Sándor Móric gróf, az Ördöglovas birtoka volt. A hatvanas években a területet többnyire Fock Jenő látogatta, így azt csak Fockföldként emlegették. Kádár János azonban nem nézte jó szemmel, ha bárki is kivételezett helyzetbe került a társaságon belül. Fock sem vonhatta ki magát tartósan a társasági élet szabályai alól. *Később a fiúk apjuk nélkül is elmentek vadászni.*

A rezervátumok a hétköznapi állampolgárok számára megközelíthetetlenek voltak. Az erdészek a minisztérium utasítására kerítést húztak a vadászterületek köré. Gemencet a kalocsai érsekség korábban már részben elkerítette, így ott csak a régit kellett továbbépíteni. A munka 1969-ben Gyulajon folytatódott. Mindegyik vadászterületnek régi hagyományai voltak, és a hivatásos vadászok jó része még a háború előtt tanulta ki a mesterséget. Közülük a leghíresebb talán a gemenci Berek János volt. Ha *Cifra Jani* a kocsmában ismeretlenekkel akadt össze, a mindenkor magyar miniszterelnök fővadászáként mutatkozott be. Híres volt arról, hogy ő tudta a legnagyobb bikákat terítékre hozni. Többször bebörtönözték, először 1951-ben, vélt jugoszláv kapcsolata miatt, mivel ő is ott volt Tito híres kelebiai vadászatán. Később, a forradalom leverését követően ismét elhurcolták, ekkor állítólag Kádár János személyes közbenjárására szabadult.

Én már csak annak örülök, hogy nem kell már azokat féltetni a vadállattól se, mert azzal is elbánnak. A pártvezetők közül a vadászatban járatlanok, hogy lőkészségüket fejlesszék, lögyakorlatokon vettek részt. A vadászszézon kezdete előtt többnyire a gödöllői skeet- és futóvadlövő-pályát keresték fel. A vadállomány frissítésére külföldről hozattak be állatokat. Gyarmatpusztán például még Lengyelországból hozott bölényeket is tartottak; a területen a külvilágtól elzáró téglafalon belül karámot építettek nekik, de az sem tudott az állatok roppant erejének ellenállni. A Pupi nevű példány állítólag még a Politikai Bizottság egyik tagját is megkergette. A protokollt nem ismerő bölényeket végül átadták a vespéremi állatkertnek. A körbekerített vadászterületeken disznóskerteket létesítettek, az elsőt Isaszegen – ez nagyban megkönnyítette a vendégek

dolgát. Itt nem tudott menekülni a disznó, így nagy terítékű vadászokat rendezhettek. 1975-ben egy gödöllői vadászat után száz vaddisznó tetemét terítették ki a személyzet tagjai a vadászház melletti tisztáson, díszítették ágakkal, lombokkal, és gyújtottak lobogó tűzű máglyát a sikeres vadászat emlékére. *Táncoltak, bújócskáztak, libegtek-lebegtek a holdfényben, mint liliomvirágok a szélben.*

A vadgazdaságok vezetői elindították a fogoly, a fácán és a kacsafényprogramját. Kezdetben, a hatvanas években még kotlóstyúkokkal kellették ki a tojásokat, és mint a házicsirkéket nevelgették a madarakat, majd egy idő után kitelepítették őket a természetbe. A fácánt az erdőbe, a foglyot a mezőre, a kacsát a vízpartra, ahol azok vagy megmaradtak, vagy nem. Később keltetőgépeket szereztek be, s a Lohmann-házakban nagyüzemi technikával, megfelelő fény- és hőmérsékleti viszonyok közt nevelték a madarakat. A vadászterületen etetőutakat és mesterséges etetőket építettek a szaporulatnak. Amíg nem tenyésztették a vadkacsákat, addig esti, hajnali húzásokban lőtték a kacsákat a vadászvendégek. Később Soponyán egy-egy tóra kivittek 2-3000 darab nevelt vadkacsát, majd etetéssel messzebb és messzebb csalták őket, fel valamelyik kisebb dombra, így a vadkacsák onnan repültek le minden nap a tóra. Ami nem mindennapi jelenség volt, látványnak sem utolsó, és zsákmányban bő vadászatokat eredményezett. *Mikor a vadászat kezdődött, a tó és a domb között felállítottuk a vadászokat, és a madarak mintha egy lesiklopályán jönnének, úgy érkeztek, siklottak fölélük, ezer-ezerötszáz darabos terítékeket lehetett így elérni.*

Az Egyetértés vadászaiban azonban nem elégedtek meg a már a Horthy-korban átlagosnak mondható terítékekkel, hanem új rekordokra törektek. A harmincas években világhírűek voltak a magyar fácánhajtások. A rendszerint ősszel, az uradalmak vadaskertjeiben megtartott társasvadászatokon tíz-tizenkét vadász nyolc-tíz hajtásban kétezer fácánt lőtt átlagosan, de volt, ahol *négy-ötvezres terítéket is elértek.* A régi időkben csak a kakast vadászták, a hetvenes évektől viszont már a fácántyúkot is ki lehetett löni, mivel *nem volt gond a szaporulattal.* Gemencen *volierekben* nevelték a fácánokat, és nem sokkal a vadászat előtt telepítették ki őket a szabadba. 1986 telén a minisztérium főosztályvezetője vezette ki a lenesi vadászház előtt felsorakozó puskásokat az első nagy fácánhajtásra. Ő és munkatársai mindent jó előre elterveztek. *Egész éccaka hó esett, kb. olyan hűscentis hó, de tényleg porhó, és a nap kisütött, szikrázó napsütés volt, az a kedvező hatás keletkezett, hogy a fácán, ami szívesen gyalogol, fut a hajtósor előtt, nem tudott gyalogolni, kifáradt, és*

ebben a porhóban inkább fölrepült. Ennek az lett a következménye, hogy a puskássorra, ahogy a hajtósor elindult, folyamatosan jött a fácán. A ránk maradt jegyzőkönyv szerint a december 21-én megtartott vadászon 20 800 darab lőszerrel 8974 darab fácánt lőtt az Egyetértés Vadásztársaság tizennégy vadásza. Gáspár Sándor szakszervezeti főtitkár ekkor vált nemzetközileg is híres apróvadlövővé, egyéni rekordjával minden korábbi csúcst megdöntött. Lenesen 1710 keltezett fácánt lőtt, kakast és tyúkot vegyesen. A páratlan eredménynek az országhatáron túl is hamar híre ment: nyugaton hitetlenkedéssel fogadták ugyan, mégis hírét vitte a honi lehetőségeknek, és több nyugati vadászt is az országba csalogatott, ami fontos anyagi érdeke volt az erdő- és vadgazdaságoknak. A bevételt a gazdaságok vezetői a vadászterületek fejlesztésére fordították.

A funkcionáriusok szinte kivétel nélkül szenvedélyes vadászok lettek. *Szokták mondani, hogy a szarvas az nem fácán, tehát nem lehet három szarvasbikát löni, mondjuk Fock Jenő ezt nem tartotta be, ő képes volt egy nap tizenvalahány szarvasbikát elejteni. Ritkán lőttek három bikát azok, akik a sajátjukat vadászták, mondjuk, egy Pálffy gróf vagy egy Széchenyi Zsigmond.* A hivatásos vadászok mégis csodálkozva látták, hogy a pártvezetőkben is munkálni kezdtek az ősi ösztönök, és szokásaikká váltak a régi babonák. A goromba modorú Czinege Lajos honvédelmi miniszterről mesélték például, hogy állhatatosan járt egy-egy vad nyomában. Kaszón látott egyszer egy különleges hibás agancsú bikát, mely rabul ejtette. Hiába kereste a miniszter hosszú éveken át a kaszói csodaszarvast, soha nem sikerült elejtenie. *Reggeltől napszállatig nyomában voltak, de csak nem érték el a szarvast. Mikor már úgy volt, hogy mindjárt elfogják, nagyot szókkent a gyönyörű állat, s egy locsogós, mocsaras ingoványban végképp elveszett a szemük elől.* A látvány és a vág, a menekülő mesebeli vad képe azonban egészen élete végéig kísérete.

Az egyetértő vadászok, köszönhetően a lehetőségeknek, több rekordvadat is elejtettek. A rekordokról kiadott hivatalos közlemények, újságcikkek mégis szerényen, szűkszavúan fogalmaztak. A Szabad Földben 1970-ben jelent meg egy, a magyar vadászok érdemeit méltató rövid hír: „A jugoszláviai Újvidéken, szeptember 12. és október 5. között megtartott nemzetközi vadászati kiállításon, a többi között kilencven magyar trófea szerepelt. Közülük 76 arany-, tíz ezüst- és négy bronzéremet nyert. Két szarvasagancsunk alig maradt el a világ-rekordtól. Egy martonvásári őzagancs pedig óriási fölénytel utasította a második helyre a 70 év óta világrekorderként nyilvántartott lengyel

agancsot, s ugyancsak világcsúcsot javított az a dámlapát is, amelynek hordozója Gyulajnál került terítékre. Mindent összevetve, az európai nagyvadak versengésében hazánk szerezte meg az első helyet. A magyar vadgazdálkodás nagy sikerével zárult kiállítás hazai trófeáinak túlnyomó részét felsorakoztatták a Mezőgazdasági Múzeumban. A trófea-kiállítást november 7-ig a nagyközönség is megtekintheti.”

Az őzbak...

Az őzbak rekordja valójában Cseterki Lajos nevéhez fűződik. Cseterki pályája csúcán az Elnöki Tanács titkára volt, a trófeát azonban még megyei első titkár korában zsákmányolta. Soponyai vadászok pillantották meg először az őzbakot, és a vadgazdaság vezetőinek legendákat meséltek róla. *Fehér a szőre, mint a hó, ragyog a szeme, mint a gyémánt, ágas-bogas két szarva pedig egymásba fonódva olyan, mint a koszorú.* A helyi vadgazdaság igazgatója, Jankó János először Kádár Jánosnak szánta a vadat, mivel *az első titkár nem lőtt még nagy bakot. Fölajánlották tehát a minisztériumon keresztül Kádár Jánosnak, hogy löje meg a bakot, Kádár azonban lemondott róla, és azt mondta, hogy a gazdaság döntse el a kérdést, és az erre érdemes vendéggel az őzbakot ejtsék el. Ebben az időszakban a megyei első titkár Cseterki Lajos volt, akit az igazgatónk, Jankó János beoltott a vadászatra, és ő nagyon sokat tudott nekünk ebben a pozícióban segíteni. Akkor öt meghívták erre az őzbakra...*

A vadászati irodalomból tudható, hogy a két világháború között jó őzállomány alakult ki Lovasberény, Sárosd, Baracska térségében. Több őzcsapat találkozott, keveredett itt, melyek a háború zaja elől aztán Gyúró, Tordas vonalába húzódtak vissza, ahol a terepviszonyok miatt nyugodtabbnak tűnt számukra a világ. A háború utáni vadgazdálkodás továbbnemesítette az itt kialakult állományt, amelyet végül a híres őzbaktrófea tett külföldön is híressé.

1965-ben a napsütés és a koratavaszi nyugalom ismét a friss vetésekre csábította Árpit. (A rekordvadat a vadászok mindig az elejtőről nevezik el. Nem érdemes ezúttal hosszabban elmélkedni azon, mennyire nem rokonszenves jelenség egy vadat a vadászról elnevezni, áldozatot a gyilkosáról. Mindenesetre én most nem követem ezt a szokást.) Márciusban Árpi még egy őzcsapat tagjaként bóklászott a mezőkön. A csapatból azonban az idősebb bakok távoztak, így ő is. Április végéig koptatta az agancsát, mint rendesen, harcolt a többi bakkal, védte rivá-

lisaitól a saját területét. Természetesen nem tudhatta, hogy a hivatásos vadászok a nyomában járnak, és mint minden évben, már az *agancstisztítás idején megszámozták a csapatokat, és rögzítették a vadgazdaság statisztikáiban az arra bóklászó őzek létszámát, az ivararányt, a barkás és az idősebb bakok számát, és már tervezgették a későtavaszi, nyári vadászatokot.* A vadászok felfigyeltek Áрпи agancsára, és emiatt külön feltérképezték a rekordtrófeának ígérkező vad szokásait. Figyelték, hogyan húzódott el fokozatosan egyre távolabb a központi területről az őzcsapat felbomlása után. A bak nap mint nap feltűnt a Gyuró és Tordas közötti búzatáblákban, és sokszor kiment egészen a települések határáig. A vadászok félték, hogy egy orvvadász agyonlövi, *mielőtt megérkezik az elvtárs,* akinek szánták, így szinte éjjel-nappal figyelték a mozgását. A bak bement egy nagy búzatáblába, és jóformán ott élt, onnan járt ki egy elhanyagolt szőlőbe a szemeket csipegetni. Pontosan ismerték már a járását.

A többi kiszemelt bakhoz hasonlóan március végétől hozzászoktatták Árpit a kocsizúgáshoz is. Egyre gyakrabban és egyre közelebb mentek el mellette a terepjáróval. Hamar megtanulta, hogy nem érdemes elfutni az autó elől, hiszen úgysem történik semmi. Az emberek ilyenkor csak megálltak – kezdetben még nagyobb távolságban, először járó motor mellett, majd az autót leállítva, onnan kiszállva távcsővel, távcsöves puskával figyelték a legelésző bakot. Fel kellett készíteni az őzet arra, hogy a társaság vendégei – jó vadászszokás szerint – szeretnek közelebb menni a vadhoz, és nem rögtön az autóból kiszállva távcsöves puskával messziről meglőni az áldozatot. A hangtalan lopakodást, melyet a pártvezetők is hamar megtanultak, nevezik a vadászok cserkelésnek. A vadász és az őt kísérők ilyenkor csendben igyekeznek a vad közelébe, azaz lőtávolba jutni – a terepviszonyokat, a széljárást is figyelembe véve. Ez elvileg már a küzdelem része, melynek során a vad kifinomult érzékszervei felett kell az emberi ügyességnek, fonalatnak győzedelmeskednie. Ha a vad időben észreveszi a vadászt, megmenekül – kivéve, ha már felkészítették az emberek közelségére, és emiatt nem ugrik el a lövés elől. Árpit még ahhoz is hozzászoktatták, hogy egyszerre akár több ember is mozoghat a mezőn, hiszen az Egyetértés vadászai általában kísérőkkel érkeztek.

Fejér megye első titkára, Cseterki Lajos éppen Alsóörsön nyaralt, amikor a vadgazdaság igazgatója felkereste. Jankó János röviden előadta neki, mi Kádár utasítása. *Másnap reggel meg is érkezett Cseterki. Rávittek a bakra, lőtt, de a sűrű búzatáblában az érett kalászosok közt eltévedt*

a golyó, és a bak elugrott. A tordasi téesszel ekkor leállították az aratást, és felajánlották, hogy mindent megtérítenek, csak a kombájnok ne induljanak még. *Másnap Cseterki Lajost ismét rávitték a vadra, ám ő ismét elhibázta. Nem bírták az idegei.* A harmadik napot így kihagyták, hogy a vadász is erőt gyűjtsön és a vad is megnyugodjon. Majd a negyedik napon, amikor az aratást már mindenképpen folytatni kellett volna, ismét az egyik búzatáblában cserkésztek be a vadat, és ott *Cseterki hasba lötte a kapitális állatot.*

Áрпи nem készült a halára, jóllehet gondosan felkészítették rá, ám az utolsó napokban óvatosabb lett, talán megérezte valamit. Mégis, szinte nem is hallotta a puskalövés hangját, csak az irtózatot fájdalmat érezte, ahogy a golyó rést ütött a bőrén, áttépve azt belefúrta magát a húzába, s még a csontnak ütközve sem állt meg; feltépte a gyomrát, a beleit, úgy távozott a testéből. Másfél méter sugarú, szinte szabályos körnek látszódt az a véres, ürülekes sár, amelyben a meglőtt vad vergődött és kimúlt. Néhány percig tartott a haláltusája, amikor az izmai utoljára egyetlen végső fájdalmas görcsbe rándították a testét.

A bak kilövése után a megyei vadászati felügyelő értesítette a Fejér Megyei Hírlap fotósát, így ő készíthette el az első fotókat még a helyszínen. Később Áрпи tetemét a közeli Brunswick-kastély elé vitték újabb fotózásra, hogy a rekordot elegánsabb helyen is lefényképezhesék. Mellé helyezték a korábban a területen zsákmányolt legnagyobb trófeákat, hogy a bak agancsméretei a fotókon látványosak legyenek. A vadgazdaság vezetői úgy döntöttek, a külföldiek számára nehezen kimondható és megjegyezhető Gyúró helyett Martonvásárt jelölik meg a vadászat helyszínéként, hogy idecsalhassák a valutával fizető német vadászokat is. Megérkezett a híres természetfotós, Nagysándor György is, ő örökítette meg végül a lelőtt bakot, Árpit és a mögötte guggoló boldog és megkönnyebbült vadászt, Cseterki Lajost.

A világrekord bak viszonylag kistestű volt, kizsigerelve mindössze 22,5 kilogrammot nyomott, agancsát viszont 766,5 grammnak mérték. Először az Országos Trófeabíráló Bizottság bírálta el még a helyszínen, majd 1967-ben az újvidéki vadászati kiállításon a nemzetközi bírálati bizottság az agancsot 228,68 nemzetközi, azaz CIC-pontra értékelte, és világrekordnak minősítette. A trófeánál tizennyolc éven keresztül sehoh a világon nem zsákmányoltak nagyobbat. 2005-ben, a negyvenedik évfordulón a bak elejtésének emlékére Gyúró és Tordas határában több mint kétmázsás kötömbbe vésett emléktáblát avattak a magyar vadászok. A Fejér megyei Szent László Patak völgye Vadász-

társaság elnöke ünnepi beszédében azt javasolta, hogy *legyen nemzeti vadászati emlékhely minden olyan vadászterület, ahol eddig világrekord trófeát ejtettek el*. Cseterki Lajos vadászatának emlékét mindenestre kőbe vésték.

... és a dám

Gusztai patájával földet kapart, fújtatott, ünöket hágott, egyszóval boldog volt. *Egész teste remegett, mint az agyonnyargalt lóé, de azért nem állt meg, mert a napnak egy keskeny karaja még a föld színe fölött piroslott. Az óbirodi (gyulaji) vadászház melletti etetőben mindig talált ételmezt: nyáron is, télen is. A gyulaji Túri-réten – vadászleírások szerint – több száz dám barcogott minden októberben, és védte barcogóteknőjét. Minden bika a teknőnél várta a teheneket (kivéve a fiatalabbakat, akik a sorukra vártak). Ilyenkor vadászok lestek a rekordvadakra. Így volt ez a hetvenes években, és így van ma is. Gusztit lelőtte egy vadász – Gusztai híres lett.*

A gyulaji dámbikák trófeáinak a hetvenes évekig nem akadt vetélytársa sem a honi, sem a külföldi bírálatokon. A Kádár-korszak első trófearekordja Fehér Lajos miniszterelnök-helyettes nevéhez fűződik. Szintén 1965-ben lőtte a dámot. Az újvidéki nemzetközi vadászati kiállításon világrekord minősítést kapott a 4,3 kilogrammos, 212,12 CIC-pontos trófea. A jelek szerint Fehér Lajosnak szerencsét hozott a gyulaji erdő, mert 1969-ben egy másik rekord dámbikát lőtt, amelyet az Országos Trófeabíráló Bizottság 214,99 CIC-pontra értékelt (az agancs súlya 3,45 kilogramm volt.) Ám mire a trófea a nemzetközi bírálóbizottság elé került, új rekord született. Az 1971-ben Budapesten megrendezett Vadászati Világkiállításon egy Gyulajon elejtett dámlapátot ugyanis még ennél is magasabbra értékelték a bírálók (217,25 CIC-pont). Tolnai Ferenc 1970-ben lőtte le azt a bikát, amely erőszakos véget ért életében az új világrekordot, a magyar vadászok büszkeségét még a fején hordta. A trófea 5,15 kilogrammot nyomott.

1972-ben aztán érkezett egy másik szerencsés (legalábbis magáról ezt gondolhatta), de mindenképpen biztos kezű vadász, egyszerű, jelvények nélküli vadászruhában, kényelmes túrabakancsban, s hosszú előkészítés után, a legjobb kísérővel, egyetlen pontos lövéssel Tolnai Ferenc szinte valószínűtlen rekordját is átadta a múltnak. A látszólag független nemzetközi bírálóbizottság 1973-ban Torinóban 220,31 CIC-pontra értékelt a dámlapátot. A magyar vadászok tehát újabb re-

kordot mutattak be a világnak. A *Kádár-bika* – merthogy így nevezték Gusztit halálában – agancsa mindösszesen 4,42 kilogrammot nyomott, ám a bírálók figyelembe vették „különleges terpesztését” és „csipkézett-ségét”. Valóban Kádár János, az MSZMP első titkára ejtette el a világrekord trófeát növesztő bikát – és ez a tény mindenképpen említésre érdemes. Hatvanadik születésnapja előtt a gyulaji vadászok akartak neki örömet szerezni egy világrekord dámbikával – ez lett Gusztai tragédiája. *Korábban mindig elutasította a felkínált rekordvadat, így most nem szóltak neki külön. Az első titkár, mivel fegyvermezett vadász volt, a „tessék löni!” felszólításra automatikusan elsütötte a fegyvert.* Valójában nem tudjuk, mi játszódott le pontosan a vadászon és a vadász fejében, mindenestre az első titkár a lelőtt vad trófeáját a nevére íratta.

Ha valaki elsétál a világrekordok mellett a Vadászati Múzeumban, az ötlük a szemébe, hogy e lapát – nevezzük ezúttal szakszerűen az elpusztított dámbika trófeáját – jóval kisebb, mint a többi. Szakemberek szerint is fölülértékelték a bika kicsúcsosodó homlokcsontját (a dámlapát biológiaiailag korrekt megnevezése). Gusztai trófeája közel két évtizeden át őrizte vezető helyét a nemzetközi (CIC-) világranglistán. A dám a legtöbb országban nem számít trófeás vadnak, külföldi vadászok így nem törtek az első titkár babérrája. Magyarországon a vadászok viszont sokáig nem mertek mással nagyobbat lövetni, és nem is igen akadt olyan vendég, aki vállalkozott volna erre. E szomorú sorsú bika novel-lája a Kádár-rendszer lenyomata lehetne. A „szerény vagyok, és ennek tudatában kissé rátarti is, nem akarom, hogy így legyen, mégis enyém a hatalom” és más hasonló kijelentések kvintesszenciája. Minden ilyen állítás független az áldozat szempontjaitól.

Kádár János egészen 1992-ig vezette a legnagyobb dámlapátot zsákmányoló vadászok ranglistáját. Tovább, mint ameddig uralma és a rendszer fennmaradt. 1989-ben a változások hullámai elérték és maguk alá temették az Egyetértést is. *Ha a fej meghal, utána vész a test is.* A rendszerváltás évében félő volt, hogy a híres vadászterületeket is letarolják a változások. Több vadász szót emelt ezért a politikusoknál a magyar vad érdekében, ám aggodalmuk alaptalannak bizonyult. A természetjárók visszakapták a Buda környéki erdőket, de a kerítések megmaradtak Gemenc, Gyulaj, Soponya és a kisebb elzárt területek körül.

*

Itt egykor császárok is vadásztak... A kompon a vadásztársaság képviselője fürkészően nézte a vendégek arcát, vajon melyikük lesz az, aki ez-

úttal segíteni fog, mert különben, támogató nélkül mindent elveszítenek. Most is bízott a jószerencsében és abban, hogy az idő az erős, orkánszerű szél ellenére engedi majd a vadászatot. Másik napra kellett volna szervezni a cserkelést, de hát ez ilyenkor sohasem a hivatásos vadászokon múlik. Végignézett a puskákkal felszerelt embereken. Előbb ne gyűjtsák fel az erdőt, aztán majd valamikor ők is vadászok lesznek. Szükség van a segítségükre. A komp orrából előremutatva felhívta a figyelmet arra, hogy a *Kádár-szigetet a tévhittel ellentétben nem Kádár Jánosról nevezték el*, hanem már régebben is így hívták, de senkit nem érdekelt. Majd beszélt még az ártéri erdőről, a példátlanul gazdag faunáról és a valahonnan Európából visszatelepített hódokról. Ám ez sem hatott igazából érdekesnek. Ismét felnézett az égre, és felsóhajtott. A viharral fenyegető orkán mint sötét bűgőcsiga tűnt el a láthatáron. *Innen hamar elérjük a pandúri vadászházat*, mondta végül, *ahol felkészítik önöket a vadászatra.*

Források, hatások, olvasmányok

2005 és 2009 között többször beszélgettem a vadászatról dr. Rác Antal nyugalmazott minisztériumi főosztályvezetővel, dr. Tóth Sándor nyugalmazott minisztériumi főosztályvezetővel, dr. Zoltán János sebésszel, a társaság orvosával, Váncsa Jenő egykori mezőgazdasági és élelmezésügyi miniszterrel, Feiszt Ottóval, a Magyar Vadászkamara elnökével, Gyöngyös István gemenci fővadásszal, ifj. Rakiczky Béla gyulai fővadásszal, Péntek Gyula gyarmatpusztai fővadásszal, Rosenberger Pál gyulai nyugalmazott fővadásszal, Sándorfalvi László soponyai nyugalmazott fővadásszal, Tollner Györggyel, a Budavidéki Erdő- és Vadgazdaság volt igazgatójával, Hajba Nándor agrármérnök-fényképésszel, Marton Károllyal, a Hunguest Hotels egykori vezérigazgató-helyettesével és Berényi Kálmánnéval, a budakeszi vadászház nyugalmazott vezetőjével. Több értékes adalékot tudtam meg a vadászatról és a vadgazdaságok működéséről a Zalaerdő Zrt., a Pilis Parkerdő Zrt. Bajnai Erdészete és a Gemenc Zrt. mai vadászaitól is. Az Egyetértés Vadásztársaság létének és működésének alig vannak levéltári forrásai, így sokat segítettek azok a személyes feljegyzések, fényképek, amelyeket vadászismerőseimtől kaptam. Dr. Tóth Sándor önzetlenül segítette a munkámat; tőle kaptam meg a Fácán Matyi számaint, és rendelkezésemre bocsátotta az Egyetértés Vadásztársaság életének több fontos forrását is. Az ő könyvei támpontul szolgáltak a kutatáshoz. Lényegi információval szolgált még a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium Vadászati és Vadgazdasági Főosztályának, illetve Vadgazdasági Felügyeleti Főosztályának, valamint az MSZMP Központi Bizottsága Politikai Bizottságának dokumentumai, melyeket a Magyar Nemzeti Levéltár őriz. A vadászházakban is számos forrás maradt fenn a téma tanulmányozásához. Értékes anyag található hírlapokból és nagyterítékű vadászatok csoportképeiből a lenesi vadászházban. A régi soponyai vadászházban berendezett Vadászati Múzeumban gazdag gyűjteményt állított össze az Egyetértés életéről is Sándorfalvi László. A Magyar Mezőgazdasági Múzeum trófeagyűjteményében Bányai József segített eligazodnom, az adattárat Takáts Rózsa útmutatásával tekintetem át. A korabeli sajtóanyagból átnéztem a Szabad Nép, a Magyar Nemzet, a Szabad Föld és a Nimród vadászújság lapszámaint. Olvasmányaim közül Móra Ferenc *Rege a csodászarvasról* című elbeszélését használtam fel a szövegben, mivel a monda maga is beleszötte magát a történetbe, az Egyetértés Vadásztársaság életébe. A szövegben az idézetek jelölésének régebbi módját, a dőlt betűvel való kieme-

lést választottam, ami a régi nyomtatványokban, könyvekben gyakori volt. Hasonlóan dőltel jelöltem a szakkifejezéseket és a vendégszövegeket. A szöveg tagolása, a bekezdések sem különítik el élesen ezeket a részeket, hiszen minden szó, minden mondat ugyanazt a történetet görgeti tovább, csak másképp. Az Egyetértés történetét *K-vonal. Uralmi elit és luxus a szocializmusban* című könyvemben (Libri, Budapest, 2009), Kádár János vadászatait pedig *Vezérszel. Kádár János mindennapjai* (Libri – Magyar Nemzeti Levéltár, Budapest, 2012) című kötetemben írtam meg részletesebben, illetve a *Bűvös vadászok* című filmben mutattuk be a protokollvadászatok történetét (rendező: Móczán Péter, 2008).

Villangó-Török Ivett

PREPARÁTUM, DIORÁMA, MŰTÁRGY*Vadászati kiállítások
a Magyar Mezőgazdasági Múzeumban*

A Magyar Mezőgazdasági Múzeumban bemutatott vadászati kiállítások egyidősek az intézménnyel. Áttekintésükkor vissza kell mennünk a 19. század végére, abba a korba, amelynek hangulatát a mindent át- szövő technikai fejlődés, az újítások, reformok határozták meg. Abba a korba, amely létrehozta a világkiállítások intézményét, hogy lehető- séget adjon mindezek bemutatására. Az 1851-ben elinduló expók majd' egy évszázadig mutattak példát valamennyi kiállítás megrende- zéséhez, legyen az vásári formában vagy múzeumban. Így a múzeum- és kiállítástörténet fontos mérföldkőnek tekinti ezen eseményeket.

Történetünkben ez azért is lényeges momentum, mert a Magyar Mezőgazdasági Múzeum alapítása egy ilyen légkörben vált valóra. 1896-ban rendezték meg az Ezredéves Országos Kiállítást Budapes- ten, hazánk alapításának millenniumára emlékezve. A mai Városliget adott otthont ennek a nagyszabású rendezvénynek, ahová Európa első, kifejezetten erre az alkalomra épített földalatti kéregvasútja szállította az érdeklődőket. A kiállítást Ferenc József nyitotta meg május 2-án, és ugyanő zárta október 31-én. Szerinte a ligetben ideiglenes építménye- ket emeltek, ahol a látogatók megismerkedhettek Magyarország törté- nelmével, kulturális és gazdasági vívmányaival. Az Alpár Ignác tervez- te, ugyancsak ideiglenesen megépített, a Széchenyi-szigeten elhelyezett történelmi épületegyüttes mutatta be az ország építészeti korszakait (román, gótika, reneszánsz, barokk). Legjellegzetesebb tornya után Vajdahunyadvár néven kezdték emlegetni a kortársak – így ismerjük ma is. A millenniumi kiállítás harmadik maradandó vívmánya a Ma- gyar Mezőgazdasági Múzeum volt: Darányi Ignác akkori földművelés- ügyi miniszter kezdeményezésére és pártfogása alatt jött létre az intéz- mény, amelynek fenntartója a Földművelésügyi Minisztérium lett.

A vadászat-tematika két helyen jelent meg az Ezredéves Orszá- gos Kiállításon: az ősvadászat és a modern vadászat bemutatásakor. A vadásztörténeti részben vadászpuskák, csapdák, vadászkürtök, va- dászpipák, céltáblák, rézmetszetek, festmények, trófeák és preparátu-

mok,¹ összességében több mint 800 tárgy szerepelt. Az installációs eszközökről alig van forrásunk; annyi bizonyos, hogy a vadfogási mó- dokat diorámákon² mutatták be. A modern vadászati csoportban is szerepeltek preparátumok, amelyek Magyarországon honos és megho- nosított vadfajokat mutattak be, valamint trófeák, vadbőrök, prémek mellett a különböző vadfajok csapásainak és nyomainak mintáját is ismertették. Természetesen a modern vadászati eszközök (töltények, csapdák, fojtások, vadszállító eszközök) sem hiányozhattak.³

A millenniumi kiállítás bezárása és az épület tatarozása után 1897. szeptember 12-én nyílt meg a múzeum 22 kiállítással a barokk, rene- szánsz és gótika szárnyban, az irodahelyiségeket pedig a román épület- csoportban helyezték el. Az intézmény célját abban jelölték meg, „hogy a magyar mezőgazdaság sokoldalúságát, eszközeit és termelésének eredményeit szemléltesse a szakemberek, a falvak népe és a mezőgaz- daságtól távol élő városi tömegek számára, továbbá jó áttekintést adjon a hozzánk érkező külföldi látogatóknak a magyar mezőgazdaság min- denkori állapotáról”.⁴

Balás Árpádnak, a múzeum első igazgatójának nagy szerepe volt – mai fogalmaink szerint – a múzeum arculatának kialakításában. A kiállítások berendezésekor arra törekedett, hogy minél nagyobb cél- közönséget érjen el: becsábítsa a múzeumba azokat, akiket a látványos, dekoratív elemek vonzanak, és azokat is, akik szívesen mélyednek el a részletekben. Igen modern szemlélet volt ez a századfordulón! A be- mutatott anyag nagy része a lebontott millenniumi kiállításon már szerepelt, ami nagyban befolyásolta a kiállítás szerkezetét. Nem mel- lesleg kihatott az összképre egy-egy téma felelősének ízlése is. A mú- zeum harminc, akkoriban osztálynak nevezett gyűjteményből állt; a beosztás szerint a vadászat és az erdészet összevonva szerepelt.

A Vajdahunyadvár ideiglenes anyagokból (főként gipsz és fa) épült fel, hiszen csak fél évre szántak neki szerepet. 1899-ben le kellett bon- tani az épületegyüttest, mert olyan mértékben megromlott az állapota. A műtárgyakat becsomagolták és egy raktárhelyiségbe szállították át, majd 1904-től költöztették vissza az immáron kőből emelt, de az ere-

- 1 Preparátum: oktatási, szemléltetési célra kitömött állat, kiszáritott növény.
- 2 Dioráma: a tárgyaknak természetes környezetüket utánzó háttérrel bemutatott együt- tese.
- 3 Vö. BÁNYAI József, *A vadászat a múzsák templomában*, szerzői kiadás, Budapest, 2000, 11.
- 4 Dr. SZABÓ Lóránd, *A Magyar Mezőgazdasági Múzeum 90 éve = A Magyar Mezőgazda- sági Múzeum 90 éve*, szerk. SZABÓ Lóránd, Magyar Mezőgazdasági Múzeum, Buda- pest, 1986, 8.

deti tervek szerint felépített Vajdahunyadvárba. 1907-ben nyílt meg újra a múzeum, melyet ünnepélyes keretek között ismét Ferenc József adott át a nagyközönség számára. Az uralkodó híres vadász volt, így kiemelt figyelmet szentelt az ország első állandó vadászati kiállításának.

A kiállítások szerkezete az 1897-es állapotokhoz képest alig változott, inkább csak az épületben való elhelyezésük lett más. 1907-től a gótikus épületrészben az erdészet, a vadászat és a halászat lelt otthonra. E három közül a vadászati kiállítás volt a legnagyobb alapterületű (az egész emeletet elfoglalta), és egyben a múzeum leglátványosabb tárlatának bizonyult. Különösen dekoratív belsőépítészeti megoldásokat alkalmaztak: a gazdag díszfestés motívumvilága az adott témát tükrözte (szerencsénkre ez ma is látható). A Kárpát-medencében élő szárnyasok és emlősállatok mellett a kihalt fajokat is bemutatták. Külön teremben helyezték el a vadászfegyvereket, ám mégis az őz- és szarvagancs-trófeák örvendtek a legnagyobb népszerűségnek.

A Magyar Mezőgazdasági Múzeum kortársaihoz hasonlóan „raktár-múzeumként” működött, vagyis a századfordulón még minden anyagot a kiállítóterekben mutattak be. Gyűjteményi raktárak még nem léteztek, hiszen az intézmények csekély gyarapodása nem követelte meg ezt a tárolási módot. Így mindent, amit a múzeum birtokolt, megtekinthettek a látogatók, ezáltal hihetetlen zsúfoltság uralkodott a kiállítóterekben. A kor neves agrárszakemberei rendezték be a kiállításokat, akik természetszerűleg muzeológiai tapasztalat hiányában⁵ a korszak hazai és külföldi mezőgazdasági árubemutatóit, vásárait, világkiállításait vették alapul. A múzeum törzanyagába tartozó millenniumi kiállítási tárgyak mellett kölcsönkérhettek anyagokat olyan intézményektől, amelyek szintén a Földművelésügyi Minisztérium fennhatósága alatt álltak. Emellett felhívásokat tettek közzé a gazdák körében, és ajándékozássra biztatták őket. A siker attól függött, hogy mennyi potenciált láttak egy frissen megalakuló országos intézmény népszerűsítő erejében.⁶

Visszatérve a kiállítás látványvilágára: a túlzásfóltságot nem lehet eléggé hangsúlyozni (különösen ma, amikor szemünk már hozzászokott a minimál dizájnhoz). A vadászati kiállításon a preparátumok nagyméretű diorámákban helyezkedtek el, a falakat a mennyezetig telerakták

5 Bár megjegyzem, hogy a muzeológia mint önálló tudományág igencsak gyerekcipőben járt ekkor.

6 Vö. Dr. PINTÉR János, *A múzeum kiállításai az alapítástól napjainkig = A Magyar Mezőgazdasági Múzeum 90 éve*, 42–43.

különböző méretű trófeákkal – a kor látogatóinak igazán impozáns, dekoratív látványt nyújtott. Egy olyan korszakról van szó, ahol elsősorban a vizualitásra törekedtek, így érthető, hogy a kiállítások szövegei igen szerényre sikerültek. Címek, kép- és tárgyfeliratok voltak csupán, magyarázó szövegek nem szerepeltek.

A millenniumi kiállítás hagyatékában szereplő faragott vázú üveg-vitrinek és üvegtákos szekrények újra felbukkantak az 1907-es kiállításokon, ugyanakkor a vadászati kiállításról itt külön is meg kell emlékezni. A megnyitás előtti évben pályázat útján egy budapesti műhellyel rendelkező épület- és bútorasztalos, Horváth Lukács nyerte el a múzeum megbízását a kiállítási berendezések készítésére. Ő alkotta például a tojásgyűjtemény tárolására és bemutatására alkalmas asztalt, valamint a négy részből álló – válogatott szilfából készült, zöldes színűre pácolt és polírozott – fegyverszekrényt. Néhány munkája ma is látható a vadászati kiállításon.⁷

Az I. világháború előtti korszakban a Magyar Mezőgazdasági Múzeumban bemutatott tárlatokra hatással voltak a külföldön megrendezett nagyobb vásárok, melyek közül kettőt kell kiemelnünk szűkebb témánkra koncentráva: az 1900-as párizsi világkiállítást és az 1910-ben Bécsben megrendezett első Nemzetközi Vadászati Kiállítást.

A 20. század küszöbén megnyíló világkiállítás azt a célt tűzte maga elé, hogy szintézise legyen a 19. század vívmányainak, s egyben utat mutasson a jövő számára. A ma már a francia főváros szimbólumának számító Eiffel-torony is ez alkalomból készült, méltón hordozva ezt a célkitűzést. A világkiállítás feladatának tekintette, hogy a gazdaság fejlődése mellett „a föld felületének vagy belsejének termékeit” is bemutassa; ezzel indokolták a mezőgazdaság, kertészet, erdészet, vadászat, halászat, szabadon tenyésző növények, élelmiszerek, bányászat és kohászat témakörök szerepeltetését. Mint minden hasonló rangos eseményen, itt is csoportosították a pavilonokat, így a IX. csoportot az „Erdészet, Vadászat, Halászat, Erdei gyümölcsök” bemutatói alkották. Két alcsoport képezte a vadászat témakörét: az egyik a vadászfegyverek (gyártási eszközök és készítmények), a másik a vadászati termékek elnevezést kapta. Ez utóbbiba sorolták a kitömött állatok, hullók, madarak, preparált tojások gyűjteményét, a szűcsipar számára kikészített bőröket és prémekeket, a nyers tollakat és madártollazatokat, valamint a csontból készült termékeket (például szarvak, elefántcsont). Miklós

7 Vö. BÁNYAI, I. m., 18.

Ödön, aki a párizsi világkiállítás helyettes magyar kormánybiztosa volt, igen részletes beszámolót készített az ott tapasztaltakról és a magyar kiállításokról. A vadászati kiállításon „egy festői tájkép alkotta a háttérrel, a mely tájkép plastikus kialakulást nyert az előtérben fák, bokrok, nádas, sziklák, tó és vizek kiképzése által. Ezen csoportosítások között ügyes elrendezéssel állítottak fel, élethű megjelenést jelképezve, a kitömött állatok és pedig hazánk faunájának minden jellegzetesebb példányaiból.”⁸ A dioráma háttere körülbelül 21 méter hosszú és 6 méter magas volt, míg az előtte elhelyezett cserjék, bokrok, preparált állatok által megjelenített jelenet mintegy 200 négyzetméter.⁹ A magyar kiállítók sok dicséretet kaptak a bemutató esztétikai kivitelezéséért, különösképpen pedig a kiállított trófeák miatt, „a melyhez hasonlót egy állam sem tudott felmutatni”.¹⁰ A diplomatikus beszámolóból egy kis sértődöttséget is kiolvashatunk, mert a magyar kiállítás óriási népszerűsége ellenére a „nemzetközi juryben résztvevő francia jury-tagok” nem lelkesedtek a kiállított anyagokért. Mindenesetre az 1896-os millenniumi kiállítás után összeállított anyag elnyerte méltó jutalmát Párizsban: a vadászati szekcióban két grand prix-díjjal, hat arany-, négy ezüst- és öt bronzéremmel, valamint 13 dicséző oklevéllel távozhatott a magyar küldöttség.¹¹

Az 1910-ben megrendezett első Nemzetközi Vadászati Kiállítás mérföldkönek számít a vadászat történetében; legfőbb tanulsága, hogy a vadászat elnyerte méltó helyét a gazdaság és a kultúra keresztmetszetében. A Magyar Mezőgazdasági Múzeum sem hagyta ki e remek bemutatkozási lehetőséget. A bécsi kiállítás még a romantikus 19. századi hangulatot tükrözte: a budapesti millenniumi kiállításához hasonlóan egy, a város szélén lévő nagy, üres területet jelöltek ki a pavilonok felállításához. Magyarország kifejezetten e célra épített egy főúri vadászkastélyt, ahol a kiállításra küldött összes vadászati anyagot bemutatta (tehát az anyagok nem szerepeltek külön-külön a különböző szekciókban). A kastély tervezője a budapesti Fischer József volt, aki Alpár Ignáchoz hasonlóan több épület jellegzetességeit gyúrta egybe. Az ideiglenes anyagokból emelt épület alapterületéről nincsen pontos adatunk, de annyi bizonyos, hogy a földszinten és az emeleten összesen harminc

8 MIKLÓS Ödön, *Magyarország és társországai az 1900-ik évi párizsi nemzetközi kiállításon*, Athenaeum, Budapest, 1903. 212.

9 *Magyarország a párizsi világkiállításon 1900*, szerk. HORNYÁNSZKY VIKTOR – ERDÉLYI MÓR, Budapest, 1901, 182–187.

10 MIKLÓS, *I. m.*, 212.

11 *Uo.*, 214.

kisebb-nagyobb termet alakítottak ki a kiállítás részére. Bemutatásra került minden, ami a magyar vadászattal és főúri vadászokkal kapcsolatos; külön termet kaptak például a magyar főurak által elejtett egzotikus vadak trófeái vagy a vadászat ihlette hazai ipar- és képzőművészeti alkotások is.¹² A Magyar Mezőgazdasági Múzeum a bécsi kiállításra 88 őzagancsot, 42 muflonszarvat és 5 dámlapátot, azaz összesen 135 darab trófeát küldött ki,¹³ mindezek mellett pedig ifj. Vastagh György vadászskutyaszobrai.

Ez utóbbi két nagy volumenű tárlat ugyan nem a Vajdahunyadvárban volt látható, de a Magyar Mezőgazdasági Múzeum neves szakemberei bábáskodtak létrejöttüknél. Azért sem szabad megfeledkezni róluk, mert nagy hatással voltak a következő időszakban megrendezett kiállításokra.

Az I. világháború előtti kiállításokról összességében elmondható, hogy a szimmetria, a dekoratív elhelyezés volt az elsődleges szempont, a kiállítási anyagok diktálta logika csak lassan jutott nagyobb szerephez. A múzeumban megrendezett tárlatokat áthatotta a pozitivistá tudományos szemlélet: törekedtek a magyarországi agrárélet múltját és jelenét a lehető legszeleesebb skálán bemutatni. A kor fontos vívmánya volt a „szórakoztatva tanítani” szemlélet, amely a háború után majd csak a 20. század legvégén tér vissza.

Az I. világháború nem okozott károkat a múzeumban, ám a vészterhes időkben megcsappant anyagi támogatás, valamint a lecsökkent dolgozói létszám megnehezítette a működtetést. A trianoni békeszerződés után létrejött új gazdasági helyzet nem tükröződött a korabeli kiállításokban, hiányzott a korszerű statisztika, és a létrejött új ágazatokat sem mutatták be. Az 1920-as évek második felében az időszaki kiállítások csalogatták be a látogatókat a múzeumba, azok közül is a Nemzeti Vadászati Egylettel közösen szervezett trófeakiállítások tartoztak a legnépszerűbbek közé.

1934-ben Budapesten rendezték meg a XVI. Nemzetközi Mezőgazdasági Kongresszust, amelynek fő szervezője a Földművelésügyi Minisztérium volt. A Magyar Mezőgazdasági Múzeumnak mint a minisztérium háttérintézményének fontos szerep jutott a programban, így jelentős anyagi támogatást folyósítottak a kiállítások felújítására. Az „osztályok” logikai sorrendjét újragondolták, így lassan megszűnt

12 A kiállított tárgyak részletes katalógusa: *Magyarország a wieni első nemzetközi vadászati kiállításon 1910*, h. n., é. n.

13 Vö. BÁNYAI, *I. m.*, 29.

a korábban jellemző zsúfoltság. A mai értelemben vett gyűjteményi raktárakat még nem alakítottak ki, bár már nem minden darabot őriztek a kiállítóterben.¹⁴ Az installáció nem változott, az eddigiekben használt vitrinek, bekeretezett képek és tablók adtak helyet a műtárgyaknak. Ami viszont újdonság volt: megjelentek a hátulról megvilágított dia-képek, a látogatók által „kezelhető műszerek” és a magyarázó feliratok is. A gótikus épületszárnyban – így a vadászati kiállításon – alig változott valami. Nagyobb újításokat, reformokat itt is terveztek, ám a háború keresztülhúzta a számításokat.

A II. világháború kezdetben megszorításokkal érezte hatását, majd a főváros 1944-es ostroma mindent megváltoztatott. Az intézmény életében nagy érvágást jelentett ez a pár nap. A várost ért szőnyegbombázás jelentős károkat okozott a múzeum épületében (két bombatalálat is érte a kiállítótereket), majd a harcok csendesülésével a kiállított anyag a fosztogatásoknak is áldozatul esett: a kikészített prémeket és bőroket például a hideg ellen vették magukhoz katonák és civilek. A múzeum gyűjteményének nagy része megsemmisült. Több éves renoválás, takarítás és terepen folytatott gyűjtés után tudott talpra állni az intézmény.

A vadászati kiállítás volt az első, melyet 1950-ben újrainítottak. Ennek két oka volt: egyrészt viszonylag kevés kár érte a gótikus épületet, másrészt a háború előtt ez volt az egyik legnépszerűbb kiállítása a múzeumnak, ezért ettől remélték a látogatók visszatérését. Továbbra is a régi kiállítási anyagokat lehetett megtekinteni, ám újszerű elrendezéssel találkozhattak az érdeklődők. Már a címével (*Vadgazdálkodás*) is új irányt akart mutatni az intézmény: nagyobb hangsúlyt kapott a vadtenyésztés és a vadvédelem, illetve általában a természetvédelem. A vadászfegyverek – az ősi vadászeszközöktől az automata fegyverekig – kronológiai sorrendben kerültek bemutatásra.¹⁵

Az 1950-es években folyamatosan látogathatóvá váltak az állandó kiállítások, közben időszakos tárlatokat is rendeztek (mezőgazdasági szakkönyv-, gyógynövény-, gomba-, trófea- és agancsbemutatók). Az évtized első felében a propaganda a múzeumot sem kerülte el: a látogató itt is találkozhatott a párt- és kormányhatározatok által előírt tervszámokkal és a mezőgazdasági szocialista átszervezésével.

14 Néhány műtárgyat a múzeum pincéjében helyeztek el, ám korántsem ideális tárolási körülmények között.

15 Vö. Dr. PINTÉR, I. m., 52.

Az évtized újításokat is hozott a kiállításrendezésben, hiszen új installációs eszközök jelentek meg azon egyszerű oknál fogva, hogy a régiak elkoptak, elpusztultak. A merev, szögletes, fakeretes vitrinek és szekrények helyett üvegből készültek kerültek a kiállítóterbe, a zsúfoltságot minden eddiginél határozottabb lépésekkel igyekeztek megszüntetni, több információs segédanyagot és technikai megoldást használtak, mint korábban. A korszak újítása volt az új célközönség elérése: a laikusok és a szakemberek mellett a gyerekek figyelmét is szeretnék volna megragadni a mondanivalóval.¹⁶ Tudatos gyűjtést eleinte csak az újranyíló kiállításokhoz folytattak, majd a gyűjtemények számára is, így elérkezett az idő a gyűjteményi raktárak kialakítására. A múzeum alagsorában és földszintjén preparátor-, restaurátor-, asztalos- és grafikai műhelyt, valamint fotólabort hoztak létre.

Az 1956-os események során több belövést is kapott a múzeum, ekkor főként a gótikus épületrész sérült, azon belül is a vadászati kiállítás. Ez a renoválás és a kiállítási anyagok pótlása után 1958-ban nyílt újra.

Az 1960-as években inkább csak a külső kiállítások megszervezésében vettek részt a múzeum munkatársai. Témánk szempontjából ezek is fontosak, hiszen több nemzetközi vadászati kiállításon is bemutatkozhatott az intézmény vadászati gyűjteménye. Az 1964-ben megrendezett Országos Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Kiállítás és Vásár (OMÉK) volt az első ilyen rendezvény, ahol a vadászat és az erdészet külön szerepelt. Ebben az évtizedben több időszakos tárlatot rendeztek a Vajdahunyadvárban, a vadászati gyűjtemény többnyire trófeakiállításokkal lépett a nagyközönség elé. A szarvas-, dám- és őztrófeák népszerűségét mi sem bizonyítja jobban, mint az a rengeteg kölcsönzési szerződés, amit a társintézmények a múzeummal kötöttek. Sajnos a sok szállítás következtében jelentősen károsodott az anyag, így a múzeum főigazgatója – az intézmény történetében először – 1970-ben írásos formában szigorúan szabályozta a trófeák további kölcsönzését.¹⁷

Az 1970-es években több olyan időszakos tárlatot szervezett a múzeum, amit később utaztatott, vagyis vándorkiállítás lett belőlük, mint például az 1975-ben megrendezett *A vadászfegyver története* című tárlatból.

16 Ebben a korszakban nem a gyereklátogatók becsábítása volt a cél, hiszen a kötelező múzeumlátogatás ugyanúgy szerepelt az iskolások kulturális tevékenységei között, mint a brigádoknál. A múzeum a már ellátogatott gyerekekre fókuszált, ami igazán nagy kiállításrendezési kihívást jelenthetett, hiszen a laikus érdeklődő felnőttek, a szakemberek és a gyerekek ugyanazokat a kiállításokat tekintették meg.

17 Vö. BÁNYAI, I. m., 57.

Az évtized végén nagyszabású épületfelújítás kezdődött el. 1978 és 1985 között fejeződött be a teljes tatarozás (például fűtést is ekkor szereltek a kiállítóterekbe), melynek során korszerűbb eszközökkel, több színnel látták el az új kiállításokat. 1984-ben fejeződött be a vadászati kiállítás átépítése is; ekkor csak ideiglenesen nyitották meg, végleges formában 1987 októberében került átadásra. A gótikus épületszárny emeleti termeit a vadászat és halászat tematika foglalta el. Tulajdonképpen ez a kiállítás adja a vázát annak, ami több-kevesebb módosítással ma is látható a Vajdahunyadvárban.

Az emeletre felérve már a lépcsőházban is magyar vadászati témájú ábrázolásokat láthatunk; a rendezők ezzel segítik elő a kiállításra való ráhangolódást. A kiállítás előterében a történelem előtti korok vadászati emlékei láthatók, majd az első nagyteremben a magyar vadászat történetével ismerkedhetnek meg a látogatók. Az itt elhelyezett tablókön időrendben középső- és újkori metszetek, oklevélmásolatok, képes ábrázolások, a 18. századtól festmények, majd a 19. század végétől archív fotók nyújtanak áttekintést napjainkig. A tablók alatti vitrinekben a számszerűtől az automata puskáig teljességre nem törekvő tárlat látható vadászfegyverekből és vadászati eszközökből.

A terem végén helyezték el a kiállítás két meghatározó darabját: a 18. század folyamán kipusztult bölényt és a hárommázsás, 1907-ben lőtt és preparált barnamedvét. Ugyanitt található egy enteriőr, amely egy, a 19–20. század fordulójának ízlése szerint berendezett vadászszobát mutat be.

A sarokteremben a jelenlegi és a korábbi világelső magyar trófeák vannak kiállítva. „A nagyterem a mai vadászat bemutatója. A terem közepén lévő diorámák a négy évszakba helyezve hozzák közelebb a látogatókhoz az öt nagyvadfajt: a szarvast, a dámvadát, a muflont, az őzet és a vaddisznót. A nagyterem igazi vadászhangulatát – stílusosan, állványokon – a térben rendezett aranyérmes gímszarvas- és dámagancsok adják, a múzeum gyűjteményének reprezentatív darabjai.”¹⁸

Az új állandó kiállítás megnyitása óta többször módosították a tárlatot, ám mind közül a *Vadászat a művészetben* című kiállítás a legkiemelkedőbb. Az 1997-ben megnyitott bemutató a vadászati és halászati kiállítás metszéspontján lévő körteremben helyezkedik el. Tulajdonképpen egy önálló kiállítás a kiállításban, mégis szerves része a nagy

18 BÁNYAI József, *Vadászati kiállítás*, http://www.mezogazdasagimuzeum.hu/article.php?article_id=73.

egésznek. A teremben a vadászat ihlette képző- és iparművészeti alkotások mutatkoznak be, melyek a múzeum gyűjteményébe tartoznak.¹⁹

A Magyar Mezőgazdasági Múzeum az idén lett 118 éves. E rövid áttekintésben végigvettük a története során megrendezett különböző kiállításokat és kiállítási technikákat. Megnéztük, mi és hogyan hatott a tárlatok létrejöttére. A vadászati kiállítás anyaga a természettudományi muzeológia tárgykörébe tartozik, a bemutatás lehetőségei viszonylag korlátosak: preparátumok és diorámák a legfőbb eszközei a mondánivaló átadásának. A 21. század elején divattá vált interaktív kiállítási szemléletet olyan eszközökkel is erősíteni lehetne, amelyek a látogatót gondolkodásra, cselekvésre készítetik. Nem feltétlenül csak a *touch screen*ekre, high tech elektronikai eszközökre kell gondolni; visszatérhetnénk a század elején már használt „kezelhető műszerek” (érintsd meg, forgasd meg, tapintsd meg, találd ki stb.) alkalmazásához.

Főként az állandó kiállításokat vettük górcső alá. A muzeológiai szakirodalom szerint ezek abban különböznek az időszakos tárlattól, hogy nagyobb időintervallumban látogathatók (általában 10–15 évet javasolnak a szakemberek), valamint szélesebb témakört mutatnak be, mint temporális társaik. Sajnos a ma látható állandó kiállítások többsége már túlhaladta az „ideális kort”. A változatlanságnak többnyire anyagi okai vannak, hiszen egy teljesen új koncepció megvalósításához – a modern látogatói igényeket is figyelembe véve – több százmillió forintba lenne szükség. A Magyar Mezőgazdasági Múzeum azonban tisztában van adottságaival, változtatás hiányában inkább felvállalja, hogy a romantikus hangulatú Vajdahunyadvárhoz igazodva kiállításai a békebeli kort tükrözik. Ettől lesz unikális.

19 Bár vadászati témájúak, mégis a Képzőművészeti Gyűjtemény részét képezik.

Vidosa Eszter

VADÁSZAT ÉS SZIMULÁCIÓ

A videojáték napjainkban egyre több korosztály számára jelent elfogadott, izgalmas és nem ritkán értékes elfoglaltságot. Ez a viszonylag frissnek tekinthető, számtalan lehetőséget rejtő médium személyi számítógépen vagy kifejezetten erre a célra tervezett konzolokon (Playstation, Xbox, Nintendo) érhető el a játékosok számára; a középpontban különféle virtuális valóságok és leggyakrabban az azok által kínált megoldandó feladatok állnak, tematika tekintetében pedig alighanem végtelen választék tárul fel a befogadó előtt. Nem meglepő, hogy a mindennapi élet szerves részévé válhat ez a tevékenység, ám ezzel párhuzamosan több elméleti kérdés is felmerülhet: hogyan viszonyulunk egy játékhoz, mit várunk el tőle, illetve – például médiumként – hogyan működik, miként hat ránk?

Az elbeszélés, a játék és a szimuláció kapcsolatát vizsgálva Fenyvesi Kristóf és Kiss Miklós Gonzalo Frasca tanulmányát idézik, melyben a narratológiától a ludológiáig, vagyis a játékokat vizsgáló tudományágig vezető utat térképezi fel a szerző: a videojátékok eszerint speciális mediális képességeiknek köszönhetően nem a reprezentációra, hanem a szimulációra épülnek, annak elbeszéléselemete pedig gyökeresen átalakítja a szerzőiség és a befogadás kérdését is.¹ Kérdéses, hogy ebben az esetben betöltheti-e a játékos a történetet elbeszélőjének szerepét, mit kezdhet a non-linearitás, a reflexivitás vagy az interaktivitás jelenségeivel. A 21. század mediális forgatagában talán még jelentősebb kérdés, hogyan működik egy olyan médium, amely egyre nagyobb lehetőségeket mutat fel, és amelyet az irodalom vagy a film mellé állítva próbálunk meg befogadni, megérteni, illetve kézbe venni és használni.

A már említett videojáték-fejlesztő és -kutató Frasca a ludológia alapkérdéseit felvázoló írásában szembeállítja a szimulációt és a reprezentációt. „A reprezentáció olyan mindenütt jelenlévő és annyira meghatározó formális mód, hogy egész civilizációnkat áthatja. [...] Pontosan a mindent átható jellegük miatt nehéz elfogadni, hogy a reprezentációnak és a narrációnak létezik alternatívája: a szimuláció.”²

1 FENYVESI Kristóf – KISS Miklós, *Elbeszélés, játék és szimuláció a digitális médiában = Narratívák 7*, szerk. FENYVESI Kristóf – KISS Miklós, Kijárat, Budapest, 2008, 17.

2 Gonzalo FRASCA, *Szimuláció vs. narratíva. Bevezetés a ludológiába = Narratívák 7*, 127.

A szimulációs lehetőségek a számítástechnika fejlődésével bővülnek, a videojátékok egyik csoportja pedig kifejezetten bizonyos tevékenységek szimulációjára összpontosít: ilyen a repülőgép-, vonat- vagy egyéb járműszimulátor, az akár emberek megalkotásával és irányításával foglalkozó életszimulátor, de hasonlóan népszerű még a vadászszimulátoroké is. Jelen szöveg célja röviden bemutatni, milyen minőségben jelenik meg a vadászat az ilyen tematikájú szimulátor-videojátékokban. Milyen lehetőségeket rejt egy ilyen videojáték, mit nyújthat, hová vezet annak fejlesztése, illetve az általa kínált feladatok teljesítése? Milyen értéketeket közvetít a befogadó felé? Mit ad vissza a vadászat mint kulturális és gazdasági kérdésekkel párhuzamba hozható tevékenység atmoszférájából?

A vadászat videojátékokban történő reprezentációját vizsgálva nem lehet éles határvonalat húzni, hiszen az a különféle szerepjátékok (RPG-k, MMORPG-k)³ vagy stratégiai játékok kevésbé hangsúlyos, ám gyakori sabloneleme. Természetesen ezek kapcsán is sokatmondó a vadászat reprezentációja, például a technika, a nyelv vagy más jellegzetességek tekintetében, hiszen itt is közvetítődik egy általános kép, amely a befogadók megítélését formálja, ismereteket nyújt – ám kevésbé tudatosan, mint az olyan szimulátorok esetében, amelyek elsődlegesen a vad becserkészésének, elejtésének stb. technikáit állítják középpontba. Beszélhetünk-e a vadászszimulátorok esetében narratíváról, illetve miért fontos a reprezentáció kérdése?

A vadászat hagyományhoz és szabályokhoz kötött kulturális gyakorlat, amely a különböző kultúrkörökben egyet jelent a vadállomány szinten tartásával, az állat- és növényvilág összehangolásával vagy egyszerűen a táplálékszerzés gyakorlataival, de bizonyos tekintetben meg is haladja ezeket. A vadászat atmoszférájának mint kulturális jelenségnek az érzékeltetése épp ezért óriási kihívás, hiszen a fejlesztőknek nem csupán a környezetet, a módszert és az eszközt, illetve az állatok viselkedését kell hitelesen megmutatniuk a játékosnak – erre az irodalmi vagy a filmalkotások is képesek. A virtuális világok fejleszthetősége viszont már lehetővé teszi egy-egy szituáció vagy történet befogadó általi alakítását, a linearitás megtörését legalábbis mindenképpen.

A vadászat szimulációja akkor lehet sikeres, ha érzékelteti a játékosal, hogy nem feltétlenül a vad elejtése a leghangsúlyosabb: a folyamatot az előkészületektől az elejtésig kell átélni, hiszen a tényleges vadászat

3 Az RPG (*role-playing game*) a szerepjáték bevett rövidítése, míg az MMORPG (*massively multiplayer online role-playing game*) ennek többszereplős online változata (a Szerk.).

sem pusztán a célpontok sorozatos kivégzésétől válik alázatot, türelmet, kitartást és szakértelmet megkívánó tevékenységgé, illetve ami a legszignifikánsabb: ezért különbözik a fejetlen és hasztalan vérontástól. Az átlagos vadászszimulátorokról elmondható, hogy egy bevett sémát követve állnak a befogadó rendelkezésére: példaként az Atari *Deer Hunter*-jét, az egyik legnépszerűbb játék(sorozat)ot hozhatjuk, amely többnyire évente jelentkezik új résszel. (Ennek köszönhetően változik a játék például a realizmtikuság tekintetében, de a felhasználói szokásokkal kapcsolatos tendenciák is nyomon követhetők, hiszen az új megjelenésekkel, epizódokkal az is változik, milyen platformokon jelennek meg a játékok. Az említett sorozat például egyértelműen nyit az internetes felületek, illetve a mobilalkalmazások felé, holott a kétezres évek elejéig főként pc-re adták ki.) Az egyik legnépszerűbb *Deer Hunter*-rész⁴ elején választhatunk férfi vagy női karaktert a megadott hét modellből, beállíthatjuk a figura vadászathoz szükséges kvalitásainak eloszlását (fegyverhasználat, lopakodás, nyomkövetés), a játék pedig a felhasználót egyből a terepre helyezi, ahol segédeszközökkel felszerelve indulhatunk leendő tróféáink után. A játék ugyanis nem akarja elérni, hogy a levadászandó állatra többként gondoljunk, mint virtuális nappalink potenciális díszítőelemére. A magukat érezhetően komolyan tekintő vadászszimulátorok többségét ez a hozzáállás határozza meg, a frissebb megjelenésű játékok pedig csak megerősítik ezt az irányvonalat. A későbbi *Deer Hunter Reloaded*-nek⁵ már természetes eleme a játékbéli valuta és a különböző kihívások (tehát pénzügyűjtéses küldetések), amelyek mérhetetlenül leegyszerűsítik a játékmenetet: a feladat az esetek nagy részében kizárólag az adott – olykor védett – állat kilövése, illetve annak bizonyos belső szervének eltalálása. A feladatok többnyire következtelenek, nem igazodnak a vadászat alapvető szabályaihoz, így a vadászati kiiktatását vonják maguk után a játékbá: az, hogy például egy mozgásban lévő szarvasra is lőhetünk, egy valódi vadász szemszögéből nézve talán nagyobb probléma, mint a mesterseges intelligencia logikátlan és kevésbé szerencsés megnyilvánulásai (ilyen, amikor a célpont nem ijed meg, nem szalad el, főként a régebbi megjelenésű játékokban).

Itt merülhet fel a kérdés: kinek készítik a játékokat? A vadászattal hivatásból, de legalábbis rendszeresen foglalkozó játékos a jelenlegi kínálatot böngészve legfeljebb egyszerű, komolytalan időtöltést láthat

4 *Deer Hunter 2005* (Atari).

5 *Deer Hunter Reloaded* (Glu Mobile, 2012).

a vadászat szimulációjára specializálódott videojátékokban, mivel azokat az elvárásokat, amelyekkel magától értetődően a virtuális vadászvilág felé fordul, ezek nem elégítik ki. Szimulálni a vadászat néhány lényegi gyakorlatát alapvetően kevésnek bizonyul, a fejlesztők pedig a fogyasztói szokásokat és a játékpiacon figyelembe véve alakítják a játékokat. A kétezres évek második felétől megfigyelhető robbanás a közösségi online szerepjátékok terén egyértelműen rányomta a bélyegét több videojáték-zsánerre, így a jelen írásban tárgyalt műfajra is. A jelenség lényege, hogy egy nem RPG-jellegű játékban is elérhetővé válik a karakter és az eszközök fejlesztése, a kreditgyűjtés stb., amit például a vizsgált sorozat, a *Deer Hunter* legújabb epizódja⁶ is előszeretettel használ. Egyéb motiváció, illetve kihívás hiányában a vadászat úgynevezett farmolássá válik, vagyis minden élményt nélkülöző, monoton pontgyűjtéssé, a várt szabadság helyett a linearitás lesz jellemző, tanító és ismeretterjesztő szándékuk pedig nyomát sem találjuk. A vadászat számos egyéb típusú játék eleme, de ezekben az esetekben egyéb rétegek híján túlon túl egysíkú marad, így céltalanná, unalmassá válhat, vagyis olyanná, amilyenné egy vadász szemében maga a vadászat mint tevékenység sohasem. A témában kevésbé jártas, a vadászat terén csekélyebb ismerettel rendelkező játékosok véleményének formálása a szimuláció lehetőségeit tekintve értelemeszerűnek tűnik, de sem az állattal szembeni tisztelet jelentőségét, sem a szimulált tevékenységek háttérének, lényegének érzékelését nem kapjuk meg. Éppen a vadász és a vadászat története, annak dinamikája és hangulata hiányzik, az a folyamat, melyet Széchenyi Zsigmond vadásznaplóiban olyan érzékletesen örökített meg. „Hanem a trófea megbecsülését minden vadászember elengedhetetlen kötelességei közé sorolom! Aki az elejtett vadak kézzelfogható emlékeit elhanyagolja, nem törődik velük, nem kezeli őket kegyeletes szeretettel – az én szememben az nem is vadászember. Annak keze méltatlan a vadászfegyverre, hiszen golyója, még ha talál is – kárbavész. [...] Hiszen minden vadásztrófea önálló emlékmű. A természettől kapott élményajándékok egy-egy monumentuma.”⁷

Bár tehát a technika a fejlesztők rendelkezésére áll, az interaktivitás és a non-linearitás tekintetében újat kell mutatnia a műfajnak, ha versenybe kíván szállni a játékpiacon fellelhető, valóban figyelemreméltó, más műfajba sorolható játékokkal. Nem kizárt, hogy a műfaj problé-

6 *Deer Hunter 2014* (Glu Mobile).

7 SZÉCHENYI Zsigmond, *Abogy elkezdődött... Egy magyar vadász bitvallása*, Szépirodalmi, Budapest, 1961, 203.

máira és lehetőségeire egyaránt felfigyelve születtek olyan játékok, amelyek más zsánerek tulajdonságaival újítanak, a játékos pedig valamilyen módon motiválttá válhat. Érdeemes megvizsgálni például az Activision által fejlesztett *Cabela's* vadászszimulátor-sorozat bizonyos részeit. E játékok a megszokottnál izgalmasabban vezetik be a tényleges vadászatot, a nagyvad leterítése előtt ugyanis kalauzként megjelenik egy szakértő, aki hatásosan előkészíti némely vad, például a grizzly elejtését. Bár a *Cabela's Big Game Hunter* szimulátorban a gyakorlás is szerepet kap a vadászat megelőzően, és talán jobban megmutatja a vadászat dinamikáját, mint az előzőekben tárgyalt játékok, itt sincs olyan funkció, amely a játékos hibáit szabályozná és a vadász fejlődését a pontokon, krediteken kívül szorgalmazná. A vadászszimulátorok ezen állóvívében akár parodisztikus fordulatként is értelmezhetjük a *Cabela's Dangerous Hunts* nevű játékot, amely az említett műfaji kérdést tekintve lényeges: a talán okkal hiányolt kidolgozott háttér és átgondoltabb narratíva helyett (túlélő)horror-jellegzetességekkel látták el a játékot, bizonyos részeknél pedig szinte *shoot 'em up*⁸ hangulatot nyer a szimulált vadászat. Utóbbi jelentése, hogy a főhős egy adott pozícióból céloz és lö mozgó célpontokra – ez történik, amikor egy járműből menekülve próbálunk életben maradni. A játék tehát úgy ad okot a fejetlen vérontásra, hogy a játékosra szabadítja az életét veszélyeztető, valószerűtlenül agresszív állatokat. Figyelemreméltó, hogy az állatok szükséges misztifikálása ezekben a szélsőséges esetekben jobban működik, a hagyományosabb szimuláció estében pedig, ahol fegyvert választunk, elindulunk és mintegy parancsra végzünk az állatokkal, inkább ennek hiánya szúr szemet főként azoknak a tapasztalt befogadóknak, akik elvárásokat támasztanak a játékkal szemben. A szimulátort a vadászat megismérésének céljából kipróbáló játékosok ennél fogva nem kaphatnak teljes és hiteles képet, inkább csak egy leegyszerűsített vadászat-reprezentációt, ahol például a valóságban igen jelentős vadász–vad viszony sem tud igazán érvényesülni.

Az állat misztifikálása az említett horrorszerű műfaji elemek segítségével a játékban kiváltott fenyegetettség és félelemérzet révén jön létre; itt egy igen érdekes fordított vadász–vad perspektívába csöppennünk, ahol a háttorzongató hatást az állatokkal való szürreális összecsapások érik el. A bizonyos értelemben antropomorfizált vadállat értelemszerűen jelenthet veszélyt, hiszen zavaró és ismeretlen, ahogy nem

8 A klasszikus „lövöldözős” számítógépes játékok bevett elnevezése (a Szerk.).

az elvárásoknak megfelelően viselkedik (tehát a puskaropogás hallatán nem menekül el, következetesen az emberre vadászik, fejlettebb intelligencia jeleit mutatja a természetesnél). Az említett horrorjáték típust, a túlélőhorrorot pedig akkor fedezhetjük fel a játékban, ha megvizsgáljuk a cselekmény előrehaladását, illetve a lehetőségeinket annak alakítása során. Az egy szafarin az afrikai vadonba keveredett főhős fegyverhasználati lehetőségei limitáltak, a megszokott vadászszimulátorokhoz képest az interfész is meglehetősen üres, a cél pedig kézzelfogható trófeák gyűjtése helyett egyszerűen a túlélés a kellően ádázul reprezentált ellenségekkel találkozván. A játék talán jobban működik a korábbiaknál, ennek okára pedig az imént használt ellenség/ellenfél kifejezések mutathatnak rá: a vadászszimulátorok nagy része erre a tényezőre nem tud kellő hangsúlyt helyezni, holott elengedhetetlen volna. Más zsánerektől kölcsönzött elemekkel megtámogatva sem feltétlenül kapunk kihagyhatatlan játékokat, ám a fent kifejtett jelenség elgondolkodtató.

A vadászszimulátorok abszolút felforgatása a kétezres évek tájékán megjelent videojáték-sorozat, a *Deer Avenger*,⁹ amelyben protagonistánk, Bambo, a beszédes nevű, bosszúszomjas szarvas szemszögéből történik a vadászat, a cél pedig a vadászok fejének elhelyezése trófeaként a veterán akcióhőst idéző állat rezidenciáján. A *Deer Avenger* hivatalosan akciójáték, mégis felfedezhetőek benne a vadászszimulátorok tipikus elemei (például a GPS vagy a riasztó spray – illetve ezek parodisztikus használata), és hasonló a kezelőfelület elrendezése is. A kiszemelt áldozatok – ahogy azt az utolsó rész alcíme, a *The Rednecks Strike Back*¹⁰ is jelzi – erősen sztereotip figurák, legyen szó beszédstílusról, viselkedésről vagy öltözetről. Ha újra megvizsgáljuk az elsőként említett *Deer Hunter* kezdőképernyőjét, látható, hogy a komolyabban vehető játék szintén nem igyekszik megcáfolni a vadászokhoz kapcsolt, általánosnak hitt jellegzetességeket, ezt az érzést pedig a jellegtelen, mégis zavaró country-háttérzene erősíti meg a leendő játékosban. (A nemek eloszlásának tekintetében egyébként elfogadhatóbb statisztikával szembeesünk, hiszen az Atari játékában a hét választható figura között két nőt is találunk.) A vadászat valódi jellegzetességeit viszont mintha nem lehetne igazán megmutatni szimuláció során, és elérhetővé tenni a digitális világban – amennyiben ezt tekintjük a szimulátor feladatának. Néhány kidolgozottabb játék, például az online elérhető *The*

9 *Deer Avenger* (Simon & Schuster Interactive, 1998).

10 *Deer Avenger 4: The Rednecks Strike Back* (Simon & Schuster Interactive, 2001).

*Hunter*¹¹ már egészen hangulatosan képes a befogadó elé tárni a vad becserkészésének, nyomon követésének technikáit, kérdés viszont, hogy mindez elegendő-e azoknak a játékosoknak, akik a szabadban történő korlátlan lövöldözés élménye mellett a vadászat komolyabb oldalát is megismernék, illetve azon tényezők összjátékát, amelyeknek köszönhetően a vadászat több lehet egyszerű kihívásnál, feladatnál.

Ezen a ponton merül fel a kérdés, hogy a vadászatot csak virtuális formában megismerő játékosok szemében milyen minőségben jelenik meg ez a tevékenység, rögzül-e tudásanyag, milyen előnyei és hátrányai vannak, ha valaki egy szimuláció útján találkozik először ezen gyakorlatokkal, illetve milyen általános (akár félrevezető) képet alakít ki a vadászatról egy azt teljes mértékben láttatni és érzékelteni értelemszerűen képtelen médium. Az elejtett állatot megvizsgálva megtudjuk annak adatait (tömeg, nem stb.), a vadászatot pedig az elmaradhatatlan, klisészerűen beállított fotó zárja, a vadászat általános szabályaival és az állatokkal kapcsolatban azonban mégsem leszünk sokkal tájékozottabbak. Ez olyan hiányosság, amelynek orvosolása minden hasonló tematikájú szimulátorban gyümölcsöző lehetne. A vadászat közösségi szellemét viszont sikeresen idézheti meg, ha a *The Hunter* esetében is választható multiplayer módra kattintunk, és játékosársainkkal együtt indulunk virtuális vadat cserkészni vagy veszünk részt különféle megmérettetéseken. Ez is olyan attribútuma lehet a játéknak, amely bővítheti a vadászat spektrumát, összetettebbé, egyúttal hitelesebbé is téve azt, bár itt is technikai hiányosságokkal szembesülünk. A csapatban vadászók következmények nélkül szeghetik meg a társas vadászat szabályait, például a fegyverhasználat kapcsán – érthető, miért kritikus pont ez egy tényleges vadászat során. A játék általánosságban nem törekszik arra, hogy megmutassa a vadászat hagyományos és alapvető elemeit: a szabályos, előírásoknak megfelelő hajtások is hiányoznak a vadászszimulátorok narratívájából, holott a csapatban folytatott játék megvalósítható és élvezhető elemei lehetnének. A pontszerzéssel a felerősödő versenyszellem kellően szórakoztatóvá teheti a játékot, nagyobb kihívások elé is nézhet a játékos, ám ebben az esetben is érezhető valamiféle hiány: a vadászatnak, a vadásznak és a vadnak is története kellene hogy legyen.

Az elmondottak alapján érdekes lehet a vadászatot nem csupán a vadászszimulátorok kapcsán vizsgálni, hanem például a háborús FPS-ekben, vagyis az úgynevezett *first-person shooter*ekben megjelenő szem-

11 *The Hunter* (Expansive Worlds, 2009).

pontként. A rendkívül népszerű Wolfenstein-széria jellegzetessége, hogy amerikai hősként náci territóriumon „vadászunk” az ellenséges katonákra a túlélés reményében. A vadász–vad jelleg érzékeltetése már a korai *Wolfenstein 3D*-ben¹² egyértelmű, hiszen a szabadulás érdekében előre haladva egyre nagyobb ellenfeleket terítünk le, befejezéséért pedig magát a már–már szörnyszülöttként ábrázolt Adolf Hitlert is. Érdekes csavar a játékban a vadászottból vadásszá válás jelensége: a zsidó származású főszereplő sikeresen kerekedik felül a kellően vad és állatias náci hordán. A bejárható pályákon a túlélés a leglényegesebb motiváció, elvéve pedig találhatunk kötszert és ételmezt tartalmazó csomagokat, melyekkel főhősünk tovább bírja az akciót az ebben a korai verzióban egyébként abszolút lineáris játékmenet során. A II. világháborús játékoknál, például a Medal of Honor sorozat *Pacific Assault*¹³ című részében különösen érvényes lehet a vadászat–párhuzam, hiszen itt a Pearl Harbort ért légitámadás után a japán katonák felderítése és likvidálása lesz a cél. Egzotikus környezet, az ellenséges katonák állatiasságát hangsúlyozó vizuális és akusztikus megoldások, technikai és szellemi fölény – mindezek hatására a játékos egy ismeretlen tájra került vadász szerepébe is képzelheti magát. Amennyiben az ismeretlen megismerése és meghódítása is vonzata a játéknak, az a vadászat egyik technikájának működését is jól érzékelteti. Több háborús FPS-nél felvethető az említett jelenség, így érdemes megfigyelni, ahogy az elnagyolt vadászat-illúzió, amely az ellenséget a kártevők szintjére redukálja, hozzájárul a vérontás és a háborús tevékenységek elfogadtatásához, illetve meghatározza az aktuális játékmenetet. A vadászatot, illetve annak alapstruktúráját bizonyos értelemben több videojáték-zsáner is használja, legfőképp a háborús helyzeteket egy szereplő szemszögéből bemutató darabok, ahol aktuális történet, részletesebb cselekmény helyett a mozgalmas harci helyzetek kapnak nyomatékot. Ezekben általában szigorúbb linearitást is megfigyelhetünk, ám az egyébiránt szintén a harcot középpontba állító szerepjátékok néhány népszerű darabja, mint például a *Fable*¹⁴ című akció-RPG újabb része kifejezetten törekszik a non-linearitásra, az említett vadászat-struktúrát végül messze meghaladva. A játékos itt szabadon dönthet az általa irányított karakter cselekedeteit, jellemfejlődését illetően, meghatározva ezzel a narratíva alakulását.

12 *Wolfenstein 3D* (Apogee Software, 1992).

13 *Medal of Honor – Pacific Assault* (EA Games, 2004).

14 *Fable II* (Microsoft Games, 2008).

A tudomány és az informatika tereinek tágulásával a szimulátoroknak a jövőben is mindenképpen helyük van a videojáték-piacon. A különféle, már-már test-protézisekként is értelmezhető számítástechnikai eszközök, mint például a virtuális szemüveg fejlesztése egyértelműen jelzi a szimuláció és a virtuális világok potenciális robbanását, a játék-iparban pedig már ma is népszerűek az olyan típusú konzolok, ahol egy interfészt figyelve, illetve ahhoz csatlakozva játszhatunk különböző tematikájú játékokat mozgásérzékelők segítségével. A jelenleg elérhető vadászszimulátorok azonban jóformán csak leegyszerűsítik a vadászatot, így nem tudnak hiteles képet festeni róla, mi több, a vad felkutatásán és elejtésén kívül nem is igazán mutatnak sokat, ez pedig minden olyan játékos vagy érdeklődőt zavarhat, aki komolyan tekint a vadászat kulturális szerepére. Összességében a hagyományosabb eszközökön (illetve a manapság a befogadók számára elérhető felületeken) játszható vadászszimulátorok egyelőre lemaradnak társaiktól mind a minőség, mind pedig az élmény szempontjából, hiszen ami elégséges egy vadászrepülő virtuális vezetésének élvezhető megvalósításához, az a vadászat esetében többnyire inkább csak hiányérzetet keltő, sokszor komolytalan, netán félrevezető élményt ad.

KÖZÜGY

LEMEZ, KONCERT, SZÍNDARAB: VADÁSZAT

Beszélgetés Földes László Hobóval

Harminc évvel ezelőtt jelent meg a Hobo Blues Band *Vadászat* című, közéleti áthallásoktól sem mentes conceptalbuma. A nagy hatású dupla lemez születésének körülményeiről és hátteréről, illetve utóéletéről Földes László Hobóval Jász Attila költő, szerkesztő beszélgetett. A beszélgetés – melynek itt rövidített változatát közöljük – részlet kettejük készülő interjúkötetéből.

– 1964-ben Hobo ült az őrtoronyban, és a rádióból az éteren keresztül a Kis vörös kakas szólt. Húsz évvel később, 1984-ben egy Csendes Toll nevezetű figura is ott ült az őrtoronyban, és nem a Kis vörös kakast, hanem a Vadászatot hallgatta. Ugyanúgy tiltott módon, egy kicsit nagyobb szerkesztői, MK 25-ös magnóról. Az már egy másik történet, hogy ezt hogyan lehetett a menetfelszerelésben elrejtteni.

– MK 25-ös. Ezekre emlékszel, hihetetlen.

– Természetesen lebuktam. A magnóval. Mindegy. Viszont rögtön megéreztem, hogy itt valami olyasmiről van szó – tizennyolc és fél éves sem voltam –, ami nekem nagyon fontos. Nem tudtam, hogy a tulajdonképpeni szellemi rendszer-váltást nemcsak számomra, hanem a teljes magyar értelmiség számára – majd tiltakozni fogsz – ez a lemez hozta el. Olyan témához nyúlt, és úgy, ami egyszerre univerzális és egyszerre mindenki értette, miről szól. Korábban az irodalomban – a '60–70-es években – összekacsintósi volt, valaki kimondott valamit, ami utalt valamire, amit a beavatottak értettek, és jót mosolyogtak rajta, hogy kicselezték a rendszert. Igazából nem volt kimondva semmi. Itt ki is van mondva, ugyanakkor föl is van emelve egy szimbolikus szférába – nem kell folyton a szocializmusra vagy a kommunizmusra gondolni –, mégis a mi történelmünkről szól. Ami a történelmünk folyamán megtörtént és megtörténhetett. Honnan jött a Vadászat ötlete?

– Régóta gondolkodtam, kerestem valamit, amiben a tapasztalataimat, a gondolataimat, a vágyaimat, a múltamat, a történelmet, a gyerekkort össze tudnám sűríteni. Nem tudtam pontosan, mit keresek, csak olyan valamit, amibe minden belefér. Elkezdtem foglalkozásokon gondolkozni, amelyek mindig is voltak az emberiség története során. A legelső, úgy gondolom, a vadászat volt. Az ősemberek is vadásztak. A második foglalkozás a kurválkodás. Azok is mindig voltak. Utána jöttek a katonák és így tovább. Aztán azt kerestem, hogy a szereplők, akiket bevonok az előadásba vagy a lemezbe, milyen helyszínen jelenhetnek meg. Várakban, városokban, falvakban... Ezekhez képest az erdő mint helyszín sokkal alkalmasabbnak látszott. Miért? Egyrészt a szereplők helyet foglalhattak itt, ide jöhettek. Másrészt az erdő mindannyiunknak sok mindent jelent. Mesevilágot, a rókát meg a farkast, különösen Piroskát és a farkast stb. A szerelem, a lázadás és a szabadság helyszíne is. Az üldözöttek ide menekültek, mint Robin Hood és így tovább. Olyan fiatal vagy idős szerelmesek, akiknek nem volt kéglijük. A mitológia, a mesevilág, a történelem, a háborúk is megjelenhetnek itt. Nekem a szovjet partizános filmek helyszíne is, azokon nőttek fel. Egy szovjet partizán legalább ezer német tankot fel tudott gyújtani és robbantani. Képzeljük csak el a tankokat az évszázados fenyvesekben. Biztosan jól elérték. Az erdő fantasztikus lehetőségnek látszott. Ott még ma is vannak növények meg állatok. És a vadászat is ott folyik.

Bár az erdő ma már nem ugyanazt jelenti, hiszen a műholdak segítségével egy macskát is le lehet fényképezni. Pontosán tudják, hogy hány vaddisznó, hány nyúl lehet egy erdőben, és az Európai Közösség elő is írja. Vannak már éjjellátó készülékek, amelyekkel a katonák az ellenállókat keresik, akik vannak annyira hülyék, hogy bemeneküljenek az erdőbe. Nem beszélve a vadászokról, akiknek szintén van ilyen készülékük. Ma a szabadságnak az a fajta értelmezése, amit a *Vadászat* lemezhez kapcsoltam, és az erdőnek ez a létformája, ami helyet adott az összes álmainknak, a meséknek, a mitológiának, a történelemnek, a szerelemnek, a vadaknak, a hajtóknak, a vadászoknak, már elvezett. De akkor, '82–83-ban, amikor nekem ilyesmin járt az eszem, még megvolt.

Találtam tehát egy helyszínt, ahol az összes szereplő, akire gondoltam, megjelent. Korábban néhányan már feltűntek *A hitetlenek dalában*. A költő és a festő, az udvari bolond is ott volt, vagy a király, a püspök, a királylány, aki nem szűz és a püspökkel alszik. Ez sem volt rossz, de

ezt nem akartam megismételni, nehogy a katolikus egyház a nyakamba vesse magát. Bár a reformátusoknál is van püspökség, szóval talán el lehetett volna kenni a dolgot. Egyedül a városi pártbizottság titkára volt érinthetetlen. Ő nem szüzeket fogyasztott, hanem titkárnőket. De az meg már nem az erdőben történt. Ugyanis a városi pártbizottság titkárának nem kellett kimennie az erdőbe, hogy megdöntse a titkárnőjét. Hanem az irodában, az íróasztalon, a Lenin-mellszobor mellett intézte a dolgot. A falon Marx és Engels mellett lógott Krupszkaja képe is, ezek tehetetlenül nézték a történeteket, a csúcsponton elhangzó üvöltés azonban még Iljicsnek is sok volt, meg is kérdezte: mi van itt, elvtársak? A további részleteket nem ismertetem, meghagyom a fantáziának.

– *Utólag mindenfélét gondolunk, hogy biztos voltak előképek vagy minták. Mindenkinek rögtön eszébe jut a Pink Floyd, vagy amit többször is emlegettél, a Jethro Tull Thick As A Brick című lemeze. Így van-e, voltak-e ilyen előképek, voltak-e ilyen minták? Vagy mindezt csak utólag látjuk bele?*

– A Pink Floyd-lemezhez semmi köze a *Vadászat*nak. Nem is ismertem. De nagyra tartom a belőle készült *A fal* című filmet. Nagyon megrázott. A Jethro Tull szövegei annyira bonyolultak és szépek voltak, hogy nem tudtam lefordítani őket. Ezekben nagyon sok minden van, szinte irodalmi jellegűek. Az egész zenei világ, ahogy Ian Anderson, a zeneszerző-szövegíró-fuvolista-énekes keverte a népzene a klasszikus zenével és a rockzenével, teljesen elvarázsolt. De igazából nem értettem, hogy a dalok miről szólnak.

A *Thick As A Brick* című Jethro Tull-lemez tulajdonképpen folyamatos szöveg és folyamatos zene, azóta is szeretnék valami hasonlót csinálni. Nem zeneileg meg szövegében, hanem hogy egyetlen hosszú, összefüggő mű legyen. Ennek a meghallgatása mindenképpen segített a *Vadászat* írása közben, bár mi huszonhat tételt vettünk fel. *A bolond levele a kisfiúnak* című számra nem lehetett olyan zenét írni, mint *A vadászok bevonulására*, *Az áldozatok áriájára* vagy *A királyfi vágat a rétenre*. Azonban a szövegeink összekötötték a különböző stílusú zenéket.

Összesen több mint negyven ötletet tettem versbe a *Vadászathoz*, ebből került huszonhat lemezre. A legtöbbjüket franciakockás papírra írtam, leginkább a Budapest–Miskolc vonaton. Miskolcra jártam a színházba játszani, és az utazások két üres órája alatt írtam mindent. Egyik este leszálltam a vonatról a Nyugati pályaudvaron, beültem egy taxiba, és ott felejtettem az egész paksamétát. Csak ez az egy kézzel

írott példány volt. Mind elveszett. A *Hobo Sapiens* című könyvben látható az egyik ötlet sorozat, ott szerepelnek olyan dalok címei, amelyek később nem születtek meg, mert elveszett a szöveg.

– Gondolkoztál akkor azon, hogy kinek szól a lemez? A Vadászat nem kifejezetten az a típusú blueszene volt, mint amit korábban csináltak. Inkább a magyar értelmiségnek szóló tantörténet, ha akarod, ha nem, igazából nekik szólt. Azoknak, akik el tudtak bogarászni a sorok között. Hogyan fogadta a közönségetek?

– Egyetlen előadás volt, 1984 karácsonyán a Budapest Sportcsarnokban. Szikora János rendezésében, Rajk László díszletével – nem sikerült jól. Nem tudtuk bepróbálni, rettenetesen pocskékul szólt. Mégis elképesztő fogadtatása volt. Deák Bill Gyula hintalovon jött be. Föl voltunk öltözve stüszivadász-kalapokba, törpékkel táncoltunk, voltak kurvák, állatok, örületesen nézett ki a színpad. De nem volt benne elég munka, mert nem volt rá lehetőségünk. Maga a díszlet, ami a nagy tarpataki vízesés, Csontváry Kosztka Tivadar képének sokszorosára nagyított változata, aznap készült el. Húsz méter magas és széles, háromemeletes volt. Az előtt játszottunk. Én a harmadik emeleten egy egyszer egy méteres kiszögellésen énekeltem a *Mesél az erdőt*. Hallani semmit sem lehetett. Magamat sem, a zenekart sem, Póka Egon fejelte a tempót, hogy hol tartunk. Halálfélelem volt, hogy leesek, miközben majd' összecsináltam magam a röhögéstől, ahogy Póka fejelgette végig a számot. Fantasztikusan fogadták. De soha többet nem tudtuk eljátszani.

Persze a kérdésre is válaszolni kell. Kit vettünk célba? Senkit. Magunknak írtuk, olyan értelemben, hogy olyan legyen, amit szeretnénk. Szerintem a négy lemezoldalból, hiszen ez egy dupla lemez, a háromnegyede sikerült. Vannak dalok, amiket nem tartok annyira sikeresnek. El nem tudtuk képzelni, hogy milyen fogadtatása lesz. Órák vagy hetek alatt eladtak, nem tudom, mennyit belőle. Az aranylemezt még abban az évben átadták, pedig – úgy emlékszem – augusztus végén jelent meg a lemez. Nem lehetett tudni – ráadásul ez nem blueszene, a *Vadászaton* egyetlen blues sincs –, hogy így fogadják majd.

Ami a kérdésed másik részét illeti: tartottam-e attól, hogy megértik-e vagy sem. Úgy gondolom, hogy a *Közép-európai Hobo Blues*, a *Viharban születtem, az Oly sokáig voltunk lenn*, a *Mindentek vége* vagy akár a *Mata Hari* is nyugodtan szerepelhetett volna a *Vadászaton*. Nem idegenek ettől. Ezek is különböző formában, viccesen, vagy így, vagy úgy, de a történelemmel foglalkoznak vagy érintik azt. Ezeknek a Hobo

Blues Band-számoknak addigra volt kialakult zenei és szövegviláguk, amit sokan elfogadtak. A *Vadászat* nem tért el ettől. Zeneileg talán egy kicsit, de szövegében nem.

Arra építettem föl a Hobo Blues Band stratégiáját – ami nincs –, hogy az emberek nem hülyék. És ez bejött. Nem foglalkoztam azzal, hogy megértik-e. Hogyne értenék meg *A bolond levele a kisfiúnakot* vagy *a Viharban születtemet, az Oly sokáig voltunk lennt*. Nem volt ilyen probléma. Nem az értelmiségnek írtam. Nem tartozom közéjük, az egyszerű embereknek játszom. Az értelmiség nekem nem társadalmi réteg, inkább magatartás. Ami Magyarországon az esetek sokaságában hihetetlen gyávaságot, gerinctelenséget és árulást jelent a szememben. Nem biztos, hogy ez így van, de így látom.

„Lassan lépdél a fűben a vak zenészek kara, mondjátok, emberek, ez már Európa?” – hangzott el 1984-ben, és most se nagyon tudom a választ. Ez a tétel, *A vak zenészek kara* Tarkovszkij *Andrej Rubljov* című filmjéből jött, ahol az építőmestereket az egyik nagyúr megvakította, hogy Oroszországban máshol ne tudjanak ugyanilyen szép épületeket csinálni. Egy hosszú, gyönyörű szép kerten keresztül mennek a megvakított emberek fekete csuhában.

A vak zenészek mi voltunk. De az, hogy az embernek ilyen emléképei vagy ilyen álmái vannak, nem jelenti azt, hogy meg is tudja fogalmazni őket, ha nem kap segítséget az égiektől meg más művészektől, akár a tudatalattija révén. Ez nem szerkesztett, előre kitalált valami. Igazából kiszakadt belőlem az egész.

Hasonló történt velem 1994-ben, amikor San Franciscóból Volánbusszal – ezt Amerikában Greyhoundnak nevezik – Seattle városába tartottam, Washington államba. Virágot akartam vinni Jimi Hendrix sírjához. Mindig vannak ilyen zarándokútjaim Morrison, Brian Jones, Hendrix, Viszockij sírjához. Tehát a Greyhound-buszon, Amerikában délről északra tartva megírtam a *Bakaballada* című, a Ghymessel közösen elkészített lemez szöveganyagát. Gyönyörű helyeken haladtunk, sziklás utakon a hegyek között, szerpentineken a szakadékok fölött, alattunk habzott a tenger. Huszonnégy óras út volt. Nem tudom megmondani, hogyan jutott eszembe, és miért pont itt, hogy a Donkanyarban elveszett II. világháborús magyar hadsereg emlékére írjak valamit. A *Vadászat* is így jött a vonaton, egy kupéban. Egyszer csak rám tört a hoppáré, és elkezdtem írni.

– *A zenéket hogyan szereztétek? Nagyon sokféle zene van benne, ami eleve adott volt. A komolyzenék, tehát Weber, Schubert, úttörődalok, kuplék, az Ott fogsz majd sírni stb. Megvoltak a szövegek, és akkor leültetek Pókával megbeszélni, mi is legyen, mi hogy lenne jó?*

– Nem, ez úgy volt, hogy megírtam a történetet. Sorrendet állítottam fel. Jönnek a hajtók, jönnek a vadászok, gyülekeznek. Elindul a hajtás, utoléri a vadat, lelövik. Beviszik a kastélyba, földarabolják, szétterítik a zsákmányt, zabálnak, táncol a vendégsereg. Hajnalban tők részegen fetrengenek, az az orgia, és az udvari bolond azt hiszi, hogy ő kimaradhat ebből az egészből, elmegy, és ír egy levelet a kisfiának. Az udvari bolond szerepével azonosulunk. Azt hisszük, hogy kimaradhatunk ebből a gyalázatból.

Úgy gondoltam, bevonok ezt-azt Shakespeare-től meg innen-onnan. Behoztam a vérszabályakat a *Macbeth*-ből. Aztán, mint tudjuk, úgy szokott lenni, hogy jön a királyfi fehér lovon. Nálunk is jött valamelyik, egy őrült dán vagy mohamedán, esetleg Sandokan vagy a tatár kán? Mire belejöttem a felsorolásba, vége lett a dalnak, nevezetesen *A királyfi vágtat a réten* címűnek. Közben fut a leányka, esélye sincs, eszébe sem jut, hogy közben énekeljen – végül is nem operában vagyunk –, a fehér lovon érkező királyfi elől fut, de hiába. Majd megtörténik az, ami nincs a dalban.

A lány piheg egy kicsit, eközben eszébe jut, hogy egy nagylemezen szerepel, és ebből kifolyólag énekelni kezd. Övé az egész *Vadászat* legjobb száma, ami minden kort és kulturális forradalmat túlélt, az *Ott fogsz majd sírni, ahol senki se lát*. Máskor is mondtam, nagyon fontos egy műben, előadásban, koncerten, lemezen, hogy föloldó jellegű dolgok is legyenek benne. Ne csak tizenöt rock and rollt játsszon az ember, meg tizenöt lassú bluest, mindenféle legyen. Ne csak vadság, fájdalom, kín, szomorúság vagy melankólia legyen benne, hanem humor is. Az *Ott fogsz majd sírni* káprázatosan jól sikerült kis darab. Különös tekintettel arra, amikor azt mondja, hogy „Százszor megcsókolsz majd egy szál ibolyát”.

Így halad előre a történet, mint a fenti sikeres üldözés, míg csúcspontjában, az aranymetszésnek megfelelően el nem dördül a lövés. És felhangzik a történelem egyik milliószer ismétlődő alapigazsága: „Vér a havon.” Az áldozat védtelensége, ártatlansága, hiábavalósága miatti emelkedettség és fájdalom szólal meg benne. Aztán nagy csend. Szünet. Utána lefut a többi jelenet, és a legvégén jön az önsajnáló bohóc áriája. Így alakult a történet.

– *Az udvari bolond figuráját hogy találtad meg vagy ki magadnak? Mennyire volt új ez a szerep? Fiatalkorodban bohócegyüttesben játszottál, mindig közel állt hozzád ez a figura. Evidens, hogy a Vadászatban is bevonod magad a történetbe. A bolond meséli el az egészet. Te magad vagy a bolond.*

– Úgy gondolom, hogy a művészek, az összes művész – az udvari festő, az udvari bolond vagy az udvari zenész – azt hiszi magáról, hogy ő megúshatja. Hogy kimaradhat ebből az öldöklésből. Mindannyian udvariak, udvariasak vagyunk, udvarolunk, még ha másnak is tartjuk magukat.

Nagyon komolyan vettem ezt a bolondot. Később is vannak ilyen számok: a *Bohóc a dobozon* vagy a *Gyáva bohóc*. Vajon a közönség el tudja fogadni, hogy én bohóc vagyok? Mert úgy érzem, nem igazán vagyok az. Túl nehéz vagyok. Túl vad, túl darabos. Mindig ezzel küszködtem. Szerettem volna bohóc lenni, de azt hiszem, nem sikerült. A közönség jóindulatúan elnézte, ha piruetteztem száz kilóval, de tudták, hogy a bohóc nem lehet vad. Bár ha hülyéskedek a színpadon, az emberek nevetnek. Ezért amikor megkérdezik, ki vagyok én, költő, színész vagy bohóc, nem tudom megmondani.

Az embernek a közönséggel, a zenével, a költészettel kapcsolatban vannak kötelességei. József Attila *Kései siratóját* nagyon nehéz úgy elmondani, ha az ember bohócnak tarja magát, vagy egyáltalán bárkinek is tartja magát. Mégiscsak tévút lenne, ha bohóc lettem volna. Pedig gyönyörű szép, amikor kisminkeli magát. A *Csavargók tízparancsolatában* meg a *Circus Hungaricusban* a tükör előtt sminkelem magam, bohócruhában. Baromi jó dolog, kifestem a számát, bibircsókokat rajzolok magamra zsírkrétával... Baromi jó, de az igazság az, hogy a *Viharban születtem*, a *Másik Magyarország* vagy az *Oly sokáig voltunk lenn* ezt nem nagyon engedi. Nekem a közönség jóvoltából sosem kellett szerepet játszanom, mindig önmagam voltam. Ez persze lehet unalmas is, de amit csináltam vagy csinálok, nem rólam szól, hanem másról és többről. Én csak továbbadom. Afféle közvetítő vagyok. Ebbe belefér az őszinteség, a kegyetlen, keserű őszinteség, hogy szerettem volna bohóc lenni, de nem sikerült. Még szerencse, hogy időben rájöttem.

– *Kanyarodjunk vissza a Vadászathoz. Dupla lemez. Említetted, hogy jóval több szám készült, néhány cenzurális okok miatt nem kerülhetett rá. Ha jól tudom, tervezteél Petőfit, Faludyt, Viszockijt... Aztán végül évtizedekkel később megjelent a Bolondvadászat. Ez lett volna az eredeti koncepció?*

– 1983-ban vagy '84-ben, amikor be kellett adni a szövegeket, a Hungaroton már nem merete megismételni a *Kopaszkutya* botrányát, ezért továbbadták felfelé a szöveganyagot. Volt egy Rákosi nevű elvtárs – *nomen est omen* –, aki az Erdős, Bors, Nádori triumvirátus alatt dolgozott, alig kisebb beosztásban. Azt írta, hogy verseskötetnek esetleg elmegy, de lemeznek nem.

Beadtuk a szövegeket, és hát nem nagyon értették. Hogy „Ofélia kilép a tűzből és Júlia ágyába siet, mialatt Rómeó Othellót kerülgeti, még a vészanyák is elpirulnak, a pimasz Shakespeare hogy vigyorog”. Erdős elvtárs azt sem tudta, kicsodák a szereplők. Továbbküldték felfelé, végül maga Aczél elvtárs cenzúrázta, hogy mi jöhet és mi nem. A Faludy-vers, a *Ballada a senki fiáról* meg a *Ballada a parlamenthez* – el lehet képzelni, hogy ez milyen jól vette volna ki magát akkoriban: „Csak én, csak én fogjam be a pofámat” – kapásból elbukott. Faludy-verset már az első nagylemezen sem engedtek megjelenni, mert diszidens költő volt.

A lövés és a „Vér a havon” után jött volna a *Kex Zöld sárga, zöld sárgája*. Ezt sem engedték, mert a Kex is diszidensnek számított. Két Petőfi-vers, *A kutya dala* meg *A farkasok dala* sem mehetett, mert a szabadságról és a szolgaságról szólt. Petőfit halála után százharmincöt évvel még mindig betiltották. És egyre csak jöttek a további problémák, nevezetesen a *Száműzött lovag* című szám. „Apám kitagadott, nincs otthonom, hazám” – így kezdődik, és ez bizonyos értelemben lefedte a személyes életemet. Apám sokáig vezető elvtárs volt, akitől már húsz évvel azelőtt eljöttem, és ez köztudott is volt, de ez a sor kiverte a biztosítékot. Azt mondták, ez nem mehet, nem énekelhetem el. Nem szartam be, hanem azt mondtam, hogy ezt Deák Bill Gyula éneklé, és így átment.

– Az orgiában Pilinszky Négy sorosából nem volt gond? Simán átengedték?

– Átengedték, csak a Pilinszky-örökösöktől kellett hozzájárulást kérni. Az ötletet egyébként Bereményi Gézától kaptam, ő javasolta, hogy tegyük be. Kerestem a szöveganyagban azt a helyet, ahová passzol, és úgy gondoltam, *Az orgia* prózában mondott szöveganyagát szakítanám meg ezzel a gyönyörű Pilinszky-verssel. Tátrai gitárszólója meg az énekelt *Négy soros* kettétőri ezt a tízperces szöveganyagot, amiben zeneileg nem történik semmi, csak a szöveg hömpölyög. Nem kellett csinálni semmit. Torkomban dobogott a szívem. Szeretlek. Sosem

lesz vége. És a „sosem lesz vége” négyszer egymás után. Ez pedig József Attila *Szabad ötletek jegyzékének* a végén van.

Nem tudtam, hogyan csináljam. Pilinszky után mondjak egy kis sajátot, aztán átmenjek József Attilába? Végül azt találtam ki, hogy a bolond először azt mondja, hogy szeretlek, sosem lesz vége. Aztán egyre keményebben, és a végén üvölti az egészet, kilépve a bohócságból. Lehet, hogy a bohócnak sosem kellene kilépnie önmagából, de lehet, hogy egy bohóc is üvölthet. Igaz, amikor dühében és fájdalmában kiabál, az már nem cirkusz, hanem inkább színház.

– Ebben a lemezben már megjelenésekor benne rejlett egy összművészeti produkció lehetősége. Hogyan lett ebből az a koncertszínház-szerűség, amiről meséltél, és ami többet nem jött létre? Hozzáteve, hogy jóval később Vidnyánszky Attila révén mégis megvalósult a színházi változat.

– Márta Pista Új Színházában játszottam pár évig, társulati tag is voltam. Ott találkoztam össze 1998-ban vagy '99-ben Vidnyánszky Attilával, aki a *Bolha a fülbe* című vígjátékot rendezte, amibe engem is beraktak. Egy Rugby nevű angol figurát kellett játszanom a Tüzes Kandúr nevű francia kuplerájban. Ez első olvasásra nem állt messze tőlem. A cselekmény végig forgószínpadon zajlott, és hat tők egyforma kanapé volt. Mindegyikhez tartozott egy vagy két színész. Álltam középen, forgott a hat egyforma kanapé, én meg nem tudtam, melyikhez menjek oda. Közben azon kellett volna művésziileg töprengnem, hogy melyik palit verjem agyon, melyik csajt dugjam meg. Ez volt a szerepem.

Óriási siker volt, iszonyúan röhögött mindenki. Bementem a jelenetbe, a szemétláda színészek meg fuldokoltak, hogy nem tudom, melyik kanapéhoz kell odamennem. Második este jelzésként leraktam egy zsebkendőt az egyik karfára. Ezek a gengszterek, mondanom sem kell, levették, aztán meg sírtak a röhögéstől, hogy mit fogok csinálni. Ezt hívják színháznak vagy művészetnek. Rólam meg dőlt a víz, fölvettem az utolsó kenetet.

Huszonnyolc előadás után visszaadtam a szerepet, mert nagyon untam, de addigra már összebarátkoztam Vidnyánszkyval. Ő akkor még Beregszászon élt, és az ottani színházat csinálta. Nagyon megszerettem, ma is az egyik legjobb barátom. Történt, hogy jött a következő évad, és Vidnyánszky mondta Márta Pistának, hogy megrendezné a *Vadászatot*. Ezt az első Vidnyánszky-féle változatot négyen játszottunk volna: Bubik István szegény, az életveszélyes lóköttő Gáspár

„Csámpi”, a szintén mindenre elszánt Derzsi Jancsi meg én. Persze lett volna még pár gyönyörű lány és egy csomó táncos meg mellékszereplő. De Márta Pista nem támogatta.

Aztán 2002-ben Vidnyánszky a beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház tizenkilenc tagú társulatával, élő zenével megcsinálta. Betették a betiltott számokat, két Viszockijt, az *Adjatok a kutyáknak húst* és a *Farkashajszát*. A '84-es lehetőségekhez képest kiszélesítettük a skálát. Hosszabb lett a darab, a *Bolondvadászat* című lemez is elkészült. Azonos című könyv is született. Nem akartam újra kiadni az eredeti *Vadászatot*, de a színházi előadáson legalább tíz olyan szám van, amelyik az első kiadáson nincs rajta. Az előadás huszonkét szer ment, fesztiválokon is játszottuk, sok ezren látták.

– *Nem kéne a Vadászatból, akár a színházi változatból filmet csinálni?*

– Megpróbáltuk '84-ben, '94-ben, 2004-ben, meg idén év elején, de sosem adtak pénzt. Se Kádár, se Torgyán, se Horn Gyula, se Demszky, se Magyar Bálint, se Andy Vajna. Minden hatalmat irritál a *Vadászat*. Beadtunk kétszer forgatókönyvet, kétszer színopszist. Miskolczi úr, a Vajna-bizottság tagja mondta nekem, hogy ez nagyon jó, és maga, Hobo, megérdemelné egy filmet, de hagyják ki belőle a történelmet. Ott ült, mint régen a városi pártbizottság agitprop osztályának vezetője, és kinyilatkoztatott. Mellette Andy Vajna, aki azt se tudja, hogy ki vagyok, és három másik kuratóriumi tag, akik lesütötték a szemüket. Vidnyánszky Attilára gondoltam, a családomra, és nem mondtam neki, hogy... De ott nem a vadállat voltam, hanem a bohóc, mosolyogtam egyet, kijöttem, és azt hittem, összecsinálom magam a röhögéstől. A tapasztalt, szerény és tehetséges Podmaniczky Szilárddal írtuk volna a forgatókönyvet. Ő örjögött, én nem. Látod, ilyesmi is előfordult.

KRITIKA

Sánta Gábor

Fekete István

Tanulmányok 4.

Pro Pannonia Kiadó
Pécs, 2014

Varró Annamária

ELMULASZTOTT NAPFORDULÓ

Amikor egy monográfia bevezetőjének záró mondata így hangzik: „Eljött a napforduló ideje”, az olvasó elvárásai két különböző irányba mozdulhatnak el. Az egyik a kíváncsi várakozásé, a másik pedig az óvatos gyanakvásé. Sánta Gábor Fekete Istvánról szóló monográfiásorozatának negyedik kötete *a még mindig ismeretlen Fekete Istvánt* szeretné újra visszahozni nemcsak az olvasói (értsd: laikus), hanem az irodalmi (értsd: tudományos) köztudatba. A tanulmánykötet első néhány oldalán a szerző számba veszi a siker és az ezzel együtt járó sikertelenség főbb mozzanatait: habár az író nagyon népszerű volt olvasói körében, mégis egész életében a pálya szélén ragadt. Sánta Gábor szerint ennek oka lehet – a könyvben többször is nyomatékosan hangsúlyozott – mezőgazdász (vagyis nem bölcsész) végzettség, a megfelelő kapcsolatok hiánya, a kissé későn kezdődő és beinduló irodalmi pálya. Részben talán egyet is érthetünk a fenti indokokkal, ugyanakkor gondoljunk csak Ottlik Gézára vagy Esterházy Péterre, akik matematikusi végzettségükkel ugyancsak a pálya széléről érkeztek, mégis máig meghatározó és megkerülhetetlen képviselői a hazai irodalomnak. A monográfia

szerzője azzal együtt, hogy kísérletet tesz a két tábor közelítésére (rajongók kontra irodalomtudósok), arra is vállalkozik – ha már a napforduló metaforájával él –, hogy tudományosan, releváns érvekkel világítsa meg Fekete István életművét.

A tanulmánykötet tartalomjegyzékét látva arra számíthat az olvasó, hogy nemcsak a prózai munkák, hanem a ma már kevésbé ismert színművek és a „tűnődések”, írói feljegyzések, naplók háttérvilágába is betekintést nyerhet. A monográfiát átlapozva már elsőre szembe-tűnő, hogy rengeteg fénykép, fotódokumentum, kéziratmásolat sorakozik egymás után, gazdagon illusztrálva ezzel a szöveges részeket. Ami azonban a könyvet olvasva egyre furcsábbnak hat, hogy alig esik szó magukról a Fekete István-szövegekről. Egy irodalmi monográfia kapcsán talán nem túlzott elvárás, ha az életrajzi adatokon és a filológiai forrásokon, képanyagon kívül némi szövegelemzésre is számít az olvasó. Főleg akkor, ha a monográfia szerzője az írói életművet szeretné újraértékelni, sőt mi több, további kutatásra felkínálni. A tanulmánykötet minden fejezete részletesen tárgyalja az adott művek – legyen szó a *Tüskevár*ról, a *Hajnalodik* című színműről vagy épp a Nimród vadászujságban publikált tárcákról – életrajzi hátterét, keletkezéstörténetét, de szinte alig hajol oda a tényleges művekhez és veszi őket szemügyre, megvizsgálva azok nyelviségét, motívumait, atmoszféráját. Különösen furcsa ez, hiszen Sánta már a bevezetőben felhívja olvasója figyelmét a Fekete István-i próza hangulat- és látványteremtő sajátosságára, amely a *Tüskevár*at taláalomra felcsapva érvényesnek is hat, hiszen pár bekezdést végigfutva minden porcikánkkal érzékeljük a szövegben megteremtett természeti világot. Felmerül tehát a kérdés – még ha figyelmen kívül hagyjuk is a mára irodalomtudományos közhellyé vált „a szerző halála” és „szoros olvasás” fogalmakat –, miért mellözi a szövegelemzést egy olyan íróról szóló monográfia, aki állatszereplőinek csupa metaforákból álló nevet ad (Hú, Csí, Tás, Csúsz, Ci-Nyi, Kele), akinek a szövegei hemzsegnek a természeti képektől és megszemélyesítésektől, az idő és a körkörösség pedig – olykor mitikus és bibliai párhuzamokkal megtámogatva – mint az életmű központi motívumai szinte minden írásában felbukkannak. Valóban új kontextusba tudja így helyezni a szerző Fekete István szerteágazó életművét, vagy csupán egy érdekes, inkább ismeretterjesztő kiadványnak tűnő kötetet állít össze? A szöveg fejezetein végighaladva sajnos azt kell mondanunk, hogy az utóbbi látszik beigazolódni, és a beigért napforduló elmarad.

Sánta Gábor már hosszú évek óta foglalkozik Fekete István életművének feldolgozásával. Monográfiásorozatának e negyedik kötete egyfajta kiegészítés és továbbvezetés: visszatérés a két nagy műhöz (*Tüskevár*, *Téli berek*), valamint új területek kutatási eredményeinek bemutatása. A bevezető után a kötet második fejezete rögtön az író máig legismertebb és legnépszerűbb regényének szentel néhány oldalt: a *Tüskevár* máig terjedő problematikájában a szerző arra világít rá, hogy a szöveget nem olvashatjuk pusztán ifjúsági regényként. Ezzel a kijelentéssel talán az egész Fekete István-jelenség kulcsfontosságú pontjára mutat rá, hiszen az író már életében ifjúsági szerzőként könyvelték el – s ebből a skatulyából máig nem sikerült kilépnie –, holott művei sokkal mélyebb mondanivalót is hordoznak a természet szeretetén kívül. A *Tüskevár* fő üzenete – távol maradva korának ifjúsági mozgalmaitól és a modern világ kellékeitől – az élet szépsége: a természet folytonos változásán túl az emberi lélek vívódásai, az idők által átörökített hagyományok fontossága, az idő múlása és a lét körforgása. A berekben tanultak a városi világ ellen vétezik fel a fiúkat: ahogy ezt a cím sajátos értelmezése során is jelzi Sánta, a *Tüskevár* egy mondatként is olvasható, miszerint az embert a természet nyugalman kívül csupa „tüske várja”.

A fejezet végén egy mondat erejéig kerül csak említésre, így sajnos kifejtetlen marad a Fekete István-i prózanyelv egyik legkarakteresebb sajátossága: „Egy levelében tréfásan megjegyzi, hogy mivel a helyesírást nem ismeri, ezért leginkább a fülével ír [...] ami számára igazán fontos volt, az a szavak hangzása és ritmusa”. Ez a megállapítás – különösen így, hogy az író maga nyomatékosítja – egy olyan új, kiaknázandó területet jelez a Fekete-szövegeket illetően, amelyet mindenképpen érdemes lenne részletekbe menően vizsgálni.

A *Tüskevár*al foglalkozó fejezetet rögtön egy, a *Téli berek*et tárgyaló, szintén alig néhány oldalas rész követi: az előzményregény üzenetét folytatni kívánó történet a nyár melegéből és szabadságából a téli hidegbe és szorongásba kalauzolja olvasóját. Itt már nem az élet szépsége, hanem az élet lehetőségének kérdése kerül középpontba: élhető-e az élet bármilyen körülmények között? A *Tüskevár*al ellentétben ebben a regényben már a halál és az elmúlás is erőteljesen tematizálódik; Sánta Gábor szerint ez a mű már egy sokkal átgondoltabb és alaposabb szövegfolyam, amely egyike a legjobb Fekete István-írásoknak. A fejezet lezárásánál újfent egy kifejtetlen részt talál az olvasó: Fekete István és Krúdy Gyula prózapoétikájának hasonlóságai kerülnek egy mondat erejéig említésre. Érdekes lett volna akárcsak egy-két bekezdésben job-

ban kifejteni ezt a kérdést: valóban kimutathatók-e közös jegyek, hasonló poétikai eljárások a két szerző műveiben, és ha igen, akkor ezek miért lehetnek jelentősek a szövegek újraértékelésében?

A monográfia legsikerültebb része a soron következő, *A csend hangjai* című fejezet. A szerző itt Fekete kisprózait vizsgálja, melyek kezdetben a Nimródban, később az Új Időkben, majd végül kötetbe rendezve jelentek meg. A vadászújság hónapnovelláitól az életrajzi ihletettséggű *Cönde* című regényig tart a művek sora, melyeket ez a fejezet hosszabb-rövidebb terjedelemben sorra vesz. Sánta talán ebben a részben kerül legközelebb az egyes írásokhoz: habár itt is bőséggel találunk forrásanyagot, mégis egy-egy mikroelemzés erejéig maguk a szépirodalmi szövegek is megszólíttatnak. Említésre kerül az életművet végigkísérő folytonosság-motívum, valamint az ehhez kapcsolódó valóságos és transzcendens élmények együttes szövegbeli működtetése, amit Fekete István saját maga nevez *tündéri realizmus*nak. Sajnos a fejezet jelentős részében ezúttal is a keletkezéstörténeti háttérre kerül a hangsúly, a kiadói levélváltásokra, a visszautasításokra és végül a szövegek elfogadására. A művek tárgyalása közben szóba kerülő esetleges irodalmi párhuzamok (Babits, Krúdy, Mátyás Iván) újfent nem fejtődnek ki részletesen, többnyire csak zárójeles megjegyzésként jelennek meg a bekezdések végén. Mindezek ellene mégis azt kell mondanunk, hogy a Fekete István kisprózáiról szóló oldalak a tanulmánykötet legérdekesebb részei.

A színműveket tárgyaló fejezet mindenképpen hiánypótló, hiszen az író színházi műveivel tudományos igényvel eddig még nem foglalkoztak. Sőt mai olvasótábor számára biztosan ismeretlen terület ez. Fekete István színműírói karrierje még a II. világháború előtt indult, és a háborús évek alatt teljesedett ki. Műveit eleinte udvariasan ugyan, de visszautasították a fővárosi színházak, így sokáig csak vidéken játszották azokat. Az áttörést a Csathó Kálmán rendezte *Hajnalodik* hozta meg, az előadásban többek között a kor színészióriása, Páger Antal szerepelt. A darab nagy sikerrel ment a fővárosban, majd Nagyváradon és Kolozsváron is bemutatták, Fekete Istvánt pedig a Magyar Színpadi Szerzők Egyesületének tagjai közé választották. A fejezet a levelezés segítségével részletesen ismerteti a kezdeti visszautasítások, majd a darab bemutatásának és sikerének körülményeit, egy alfejezet erejéig pedig a korabeli, meglehetősen élénk sajtóvisszhangot is feldolgozza.

Sánta Gábor szerint Fekete Istvánt csillapíthatatlan közlésvágya vezette el az íráshoz. Az író *tünődéseit* tárgyaló fejezetben javarészt a

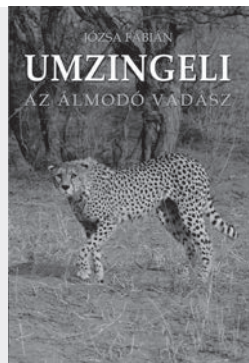
publicisztikai munkák kerülnek terítékre, melyek központi témája a vadászat. Nemcsak a vadászat történetét és fejlődését vizsgálta írásaiban, hanem több alkalommal hozzászólt például a magyar vadásznyelv kérdéséhez, avagy az egyes vadászeszközök követendő vagy éppen kerülendő használatához. Ezek a cikkek korántsem szépirodalmi jellegűek, sőt már határterületként sem vehetők számba, így érthető módon nem válnak részletes elemzés tárgyává: csupán a személyiségvonások és az érzelmi hangulatváltozások kerülnek említésre fő szövegalkító tényezőkként.

A tanulmánykötet másik nagy potenciált magában hordozó fejezete a *Fekete István madarai* – lehetett volna. A madarak és a madaras témájú írások ugyanúgy alappillérei az életműnek, mint az idő és a folytonosság motívumai, s ezt monográfusa is kiemeli: „A madarak a kezdetektől szereplői Fekete István írásainak; tudományosan is hiteles állatos és állattörténeteiből nemzedékek ismerkedtek meg a magyarországi és erdélyi madárvilággal az elmúlt évtizedekben.” Tényleg csak ennyi lenne a hozadéka a madaras írásoknak? Újfent felmerül a kérdés, hogy a szerző miért nem fejt ki a sajátos madárnevek hangzásbeli metaforikáját, holott ő maga emeli ki, hogy az *Öreg utakon* című elbeszéléskötetben közel ötven madárnév bukkan fel. E jelentős szám alapján kijelenthetjük, hogy a madarak központi motívumai Fekete István szövegeinek, de hogy miért, nos, erre a kérdésre egyelőre nem kapunk választ. Felsorolásra kerülnek azonban a különböző lapokban megjelent írások, valamint a kapcsolattartás neves ornitológusokkal és a Madártani Intézettel.

A kötet utolsó három fejezete részben erősen életrajzközpontú – egy egész fejezet született a Kittenberger Kálmánnal való kapcsolatnak, valamint az író betegségeinek és baleseteinek bemutatására –, részben pedig esetleges hagyománytörténeti vizsgálódásokat tartalmaz. A záró fejezet Fekete István könyvtárának rekonstrukciójáról számol be, egy új kutatásról, amely számba veszi az író könyveit, melyek között Gárdonyi, Tömörkény, Krúdy, Herczeg Ferenc vagy Szerb Antal kötetei találhatóak, és ez talán ösztönzőleg hat majd a további vizsgálatokra.

Sánta Gábor monográfiája elsődlegesen életrajzközpontú, sok szöveges és képi forrásanyagot felsorakoztató tanulmánykötet. A levelezés és a korabeli sajtóforrások felkutatása, majd közlése aprólékos és hatalmas filológiai kutatómunka eredménye. A forrásanyagok mögött azonban rejtve maradnak maguk a szövegek. Ha nem foglalkozunk velük, csupán a hátterükkel, akkor hogyan is várhatjuk, hogy az áhított

napforduló bekövetkezzen, és Fekete István műveit újra – vagy talán most először – kézbe vegye a rajongók mellett a tudós olvasó is? A feloldani kívánt dilemma sajnos még mindig fennáll, Fekete István művei továbbra is a pálya szélén vesztegelnek.

Józsa Fábian

Umzingeli

Az álmodó vadász

Nimród Vadászújság
Budapest, 2013

Kókai Márton

FEKETE KÖNNYEK

A hőtől hullámozó táncot lejtő szavannán állunk. Jobbunkon bozótos hegyoldalak, balunkon pedig a nyári esőktől hatalmasra duzzadt Umfolozi folyó siet, hogy mihamarabb elérjen az Indiai-óceánig. A távolban egy elefánttéhén terelgeti a csapattól eltávolodott kicsinyét a helyes irányba, emitt pedig vándorantilopok legelnek békésen a rét közepén, ahonnan mindent jól belátnak.

Itt álljunk meg egy pillanatra!

Hunyjuk be a szemünket, és képzeljük magunkat oda a rétre, annak is a legszélén álló fa lombkoronájának egy árnyas zugába, ahonnan mindent jól láthatunk. Ha ezzel megvagyunk, ne ijedjünk meg, amikor a tisztás átellenes pontjáról nagy porfelhő csap fel a semmiből. Az ijedt antilopok pillanatok alatt eltűnnek a magas fűben, egyet kivéve, amelyik a földön fekszik, és felette sárga nagymacska – egy gepárd – áll. Ez a ragadozó velünk is pillanatok alatt végezhetne; vajon mennyi esé-

lyünk lenne ellene, ha csupán kezdetleges fegyverek – példának okáért saját kezünkkel készített lándzsánk, esetleg íjunk és pár nyílvevesszõnk – állnának rendelkezésünkre védekezésül, vagy még ennyi sem?

A gazdasági igazgatóként majd' két évtizedet a Dél-afrikai Köztársaság magyar nagykövetségének szolgálatában töltő Józsa Fábian szépírói debütálása a „fekete kontinens” egy olyan szegletébe kalauzolja el olvasóit, ahol a mindennapi túléléshez húsrá van szükség, a húsért pedig vadászni kell, ám a modern értelemben vett „spotvadászok” kutyü- és puskaarzenálja nem áll a zulu férfiak rendelkezésére. Csupán saját magukra, felszerelésükre és vadásztársaikra számíthatnak.

Józsa főhőse a zuluk – azaz égenjárók, mivel a „zulu” szó fordítható égnék is – egyik törzséből kerül ki, melynek tagjai az évek során elfelejtették, hogy valójában egy nemzetséget alkotnak, és nem ellenségei egymásnak. A címszereplő Umzingeliben minden megvan, hogy már a kezdetektől drukkoljon érte az olvasó. Fizikuma és ősei hírneve révén lehetne akár a törzs legjobb vadásza is, de a borzas fejű figura akkora balfácán, amekkorát közel s távol nem láttak Dél-Afrikában. Fűkunyhójába még a patkányok se járnak be, hiszen úgysem találnak ott elraktározott elemőziát. Ha nagynénje nem viselné gondját, minden bizonyal éhen is veszne. Barátai sem igen vannak, a legtöbbet halott őseivel értekezik, illetőleg a törzsfőnök meseszép lányát „hajkurássza” ábrándjaiban. Ha a többi falubeli tudomást se venne róla, akkor teljes lenne a kép egy klasszikus „balfék”-figurához, ám neki nincs ilyen szerencséje. Szerencsétlenkedését olyannyira látják a többiek, hogy a törzs mindhárom köztiszteletben álló vadásza kipróbálta már maga mellett, ám végezetül vagy az asszonyok mellé küldték kapálni, vagy bogyógyűjtésre és kukoricatermesztésre „száműzték”. Nincs is min meglepődni, hiszen az ifjúból hiányzik a vadászathoz szükséges kvalitások többsége; legfőképpen a türelemnek van híján, és az is elég nagy baj, hogy lusta. A cselekmény elején sejteni lehet, hogy amennyire híján van a hasznos tulajdonságoknak, annyira lakozik jó szív és tenni vágyó lélek benne. Ha mesehősként filmvászonra adaptálnánk, könnyűszerrel pályázhatna a legújabb hollywoodi mesékben szereplő hercegnő – jelen esetben a törzsfőnök lánya, Isiphalaphala – kezére. Ehhez az ilyen történetekben elengedhetetlen kedves állattárs is a segítségére lenne egy gepárdkölyök személyében...

De ne rohanjuk ennyire előre a cselekményben. A történet alapjául egy rövid zulu népmese szolgál, amelyben eredetileg egy lusta és gonosz vadász – egy olyan szituációban, amelyet az írás elején felvázoltam

– ellopja a vándorantilop húsából lakmározó nőtény gepárd három kölykét, hogy ők vadásszanak majd számára, ha felnőnek. A népi hiedelem szerint e sötétlelkű tett révén keletkeztek a gepárdok arcán a szemükből lefolyó könnyhöz hasonló, hosszúkas fekete foltok. Az anyaállat elgyötört sírását egy öregember hallotta meg, aki felháborodván a lusta vadásznak a természet törvényeit áthágó cselekedetén, elmesélte azt faluja bölcseinek. Talán nem meglepő, hogy – tanmeséről lévén szó – a gonosz vadászt megtalálták és elkergették a törzsből, az öregember pedig visszavitte a három kölyköt a nőtény gepárdnak, ám annak arcáról a „fekete könnyek” sosem tűntek el, így emlékeztetve a vadászokat arra, hogy nem becsületes dolog feladni a régi hagyományokat.

Józsa regényében is valami hasonló történik: a vadászként csődöt mondott Umzingeli úgy dönt, hogy a csoportos vadászat helyett inkább egy rögzősebb utat, az egyéni vadászatot választja. Miután a szerző egyéb figurái révén tisztázza az olvasók előtt a két vadászati mód közti különbségeket, a főhős botor módon elindul a szomszédos harcos törzs faluja felé, hiszen a vadászok a rossz szomszédi viszony miatt errefelé nem háborgatták a vadat. Itt látja meg egy fa tetejéről az antilopot zsákmányoló gepárdanyát és annak egyetlen kölykét. Amikor a nőtény a közeli folyóhoz indul, a zulu férfi minden bátorságát összeszedve lemászik a fáról, tarisznyájába rejti a hátrahagyott kölyköt, majd lábát a nyakába szedve porol vissza falujába. Ott aztán mindenki csodájára jár újdonsült „háziállatának”, ám a babonás helyekkel számos baljós dolog esik meg a gepárd érkezése után (például valakit majdnem megmar egy állítólagos „lángoló szájú” vipera, a vadászok pedig nem zsákmányolnak semmit), így összehívják a falu tanácsát. A bölcs törzsfőnök – mielőtt önhatalmúlag számúzné Umzingelit, mint a népmesében a gonosz vadászt a falusiak – kikéri a korábban már említett három vadászatvezető véleményét, s mivel ők nem tudnak dűlőre jutni a férfi és a gepárdkölyök sorsa felett, a vénektől is megtudakolja, mitévő legyen. Vezérük – a bölcs Hluhluwe – érvelése a történet egyik legfontosabb része, hiszen több pontban ecseteli a vadászathoz laikusán álló olvasó számára annak lényegét. Egy példa: „Mi, zulu vadászok, tiszteljük az elejtendő vadat, hiszen belőle nyerjük a táplálékunkat. Nekünk úgy kell ölnünk, ahogy az oroszlan vagy a leopárd öl: gyorsan, könnyű halált okozva” (51).

A bölcs ezzel az érveléssel jól szemlélteti a legősibb mesterség lényegét, melyet manapság számos fórumon (főleg az interneten) különböző célokból gyakorta félreértelmeznek a fotelből „állatvédősít” játszó – máskülönben vélhetően jóhiszemű – emberek. A vadászatot laikusként

szemlélők sokszor összetévesztik például a vadért reggeltől estig dolgozó vadórt az otthoni karosszékből – előre kihelyezett, távvezérlésű puskával – gyilkoló „vadással” (elsőre hihetetlennek tűnhet ez a példa, de higgyék el: elvéte előfordul) vagy az állatokat valamely testrészükért (orrszarvütülők, elefántagyar, medvetalp stb.) lemészároló rapsicokkal, magyarán szólva orvvadászokkal. Hluhluwe végső konklúziója szerint Umzingeli tette oda vezetne, hogy a felnövekvő új vadásznemzedék ellustulna, a könnyebb utat kereső emberekké válnának, akik eltunyulnak, így nemcsak a vadászathoz nem fognak majd érteni, de törzsüket sem lesznek képesek megvédeni az ellenségtől.

Summa summarum: a bölcs érvelésével összefoglalja az egybegyűlteket – de leginkább az olvasó – számára a vadászat lényegét etikai és gyakorlati szempontból egyaránt, majd azt tanácsolja a törzsfőnek, hogy az ifjú Umzingelivel vitesse vissza a kölyköt oda, ahol találta. Ha itt – a népmeséhez hasonlóan – vége lenne a könyvnek, egy rövid tanmesét vehetünk volna kézbe, amely nemcsak Dél-Afrikát, illetve annak a modern társadalmi berendezkedéstől még érintetlen lakóit, hanem a vadászat lényegét is hüen mutatja be az olvasóknak. Ám a szerző további száz oldallal gondolta tovább a történetet, amely már kevésbé a vadászatról, inkább a főhős – előre megjósolható – jellemfejlődéséről szól.

Ahogy a hernyóból pillangó, úgy lesz pár nap alatt Umzingeliből vadász, valamint a népét védő harcos. Egy kis púderrel meghintve a korábban már említett hollywoodi mesékbe illő a folytatás: az ifjú visszaviszi anyjához a gepárdot, majd hazafelé elejti élete első vadját. Amikor büszkén hazaér, látja, hogy a faluja lángokban áll, csupán három halottra bukkan a romok között. Végül rálel törzse túlélőire, akik a közeli hegyek egyik barlangjában bujkálnak. Kiderül, hogy míg a vadászok távol voltak, a szomszédos harcos törzs katonái elhurcolták a falu asszonyait. Umzingeli természetesen egymaga kiszabadítja az összes megmentésre váró „hölgyet”, biztonságba is juttatja őket, majd megvédelmezi a nők újbóli elrablására induló ellenségtől a falut. Ezután olyannyira felviszik az istenei a dolgát, hogy a törzsfőnök magával viszi a béketárgyalásra, sőt még Isiphalaphala „hercegnő” Umzingeli iránti vonzalma is kiderül, amit a lány a cselekmény vége felé csókkal is megerősít.

A történet mellett érdemes szólni még arról, ahogy a szerző munkája során a zulukról – azok hitvilágáról, szokásairól stb. – szerzett tudását szervesen belecsempészi az események folyamába. Umzingeli sok esetben halott rokonai tanácsára cselekszik, akikkel természetesen

a mítoszok egyik gyakori eleme segítségével, álmok révén sikerül beszél-
nie. Az afrikai népek hitvilága, mítoszai amúgy is egyre inkább közked-
velt elemei a kortárs irodalomnak. Gondoljunk például Neil Gaiman
angol fantasy-, képregény- és sci-fi író 2005-ben kiadott regényére, az
Anansi fiúkra, amelynek hősei az afrikai cselszövő pókisten, Anansi
gyermekai. Ugyanezt a vonalat erősíti a hármas szám domináns meg-
jelenése az írásban, amely ismert mitikus és vallási motívum szerte
a világon, még a kereszténység szentháromságában is visszaköszön.
A törzsnek három vadászati vezetője van, Umzingeli három halottat
talál a feldúlt faluban, illetőleg három generációra visszamenőleg tud
kommunikálni halott leszármazottaival... Ehhez járul hozzá továb-
bá, hogy a kilenc figurából a „triók” tagjai egyenként három különféle
álláspontot vagy véleményt szimbolizálnak.

Összességében a szóban forgó regény számos kvalitást felvonultat,
így bátran ajánlható azoknak – legyen szó „civilekről” vagy vadászokról –
akik rövid időre kiszakadnának a Kárpát-medencéből, és szívesen
kalandoznának Afrika ismeretlen tájain. Erőssége az írásnak néprajzi
hitelessége, az egyéb mesékből ismert karaktertípusok sablonszerű,
ám megfelelő alkalmazása, valamint a sajátos vadászati szakkifejezések
beleszövése a szépirodalmi szövegekörnyezetbe. Utóbbi megoldás kü-
lönösen dicsérendő, ugyanis a vadászathoz nem értő újságírók és az ál-
taluk hibásan használt kifejezések miatt már a vadászok körében is
kezdenek kikopni sajátos nyelvi megoldásaik.¹ Ugyancsak elismerésre
méltó, hogy végre nem egy olyan vadászati „útikönyvet” kapunk kézhez,
amely a „jöttem, láttam, lőttem (megírtam)” elvet követve született,
mintegy a szafari megkoronázásaként. Meg kell ugyanakkor jegyezni,
hogy a már említett plusz száz oldalon olvasható, kiszámítható, egyben
meseszerű fejlődéstörténet miatt háttérbe szorul a könyv lényegi mon-
danivalója: a vadászat közelebb hozása az átlagemberhez. Egy biztos:
Józsa Fábiánnak – ha eddig még nem tette volna – újra billentyűzetet
kell ragadnia, majd nekiállnia azt szorgosan kalapálni. Például meglep-
hetne bennünket egy árnyalatnyival komolyabb hangvételű, „életsza-
gúbb” művel, amely valamivel mélyebbre vezet olvasóját Dél-Afrika
hétköznapijaiba.

1 Ehhez lásd a Vadászlap György Zsombor újságíró cikkéhez írt szerkesztőségi kommentárját: „A magyar vadásznyelvben állat helyett vadat mondunk, amely szónak a sajátos-
sága, hogy a vadásznyelvben a vadnak nincs többes száma. Ez a jelzőből alakult főnév
gyűjtőszó, tehát ha vadászható állatfajokról esik szó, akkor vadról beszélünk. A »vadak«
szót többes számban, főnévként használva legfeljebb a polinéziai benszülöttekre hasz-
náljuk.” Lásd http://huntingpress.eu/hu/magazin/szorul_a_hurok.

Bors Richárd
Avarpaplan

Dénes Natur Műhely Kiadó
Budapest, 2012

Szalai Zsolt

MEGKERÜLT ERDŐ

A vadászirodalomnak komoly tradíciója van Magyarországon, gon-
doljunk csak Széchenyi Zsigmond, Kittenberger Kálmán vagy éppen
Fekete István műveire. Ugyanakkor az utóbbi évtizedekben, közvet-
lenül a rendszerváltás előtt és után sem jelentek meg vagy nem kaptak
kellő visszhangot olyan könyvek, amelyek ezt a hagyományt feleleve-
nítették, ehhez kapcsolódni kívántak volna.

A vadászat azonban újra terjedőben van; nemcsak hivatásosak, ha-
nem amatőrök is űzik ezt a tevékenységet, élük ezt az életformát, amely
nem kizárólag a zsákmányszerzésről – vagy mint a radikális állatvédők
vélik: a kedvtelésből való gyilkolásról – szól, hanem komoly szakmai és
erkölcsi felelősséggel járó foglalatosság. A természet szeretetét szemlé-
lődve, javainak fenntartható fogyasztását aktívan befolyásolva gyakorló
vadász kitüntetett figura korunk élővilágtól elidegenedett társadal-
mában. Tudása, erkölcsisége egyszerre kapcsolja korábbi generációk
tapasztalataihoz, szokásrendszeréhez, valamint az ember önellátását
a jelenben és a jövőben is biztosító vadgazdálkodás egyensúlyt meg-
tartó perspektívájához.

A vadászírók egyfajta krónikásai ennek a középkortól kezdve egyre
inkább csak kevesek által gyakorolható tevékenységnek, melyet privi-
legizált és arisztokratikus jellegéből fakadóan az erdőkerülők mellett
csak a gazdagok és a hatalommal bírók űzhettek. Az erdő élővilágának

megismerése, megismertetése leírások és beszámolók révén mégis szélesebb rétegekhez juthat el, nagyobb társadalmi érdeklődésre tarthat számot, hiszen életkortól függetlenül szinte mindenki kalandként éli meg ezeket a történeteket. Félelemmel vegyes izgalommal képzelettel magát a lesre, néz bele a célkeresztbe, egyszerre diadalittas és szomorú, amikor sikerül egy értékes trófeának számító őzbakot elejteni, és ínycsiklandó módjára csettint nyelvvel a fácánleves gondolatára.

Bors Richárd könyve jól illeszkedik ebbe a (megszakított) hagyományba. A nem hivatásos vadász-szerző elbeszélései, tárcái még a vadászatot kevésbé ismerők számára is érdekesek, tanulságosak lehetnek. Tanulságosak, mert az írásokban nem értekező módon ugyan, de van didaktika, moralizálás, amely bár néhol árt az irodalmiságnak, azonban ha kalauznak, ismeretterjesztő szándékkal is írt szövegnek tekintjük, nem róható fel hibaként. A jelenkor és a kortárs irodalom viszonyrendszerébe pedig azáltal tud érvényesen bekapcsolódni, hogy az erdő magától értetődő közege helyett a város és a természet elválasztottságát jelzi, s egy-egy novellával újra és újra áthidalja a civilizáció és a természeti lét távolságát.

Az életképekkel, portrékkal, illetve Pócz Dániel grafikus főleg vadakról készített naturalisztikus rajzaival illusztrált kiadvány elején található előszó a kötet megírásának motivációját tárja fel, és a vadászattal kapcsolatos egyfajta alapvetést is rögzít: „Az írások többségében meg sem szólal a puska, mert úgy vélem, a vadászat nem a lövésről szól, hiszen ha nem lövünk semmit, akkor is azt mondjuk: vadászni voltunk” (7). Bors Richárd novellái a kötet szerkezetéből fakadóan naplószerűen összeálló írások: egy vadászati év történéseit, feladatait, jellemző pillanatait veszik sorra. A négy ciklusba rendezett elbeszélések a természet és a vadászat évszakonkénti ciklikusságához kapcsolódóan a várakozás, a tobzódás, a hanyatlás és a visszahúzódás köreit mutatják be.

Az írások egy része azonos sémára épül. A vadászok által előszóban elmesélt történetekhez hasonlóan ezek a természet, az időjárás leírásával kezdődnek, majd a szereplők (a vadászok és a vad) bemutatása és a szituáció megteremtése (várakozás a lesen) után az élmény leírása (rácsozási dőlés a vadra, triumfálás a trófea felett vagy akár egy pörkölt jóízű elfogyasztása), netán erkölcsi reflexió következik. Ezzel a novellaszerkezettel csak annyi a baj, hogy a viszonylag rövid szövegekhez képest aránytalanul hosszú a felvezetés. A környezet leírása néha nem annyira érzékletes, hogy valódi hangulatot teremtsen, érdemben hozzátegyen a történet kibontásához – különösen, amikor romantizáló költői geszt-

tusokat és nyelvezetet használ. Ezekből viszont olyan pozitív élet- és természetszeretet árad, hogy mégsem érezzük teljesen unalmasnak vagy manírosnak.

Mégis sokkal jobb az a történetek, amelyek már rögtön feszültséget teremtő és mélységet sejtető szituációval indulnak. A *Varázslat* című novellában a fiával összevesztett apa várakozása, valamint a fiú által kimondott zárómondat – „az első szalonkákra semmiképp sem lövünk” (34) – a generáció- és évszakváltás gerjedelmének belátó megfélékezését, a vadász hatalmából fakadóan szükséges, de a tradíció által természetesnek tűnő önmérsékletét is felvillantja.

Ugyanígy, amikor a szerző egy metaforikusan is izgalmas felütéssel már az elején kiemeli a történetet a maga egyszerűségéből, visszahozza azt a finom humorú bölcsességet, amellyel Fekete István szövegeiben találkozunk. Bár az *Elfogult* című írás gasztronovella, mégis a kötet egészének motivációja rejlik mögötte. „Én meg addig megpucolom a hagymát. Ez, kérem, egy kulcsmondat. Nem talán vagy esetleg lesz végrehajtva ez az ominózus tisztítás, hanem biztosak lehetünk benne, már-már kőbe van vésve” (89). A vadászat és a vadásztársadalom bemutatására, megértésére több helyen is találunk példát, és a vadászírói hagyományhoz való kapcsolódás artikulációja is becsülendő, hiszen felhívja a figyelmet ennek a tematikájából fakadóan önállóvá kategorizált, kanonizált műfajnak a jelenvalóságára, ugyanakkor már csak azáltal is, hogy idéz, olvasmányélményeiről beszél, e feladat folyamatos ellátásának szükségességére is rámutat.

Az *Erdőkerülő* című novella illegálisan vadászó hősének, Lajosnak, az öreg cipésznek éppen azáltal lesz lehetősége hivatásosként tisztséget betölteni, hogy egy rosszul meglőtt vad keltette zaj majdnem a lebukást és a börtönt jelenti számára. Hazalopakodása közben megdöbben az út menti keresztnél, majd összetalálkozik a jegyzővel, aki úgy dorgál és figyelmeztet, hogy közben lehetőséget ad és jó útra tereli az öreg orvvadászt, nem melleleg pedig gondoskodik a környék erdeinek gondozásáról: „Betyárból lesz a legjobb perzekutor” (21). Ennek párja a szintén jó humorral megírt *Öreg*, ahol a részeges vadászt azért leckéztetik meg, hogy újra méltóvá váljon a feladatára.

Az írásokban nincs valódi tragikum, az állatok le vadászása általában nem kelt szánalmat, nem érezzük igazságtalannak, így érthetjük meg a lényegét. Komikumból több van, az egyes vadászszereplők jelleméből vagy a helyzetekből fakadóan.

Bors Richárd kötetének „állatszereplői” mindannyiszor az ember nézőpontjából jelennek meg; érthető, hogy más megközelítés egy vadász vagy vadászíró szempontjából nehezen lenne összeegyeztethető a foglalkozással, amatőr vadász esetében a tevékenységgel. Ugyanakkor a szerző többször esik abba a hibába, hogy emberi gesztusokat, szándékokat, sőt az ösztönös cselekvésen jóval túlmutató gondolatokat tulajdonít az állatoknak, még ha nem is beszélteti őket. Nyilván felfogható ez projekcióként, hiszen a vadász, főleg a hivatásos, nem csupán a vad kilövésével foglalkozik, nem puffantja le az összes szeme elé kerülő állatot. Megismeri, felméri az állományt, az egyedeket, tudja, mikor, milyen állapotú, nemű, életkorú példányt lehet/szabad/kell kilőnie. A nem hivatásos vadász esetében felmerülhetnek kétségek is, sajnálhatja az elejtendő, puskája elé kerülő állatot. Az empátiának azonban nem kell együtt járnia az antropomorfizmussal.

A vadászirodalomtól elvárható a szakmaiság, a természettudományos tudás szépirodalommal való vegyítése, ahogyan a vadászok hétköznapijainak és kitüntetett pillanatainak megörökítése, mikrotársadalmuk és környezetük reflektált bemutatása is. Bors Richárdnál a szakmaiságot több helyütt a nyelvhasználat is tükrözi, rendszeresen alkalmazza a vadásznyelv sajátos kifejezéseit. Sokszor különös jelentéssel bíró köznyelvi szavak révén válik nyilvánvalóvá ennek a tevékenységnek a nyelvi regiszterben is megmutatózó rendje: „A kutyák [...] gyönyörűen *állták* a gazban megbúvó, rejtőzködő madarakat” (206–207). Ezekből lehetne több, ettől még egyáltalán nem válna túl szakmaivá, értekezővé a könyv, ugyanakkor már csak nyelviségében is izgalmas szöveget vehetne kézbe az olvasó. Másfelől néhány helyen az igeidők keverése okoz gondot; előfordul, hogy történetmesélés közben a múlt idejű leírás után a konkrét vadászcselekmény jelen időbe vált. Ennek a feszültségfokozás lehet a célja, de zavarólag és hibának hat.

Az *Avarpaplan* ugyan csak fenntartásokkal tekinthető minden olvasói igényt kielégítő, szépirodalmi értékkel bíró novelláskötetnek, ennek ellenére Bors Richárd prózájában van még tartalék. A jól megválasztott témák és szituációk, a jellemzően kortárs vagy annak tűnő történetek elmesélése mindenképpen érénye e kötetnek, amely a magyar vadászírói hagyomány folytathatóságát igazolja.

Dr. Vörös István
Úton és útfélen

Dénes Natur Műhely Kiadó
Budapest, 2012

Koncz Tamás

A CÉL KERESZTJÉN

Kétszeres kihívás elé kerül az, aki vadászíró könyvéről kívülállóként, előismeretek nélkül ír kritikát. Egyrészt olyan területre téved, ahol nincsenek viszonyítási pontok, és amiről a magyar irodalmi-publicisztikai közeg jóformán tudomást sem vesz. A horgászás elismert hobbinak számít – köszönhetően elterjedtségének és Szili László pecázós tárcáinak is –, a vadászat viszont nem része a kánonnak, csak egy szűk, de annál lelkesebb kör szívügye. Nehéz is lenne hasraütésre egy közismert kortárs vadászíróról mondani; ha rákeresünk a neten, szinte csak a Dénes Natur Műhely Kiadó, illetve a Nimród Vadászkiadó kiadói névvel szembeesünk, Bors Richárd, Kovács László, Török András Mátyás, illetve az *Úton és útfélen* szerzője, Vörös István neve merül fel a leggyakrabban. Másrészt a kritikus lőtávolon belülré ér a számára ismeretlen terepen: írása lehet találó, de elég egy rosszul használt, suta kifejezés ahhoz, hogy az értékelés teljesen hiteltelenné tűnjön, kizsigerejék és szétcincálják a különböző fórumokon. Vörös István orvos és vadász második kötetét ezért csakis a szöveg irodalmi nívója és üzenete alapján, és nem szakmai szempontokból vizsgálom.

Az *Úton és útfélen* alapvetően vadászkalandok gyűjteménye, de több is annál, hiszen az egyes történetek révén az író egész életére tekint vissza – minden múltbeli eset szorosan kapcsolódik a jelenhez, és minden felidézett emlékben ott tükröződik az adott kor, korszak egésze.

Vörös István lőporszagú memoárja segít megérteni, mi lehet szép és gyötrelmesen izgalmas ebben a hobbiban, mely a lelkiismeretes vadász számára nem a zsákmány elejtésével kezdődik és végződik: a trófea vagy a vadhús megszerzése csak egy – és nem is mindig bekövetkező – eleme a rituálénak.

Erre fontos emlékeztetni, hiszen a vadászat máig véres úri sportként él a köztudatban, és ezt a képet a politikusok is erősítik: a hatalmas fácánmészárlások, a védett állatok körének szűkítésére tett kísérletek csak tovább fokozzák e hobbi iránti ellenszenvet. Sokan egyenesen kéjgyilkosságnak tartják az egészet, amit a sötét ösztönökön kívül semmi sem indokol – miközben büntudat nélkül készítenek ebédre marhapörköltet vagy csirkepaprikást, mert az ölés nem az ő dolguk volt, az állatot csak darabjaiban látták. Vörös István ezzel szemben minden áldozatára emlékezik, sőt megemlékezik róluk, az igazi vadászt és zsákmányát ugyanis emberemlékezet óta a kiontott vér köteléke kapcsolja össze. „Csak olyan állatot lenne szabad megennünk, amit mi öltünk meg” – mondta Ed Stafford, a *Naked and Marooned (Meztelen és kirekesztett)* című túlélő-valóságshow szereplője, miután a maga készítette lándzsával elejtett egy vaddisznót. Ugyanezt a felelősséget ismerték az ősi törzsek tagjai, akik bocsánatot kértek az elejtett állattól, és megmagyarázták neki, miért kellett meghalnia – és ismeri a jelenkor elhivatott vadásza is, aki akár hetekig lopakodik a számára kijelölt egyetlen vad után.

Az *Úton és útfélen* szép természetfotóval hívogat, előlapján alkonyi (hajnali?) fényben őszi folyópartot láthatunk. Kár, hogy a képet egyből öles fehér betűk vágják agyon, a harmonikus fotóhoz ennél diszkrétebb, elegánsabb borítótérp illene. Belelapozva több baklövésbe botlottam: az alig feloldalas szerzői előszóban három helyesírási hiba is akad, ráadásul Vörös István könyvét itt *Másodvetésként* említi, pedig ez a kötet munkacíme volt, mint az Pápai Gábor ajánlójából kiderül.

Szerencsétlen dolog így kezdeni a könyvet, pláne, hogy a folytatás sem ígér sokat: az első, *Áthozat* című fejezetben Vörös egy teljesen érdektelen, 54 éves osztálytalálkozó leírásával untat oldalakon át. Az egész viszont annyiban fontos a kötet szempontjából, hogy megteremti a visszatekintés, az emlékezés alapját – és rámutat Vörös prózájának gyenge, de erős pontjaira is: az író hosszan rugózik lényegtelen részleteken, például azon, hogy mit mondott vagy mit nem mondott neki a találkozáson egykori cisztercita osztályfőnöke. Gyorsan kiderül viszont, hogy szeme éles a részletekre, memóriája 74 éves korában is kitűnő,

skiccei étellel telik: úgy vázol fel egy utcarészletet, hogy az olvasó azonnal látja a bajor söröző előtti járdaszakaszt, a kirakaton és a söröző rézüstökön megvillanó fényeket – leírásában találkozunk a tapasztalt vadász és a diagnosztika ébersége.

A további kilenc egység közvetve vagy közvetlenül már a vadászat élményeihez kapcsolódik, de Vörös a csapásról letérve szívesen tesz képzeletbeli kirándulásokat gyerekkorának helyszíneire, így szülőfalujába és Székesfehérvárra is, ahol a II. világháború idején tanult gimnazistaként. Az egyes fejezetek, mint a *Márti, A két nyúl* vagy a *Rókák* nem követnek következetes gondolati ívet, inkább csak a szerző csapongó emlékezetét. Sokszor évtizedek telnek el két elejtett állat között, de a körülmények hasonlósága összekapcsolja a két esetet: a puskalövés utáni csend felidéz egy régi őszi estét, barátságokat, egy kisebb vitát, mely huszonöt évvel később is a családi legendárium része maradt.

Vörös István érzelmesen, néha megrendülten ír a zsákmányszerzés pillanatairól. Sajnálja áldozatát, hiszen a trófea nem mindig fényes: van, amikor vézna rókaanya kerül puskavégre, akit nem is sikerül egy lövéssel leterítenie. Bizarr követni, hogy a büntudat mardosása ilyenkor egyszerre jelentkezik a zsákmányszerzés diadalával. Vörös helyzete azért paradox, mert hívó emberként a vadászat pogány örömeinek hódol – a „Ne ölj!” bibliai parancsolatát kell áthágnia minden alkalommal, amikor elsüti a fegyvert, és az ebből adódó belső feszültség áthatja szövegeit.

A kettőség más értelemben is jellemzi a memoárt és szerzőjét: Vörös István évtizedeken át dolgozott egy belügyes kórház orvosaként, ahol esetenként ávós keretlegények áldozatait is láthatta. Munkája során ezredesi rangot kapott, úgy, hogy közben végig gondosan rejtegette vallásosságát. Magát puskával álcázó vad volt a Hobo által is megénekelte igazi Vadászok között, a szerepe és belső hitvallása közötti ellentét viszont feloldhatatlan maradt. Története ezer másikat idéz meg, és érthetővé teszi a magyar társadalom rendszerváltás utáni színváltozását is – hogy hirtelen honnan „került elő” annyi hívó, konzervatív polgár a korábbi elvtársak tömegéből. Nem mindenki érdekből, köpönyeget forgatva találta meg hitét, amikor már lehetett: sokan addig is csak titkolták, a félelem vagy a családtagokért érzett felelősség erősebbnek bizonyult a hitvallás vágyánál.

Az író javára válik, hogy nem szépít: sokáig elhallgatott hitéről éppúgy beszél, mint alkalmi vadászó kalandjairól, pedig úgy tűnik, ma is büntudatot érez miattuk. Őszintesége és a képek vibráló anyag-

szerősége adja az *Úton és útfélen* értékét: Vörös István akkor van elemében, amikor táj- és tárgyleírást adhat, a badacsonyi szőlőfürtök aranyfeketétjét éppoly részletességgel festi le, mint a gyerekkorában talált vadászpuska vésett mintázatú sátorvasát, egy pataki halászat házilag eszkábált kellékeit vagy a megriadó őz futását, a vaddisznók elé kitett kukorica csendéletét.

Jellemző, hogy stílusa mesterkéltté válik, amikor az egyébként pontos leírásokat értékelni kezdi, vagy személyes megjegyzésekkel próbálja gazdagítani. „Szép, de inkább gyönyörű volt ez a világ” (117) – összegyűjt egy tájkép kapcsán feleslegesen, másutt pedig kimódoltan utal rá, hogy hatvanéves lett: „Az élet képernyőjének a sarkában 60-as számot karikázott be a Nagy Rendező” (48). Elveszti a mértéket ott is, ahol közel húsz oldalon keresztül számol be arról, hány elütött, kilapított nyulat, rókát és vidrát talált, s ebből hánynak volt még húsa vagy szőrmeje felhasználható.

Részben a szenvedélyes gyűjtő, részben a rutintalan író szarvashibája, hogy nem tud megválni a feleslegtől – pedig itt, az önbírálat mérlegén válik el a szépirodalom és az alanyi visszaemlékezés. Vörös István tehetséges író, történeteit azonban nem tudja kívülről is látni, ragaszkodik a sallangokhoz, az esetenként fárasztó, számára viszont kedves lajstromozáshoz. Az *Úton és útfélen* ezért úgy érdemes olvasni, mintha a ropogó tűz melletti vadászanekdotákat figyelnénk. Ne kérdezzünk vissza, ne vonjuk kétségbe az elhangzottakat, mert akkor megszűnik a régi történetek törekeny varázsa is.

Mess Béla

Egy öreg vadász elmékedései

Tanulmányok a vadászat tárgyköréből

Alexandra Kiadó

Pécs, 2012

Makai Máté

„HENCEGŐK”

A vadászok zárt közössége – ha úgy tetszik: szubkultúrája – olyan külön hagyományt ápol, amely csak felületesen érintkezik a nyilvánossággal, s az úgynevezett *vadászirodalom* sajátos tematikájú szövegei volnának hivatottak hírt adni a vadászok tulajdonképpen láthatatlan, folyamatos elbeszélést igényelő tevékenységéről. A vadászirodalom olyan elbeszélő szövegeket foglal magában, amelyek szépprózai formában – novellákban, regényekben, illetve életrajzi regényekben, útleírásokban, útinaplókban, vadásznaplókban – nyilvánulnak meg (éppen emiatt a vadászirodalom általánosságban véve talán inkább tematika, mintsem műfaj), széles skálán mozogva a kifejezetten szépirodalmi kidolgozottságú és szándékú szövegektől a tényhű, sok esetben szárazabb leírásokig. Ezek tartalmazhatnak tájleírásokat, állat- és növényfajokat bemutató részleteket, és természetesen a vadász kultúra zsarongját is alkalmazzák, magyarázzák.

Mess Béla *Egy öreg vadász elmékedései* címmel kiadott, sokadik vadásztematikájú kötete gyakorlatias szöveg. Már az elején közvetlen célokat fogalmaz meg: szándéka szerint egyaránt szólna a vadász és nem-vadász közönséghez, de leginkább az utóbbihoz, abból a célból, hogy „a vadászat és a vadászok igazi céljait jobban megismerjék, és ezáltal javuljon a vadászat és a vadászok társadalmi megítélése” (8). A szerző ugyanakkor eltekint attól, hogy beszámolóit szépirodalmi igénnyel

fogalmazza meg, s „ars poeticájáról” rövid vadászirodalmi kitekintőjében – mely a kötet egyik nagyobb fejezetét teszi ki – ad számot: „Az új vadászirodalomra vonatkozó elképzeléseim szerint a pusztán vadász-történetek leírásának korszaka lejárt. A mai magyar vadász-szépirodalomnak már ennél többet kell nyújtania. Egyrészt be kell mutatnia a vadászatot mint embert és – bizonyos mértékben – mint társadalmat formáló tényezőt, továbbá mint az emberi társas kapcsolatok kiépítésének egyik lehetséges eszközét. Másrészt bizonyos ismeretterjesztő (nem tudálékoskodó) szerepének is kell lennie” (136).

Ennyiben Mess Béla olyan szerzők munkásságát kívánja meghalad(tat)ni, mint a komolyabb stilisztikai igényességgel és érzékenységgel fellépő vadászíró elődök, akik közé Széchenyi Zsigmond, Kittenberger Kálmán vagy Nadler Herbert, illetve más olyan szerzők sorolhatók, akiknek írásai nem minden esetben tagolhatók kifejezetten a vadászirodalom körébe, és inkább olyan vadásztematikájú betéteket, fejezeteket írtak, amelyek egyéb irodalmi szövegekben jelennek meg – gondolva itt például Wass Albert vagy Fekete István egyes műveire. Ezt a „meghaladást” jelen kötetében sajnálatos következetességgel be is tartja a szerző; didaktikus hangneme és jellemző slamposága ennyiben talán nem is róható fel neki, ugyanis szándékát, hogy minél tágabb beszámolót adjon a vadászközösség életéről, és lemondjon a „puszta”, „klasszikus”, irodalmi igényű vadász-történetekről, lényegében teljesíti.

Már a tartalomjegyzékre pillantva feltűnhet az olvasónak, hogy valóban széles tematikát lefedő, bevezető jellegű kötetről van szó. Az első fejezet a *Vadászokról* címet kapta, amelyben a szerző szót ejt a vadászok etikai kötelezettségeiről, az őket illető, „kívülről” érkező általánosításokról és ítélkező megjegyzésekről, valamint a vadászoknak a társadalomban betöltött (és betölthető) szerepéről. Szerencsére szót ejt a vadászattal kapcsolatosan felmerülő legfontosabb kérdésről is, hogy maga a tevékenység alapvetően etikus-e. A vadászat mentségére azt hozza fel, hogy ez „nem egy új keletű, elfajult, szadista sport, hanem az emberiség egyik legősibb, alapvető tevékenysége”, mely egykor legfőbb táplálékforrásunk volt (16) – írja *A vadászat mint társadalomformáló erő* című fejezetben. Ebből kiindulva veti fel aztán – e ponton nagyon helyesen – azt a súlyos kérdést, hogy ha jellemzően meg is szűnt ugyan az emberi közösségek vadászatra való ráutaltsága, megférhet-e mégis a vadászat a civilizált világban. Szót ejt róla, hogy a technikai fejlődéssel egyenes arányban zsugorodó természeti környezet vadeltartó képessége jelentősen csökkent, felborítva a fajok közötti természetes

egyensúlyt és számarányt, melybe olykor az embernek megfontolt mód-szerekkel és mértékkel igenis szükséges lehet beavatkoznia – vadgazdálkodás címén (24). Ennyiben a vadászat nem csupán „nemes sport” (27), hanem a természet jótékony eutanáziájának végrehajtója is.

Sajnos szót kell ejteni arról, hogy a vadászetikába való bevezetés címén mint példamutató, etikus vadász – s itt talán egy apologetikus, már-már mentegetőző retorika nem tudatos működésére is gyanakodni kell – a szerző gyakran lenéző stílusban nyilvánul meg bizonyos erkölcsinek nevezett kérdésekben. Ennek legkellemetlenebb példája – éppen amikor a vadászközösség belső megújulásának szükségéről értekezik, s a kívülállókkal való kommunikáció felvételére buzdít –, hogy megkülönböztetést tesz a vadásztársadalom „újabb tagjai” és az „igazi vadászok” társadalmá között (15), mely jellemző kínos önpozicionálás eredete ugyan érthető (többek között a szerző korára és szakmai, valamint a vadászvilágban szerzett tapasztalataira gondolva), mégis elveheti az ember kedvét az olvasástól. Ennek másik markáns példája a vadászöltözöködés hagyománya kapcsán tett megjegyzése: „Az még rendben van, hogy egy-két vastag pénztárcájú új vadász szemmel láthatóan drága, vadonatúj, flancos öltözékben jelenik meg a társas vadászatban, de ha aztán valaki erre fel is hívja a figyelmet, öltözékével, pláne annak árával dicsekszik, az már gusztustalan” (30). Úgy gondolom, ez nem vadászetikai kérdés, hanem szükségtelen epizódja a vadászközösségbe való bevezetésnek, mellyel a szerző a vadász-kultúra védelmezését, a példamutató magatartására való felszólítás hatékonyságát aknázza alá. Nem hinném, hogy a vadászetika lényege a fiatalok gögös kioktatásában kellene hogy megmutatkozzon, pláne hogy a szöveg céljaként nevezi meg a vadászat népszerűsítését. S itt talán érdemes felvetni a kérdést, hogy vajon egy hasonló tematikájú szöveg vagy éppen a vadászirodalom általában szolgálhatja-e a vadászat hagyományának öröklődését. Elsajátható-e a vadászkedv pusztán olvasás következtében? Nem vitatható el ennek a lehetősége, de mivel Mess Béla is többször említi, hogy sokadik generációs vadász, és maga is átadta a hagyományt fiának (tehát alapvetően nem kifejezetten irodalmi örökségként jutott el hozzá a vadászat iránti rajongás), úgy gondolom, nem ez a jellemző.

Ezt követően érdemes hangsúlyozni azt is, hogy éppen a tiszta szerzői szándék következtében, hogy irodalmi körítéstől mentesen, gyakorlatiasan mutassa be a vadászatot, a szerző tematikus hibát is vét, ugyanis az imént említett, túlhajtott tanítói szándékkal analóg gesztussal élve olyan problémákba is belemegegy, amelyek ugyan valóban

számon tarthatók és tisztelendők „egy öreg vadász elmélkedéseiként”, de talán mégsem valók egy vadásztematikájú kötetbe – gondolva itt az olyan közhelyes elszólásokra, mint „a vadász is ember” (11), „gyarló emberek vagyunk” (101), de fölöslegesnek tartható a vadászetikett kapcsán tett általános etikai bevezető is (28–30). A következő közhelyes elmélkedés pedig olyan példa, amely sajnos gyakori „tölteléke” az egyes fejezeteknek: „Nem lehet az embereket sem merev kategóriákba beskatulyázni, hogy ez kedélyes, az meg morózus ember, ez barátságos, az meg barátságtalan, mert egyrészt ugyanaz az ember is lehet egyszer ilyen, másszor olyan, másrészt minden emberben különböző tulajdonságok rejtőznek, jó és rosszak is” (157). Az ehhez hasonló részletek nem tesznek jót a szövegnek. De ide sorolhatók a vadászirodalmi előzményeket taglaló szakasz szaknyelvi értékelése felé tett próbálkozások is, amitől azonban – önmagának ellentmondva – kategorikusan elhatárolódik: „Én nem vagyok hivatott, és nem is óhajtom megállapítani az egyes írók irodalmi értékét, még kevésbé rangsorolni őket” (137). Nem hinném, hogy a vadászirodalommal éppen csak ismerkedő érdeklődő számára a könyvészeti adatokon – szerzők és műveik címének bemutatásán, rövid tematikai megjelölésen – túl egyéb, legalábbis ily avatatlan bevezetőre volna szükség. Így Mess Béla éppen a saját maga által támasztott követelményt nem tartja be, miszerint „egyes könyvekről nem beszélni kell, hanem el kell olvasni” (114). Úgy tűnik tehát, hogy mégis hasznosabb lett volna szűkebbre venni a vadásztársadalomról szóló „mondanivalót”, esetleg megmaradni az elmarasztalt és úgymond idejétmúlt vadásztörténeteknél.

A fentebb kiemelt, elkedvetlenítő részletek mellett azonban olyan jól működő, valóban ismeretterjesztő fejezetek is olvashatók a könyvben, mint például az *Óshonos és betelepített vadfajok* című írás, amely egy tágabban értve már-már filozofikus magasságokba röppenő kérdést is feszeget: mikortól nevezhető egy betelepített állatfaj honosnak? A konkrétumokon túllépve ez egy általános „eredetvita” kiindulópontja is lehetne – illetve lehetett volna. Hasonlóképp érdekes részlet a vadak táplálkozása és szaporodása kapcsán felmerülő mérgezési kérdésekről szóló fejezet (*Mérgezésék lehetősége a vad táplálkozása során*) vagy a trófea-bírálatról érkező szakasz, melyek valóban új információkkal szolgálnak a nem vadászó, de akár a vadász olvasók számára is. A vadászirodalomhoz szervesen kapcsolódó tájleíró részletek is képesek ellátni a kötet elején kitűzött feladatot, ugyanakkor a mecseki táj részletezése vagy a husztóti vadászházról való megemlékezés kissé talán túlon túl sze-

mélyes érdekeltségű – ám meglepő módon éppen a *Leghűségesebb puszkám története* az, amely ugyanezt sejtetné, mégis a kiemelkedő, izgalmasabb írások közé tartozik.

Az utolsó nagyobb fejezet, az *Öregkori vadászélmények* darabjai viszont a konkrétabb vadászkalandok elbeszéléséhez, melyek között akad a nem vadászó érdeklődő számára is emlékezetes írás, például a *Parádés hibázások* című fejezet. Ugyanakkor ezekből a szövegekből is kifejezetten hiányzik a szépirodalmi igény retorikai gazdagsága és élenk történetyszerűsége, ami a tények summázásán túl, valamifajta hatás-esztétikát működtetve bevonhatná a kívülről olvasót a vadászélmények feldolgozásába. Az olyan szerzőelőzők, mint Kittenberger vagy Széchenyi Zsigmond jó tollforgatók is voltak, és bátran belementek „filozófiai” kérdésekbe, de csakis olyanokba, melyekhez egy vadásznak is jogos hozzászólnia (például hogy miért ugatnak éjszaka a kutyák). A Mess Béla könyvében olvasható számos vadászszakmai anekdota csak a vadászok számára érdekes igazán. Így sajnálatos módon hasonló megállapítás lehet érvényes a szerző ezen kötetére, mint amit ő maga ír a zárszóban a vadászatnak egy átvitt értelemben vett művelése, a természetfotózás kapcsán: „Ezt is kipróbáltam itthon és külföldön egyaránt, mennyiségileg szép, minőségileg, művészileg igen gyenge eredménnyel” (218). A mennyiség, az odaadás és a vadászközösségért való tenni akarás mindenképp tisztelendő, de egy kezdő vadász olvasónak talán nem ezzel a könyvvel ajánlatos kezdenie az irodalom e sajátos tematikájú szövegeivel való ismerkedést.

Bruno Hespeler

A vadászat kézikönyve

Fordította Pete Nóra

Saxum Kiadó
Budapest, 2013

Wallendums Péter

MINDENKI VADÁSZKÖNYVE

Előrebocsátom: vadász vagyok. Immáron húsz esztendeje járom puszkával a vállamon az erdőt, ráadásul a vadászat-vadgazdálkodás a szakmám, vagyis inkább a hivatásom, így aztán kissé elfogultan – mi több, meglehetősen kritikus szemmel, s talán nem nagyképűség azt állítani, hogy némi hozzáértéssel – vettem a kezembe Bruno Hespeler *A vadászat kézikönyve* című kötetét.

Először gyorsan átpörgettem, megnéztem a fotókat, végigfutottam a színes ábrákon, majd gondosan átböngésztem a tartalomjegyzéket. Bevallom, féltem. Tudniillik az utóbbi időben annyi pongyolán megfogalmazott, hibáktól hemzsegő természetismereti vagy vadászati „szakkönyv” került a boltokba, hogy a keserű tapasztalatok okán ezúttal sem lehettek különösebb illúzióim. További rettegésre adott okot az is, hogy bár számos, nemzetközi szinten is jegyzett, igen elismert magyar szakember tevékenykedik az ágazatban, megint egy külföldi szerző munkáját adták ki. Korábban jó néhány alkalommal szembesültem a fordítási hiányosságokból adódó, mosolyfakasztó vagy éppenséggel bosszantó hibákkal, amelyek kiküszöbölhetőek lettek volna, ha a „magyarított”, nyers kéziratot egy szaklektor átböngészte volna. Mert lehet ugyan nyelvtanilag és stilisztikailag egyaránt helyes egy idegen nyelvről fordított anyag, ha telis-tele van pontatlanságokkal, akkor az egész egy fabatkát sem ér. Talán a költségmegtakarítás végett ezt a mozzanatot a kö-

zelmúltban megannyi nyomdatermék esetében elmulasztották beilleszteni a kiadás folyamatába, ezért olyan kapitális sületlenségek jelenhettek meg, amelyek később hivatkozási alapként elterjedve és a köztudatba beépülve totális zűrzavart okoztak a fejekben. Így fordulhatott elő, hogy a szarvasból „kisőzek”, a barkás agancsokból „velúrszarvak”, a szőrmés kártevőkből „héjas kórokozók”, a rókák kotorékából pedig „földbe vajt lakások” lettek.

Nos, ez esetben szerencsére ilyesmiről szó sincs. Egyrészt a szerző személye garanciát jelent arra, hogy semmiféle kifogásolnivaló információt ne tartalmazzon ez az átfogó, a vadászatot bemutató tanulmány, másrészt a szaklektor, dr. Balázs István több évtizedes vadászpraxisa még hitelesebbé teszi ezt a – valljuk be őszintén – hiánypótló könyvet.

Ha már a szerző személye szóba került, engedtessek meg, hogy röviden bemutassam, ki is az „elkövetője” ennek az enciklopédikus kötetnek. Bruno Hespeler 1943-ban született, s hazájában, Németországban évtizedeken keresztül hivatásos vadászként dolgozott a Bajor Állami Erdőgazdaságnál. A vadászatról-vadgazdálkodásról több tucatnyi tudományos publikációja, szépirodalmi írása, élvezetes novellája került az olvasók kezébe, kontinensünk nyolc országában, közel egymillió példányban.

S hogy miért minősül *A vadászat kézikönyve* hiánypótló műnek? Mert túlzás nélkül elmondható róla, hogy minden benne van, ami a vadászat szempontjából lényeges ismeretanyagként szóba jöhet. Be kell látni, hogy – sajnos – sokkal alkalmasabb a vadászvizsgára jelentkező leendő vadászok felkészítésére, mint az itthon erre a célra ajánlott kiadványok. Joggal merülhet fel a kérdés, hogy hazai szakembereinktől vajon miért nem „telik” egy ilyen alapos, átfogó, mégis rövid és frappáns szakkönyv (tankönyv) megírására. A válasz nem egyszerű, a titok azonban valószínűleg a rendszerező szemléletben, illetve másoknál annak hiányában rejlik.

Ahogy jobban belemélyedtem a tizenkét fejezet részleteibe, rá kellett jönnöm, hogy ez a kiválóan összeállított, 256 oldalas könyv szinte minden, a vadászattal és a természettel kapcsolatos alapismeretet tartalmaz, ráadásul könnyen áttekinthető, logikusan felépített szerkezetben. Rég nem került a kezembe ilyen átgondoltan „megkomponált” szakirodalmi gyöngyszem, amelyben még nyomokban sem lehet fedezni a kortárs természetismereti irományokra jellemző terjengős, idegen szavakkal gazdagon megspékelt megfogalmazást, áltudományos locsogást.

Itt szakszerűen, felesleges sallangok nélkül, remek táblázatokkal, jól megválasztott ábrákkal és kitűnő grafikai megoldásokkal mutatják be – nem kizárólag a vadászok, hanem minden, természeti környezetre kíváncsi olvasó számára – az erdő-mező állat- és növényvilágát, rávilágítva az ökológiai összefüggésekre, folyamatokra. A szerző egy laikus számára is érthetően foglalja össze a legfontosabb tudnivalókat, legyen szó akár madáranatómiáról, emlőlélettanról, táplálkozásbiológiáról vagy élőhelyi igényekről. Ezeket a témaköröket kellő mélységig boncolgatja, s a rendszerező gondolkodás elősegítése végett remekül feltárja az egyes tudományterületek kapcsolódási pontjait.

A kötet egyik óriási előnye a hasonló munkákkal szemben – a könnyen áttekinthető és értelmezhető ábrákon túlmenően –, hogy a szárazabb elméleti ismeretek mellett gyakorlati szempontból is rendkívül hasznos információkat tartalmaz, hiszen a szakszerű nyúzástól kezdve a puskák karbantartásán keresztül egészen a trófeakikészítés praktikumáig minden lényeges mozzanatot részletesen bemutat, kitérve a vadászati kultúrára, a vadásznyelvre és az alkalmazott kürtzsignálokra is.

A nagyobb terjedelmű első és második fejezet a vadon élő – vadászható, illetve védett – szőrmés és szárnyas vadfajokról szól. A küllemi leírásokat követően tömör, mégis átfogó formában megismerhető az összes, terepi korbecslésre, elterjedésre, szaporodási és utódgondozási jellemzőkre vonatkozó tudnivaló. A további részek külön foglalkoznak az olyan, perifériálisnak látszó témákkal, amelyek nélkülözhetetlenek a vadászatnak mint ősi ösztönök vezérelte tevékenységnek a gyakorlásához. Gondolok itt elsősorban – a teljesség igénye nélkül – a kutyás ismeretekre, a természetvédelemre vagy a fegyvertanra.

A könyv tartalmazza a magyarországi vonatkozásokat és a magyar jogszabályokat is, így nyugodt szívvel ajánlható mindenkinek, aki kicsit is érdeklődik a vadúzés tudománya iránt. Természetesen némi „alapképzettséget” azért igényel az áttanulmányozása, nem kell azonban biológiatanári diploma ahhoz, hogy feldolgozzuk a felénk áradó információözünt; elegendő az általános vagy inkább a középiskolai természettudományos tárgyak felelevenítése, s máris élvezhetővé válik a tartalom.

Sajnos a vadászatot „élből” elutasító világunkban, amikor szinte nap mint nap legyilkosoznak bennünket, nem számíthatunk arra, hogy bárki, akinek az ereiben nem csörgedezik „zöld vér”, lóhalálában el fog rohanni a legközelebbi könyvesboltba, hogy megvásárolja Bruno Hespeler kézikönyvét. Aki azonban esetleg pusztá kíváncsiságból fel-

lapozza, remélhetőleg sokkal elfogadóbbá válik majd velünk kapcsolatosan, és megérti a vadászat lényegét, rájön arra, hogy ez egyáltalán nem ördögtől való tevékenység.

Kétség sem férhet hozzá, hogy a vadászat a kultúra bölcsője, amely egyidős az emberiséggel, s amely minden emberi megnyilvánulás alapját képezi. Az első képzőművészeti alkotások, a barlangrajzok témája a vadászat volt, a zene alapjául szolgáló első mesterségesen keltett zajok ugyancsak a természet hangjait utánozták, hogy e tevékenységi forma létfenntartásban betöltött szerepéről már ne is beszéljünk. A történelem során persze jócskán megváltozott a vadászat célja és eszközrendszere, az alapmotiváció, a zsákmányszerzési ösztönök kielégítése azonban mindmáig fennmaradt, s az ősi, kultikus fundamentumokon nyugvó szokásrendszer sem sokat változott. Természetvédelmi szempontból szintén szükségszerűnek tekinthető a vadászat, vagyis az okszerű állomány szabályozás, hiszen az élőhelyi viszonyok átalakultak, egyes fajok eltűntek, mások megjelentek, így az ökológiai egyensúly fenntartásának mára szinte ez maradt az egyetlen eszköze. Ez a szemlélet Hespeler könyvét is áthatja, önmagában azonban nem helyettesíti a páratlanul gazdag magyar vadászati szépirodalom megismerését, amelynek egy-egy darabja sokkal közelebb viheti az olvasót a vadászok lelkületének megértéséhez, a vadászat emocionális értelmezéséhez.

Természetesen én is azt vallom, hogy a vadászat „műhelytitkainak” elsajátításához edeskevés az alapos elméleti felkészültség; ahogyan az autózézetést sem lehet pusztán könyvből megtanulni, úgy ehhez is kell némi rutin, gyakorlat. A KRESZ elsajátítása nélkül nem tanácsos – és nem is jogszerű – volán mögé ülni, és puskát se ragadjon a kezébe olyasvalaki, aki nem tudja a szarvasbikát megkülönböztetni a fácánkakastól, mert annak beláthatatlan következményei lehetnek. Hespeler könyve tehát nem pótolhatja a természet közvetlen megismerését, az erdőjárást, a folyamatos megfigyelést és a természetbúvárkodást, ám ha valaki – mondjuk csak határozóként – a kezébe veszi, és kimegy a „határba”, már pusztán ennek köszönhetően egészen más szemmel fogja látni, sőt átélni az erdőn-mezőn tapasztaltakat.

A vadászat varázsa – egyebek mellett – pont kiszámíthatatlanságában, a váratlan helyzetekben, a feszült várakozásban rejlik, és bár megpróbálunk bizonyos törvényszerűségeket „ráhúzni” a természeti folyamatokra, mindig történik valami meglepő, ami ellentmond az összes korábbi elméletünknek. Ezért aztán a könyvben leírtakat ne tekintsük szentírásnak, s ne csodálkozzunk, ha kora tavaszi sétánk helyett késő

őszi barangolásaink során pillantunk meg néhány csíkos vadmalacot az ezerszínű arvapaplanon sorjázni. Ez nem a szerző vagy a kötet hibája, hanem a természet ritka ajándéka, amelyből otthon, a fotelban ülve, az olvasólámpa alatt sehogy sem részesülhetnénk. Mindenesetre ez a mű még a legelvetemültebb könyvmolyokat is hozzásegítheti ahhoz, hogy megismerjék a természet világát, anélkül, hogy bakancsot húznának és nekiveselkednének egy kaptatókkal teli turistaösvénynek. Érdemes tehát kézbe venniük és lapozgatniuk azoknak is, akik mindössze az alpműveltségüket szeretnék pallérozni, akik az állat- és növényvilág titkaira, a kutyákra, a fegyverekre vagy a végtisztesség megadásának rituális mozzanataira kíváncsiak. Emellett a könyvnek ott a helye azoknak a „műkedvelőknek” a polcain, akik érdeklődnek a vadászat sajátos világa iránt, és természetesen kötelező alpmű a gyakorló vadászok számára is, akik annak ellenére, hogy azt gondolják, minden csínját-bínját elsajátították már a vadúzésnek, mégis fognak benne – bízvást állíthatom – újdonságokat találni.

Végezetül kedvcsinálónak hadd tegyek föl néhány kérdést, amelyekre a választ – némi kutakodást követően – megkaphatjuk Bruno Hespeler könyvéből. Hány napig vemhes a gímszarvastehén? Mi az a begytej? Hogyan károsítja az erdőt az ormányosbogár? Miért nem iszik soha a mezei nyúl? Mit nevezünk vadászrésznek? Nyúzzuk-e vagy kopasszuk a fácánt? Mennyit nyom a mérlegen egy őzcomb? Milyen puska a kancsadrilling? Hol található a rigyető folt? Alszik-e téli álmat a vakond?

BIBLIOGRÁFIA

2014. május–június

Bibliográfiánk az elmúlt két hónap szépirodalmi alkotásait regisztrálja, gyűjtököre a lapunk által szemlézett, nyomtatásban is megjelenő folyóiratokra terjed – pontosabban azokra, amelyek közülük a 2014. év során napvilágot látnak. Frissessége kizárólag ezek rendszeres beérkezésétől függ: a negyedévi és a határon túli lapok természetüknél fogva hordozzák a csúszás lehetőségét. A korábbi évek gyűjtései a Magyar Irodalmi Repertórium eddig megjelent köteteiben (2003–2006), valamint a www.repertorium.hu honlapon érhetők el.

A feldolgozott folyóiratszámok

2000, 2014, 5, 6.

Alföld, 2014. 5, 6.

Bárka, 2014. 3, 4.

Életünk, 2014. 5, 6.

Forrás, 2014. 5, 6.

Híd, 2014, 1, 2, 4, 5, 6.

Hitel, 2014. 5, 6.

Holmi, 2014. 5, 6.

Irodalmi Jelen, 2014. 5, 6.

Jelenkor, 2014. 5, 6.

Kortárs, 2014. 4, 5, 6.

Látó, 2014. 3, 4, 5, 6.

Liget, 2014. 5, 6.

Magyar Napló, 2014. 5, 6.

Mozgó Világ, 2014. 5, 6.

Múlt és Jövő, 2014. 1.

Napút, 2014. 4, 5, 6.

Palócföld, 2014. 1, 3.

Székelőföld, 2014. 5, 6.

Tekintet, 2014. 3, 4.

Tiszatáj, 2014. 5, 6.

Új Forrás, 2014. 3, 4, 5, 6.

Vár, 2014. 2.

Várad, 2014. 5, 6.

Vigilia, 2014. 5, 6.

Vers

1. ÁBRAHÁM Erika: *Angyal*. = Tekintet, 4/28. p.
2. ÁBRAHÁM Erika: *Danaé*. = Tekintet, 4/28. p.
3. ÁBRAHÁM Erika: *Ha én az istennek lennék*. = Tekintet, 4/27. p.
4. ÁCS József: *Két elalvás*. = Liget, 5/2931. p.
5. ÁFRA János: *A bordakosár háziállata*. = Forrás, 6/20. p.
6. ÁFRA János: *A süllyedő szó*. = Forrás, 6/20. p.
7. ÁFRA János: *Agyagfigurák*. = Hid, 1/31. p.
8. ÁFRA János: *Lepattanó pixelek*. = Forrás, 6/20. p.
9. ÁFRA János: *liftem a repülés*. = Napút, 5/10. p.
10. ÁGH István: *Ez lenne a költészet?* = Magyar Napló, 5/5. p.
11. ÁGH István: *Farsangi pünkösödölés*. = Magyar Napló, 5/4. p.
12. AYHAN Gökhan: *Búcsú-variáció*. = Alföld, 5/13. p.
13. AYHAN Gökhan: *Lakás-variációk*. = Alföld, 5/13–14. p.
14. B. B. Nala: *Csillog tündöklése*. = Napút, 6/36. p.
15. B. B. Nala: *Nap aranyszívében tüzsugárú valók*. = Napút, 6/36. p.
16. B. B. Nala: *Tündérrózsza-tánc a hajnalok szelén*. = Napút, 6/37. p.
17. BÁGER Gusztáv: *AGORA – levélfiannak*. = Kortárs, 5/25–27. p.
18. BÁGER Gusztáv: *Kuntár Lajos 100*. = Életünk, 6/1. p.
19. BÁGER Gusztáv: *Látványpék*. = Magyar Napló, 5/32. p.
20. BAKOS Zoltán: *Létmozgás*. = Napút, 6/37. p.
21. BALAJTHY Ferenc: *A Csont Hangjai*. = Vár, 2/45. p.
22. BALAJTHY Ferenc: *Csillagkerülő*. = Vár, 2/45. p.
23. BALÁZS Tibor: *Alomfjéts Aquincumban*. = Magyar Napló, 5/25. p.
24. BALÁZS Tibor: *Napirend előtti felszólalás*. = Hítel, 5/46–47. p.
25. BALOGH Attila: *Óvatos emlékezés*. = 2000, 6/40–41. p.
26. BALOGH Péter: *átlátszó méterek*. = Palócföld, 1/17. p.
27. BALOGH Péter: *hajnali bóröndök*. = Palócföld, 1/18. p.
28. BARABÁS Irén: *Hajléktalan*. = Napút, 6/35. p.
29. BARANYI Ferenc: *Ballada a bunyászokdókról*. = Tekintet, 4/17. p.
30. BARANYI Ferenc: *Ballada-féle az önmérsékletéről*. = Tekintet, 4/16. p.
31. BARCZA Katalin: *Helyükön állnak*. = Napút, 6/38. p.
32. BARNA T. Attila: *A szájbaharmonika*. = Magyar Napló, 5/17. p.
33. BARNA T. Attila: *Megtalálom a dunakeszi rendőrfőkapitány igazolványát*. = Magyar Napló, 5/16. p.
34. BARTA László Zsolt: *Kávé*. = Látó, 6/40. p.
35. BARTHA László Zsolt: *7/Hetes*. = Látó, 6/39–40. p.
36. BECK Tamás: *Addikció*. = Holmi, 5/572. p.
37. BECK Tamás: *Credo*. = Holmi, 5/571. p.
38. BECSY András: *A bolond*. = Kortárs, 6/3. p.
39. BECSY András: *Verkli*. = Kortárs, 6/3. p.
40. BENCE Lajos: *Isten és a legszebb lélek-álom*. = Napút, 4/114. p.
41. BENDE Tamás: *felszínre hozni mindent*. = Napút, 5/5–6. p.
42. BENDE Tamás: *kézzenfekvő*. = Bárka, 3/18. p.
43. BENDE Tamás: *nyílik a szem*. = Bárka, 3/18., p.
44. BENDE Tamás: *valami visszavonhatatlan*. = Bárka, 3/19. p.
45. BENKE László: *Szeretni, szeretni, szeretni!* = Tekintet, 3/27–28. p.
46. BENŐ Attila: *(alagút)*. = Bárka, 4/28. p.
47. BENŐ Attila: *(befejezetlen évszak)*. = Bárka, 4/27–28. p.
48. BENŐ Attila: *(kőrvonalak)*. = Bárka, 4/27. p.
49. BENŐ Attila: *(lapszéljegyzet a Tao te Kinghez)*. = Bárka, 4/27. p.
50. BENŐ Attila: *(október, esteféle)*. = Bárka, 4/28. p.
51. BENŐ Attila: *(péntek délután)*. = Bárka, 4/28. p.
52. BENŐ Attila: *Egy század arcai*. Kornél, a raktáros. A diák. Gábrriel, az irodavezető. Szénafü káplár. Simaképű, a törzsőrmeister. Sebestyén. Sztáncsu, a főtörzsőrmeister. = Látó, 3/68–75. p.
53. BEREMÉNYI Géza: *A jobbik részem*. = Új Forrás, 3/38–39. p.
54. BERKI Ádám: *Változó*. = Napút, 4/49. p.
55. BERKÓ Sándor: *Beszélgetés egy útszéli fészülettel*. = Múlt és Jövő, 1/84. p.
56. BERKÓ Sándor: *Vigyázz, Anyám...* = Múlt és Jövő, 1/85. p.
57. BERTÓK László: *Firkák a szalmaszálra*. ÁVH-pince, 1955. Szönyeg a fogdafolyo-

- són. Magánzárkában. Börtönben, 1956. április. 1956. október 23. Névtelenül. Határtalan. Gyülekezet. Szempont. = Kortárs, 4/27. p.
58. BÍRÓ József: *visszhang*. = Palócföld, 1/16–17. p.
59. BIRTALAN Ferenc: *A rend*. = Liget, 5/20–21. p.
60. BIRTALAN Ferenc: *Ma ezek*. = Bárka, 4/33. p.
61. BIRTALAN Ferenc: *Napokkal ezelőtt*. = Tekintet, 4/20. p.
62. BIRTALAN Ferenc: *Trójai vírus*. = Bárka, 4/34. p.
63. BOBORY Zoltán: *Anyám keze nejlóban*. = Vár, 2/23. p.
64. BOBORY Zoltán: *Mostantól mindig, minden*. = Vár, 2/22. p.
65. BOBORY Zoltán: *Uriv után – 1943*. = Vár, 2/23. p.
66. BODA Magdolna: *a nő*. = Tekintet, 4/21–22. p.
67. BODA Magdolna: *amikor*. = Bárka, 4/29–30. p.
68. BODA Magdolna: *hajlék*. = Bárka, 4/29. p.
69. BODA Magdolna: *bát elfjött az idő*. = Bárka, 4/30. p.
70. BOGDÁN László: *A csoda*. = Forrás, 5/3–4. p.
71. BOGDÁN László: *Lecsukva lát...* A XLIII. Shakespeare-szonett kezdő sorára. = Látó, 4/32. p.
72. [BOGDÁN László] Bogdanov, Vaszilij: *Marosvásárbelyi töredékek*. 1. Episztola. 2. Elégia. = Székelyföld, 5/18–20. p.
73. [BOGDÁN László], Bogdanov, Vaszilij: *Az elmülő helyek árnyai*. = Napút, 5/43. p.
74. BOGNÁR Péter: *KF-0013/19980518*. = Jelenkor, 5/528. p.
75. BOGNÁR Péter: *KF-0087/20180202*. = Jelenkor, 5/527. p.
76. BORBÉLY Szilárd: *[ELmosáporreklám]*. = Múlt és Jövő, 1/74–75. p.
77. BORBÉLY Szilárd: *[Fényezés]*. = Múlt és Jövő, 1/72. p.
78. BORBÉLY Szilárd: *[Nőbál]*. = Múlt és Jövő, 1/72. p.
79. BORBÉLY Szilárd: *[Nyelvangyal]*. = Múlt és Jövő, 1/73–74. p.
80. BORBÉLY Szilárd: *[Sebina]*. = Múlt és Jövő, 1/73. p.
81. BORBÉLY Szilárd: *Két témaváz*. 1. (a téma) 2. (tandoriolvasó) = Új Forrás, 4/3. p.
82. BORIS Anika: *Értelmezgetés*. = Bárka, 4/31. p.
83. BORIS Anita: *A másik*. = Bárka, 4/31. p.
84. BORIS Anita: *Ha vonzalom*. = Bárka, 4/32. p.
85. BORIS Anita: *Hunvagy*. = Bárka, 4/31. p.
86. BORIS Anita: *Név*. = Bárka, 4/31. p.
87. BORIS Anita: *Tegnap*. = Bárka, 4/32. p.
88. BORIS Anita: *Tér - idő*. = Bárka, 4/32. p.
89. BOTOS Ferenc: *Tőfarok*. = Napút, 6/39. p.
90. BOZÓK Ferenc: *Anakreóni bordal a sörrel*. = Mozgó Világ, 6/86. p.
91. BOZÓK Ferenc: *Apollinaire*. = Mozgó Világ, 6/87. p.
92. BOZÓK Ferenc: *Odi et Amo*. = Mozgó Világ, 6/86–87. p.
93. BÖSZÖRMÉNYI Zoltán: *Majorana a tengerről írta*. = Irodalmi Jelen, 2014. 6/3. p.
94. BÖSZÖRMÉNYI Zoltán: *Majorana Kolozsváron emlékre talál*. = Irodalmi Jelen 5/47–48. p.
95. BÖSZÖRMÉNYI Zoltán: *Majorana menekül*. = Irodalmi Jelen, 2014. 6/5–6. p.
96. BÖSZÖRMÉNYI Zoltán: *Majorana önmagát látja*. = Irodalmi Jelen, 2014. 6/4. p.
97. BÖSZÖRMÉNYI Zoltán: *Majorana: Moderato cantabile*. = Irodalmi Jelen 5/3. p.
98. BUDA Ferenc: *Új anagrammák*. Államháztartás. Adóbevallás. Demonstráció. Fapados járat. Focibajnokság. Huszadi százzad. Huszita háború. Idegprohram. Irodalmi kánon. Ízlésdiktatúra. 2014. Libatapultó. Málészajú. Mobil üzenet. Óvadék ellenében. Postautalvány. Rezsicsökkentés. Tábornoki kar. Találatjelző. Ügyészi óvás. Záróegyenleg. = Forrás, 6/21–24. p.
99. BÚZÁS Huba: *Aldott a nő*. = Napút, 4/67. p.
100. BÚZÁS Huba: *Levélben kérdezhetném Páltól*. = Napút, 4/67. p.
101. BÚZÁS Huba: *Majdnem találkoztam Sanguinetivel*. = Mozgó Világ, 5/62. p.
102. BÜKI Attila: *A végtelenbe tűnő földi idő*. = Vár, 2/8. p.
103. BÜKI Attila: *Örök az alkony kéke*. = Vár, 2/3. p.
104. BÜKI Attila: *Szimfónia*. = Vár, 2/6–7. p.
105. CZEGŐ Zoltán: *Az utolsó vonulás*. = Látó, 6/30. p.
106. CSEHY Zoltán: *A bárpa*. = Bárka, 4/18. p.
107. CSEHY Zoltán: *Elovasat két zeneelméleti könyvet*. = Bárka, 4/18. p.
108. CSEHY Zoltán: *Kiballgatás előtt*. = Bárka, 4/17. p.
109. CSEHY Zoltán: *Nem kell megrémülni*. = Bárka, 4/17–18. p.

110. CSÍK Mónika: *Leány gyönggyel a nyakában.* = Napút, 5/7–8. p.
111. CSIKI András: *egy emléket megszöveők versnek.* = Hítel, 5/68. p.
112. CSIKI András: *negyedik.* = Hítel, 5/69–70. p.
113. CSIKI András: *torkomban elgyengült szavak.* = Hítel, 5/67. p.
114. CSIKI András: *velem erjedsz.* = Hítel, 5/66. p.
115. CSÖNTÖS Mária: *Szintévesztés.* = Napút, 4/10. p.
116. CSUKÁS István: *Apám, egy darázs és én.* = Alföld, 5/4. p.
117. DARÁNYI Sándor: *Az utazás.* = Magyar Napló, 6/12. p.
118. DARÁNYI Sándor: *Ha.* = Magyar Napló, 6/12. p.
119. DARÁNYI Sándor: *Rózsa.* = Magyar Napló, 6/12. p.
120. DARÁNYI Sándor: *Versei a költőböz.* = Magyar Napló, 6/12. p.
121. DEÁK Mór: *Anyám Arcán.* = Vár, 2/59. p.
122. DEÁK Mór: *Edina.* = Vár, 2/59–60. p.
123. DEÁK Mór: *Függöny.* = Vár, 2/60–61. p.
124. DEÁK Paula Blanka: *A tizenhat üveg-golyó.* = Bárka, 4/12–14. p.
125. DEMÉNY Péter: *A düb szonettje.* William Shakespeare 122. szonettjének első sorára. = Látó, 4/33. p.
126. DEMUS Gábor: *Végeérhetetlen.* = Holmi, 5/593–594. p.
127. DEZSŐ Márton: *Rajtaütés.* = Tekintet, 4/29. p.
128. DEZSŐ Márton: *Temps perdu.* = Tekintet, 4/30. p.
129. DIMÉNY Árpád: *A kazánház.* = Látó, 3/24–25. p.
130. DIMÉNY Árpád: *Erzsínéném.* = Látó, 3/23. p.
131. DIMÉNY Ottó: *Apán hatodik levele.* = Látó, 3/26. p.
132. DIMÉNY Ottó: *Lépcsőházajtó.* = Látó, 3/25. p.
133. DIMÉNY Ottó: *Véletlenül.* = Látó, 3/26. p.
134. DOBAI Bálint: *Titántorkú Sámson.* [INTRO]. [VERSE # 1] [VERSE # 2] [VERSE # 3] [VERSE # 4] = Várad, 5/23–32. p.
135. DOBAI Lili: *a lekünkét.* = Vigilia, 6/439–440. p.
136. DOBAI Lili: *az ébrenlétes bajnalokon.* = Vigilia, 6/439. p.
137. DOBAI Lili: *elérni abboz amit.* = Új Forrás, 3/16. p.
138. DOBAI Lili: *ki tudná megírni egy.* = Új Forrás, 3/17. p.
139. DOBAI Lili: *lemerülni a.* = Vigilia, 6/440. p.
140. DOBAI Lili: *vajjon az elmesélhetetlen.* = Új Forrás, 3/17. p.
141. DOBAI Lili: *vannak napok.* = Új Forrás, 3/16. p.
142. DOBOZI Eszter: *Föld-vágy.* = Székelyföld, 6/12. p.
143. DOBOZI Eszter: *Föld-vágy.* = Tekintet, 4/18. p.
144. DOBOZI Eszter: *Visszaút.* = Székelyföld, 6/14. p.
145. DOBOZI Eszter: *Visszaút.* = Tekintet, 4/19. p.
146. DUDÁS Sándor: *A csönd hangjai.* = Napút, 6/40. p.
147. DUDÁS Sándor: *Mozgó csönd.* = Napút, 6/40. p.
148. DUDÁS Sándor: *Udvar-Európa.* = Napút, 6/41. p.
149. DUDÁS Sándor: *Üzenet.* = Napút, 6/40. p.
150. DUKAY Barnabás: *batáron állni senki-földjén.* = Új Forrás, 5/3–5. p.
151. DUNAJCSIK Máttyás: *Az énekesnő.* = 2000, 5/28–29. p.
152. DUNAJCSIK Máttyás: *Az ördög behajózik Budapestre.* = 2000, 5/27–28. p.
153. EGYED Emese: *Bodos felé, Bodosban.* = Székelyföld, 5/38–41. p.
154. EGYED Emese: *Egy Shakespeare-sorra.* = Látó, 4/36. p.
155. ERDÉLYI Z. János: *A Cet könyve.* = Napút-füzetek, 85/1–40. p.
156. FALUDI Ádám: *(PS) ost criptum.* = Új Forrás, 4/56. p.
157. FALUDI Ádám: *dali dabomey ajzószerkabát.* = Új Forrás, 4/54–55. p.
158. FALUDI Ádám: *telente.* = Új Forrás, 4/52–54. p.
159. FARKAS Árpád: *Özönvíz.* = Székelyföld, 5/45. p.
160. FARKAS WELLMAN Endre: *Hit, remény, szeretet.* = Napút, 5/8. p.
161. FARKAS WELLMANN Éva: *Új száz-tizedik szonett.* = Látó, 4/37. p.
162. FEKETE Vince: *(Táj. Szitakötők)* A tetőn. A pokol kapuja. Delej, délibáb. Madártemető. Phallus impudicus. Kokojza, Áfonya. Természetvédelmi terület. A hegy déli oldalán. Leül az egyik. = Székelyföld, 5/49–52. p.
163. FEKETE Vince: *Fal.* = Bárka, 3/47–48. p.
164. FEKETE Vince: *Harmatos fű.* = Bárka, 3/48–49. p.

165. FEKETE Vince: *Inkognitó.* = Holmi, 5/591–592. p.
166. FEKETE Vince: *Kizökkent idő.* = Látó, 4/46. p.
167. FELLINGER Károly: *A.* = Látó, 5/34. p.
168. FELLINGER Károly: *Is.* = Látó, 5/36. p.
169. FELLINGER Károly: *Kevésbé.* = Látó, 5/34. p.
170. FELLINGER Károly: *Szakitópróba.* = Látó, 5/35. p.
171. FELLINGER Károly: *Tavalyról.* = Látó, 5/35. p.
172. FENYVES Marcell: *Fényes Káin.* = Kortárs, 4/4. p.
173. FENYVES Marcell: *Harminc év után.* = Kortárs, 4/4. p.
174. FENYVES Marcell: *Sakkleves.* = Kortárs, 4/3. p.
175. FENYVESI Orsolya: *A világtótorony.* = Új Forrás, 4/40. p.
176. FENYVESI Orsolya: *Át az úvegen.* = Várad, 6/19. p.
177. FENYVESI Orsolya: *Az egyetlen évszak.* = Várad, 6/21. p.
178. FENYVESI Orsolya: *Az egyik és a másik.* = Várad, 6/20–21. p.
179. FENYVESI Orsolya: *Elég idő jusson távolságokra.* = Új Forrás, 4/39. p.
180. FENYVESI Orsolya: *batáratlépések.* = Várad, 6/19. p.
181. FENYVESI Orsolya: *Hegképződés.* = Új Forrás, 4/41. p.
182. FENYVESI Orsolya: *Hogyan fázhatok ilyen közel a naphoz?* = Várad, 6/20. p.
183. FERENCZ Imre: *A látogató éjszakája.* = Székelyföld, 5/55–58. p.
184. FERENCZES István: *Melyben kutyája búcsúzik.* = Székelyföld, 5/53–54. p.
185. FERKAI Luca Anna: *Illúzió.* = Napút, 6/42. p.
186. FILIP Tamás: *A belső úr.* = Palócföld, 1/13. p.
187. FILIP Tamás: *Ódák és gépi hang.* = Palócföld, 1/14. p.
188. FILIP Tamás: *Sokan.* = Kortárs, 5/17. p.
189. FILIP Tamás: *Száz víz.* = Palócföld, 1/12. p.
190. FILIP Tamás: *Vasárnap.* = Kortárs, 5/16. p.
191. FILÓ Mariann: *az isten is.* = Palócföld, 1/6. p.
192. FILÓ Mariann: *harmat.* = Palócföld, 1/7. p.
193. FINY Petra: *Aznap éjjel.* = Napút, 5/9. p.
194. FORGÁCS Antal: *Utolsó szavak.* = Múlt és Jövő, 1/86. p.
195. FÜRI Mária: *A Semmi.* = Mozgó Világ, 6/85–86. p.
196. FÜZESI Magda: *Bió-gráfia.* = Székelyföld, 6/31. p.
197. FÜZESI Magda: *Lamenta.* = Székelyföld, 6/31–32. p.
198. FÜZESI Magda: *Szimultán.* = Székelyföld, 6/31. p.
199. GAÁL Antal: *Hatsoros Francois-nak.* = Vár, 2/62. p.
200. GAÁL Antal: *Látogatóban.* = Vár, 2/61. p.
201. GÁL Ferenc: *Ház körüli munkák.* = Bárka, 3/14. p.
202. GÁL Ferenc: *Hozott anyagból.* = Bárka, 3/14–15. p.
203. GÁL Ferenc: *Kiállítás.* = Bárka, 3/15. p.
204. GALGÓCZI Máté: *Azték éjszaka.* = Napút, 6/43. p.
205. GALGÓCZI Máté: *Ragadozók.* = Napút, 6/43. p.
206. GARACZI László: *Élő hártya.* = Palócföld, 1/18–19. p.
207. GARACZI László: *Zsákország.* = Holmi, 5/508–510. p.
208. GÁSPÁR László: *Büntetésben.* = Vár, 2/63. p.
209. GÁSPÁR László: *Mint a lepkék.* = Vár, 2/63. p.
210. GÉCZI János: *** = Forrás, 5/35–37. p.*
211. G[ÉHER]. István László: *A Repülő szönyegből.* 161. Kései áldás – öreg Csokonai verse. 162. Helgához – az öreg Csokonai verse. 163. Bordial. 164. Egy sötét archoz. 165. A brazil diszkótűz. 166. Költő a műzsához. 167. Virágének. 168. Első csók. 169. A halottak ideje. = Jelenkor, 5/518–521. p.
212. G[ÉHER]. István László: *Oceáni frontok.* = Holmi, 5/606. p.
213. G[ÉHER]. István László: *Repülő szönyeg.* 170. Jámbor balladája. 171. Templomi ballada. 172. Az évek balladája. = Mozgó Világ, 5/59–62. p.
214. G[ÉHER]. István László: *Szemem szemmeddel.* = Holmi, 5/606. p.
215. GEREVICH András: *Budapest.* = 2000, 5/30–34. p.
216. GEREVICH András: *Nightswimmer.* = Alföld, 5/32–33. p.
217. GEREVICH András: *Nikolaj Tébolya.* = Tiszatáj, 5/38–39. p.
218. GEREVICH András: *Orlando a medenceparton.* = Alföld, 5/32. p.
219. GEREVICH András: *Versék a testről.* = Holmi, 5/518–520. p.
220. GEREVICH András: *Zubany.* = Tiszatáj, 5/39. p.

221. GERGELY Ágnes: *Orfeu Negro*. = Holmi, 6/630–636. p.
222. GYIMESI László: *Koldusdal*. = Napút, 4/113. p.
223. GYÓRFI Kata: *Amit nem tudok*. = Látó, 5/41–42. p.
224. GYÓRFI Kata: *Nem marad rés*. = Látó, 5/42. p.
225. GYÓRFI Kata: *Táncolni tőlük*. = Látó, 5/41. p.
226. GYÓRI László: *A könnyű roncs*. = Palócföld, 1/10. p.
227. GYÓRI László: *Az Egy*. = Palócföld, 1/11. p.
228. GYÓRI László: *Fűrészpör a kertben*. = Palócföld, 1/12. p.
229. GYÓRI László: *Műtét előtt*. = Új Forrás, 4/60. p.
230. GYÓRI László: *Száradj és bízz!* = Palócföld, 1/13. p.
231. GYÓRI László: *Szárazér*. = Új Forrás, 4/61. p.
232. GYÓRI László: *Uralom*. = Új Forrás, 4/61. p.
233. GYÓRI Orsolya: *(Hab)leánykérés*. = Bárka, 3/17. p.
234. GYÓRI Orsolya: *A szavak és a dolgok*. = Új Forrás, 3/32. p.
235. GYÓRI Orsolya: *Donáció*. = Bárka, 3/17. p.
236. GYÓRI Orsolya: *Kényszeres*. = Bárka, 3/16. p.
237. GYÓRI Orsolya: *Miután elmentél*. = Bárka, 3/16. p.
238. GYÓRI Orsolya: *Novemberi szonett*. = Új Forrás, 3/33. p.
239. HALASI Zoltán: *Lovagság*. = Tiszatáj, 5/36–37. p.
240. HALASI Zoltán: *X*. = Kortárs, 5/34–35. p.
241. HALMI Tibor: *A részvétlen körzet*. = Palócföld, 1/14–15. p.
242. HALMI Tibor: *Pareidolia*. = Palócföld, 1/16. p.
243. HANÁCSEK Zsuzsanna: *Alkonyati képek*. = Palócföld, 1/19. p.
244. HARTAY Csaba: *Eldobott*. = Bárka, 3/39. p.
245. HARTAY Csaba: *Hazug emlék*. = Bárka, 3/39. p.
246. HARTAY Csaba: *Közös rég*. = Bárka, 3/39–40. p.
247. HÁY János: *Az nevet, aki a végén*. = Mozgó Világ, 6/80–82. p.
248. HEGEDŰS Gyöngyi: *a teremtés suttogópontja*. = Irodalmi Jelen 5/29. p.
249. HEGEDŰS Gyöngyi: *a tördelő*. = Irodalmi Jelen 5/30. p.
250. HEGEDŰS Gyöngyi: *jánosi olvasat*. = Irodalmi Jelen 5/29. p.
251. HEGEDŰS Gyöngyi: *Személyes ismeretlen*. = Új Forrás, 4/15. p.
252. HEITER Tamás: *gábor vonalat búz*. = Vár, 2/32. p.
253. HENIGERNÉ Barabás Marianna: *Futószőnyeg*. = Napút, 6/33. p.
254. HEVESI Judit: *aria*. = Várad, 5/15. p.
255. HEVESI Judit: *fortokról néha*. = Várad, 5/16. p.
256. HEVESI Judit: *ballgatás*. = Várad, 5/16. p.
257. HEVESI Judit: *szöveget*. = Várad, 5/15. p.
258. HORGAS Béla: *Amplifónia*. = Liget, 5/43. p.
259. HORGAS Béla: *Az indiai*. = Liget, 6/49. p.
260. HORVÁTH Veronika: *felremlő partok*. = Napút, 5/10. p.
261. IMRE Flóra: *Cosmata*. = Holmi, 6/648–649. p.
262. IMRE Flóra: *Pogány hálaadás*. = Holmi, 6/648. p.
263. Ismeretlen költő: *A sorok közt hullni kezd*. = Új Forrás, 6/102. p.
264. JÁNK Károly: *Dalféle, délen*. = Látó, 5/6. p.
265. JÁNK Károly: *Déli tartomány*. = Látó, 5/5. p.
266. JÁNK Károly: *Leíró vers*. = Látó, 5/6. p.
267. JÁNOSHÁZY György: *Csillagok*. = Látó, 6/10–11. p.
268. JÁNOSHÁZY György: *Csorbitsd az orosz-lán karmát, idő*. Variáció Shakespeare 19. szonettjére. = Látó, 3/27. p.
269. JÁNOSHÁZY György: *Ex oriente lux*. = Látó, 6/12–13. p.
270. JÁNOSHÁZY György: *Felemás tájkép, felbókkol*. = Látó, 6/11. p.
271. JÁNOSHÁZY György: *Királyi göggel*. = LÁTÓ, 6/13. p.
272. JÁNOSHÁZY György: *Ne könyvekben...* = Látó, 6/10. p.
273. JÁNOSHÁZY György: *Születésnapon*. = Látó, 6/12. p.
274. JASSÓ Judit: *A dadogók*. = Holmi, 6/721. p.
275. JASSÓ Judit: *Hallgass meg*. = Holmi, 6/722. p.
276. JASSÓ Judit: *Tedeum*. = Holmi, 6/722. p.
277. JÁSZ Attila: *a bolt nyelvé*. Apolló & Marsy. = Új Forrás, 5/24. p.
278. JÁSZ Attila: *minden olyan, mintha*. = Új Forrás, 3/9. p.

279. JENEI Gyula: *Fogok hozzá*. = Napút, 5/11–12. p.
280. JÓLESZ László: *F. L. mesterről*. = Liget, 5/33. p.
281. JÓNÁS Tamás: *A szerelem előkészületei*. = Forrás, 5/14. p.
282. JÓNÁS Tamás: *Ha nem lenne Isten, vagy ha lenne boldogság*. = Forrás, 5/15. p.
283. JÓNÁS Tamás: *Megszégyenülten*. = Forrás, 5/14. p.
284. JUHÁSZ Anikó: *A város*. = Vigilia, 6/445. p.
285. JUHÁSZ Anikó: *Adásszünet*. = Új Forrás, 3/31. p.
286. JUHÁSZ Anikó: *Férfi – nő*. = Napút, 4/68. p.
287. JUHÁSZ Anikó: *Fotó*. = Vigilia, 6/446. p.
288. JUHÁSZ Anikó: *Gyilkos tó*. = Napút, 4/70. p.
289. JUHÁSZ Anikó: *Köldökgyűrű*. = Új Forrás, 3/31. p.
290. JUHÁSZ Anikó: *Látod-e, kedvesem?* = Új Forrás, 3/30. p.
291. JUHÁSZ Anikó: *N. N. Á. – L. B. fái*. = Napút, 4/69. p.
292. JUHÁSZ Anikó: *Nők, férfiak délutánja*. = Napút, 4/69. p.
293. JUHÁSZ Anikó: *Óda az anyákhoz*. = Napút, 4/71–72. p.
294. JUHÁSZ Anikó: *Őszi utak*. = Napút, 4/72. p.
295. JUHÁSZ Anikó: *S akkor kiszaladt belőle...* = Napút, 4/71. p.
296. JUHÁSZ Attila: *Tárulkozás*. = Napút, 5/14. p.
297. JUHÁSZ Tibor: *Aztán újra előről*. = Palócföld, 1/5. p.
298. JUHÁSZ Tibor: *Kassai út*. = Palócföld, 3/3–4. p.
299. KALI Ágnes: *Érted*. = Látó, 6/52. p.
300. KALI Ágnes: *Festeni tanítottál*. = Látó, 6/53. p.
301. KALI Ágnes: *Ha én főzném Jézus utolsó vacsoráját*. = Látó, 6/53. p.
302. KALI Ágnes: *Vallomás arról, milyen fejezet lenni*. = Látó, 6/52. p.
303. KALI Ágnes: *Változatok fürdőzéseimre*. = Látó, 6/54–56. p.
304. KÁLLAY KOTÁSZ Zoltán: *Abogy a levelet szokták*. = Liget, 6/22–23. p.
305. KÁLLAY KOTÁSZ Zoltán: *Fonalak*. = Liget, 6/26–27. p.
306. KÁLLAY KOTÁSZ Zoltán: *Most van*. = Liget, 6/24–25. p.
307. KÁNTOR Péter: *Egy békő dél előtt Majdanekben*. = Alföld, 5/3. p.
308. KÁNTOR Péter: *Nagy utazás*. = Holmi, 5/507–508. p.
309. KÁNYÁDI Sándor: *Májusi kétségbeesés*. = Székelyföld, 5/71–72. p.
310. KARÁCSONYI Zsolt: *A szép a jó és a rút*. = Kortárs, 6/4–5. p.
311. KARÁCSONYI Zsolt: *Valaha nem*. = Látó, 4/47. p.
312. KARÁDI Márton: *A felejtés lebetőségei*. = Holmi, 6/649–650. p.
313. KARÁDI Márton: *Két ébredés előtti fényben*. = Holmi, 6/650–651. p.
314. KÁRPÁTI Kamil: *Isten háta fekete*. = Magyar Napló, 5/8. p.
315. KEMSEI István: *kacat*. = Napút, 5/12–13. p.
316. KERESZTESI József: *Az ezercárc*. = Holmi, 5/556–557. p.
317. KERESZTESI József: *Éjjeli utazás*. = Holmi, 5/557. p.
318. KESZTHELYI-MANGÓ Gabriella: *Félelem*. = Új Forrás, 4/44. p.
319. KESZTHELYI-MANGÓ Gabriella: *In memoriam*. = Új Forrás, 4/44. p.
320. KESZTHELYI-MANGÓ Gabriella: *Pirkadat*. = Új Forrás, 4/44. p.
321. KIRÁLY László: *Csang-vej fényei*. = Napút, 5/4. p.
322. KISS B. Zsolt: *A zöld ágak pártján levőkkel*. = Napút, 6/33. p.
323. KISS B. Zsolt: *Hegytetőn*. = Napút, 6/32. p.
324. KISS B. Zsolt: *Szeretem a nagy fákat*. = Napút, 6/32. p.
325. KISS Júlia: *Természetes szerelem*. = Látó, 5/50. p.
326. KISS Júlia: *Vajon a szerelem is ilyen?* = Látó, 5/49. p.
327. KISS Ottó: *Gomulka házmaster panasza a hatvanéves Zalán Tiborhoz*. = Bárka, 4/11. p.
328. KÓKAI János: *Mese, mese, mátká...* = Liget, 5/71. p.
329. KÓKAI János: *Párbuzamos életrajz*. = Tiszatáj, 5/40. p.
330. KÓKAI János: *Tekercs*. = Tiszatáj, 5/41. p.
331. KÓKAI János: *Ünnep*. = Tiszatáj, 5/40. p.
332. KOLARICS Andrea: *Őszi kérdések*. = Napút, 6/45. p.
333. KOLLÁR Árpád: *Balladám*. = Kortárs, 6/23–24. p.
334. KOLLÁR Árpád: *Erdős vers*. = Kortárs, 6/23. p.
335. KOLLÁR Árpád: *Sovány folyó*. = Kortárs, 6/23. p.
336. KORPA Tamás: *Metapillanat XIX*. = Hid, 1/29–30. p.

337. KOVÁCS András Ferenc: *Shakespeare a Globe-től búcsúzik.* = Látó, 4/54. p.
338. [KOVÁCS András Ferenc] Lázár René Sándor: *Térképészetek.* = Székelyföld, 5/87–88. p.
339. KOVÁCS Károly Márk. 1. = Várad, 5/5. p.
340. KOVÁCS Károly Márk: *Dobócockavágy.* = Várad, 5/4. p.
341. KOVÁCS Károly Márk: *Gondolat.* = Várad, 5/8. p.
342. KOVÁCS Károly Márk: *Kontyoló.* = Várad, 5/5–6. p.
343. KOVÁCS Károly Márk: *Szmoking.* = Várad, 5/6–7. p.
344. KOVÁCS Márton: *valaha madarak voltak.* = Új Forrás, 6/70. p.
345. KOZMA Tamás: *Catae szentátsú szűzbeszéde.* = Mozgó Világ, 6/83. p.
346. KOZMA Tamás: *Majdnem sikeres munkaügyi meditáció.* = Mozgó Világ, 6/84. p.
347. KÖSZEGI Barta Kálmán: *Hat haiku.* = Bárka, 3/24. p.
348. KRAJNYÁK Ádám: *Az öreg, akinek évszakok laktak a szakállában.* = Új Forrás, 6/71–72. p.
349. KULCSÁR Ferenc: *Bodrog–Tisza köze.* = Vár, 2/13–14. p.
350. KULCSÁR Ferenc: *Venyigén szőlőfürt.* = Vár, 2/13. p.
351. KURDI Imre: *Abol lennie kellene, ott.* = Holmi, 6/723. p.
352. KURDI Imre: *Előbb még.* = Holmi, 6/723. p.
353. KUTI László: *Búcsú a várostól.* = Múlt és Jövő, 1/39. p.
354. KÜRTI László: *bemutakozás.* = Mozgó Világ, 5/65. p.
355. KÜRTI László: *feltűnés nélkül.* = Jelenkor, 5/525–526. p.
356. KÜRTI László: *tavaszi áradat.* = Jelenkor, 5/525. p.
357. KÜRTI László: *vonatos vers, baza.* = Mozgó Világ, 5/64. p.
358. LACKFI János: *Egészségre, Sándor!* = Holmi, 6/671–673. p.
359. LACKFI János: *Hálaének.* = Vigilia, 5/364. p.
360. LACKFI János: *Két Csontvály-dal.* 1. Földi-égi. 2. Patikusdal. = Kortárs, 6/25. p.
361. LACKFI János: *Vízi szerelem.* = Vigilia, 5/365. p.
362. LAKÁTOS Mihály: *A Székelyföldön.* = Székelyföld, 5/82. p.
363. LÁNG Orsolya: *Az vagy nekem...* = Látó, 4/55. p.
364. LÁSZLÓ Noémi: *Idő-szonett.* William Shakespeare XCVII. szonettjének első sorára. = Látó, 4/58. p.
365. LÁSZLÓ Noémi: *Székely.* = Székelyföld, 5/86. p.
366. LÁSZLÓFFY Csaba: *(töredék).* = Bárka, 3/35–36. p.
367. LÁSZLÓFFY Csaba: *Alkalmazkodási gyakorlatok.* = Bárka, 3/36. p.
368. LÁSZLÓFFY Csaba: *Téves riasztások.* = Bárka, 3/35. p.
369. LÁSZLÓFFY Csaba: *Végül.* Ébrenálom. De profundis. A teljesség illúziója. Emlősök egymás közt. Leggömb-elégia. A legolcsóbb felleg alatt. Kockázatos öröklét. A testen kívül ami még megváltható. (Zsol-tár). = Látó, 5/19–25. p.
370. LÁZÁR Bence András: *A világ így ér véget.* = Várad, 6/9–10. p.
371. LÁZÁR Bence András: *Negyedjere mondd.* = Várad, 6/11. p.
372. LÁZÁR Bence András: *Sírák fia.* = Várad, 6/12. p.
373. LÁZÁR Júlia: *Ideje.* = Jelenkor, 5/522–524. p.
374. LÁZÁR Júlia: *Vörös tölgy.* = Jelenkor, 5/522. p.
375. LÖVÉTEI LÁZÁR László: „Ubi bene, ibi patria”. Lövéteiek Shakespeare hazájában. = Látó, 4/59. p.
376. MADÁR János: *Utolsó égbolt.* = Magyar Napló, 5/39. p.
377. MAKKOS Péter: *Ajtatos manó.* = Bárka, 4/39–40. p.
378. MAKKOS Péter: *Az anakonda és az elefánt.* = Bárka, 4/40. p.
379. MAKKOS Péter: *Varjúlombi mese.* = Bárka, 4/39. p.
380. MARKÓ Béla: *Legutolsó szonett.* = Látó, 4/64. p.
381. MARKÓ Béla: *Büntetés.* = Tiszatáj, 5/18. p.
382. MARKÓ Béla: *Családfá.* = Kortárs, 5/3–4. p.
383. MARKÓ Béla: *Gyümölcsök.* = Tiszatáj, 5/19. p.
384. MARKÓ Béla: *Költői verseny.* = Bárka, 3/9–10. p.
385. MARKÓ Béla: *Nem számít.* = Tiszatáj, 5/20. p.
386. MARKÓ Béla: *Passiójáték.* = Holmi, 5/538–544. p.
387. MARKÓ Béla: *Phantasia.* = Kortárs, 5/4–5. p.
388. MARKÓ Béla: *Székelymennyország.* Előbb a hit. Később a remény. Végül a szeretet. = Székelyföld, 5/93–94. p.

389. MARKÓ Béla: *Visszatükröz.* = Tiszatáj, 5/21. p.
390. MARTINI Noémi: *Nyugalmas álom.* = Napút, 6/34. p.
391. MÁTYÁS B. Ferenc: *macskajaj.* = Napút, 6/84. p.
392. MAURITS Ferenc: *Barcelonai séták.* = Hid, 5/10–36. p.
393. MEZŐ Hajnalka: *Barna bajában barna szél fújt.* = Napút, 5/15. p.
394. MIKLÓS Ágnes Kata: *Féldeci.* = Liget, 5/40–41. p.
395. MIKLYA Zsolt: *Buenos días!* = Életünk, 5/16–23. p.
396. MIKLYA Zsolt: *Életvonal.* = Új Forrás, 5/101. p.
397. MIKLYA Zsolt: *Há per vé.* = Új Forrás, 5/103. p.
398. MIKLYA Zsolt: *Patics.* Koszorú egy szonettregényből. = Magyar Napló, 5/21–24. p.
399. MIKLYA Zsolt: *Türkiz falak közt.* = Új Forrás, 5/102. p.
400. MIZSUR Dániel: *Az utolsó tájkép.* = Hid, 5/37. p.
401. MIZSUR Dániel: *Első szavak.* = Hid, 5/39. p.
402. MIZSUR Dániel: *Mozdulatlan.* = Hid, 5/39. p.
403. MIZSUR Dániel: *Nyelv és kavics.* = Hid, 5/38. p.
404. MIZSUR Dániel: *Új város.* = Hid, 5/38. p.
405. MURÁNYI Zita: *alma.* = Új Forrás, 3/20. p.
406. MURÁNYI Zita: *csak kölcsön.* = Új Forrás, 3/18. p.
407. MURÁNYI Zita: *évszakok.* = Mozgó Világ, 6/89. p.
408. MURÁNYI Zita: *fobász.* = Mozgó Világ, 6/88. p.
409. MURÁNYI Zita: *kakukkfülevés.* = Új Forrás, 3/19. p.
410. MURÁNYI Zita: *kapocs.* = Mozgó Világ, 6/87–88. p.
411. MURÁNYI Zita: *kulcs.* = Mozgó Világ, 6/89. p.
412. MURÁNYI Zita: *párnák.* = Mozgó Világ, 6/88. p.
413. MURÁNYI Zita: *szikla.* = Napút, 4/113. p.
414. MUSZKA Sándor: *Ádám.* = Székelyföld, 6/40–41. p.
415. MUSZKA Sándor: *Arany-este.* = Székelyföld, 6/41. p.
416. MUSZKA Sándor: *Éjeső.* = Székelyföld, 6/40. p.
417. NAGY Attila: *Shakespeare CLV. szonettje.* = Látó, 4/65. p.
418. NAGY Hajnal Csilla: *A bácsi, aki út-t mond.* = Palócföld, 1/8. p.
419. NAGY Hajnal Csilla: *Mennyország.* = Palócföld, 1/9. p.
420. NAGYPÁL István: *A töredékes jó.* = Látó, 5/63–64. p.
421. NAGYPÁL István: *Az átfagyott fiú.* = Bárka, 3/25. p.
422. NAGYPÁL István: *Csendélet, vadászat után.* = Bárka, 3/25–26. p.
423. NAGYPÁL István: *Dimitrij.* = Palócföld, 1/15. p.
424. NAGYPÁL István: *Ének a fiatal Mária Magdolnához.* = Látó, 5/63. p.
425. NAGYPÁL István: *Rapszódia: két tételben.* = Látó, 5/62. p.
426. NEMES Z. Mária: *Denevérek bonfoglalása.* = Várad, 6/4–5. p.
427. NEMES Z. Mária: *Népdalkiegészítés.* = Várad, 6/5. p.
428. NÉMETH András: *Angyalmás, tollak nélkül.* = Irodalmi Jelen, 2014. 6/34. p.
429. NÉMETH András: *Az eljegyzésig.* = Irodalmi Jelen, 2014. 6/36–37. p.
430. NÉMETH András: *Gomba a főtéren.* = Irodalmi Jelen, 2014. 6/35. p.
431. NÉMETH Attila: *Fahíd.* = Napút, 4/74. p.
432. NÉMETH Attila: *Virág.* = Napút, 4/74. p.
433. NÉMETH Bálint: *Ekcéma.* = Holmi, 5/558. p.
434. NÉMETH Bálint: *Utószó.* = Holmi, 5/558. p.
435. NÉMETH Dorka: *Az a lány.* = Napút, 5/17–18. p.
436. NÉMETH Gábor Dávid: *Cukrász.* = Új Forrás, 6/62. p.
437. NÉMETH Gábor Dávid: *Kórokozó.* = Új Forrás, 6/64. p.
438. NÉMETH Gábor Dávid: *Telefon.* = Új Forrás, 6/65. p.
439. NÉMETH Gábor Dávid: *Télbaza.* = Új Forrás, 6/63. p.
440. NÉMETH István Péter: *Áldomás egy csobánci kályacsempére.* = Napút, 6/83. p.
441. NÉMETH Zoltán: *Kunstkamera.* = Alföld, 5/33–34. p.
442. NOVÁK Éva: *A kutató.* = Hid, 4/24. p.
443. NOVÁK Éva: *Bálványok.* = Hid, 4/23. p.
444. NOVÁK Éva: *Fontos.* = Hid, 4/23. p.
445. NOVÁK Éva: *Jótekonny képzelet.* = Hid, 4/25. p.
446. NOVÁK Éva: *Maradók.* = Hid, 4/24. p.

447. NOVÁK Éva: *Nem a dolgok változnak.* = Hid, 4/26. p.
448. NOVÁK Éva: *Önmagunk.* = Hid, 4/23. p.
449. NOVÁK Éva: *Semmi.* = Hid, 4/25. p.
450. NOVÁK Éva: *Sommás.* = Hid, 4/24. p.
451. NOVÁK Éva: *Valódi álom.* = Liget, 5/46. p.
452. NYÍRFALVI Károly: *Monolit.* = Napút, 6/44–45. p.
453. OLÁH András: *április bolondjai.* = Bárka, 4/22–23. p.
454. OLÁH András: *életmentő gyilkosok.* = Bárka, 4/22. p.
455. OLÁH András: *meggondolatlanul.* = Bárka, 4/23. p.
456. OLÁH Dóra: *Katarzis.* = Napút, 6/42. p.
457. ORBÁN János Dénes: *Don Quijote csík-szerénádja.* = Székelyföld, 5/114–115. p.
458. ORBÁN János Dénes: *Vannak vidékek mindenütt.* = Irodalmi Jelen 5/61. p.
459. ORCSIK Roland: *Célpontok.* = Székelyföld, 6/28. p.
460. ORCSIK Roland: *Kilátó.* = Alföld, 5/15. p.
461. ORCSIK Roland: *Kőfagy.* = Alföld, 5/14–15. p.
462. PÁPAY Eszter: *Őszi sétány.* = Napút, 6/31. p.
463. PAPP Attila Zsolt: *Az órák...* = Látó, 4/78. p.
464. PAPP-FÜR János: *árnyékapa.* = Magyar Napló, 6/9. p.
465. PAPP-FÜR János: *megmaradtak.* = Magyar Napló, 6/9–10. p.
466. PAPP-FÜR János: *szemben a játszótérrel.* = Magyar Napló, 6/10. p.
467. PÁSZTOR Béla: *Emlékezés.* = Múlt és Jövő, 1/34. p.
468. PÁSZTOR Béla: *Fussatok, szálljatok...* = Múlt és Jövő, 1/35. p.
469. PÁSZTOR Béla: *Gyertyagyújtáskor.* = Múlt és Jövő, 1/33. p.
470. PÁSZTOR Béla: *Halak sírása.* = Múlt és Jövő, 1/33. p.
471. PÁSZTOR Béla: *Madarászok.* = Múlt és Jövő, 1/32. p.
472. PÁSZTOR Béla: *Tör.* = Múlt és Jövő, 1/32. p.
473. PÁSZTOR Béla: *Únt térkép vagy Föld.* = Múlt és Jövő, 1/34. p.
474. PÉNTEK Imre: *A nejlonszatyor dicsérete.* = Napút, 5/16–17. p.
475. PETŐCZ András: *A hajléktalan isten.* = Forrás, 5/50. p.
476. PETŐCZ András: *A zsolttárolvasó monológja.* = Forrás, 5/52. p.
477. PETŐCZ András: *Az uccánkban, minden éjjel.* = Forrás, 5/50–51. p.
478. PETŐCZ András: *Imádság Párizsban.* = Forrás, 5/51–52. p.
479. PETŐCZ András: *Két kis etűd. Éjszakai menetelés. Hajnali látomás.* = Vár, 2/29. p.
480. PIENTÁK Attila: *iskolánkat.* = Palócföld, 1/5. p.
481. PIENTÁK Attila: *népfalvai rega.* = Palócföld, 1/6. p.
482. PIENTÁK Attila: *példa.* = Palócföld, 1/4. p.
483. PIENTÁK Attila: *túlmegey.* = Palócföld, 1/3. p.
484. POLLÁGH Péter: *30 mocska, 33 keresztje.* = Új Forrás, 4/52. p.
485. POLLÁGH Péter: *A névelőm vagy.* = Új Forrás, 4/51. p.
486. POLLÁGH Péter: *Polipvilág.* = Napút, 5/34. p.
487. RÁCZ Péter: *A szomszéd ház.* = Hid, 2/8. p.
488. RÁCZ Péter: *Most berendezem.* = Hid, 2/9. p.
489. RÁCZ Péter: *Sebbely.* = Hid, 2/8. p.
490. RÉKASY Ildikó: *Rímes-rímséges slam-kíséret.* = Bárka, 3/28–29. p.
491. RÉKASY Ildikó: *Slamerré lenni (vagy nem lenni).* = Bárka, 3/27–28. p.
492. RÓNAY György: *A bécsi úton.* = Tekintet, 3/16–17. p.
493. RÓNAY György: *Részvétlenül.* = Tekintet, 3/15–16. p.
494. SAJÓ László: *Ladányi élet, Ladányi él, Ladányi élni fog.* Előszó. (Csemő) (levél) (kapáloom) (legalább) (mit akar) (vasárnap szünnap) (ad notam A juhásznak jól van dolga) (visithatsz) (seholy) (József Attilának) (a budiban) (hamarosan) (március 15.) (munkadal) (elbújtam) (öröklét) (születésnapomra) (koporsók páternoszttere) (feltámadás) (karácsony) = Életünk, 5/75–80. p.
495. SASS Ervin: *anyámé.* = Bárka, 3/38. p.
496. SASS Ervin: *csodák.* = Bárka, 3/38. p.
497. SASS Ervin: *együtt.* = Bárka, 3/37. p.
498. SASS Ervin: *süt a nap.* = Bárka, 3/37. p.
499. SEBESTYÉN Ádám: *Persephoné búcsúzik.* = Napút, 5/35. p.
500. SERFŐZŐ Krisztián: *1, 2, 3, 4...* = Látó, 6/42. p.
501. SERFŐZŐ Krisztián: *Aznap.* = Látó, 6/41. p.
502. SERFŐZŐ Krisztián: *Két nem létező térédea.* = Napút, 4/115. p.
503. SERFŐZŐ Krisztián: *Macska.* = Látó, 6/42. p.

504. SERFŐZŐ Krisztián: *Szellemzára.* = Napút, 4/115. p.
505. SIMEK Valéria: *Cseppenként.* = Napút, 4/112. p.
506. SIMEK Valéria: *Forrás.* = Napút, 4/112. p.
507. SIMON László, L.: *Reggelente.* = Kortárs, 6/26. p.
508. SIMON László, L.: *Remény.* = Kortárs, 6/26. p.
509. SIMON László, L.: *Utazás.* = Kortárs, 6/26. p.
510. SIMONFY József: *Asztalnál.* = Látó, 3/52. p.
511. SIMONFY József: *Csúcsón.* = Látó, 3/51. p.
512. SIMONFY József: *Dalnok.* = Látó, 3/50–51. p.
513. SIMONFY József: *Rajz befejezve.* = Látó, 3/53. p.
514. SIMONFY József: *Reggel óta.* = Látó, 3/49–50. p.
515. SIMONFY József: *Sose lesz már.* = Látó, 3/51–52. p.
516. SOHÁR Pál: *Amit zúzni kell.* = Irodalmi Jelen 5/49. p.
517. SOLYMOSI Bálint: *A Rózsafűzér Királynője avagy egy utazó napjai.* = Tiszatáj, 5/3–5. p.
518. SOPOTNIK Zoltán: *Kolónia.* = Bárka, 4/19–21. p.
519. STONAWSKI József: *Mély benyomások.* = Napút, 6/34. p.
520. SUMONYI Zoltán: *„Halk csipogást hallottam, apró, elfojtott zokogást”.* = Magyar Napló, 6/43. p.
521. SZABÓ Jolán: *Ködös reggel.* = Napút, 6/38. p.
522. SZABÓ Kisanna: *Abmedabad után a mosogatás.* = Új Forrás, 3/54. p.
523. SZABÓ Sándor: *A parki padon.* = Tekintet, 3/42. p.
524. SZABÓ T. Anna: *Domesztik.* = Bárka, 3/4. p.
525. SZABÓ T. Anna: *Ha már.* = Bárka, 3/4–5.
526. SZABÓ T. Anna: *Kedd.* = Bárka, 3/3. p.
527. SZABÓ T. Anna: *Test.* = Bárka, 3/4. p.
528. SZABÓ T. Anna: *Újítás erődét...* = Látó, 4/89. p.
529. SZÁSZ Anna: *[Versek cím nélkül].* = Napút, 4/116. p.
530. SZEGEDI KOVÁCS György: *Hal.* = Vár, 2/31. p.
531. SZEGEDI KOVÁCS György: *Háromsoros.* = Vár, 2/31. p.
532. SZENTGYÖRGYI László: *1986.* = Napút, 4/117. p.
533. SZENTGYÖRGYI László: *Demokrácia.* = Napút, 4/117. p.
534. SZENTGYÖRGYI László: *Hűség.* = Napút, 4/117. p.
535. SZENTMÁRTONI János: *(Tálem a HÉV csak...)* = Vár, 2/21. p.
536. SZENTMÁRTONI János: *Napos ostroma.* = Vár, 2/20–21. p.
537. SZEPESI Attila: *A bolondok hajója.* = Székelyföld, 6/6. p.
538. SZEPESI Attila: *Páll Laji.* = Székelyföld, 6/6–7. p.
539. SZŐCS Géza: *A Reality Printer.* = Bárka, 3/6–8. p.
540. SZÖLLŐSI Mátyás: *purgatórium.* = Kortárs, 4/28–29. p.
541. SZÖLLŐSSY Balázs: *A pisztácia illatáról.* = Hid, 1/27–28. p.
542. SZÖLLŐSSY Balázs: *Legyen Ön is valószínű!* = Hid, 1/28. p.
543. SZTERCEY Szabolcs: *Egy koan.* = Bárka, 3/41. p.
544. SZTERCEY Szabolcs: *Egy koan.* = Bárka, 3/41–42. p.
545. SZTERCEY Szabolcs: *nyelvéreg.* = Bárka, 3/41. p.
546. TÁBORI Ottó: *A csodálatos manó.* = Életünk, 5/31. p.
547. TÁBORI Ottó: *A nap kövei.* = Életünk, 5/33. p.
548. TÁBORI Ottó: *Berzsenyi.* = Életünk, 5/30. p.
549. TÁBORI Ottó: *Létebizonytalanság.* = Életünk, 5/32. p.
550. TÁBORI Ottó: *Téli hangok.* = Életünk, 5/31–32. p.
551. TÁBORI Ottó: *Téli virrasztó.* = Életünk, 5/30–31. p.
552. TAKÁCS Éva: *Csak a kezemet.* = 2000, 6/42. p.
553. TAMÁS Tímea: *Vakondvilág. Ájtárók. Ájtáró 2. A járattúrás ideje. Vakondbúcsú. A sor vége.* = Látó, 3/5–11. p.
554. TARBAY Ede: *M. D. mester.* = Kortárs, 5/14. p.
555. TARBAY Ede: *Őzbőr-zakó.* = Kortárs, 5/14. p.
556. TARBAY Ede: *Sorsfogyás.* = Kortárs, 5/15. p.
557. TARI István: *Világillatban.* = Vár, 2/11–12. p.
558. TATÁR Sándor: *Álfosziliúk.* = Mozgó Világ, 5/63–64. p.
559. TERÉK Anna: *Halál.* = Hid, 2/15–17. p.
560. TÉREY János: *„A Sátán életre tör.”* = Forrás, 6/3–10. p.

561. TÉREY János: *Férfiak, föl a hegyre.* = Látó, 5/7–18. p.
562. TÉREY János: *Noszogatás.* = Palócföld, 1/7–9. p.
563. TINKÓ Máté: *Zone libre.* = Napút, 5/38. p.
564. TOLNAI Ottó: *A hangszerek utcája.* = Új Forrás, 5/31–49. p.
565. TOMAJI Attila: *Plein air.* = Napút, 5/39–41. p.
566. TOMPA Gábor: *LX felé...* = Látó, 4/102. p.
567. TORNAI József: *Ajégeretnek.* = Életünk, 5/1. p.
568. TORNAI József: *A legnagyobb világosság.* = Életünk, 5/2. p.
569. TORNAI József: *A megfoghatatlan.* = Hítel, 5/6–7. p.
570. TORNAI József: *Árpád anatómiája.* = Hítel, 5/6. p.
571. TORNAI József: *Az élőhalott betűk.* = Hítel, 5/7. p.
572. TORNAI József: *Carmine lugubre.* = Életünk, 5/1. p.
573. TORNAI József: *Én vagyok a szörny.* = Tekintet, 3/3. p.
574. TORNAI József: *Látok hatalmas várost.* = Hítel, 5/8. p.
575. TORNAI József: *Mindent átúszó balak.* = Életünk, 5/3. p.
576. TORNAI József: *Tibeti imamalom.* = Tekintet, 3/4. p.
577. TÓTH Ervin: *Az eltűnt évszak.* = Mozgó Világ, 6/84. p.
578. TÓTH Ervin: *Tükörszilánkok.* = Mozgó Világ, 6/85. p.
579. TÓTH Kinga: *All Machine.* Nyaktiló. Akvárium. Antenna. Közlekedőedények. Metronóm. = Várad, 5/41–43. p.
580. TÓTH Kinga: *Szoborpark.* Váltó. Gumi. Bábszínház. Szédülős egér. Kópók. = Bárka, 3/67–68. p.
581. TÓTH Krisztina: *Nagymama neve napja.* = Bárka, 4/41–42. p.
582. TÓTH Krisztina: *Születésnap.* = Bárka, 4/41. p.
583. TÓTH Krisztina: *Torta-vers.* = Bárka, 4/42. p.
584. TÓTH László: *Ecce.* = Kortárs, 6/17. p.
585. TÓTH László: *Tél a Felső-Csallóközben.* = Kortárs, 6/17. p.
586. TÓTH László: *Wittgenstein szövívője.* = Kortárs, 6/18. p.
587. TÓZSÉR Árpád: *A pipázó bicikli.* = Holmi, 6/674. p.
588. TÓZSÉR Árpád: *Aequamemento rebus.* = Irodalmi Jelen 5/7. p.
589. TÓZSÉR Árpád: *Boszorkánybűfő.* = Holmi, 6/673–674. p.
590. TÓZSÉR Árpád: *Icek.* = Alföld, 5/3. p.
591. TÓZSÉR Árpád: *Icek.* = Irodalmi Jelen 5/6. p.
592. TÓZSÉR Árpád: *Lélek-bellebbezés.* = Alföld, 5/3–4. p.
593. TÓZSÉR Árpád: *Letkiss.* = Kortárs, 4/16–17. p.
594. TÓZSÉR Árpád: *Möbius-tél.* = Kortárs, 4/17. p.
595. TURCZI István: *Keleti portál.* = Alföld, 5/22–24. p.
596. VARGA Dániel: *Forr a magyar.* = Új Forrás, 6/66. p.
597. VARGA Dániel: *Régi fénykép.* = Új Forrás, 6/67. p.
598. VARGA Imre: *Rím Erik danái.* = Kortárs, 4/35–37. p.
599. VARGA Imre: *Rubáink.* = Kortárs, 4/34–35. p.
600. VARGA Máttyás: *[Első számú turista]* = Új Forrás, 6/3–4. p.
601. VARGA Melinda: *A versről.* = Irodalmi Jelen 5/57–58. p.
602. VARGA Melinda: *alarc.* = Napút, 5/42. p.
603. VARGA Melinda: *Almaizü napok.* = Irodalmi Jelen, 2014. 6/25. p.
604. VARGA Melinda: *Decemberi mámor.* = Napút, 5/42. p.
605. VARGA Melinda: *Jégmáz.* = Irodalmi Jelen, 2014. 6/24. p.
606. VARGA Melinda: *Mulandóság.* = Irodalmi Jelen, 2014. 6/26. p.
607. VARGA Melinda: *Séta a világ közepén.* = Irodalmi Jelen, 2014. 6/25. p.
608. VARGA Melinda: *Szívórvány a város felett.* = Irodalmi Jelen, 2014. 6/24. p.
609. VÁRI Csaba: *(az alkoholista főhőse).* = Hítel, 5/54–57. p.
610. VÁRI Csaba: *(Fogyatékt).* = Látó, 3/38. p.
611. VÁRI Csaba: *(Kifordítva).* = Látó, 3/38. p.
612. VÁRI Csaba: *(Pár beszéd).* = Látó, 3/39–40. p.
613. VÁRI Csaba: *(Pusztá kézzel).* = Látó, 3/37. p.
614. VÁRI Csaba: *(Szabadulás).* = Látó, 3/38. p.
615. VÁRI Csaba: *(Végeles).* = Látó, 3/37. p.
616. VÁRI Félián László: *Aztán visszatért.* = Bárka, 3/50–51. p.
617. VÁRI Félián László: *Már megint a régi.* = Bárka, 3/50. p.
618. VASADI Péter: *A bójákon túl.* = Magyar Napló, 6/4. p.

619. VASADI Péter: *Egyedül nézem.* = Magyar Napló, 6/4. p.
620. VASADI Péter: *És te ki vagy? Megmondom.* = Napút, 6/3–4. p.
621. VASADI Péter: *Két improptu.* = Vigilia, 5/362–364. p.
622. VASADI Péter: *Mikor jön végre.* = Magyar Napló, 6/4. p.
623. VASADI Péter: *Zene, vég nélkül.* = Magyar Napló, 6/3. p.
624. VASADI Péter: *Zene, vég nélkül.* = Új Forrás, 5/61–62. p.
625. VASS Norbert: *Délnek a sötét.* = Új Forrás, 4/42. p.
626. VASS Norbert: *Hullámsír.* = Új Forrás, 4/43. p.
627. VASS Norbert: *Megint ősz.* = Új Forrás, 4/43. p.
628. VASS Tibor: *<Bibinke és> az áprilisi tréfák I.* = Irodalmi Jelen 5/23–24. p.
629. VETŐ Miklós: *A folyón, a folyón.* = Múlt és Jövő, 1/107. p.
630. VETŐ Miklós: *Álom a pokolról.* = Múlt és Jövő, 1/111. p.
631. VETŐ Miklós: *Borús világ.* = Múlt és Jövő, 1/106. p.
632. VETŐ Miklós: *Hideg mezőkön.* = Múlt és Jövő, 1/108. p.
633. VETŐ Miklós: *Hideg napok.* = Múlt és Jövő, 1/107. p.
634. VETŐ Miklós: *Írnék, szívem...* = Múlt és Jövő, 1/110. p.
635. VETŐ Miklós: *Mai ars poetica.* = Múlt és Jövő, 1/109. p.
636. VETŐ Miklós: *Mérlegelés.* = Múlt és Jövő, 1/108. p.
637. VETŐ Miklós: *Minden setét.* = Múlt és Jövő, 1/105. p.
638. VETŐ Miklós: *Őrizzetek.* = Múlt és Jövő, 1/104. p.
639. VETŐ Miklós: *Szellemidézés.* = Múlt és Jövő, 1/2. p.
640. VIDA Gergely: *Egy báromszög illúziója.* = Irodalmi Jelen, 2014. 6/12–13. p.
641. VILLÁNYI László: *A kőristalány.* = Székelyföld, 6/22. p.
642. VILLÁNYI László: *Bőrönd.* = Forrás, 5/16. p.
643. VILLÁNYI László: *Ébredés.* = Forrás, 5/17. p.
644. VILLÁNYI László: *Foszlányok.* = Székelyföld, 6/23. p.
645. VILLÁNYI László: *Hűsz.* = Forrás, 5/16. p.
646. VILLÁNYI László: *Matematika.* = Székelyföld, 6/22. p.
647. VILLÁNYI László: *Napfény.* = Forrás, 5/16. p.
648. VILLÁNYI László: *Szárny.* = Forrás, 5/16. p.
649. VILLÁNYI László: *Szürke.* = Forrás, 5/16. p.
650. VINCZE Erika: *A hajnali metrót várva.* = Napút, 5/44. p.
651. VINCZE Erika: *koptatott.* = Napút, 5/45. p.
652. VINCZE Erika: *Volt egy világ.* = Napút, 5/45. p.
653. VISKY András: *1564 – 1964 – 2014.* = Látó, 4/107. p.
654. VISKY Bence: *Címtelen.* = Látó, 6/58. p.
655. VISKY Bence: *Címtelen.* = Látó, 6/58–59. p.
656. VISKY Bence: *Címtelen.* = Látó, 6/59. p.
657. VISKY Bence: *Címtelen.* = Látó, 6/59. p.
658. VISKY Bence: *El.* = Látó, 6/57. p.
659. VISKY Bence: *Olivérhez.* = Látó, 6/57–58. p.
660. VÖRÖS István: *A szépség koldusai.* = Liget, 6/63–64. p.
661. VÖRÖS István: *XXII. zsolttár.* = 2000, 5/50–51. p.
662. VÖRÖS István: *XXIII. zsolttár.* = 2000, 5/51–52. p.
663. VÖRÖS István: *XXVI. zsolttár.* = 2000, 5/52–53. p.
664. WEINER SENNYEY Tibor: *A Gautama közben.* = Hid, 2/37. p.
665. WEINER SENNYEY Tibor: *bögrealom.* = Hid, 2/38–39. p.
666. WEINER SENNYEY Tibor: *manilakígyó.* = Hid, 2/36. p.
667. ZALÁN Tibor: *És néhány haiku...17.* = Látó, 5/75–76. p.
668. ZALÁN Tibor: *Ismeretlen Pünkösdi Udvarló Verszet.* = Bárka, 4/4. p.
669. ZALÁN Tibor: *Keleti szöttek.* = Bárka, 4/3. p.
670. ZALÁN Tibor: *Séta Valabonnából, Székelyföldön.* = Székelyföld, 5/163–164. p.s
671. ZALÁN Tibor: *Szieszta.* = Bárka, 4/4–6. p.
672. ZSÁVOLYA Zoltán: *Bérlavó.* = Magyar Napló, 5/47. p.
673. ZSÁVOLYA Zoltán: *Christmas Shopping.* = Magyar Napló, 5/46. p.
674. ZSÁVOLYA Zoltán: *Kép, falon.* = Magyar Napló, 5/47. p.
675. ZSEBŐK Csaba: *A lellem győz.* = Napút, 4/41. p.
676. ZSEBŐK Csaba: *Lélek-látogatók.* = Napút, 4/41. p.

677. ZSIGMOND Ede: *Köbor kutya*. = Múlt és Jövő, 1/64. p.
678. ZSIGMOND Ede: *Téren*. = Múlt és Jövő, 1/63. p.

Rövidpróza

679. ABAFÁY Csillag: *Rubicon*. = Székelyföld, 6/29–30. p.
680. ÁCS József: *A föld sója*. = Liget, 6/67–74. p.
681. ADORJÁNI Panna: *Anyám mindig akkor hív Székéjpon, amikor esik az eső*. = Várad, 5/17–19. p.
682. ADORJÁNI Panna: *Kicsi Sára minden nap imádkozik a Jóistenkéhez*. = Várad, 5/20–22. p.
683. BÁNKI Éva: *Ki ne nézz, be ne nézz...!* = Látó, 6/7–9. p.
684. BÁNYAI Tamás: *Hamlet a túlparton*. = Magyar Napló, 6/5–8. p.
685. BARÁTHY György: *A troll*. = Tekintet, 4/23–26. p.
686. BARTUSZ-DOBOSI László: *Szigligeti istenek*. = Kortárs, 4/30–33. p.
687. BECK Tamás: *Fortinbras az örök boldogságról*. = Várad, 6/6–8. p.
688. BECK Tamás: *Nyomok*. = Mozgó Világ, 6/76–77. p.
689. BENCSIK Orsolya: *Pornó*. = Hid, 1/13–16. p.
690. BENE Zoltán: *Isten háta mögötti vidék*. = Liget, 6/55–60. p.
691. BENE Zoltán: *Töredék egy halálról és egy rabszolgáról*. = Liget, 5/48–49. p.
692. BENEDEK Miklós: *Találkozás*. = Hid, 2/23–26. p.
693. BENEDEK Szabolcs: *Bécsi kávé*. = Bárka, 3/30–34. p.
694. BÜTH Emília: *A kocka*. = Liget, 5/44–45. p.
695. CSABAI László: *Vigasztalás*. = Kortárs, 4/18–26. p.
696. CSERNA-SZABÓ András: *Josefa és Rosa*. = 2000, 6/29–35. p.
697. CSIPPÁN Péter: *Ottó*. = Liget, 6/34–37. p.
698. CSUSZNER Ferencz: *Repülőlecek*. = Várad, 6/22–33. p.
699. DANYI Zoltán: *Lincoln Continental*. = Tiszatáj, 5/6–17. p.
700. DRAGOMÁN György: *Az átkeles*. = Alföld, 5/37–39. p.
701. FALUDI Ádám: *Iniciálék*. Szondaxin. Tekintettel ennyi meg ennyi év után.

- Kézenfogva a tengerpart ledeszkázott sétányán. Gerezed pók, amely mögött nem látszik a háló. = Irodalmi Jelen 5/25–28. p.
702. FALVAI Máttyás: *Placebo*. = Bárka, 3/43–46. p.
703. FEKETE I. Alfonz: *Az elsüllyedt világom II*. = Hid, 4/20–22. p.
704. FERDINANDY György: *A baumeister családja*. = Kortárs, 6/19–22. p.
705. FERDINANDY György: *Nagyapa*. = Vigilia, 6/441–445. p.
706. FINY Petra: *A különös kert*. = Új Forrás, 6/73–80. p.
707. FODOR Györgyi: *Zuboly álma...* = Látó, 4/34–35. p.
708. GÁSPÁR-SINGER Anna: *Tenisz*. = Látó, 5/37–40. p.
709. GERGELY Tamás: *Királydrámák I–V, valamint Donna monológia*. (Félcercsek) Királydrámák I. Ada Milea. Királydrámák II. Ruszlana. Királydrámák III. Genesis Carmona. Királydrámák IV. Szonvol. Királydrámák V. Aisha. Donna monológia. = Látó, 4/28–31. p.
710. GRECSÓ Krisztián: *Megyek utánad*. = Alföld, 5/35–37. p.
711. GRENDEL Lajos: *Mint ha szabadságon lennék*. = Alföld, 5/5–7. p.
712. GRENDEL Lajos: *Most már minden bonyolultabb*. = Bárka, 4/15–16. p.
713. GYÖNGYÖSI Bálint: *A búvész*. = Látó, 6/60–64. p.
714. GYÖRFFY Ákos: *A hegyi füzethől*. = Vigilia, 6/428–429. p.
715. HAJÓS Eszter: *Földkerülő pálya, vízen, szélért*. = Látó, 5/71–74. p.
716. HAJÓS Eszter: *Nem írni tovább*. = Látó, 5/65–67. p.
717. HAJÓS Eszter: *Tömd ki, ha üres*. = Látó, 5/67–70. p.
718. HALÁSZ Margit: *Dinnye*. = Alföld, 5/20–21. p.
719. HÁSZ Róbert: *Mire a bárdok megérkeznek*. = Forrás, 5/18–34. p.
720. HOLLÓS Máté: *Sötétben ballani*. = Liget, 5/26–27. p.
721. HORGAS Judit: *Selejt*. = Liget, 5/34–35. p.
722. HORVÁTH (EÖ) Tamás: *Üvegghábatás*. = Magyar Napló, 5/9–15. p.
723. INCZÉDY Tamás: *Ügy tartják*. = Liget, 5/59–61. p.
724. JAGER Luca: *Tabula rasa*. = Liget, 5/63–65. p.
725. JÁMBORNÉ BALOGH Tünde: *Az üstökös*. = Liget, 5/11–18. p.

726. JÁMBORNÉ BALOGH Tünde: *Szomjan Velencében*. = Liget, 6/45–47. p.
727. JASSÓ Judit: *PTSD*. = Hid, 2/27–35. p.
728. JÓDAL Katalin: *53 Miles West of Venus*. = Hid, 2/10–14. p.
729. KAKUK Tamás: *A Nacsa-vonalak*. = Új Forrás, 4/57–59. p.
730. KALAPOŠ Éva Veronika: *Mátó*. = Várad, 6/40–42. p.
731. KALÁSZ István: *Megbívás*. = Vár, 2/25–27. p.
732. KAPITÁNY Máté: *Patak kopogása*. = Liget, 5/5–9. p.
733. KESZTHELYI Rezső: *Szobasétány*. = Irodalmi Jelen 5/4–5. p.
734. KISS Tamás, T.: *Miért félek a nőktől?* = Hid, 2/18–22. p.
735. KISSLAKI László: *Örömbáz a „Vidám Vitézbéz”*. = Székelyföld, 6/15–21. p.
736. KONTRA Ferenc: *Megálló a Vörös Macskánál*. = Székelyföld, 6/8–12. p.
737. KOVÁCS Dominik-KOVÁCS Viktor: *Birodalom*. = Bárka, 4/35–37. p.
738. KRUSOVSKY Dénese: *A harmadik ember*. = 2000, 5/21–26. p.
739. KUN Árpád: *Rendes idő*. = Új Forrás, 4/50. p.
740. KUN Árpád: *Töredék apámról*. = Új Forrás, 4/50. p.
741. KÜRTHY Réka: *Egy dallam*. = Vár, 2/30. p.
742. LAKATOS István: *Óraverzum*. = Bárka, 4/45–46. p.
743. LEVENDEL Júlia: *Kellekeink*. = Liget, 5/51–53. p.
744. LUKÁTS János: *A lázongó ritter*. = Kortárs, 5/28–33. p.
745. MAGYAR László András: *Sarkkör*. = Mozgó Világ, 6/73–75. p.
746. MANN Lajos: *Kotlóskomédia*. = Magyar Napló, 6/24–28. p.
747. MÁN-VÁRHEGYI Réka: *Viszlát, kamaskor!* = Új Forrás, 3/21–29. p.
748. MECHIAT Zina: *Ideje a kiszaggatásnak*. = Napút, 5/23–24. p.
749. MÉNKŰ Judit: *Kedves naplóm!* = Tekintet, 3/47–50. p.
750. MÉSZÁROS URBÁN SZABÓ Gábor: *Négy*. = Napút, 5/25–28. p.
751. MISKOVICS Anna: *Apa, nem láttad?* = Tekintet, 3/43–46. p.
752. NAGY Gabriella: *Karolina*. = Jelenkor, 5/533–537. p.
753. NOVÁK Gábor: *Érzélgős utazás*. = Liget, 6/29–32. p.
754. NOVÁK Gábor: *Kutyamaszk*. = Liget, 5/37–39. p.
755. OBERCZIÁN Géza: *Réten, erdőn*. = Palócföld, 1/28–34. p.
756. PARTI NAGY Lajos: *A teremőrnő*. = Holmi, 6/643–647. p.
757. PORKOLÁB Ádám: *Lélekegyenesek és gondolatmócsingok*. = Palócföld, 1/48–51. p.
758. PÓSFALAI György: *Morfondír*. Terv. Alternatíva. A titok. Tanács. Mifene. Egy nap kilátásai. Fohász. Magány. Ennyi. = Holmi, 5/572–578. p.
759. RÉBB Terézia: *Éjszakákon át*. = Liget, 5/23–25. p.
760. REMÉNYI Tibor: *Fény vagy hang nélkül?* = Liget, 5/55–57. p.
761. SAJÓ László: *A futball abcjéjéből*. = 2000, 6/36–39. p.
762. SCHREINER Dénes: *Mozdulatlanságművészet*. = Holmi, 6/636–643. p.
763. SEMBERY Gábor: *A hamvasztás*. = Forrás, 6/17–19. p.
764. SEMBERY Gábor: *A pofon*. = Forrás, 6/13–17. p.
765. SEMBERY Gábor: *Az angol*. = Forrás, 6/11–13. p.
766. SIGMOND István: *A dallam*. = Forrás, 5/5–7. p.
767. SIGMOND István: *Még van esély?* = Forrás, 5/7–9. p.
768. SIGMOND István: *Mindörökké?! = Forrás, 5/11–13. p.*
769. SIGMOND István: *Telnek a mennyei kukák*. = Forrás, 5/9–11. p.
770. SIRBIK Attila: *Jenki*. = Hid, 1/10–12. p.
771. SORBÁN Attila: *Julius Caesar (I. e. 44/MMXIV. ikt. számú döglött akna) Kribus Ignác fűtőrszermester zárójelentése*. = Látó, 4/56–57. p.
772. SZABADOS Árpád: *Felbő*. = Irodalmi Jelen, 2014. 6/29–33. p.
773. SZABADOS Árpád: *Kigyó vagy?* = Irodalmi Jelen, 2014. 6/27–29. p.
774. SZABÓ Ádám: *Aranyközép*. = Székelyföld, 6/32–39. p.
775. SZABÓ Ádám: *Hercegi kiszolgálás*. = Várad, 5/33–40. p.
776. SZABÓ T. Anna: *Tüske*. = Mozgó Világ, 5/85–86. p., 6/78–79. p.
777. SZABÓ Tibor Benjámin: *Kudarc*. = Napút, 5/29–33. p.
778. SZAPPANOS Gábor: *A Szindbád-klónok története*. = Napút, 5/46–61. p.
779. SZÁVAI Attila: *A galambraj*. = Palócföld, 1/47–52. p.

780. SZEGEDI-SZABÓ Béla: *Az ember, aki találkozott a teknőssel.* = Új Forrás, 3/11–12. p.
781. SZEGEDI-SZABÓ Béla: *A lány és a paradicsommadár.* = Új Forrás, 3/10–11. p.
782. SZEGEDI-SZABÓ Béla: *Mariszádi és a fény.* = Új Forrás, 3/12–13. p.
783. SZŐKE Imre Mátyás: *Selfie.* Selfie 1. Selfie 2. Selfie 3. = Irodalmi Jelen, 2014. 6/7–11. p.
784. SZÜTS Diana: *Tűjkép a Pokolról.* = Vár, 2/33–43. p.
785. TÁBORI Zoltán: *A kastély.* = Tekintet, 3/29–41. p.
786. TAMÁS Dénes: *Óda a magassághoz.* = Látó, 5/43–48. p.
787. TEMESI Ferenc: *Miért nem lettem kiskakas?* = Székelyföld, 6/24–26. p.
788. TÓTH András: *Az al-Kuvaiti akció.* = Palócföld, 1/36–47. p.
789. TÓTH Krisztina: *A kulcs.* = Alföld, 5/7–12. p.
790. TÓTH Krisztina: *Falkavezér.* = Holmi, 5/511–514. p.
791. UNGVÁRI László Zsolt: *Az ércakaszéltörzsája.* = Bárka, 4/24–26. p.
792. VÁRADY Judit: *Titkok.* = Liget, 5/67–69. p.
793. VÁRI Attila: *Emlékek tükörcserpe.* = Tekintet, 4/6–15. p.
794. VÁRI FABIÁN László: *Vásártér.* = Kortárs, 4/5–15. p.
795. VASAGYI Mária: *Angyalok a Kruspér-báz udvarán.* = Híd, 2/3–6. p.
796. VÉCSEI Rita Andrea: *Teniszlabdaszörfű Dása előkerül.* = Bárka, 4/43–44. p.
797. ZOLTÁN Gábor: *A szent ház.* = Holmi, 6/651–662. p.
798. ZSÁGOT András: *Kalandozások a helyestrés világában.* = Látó, 6/14–29. p.
804. BÖNDÖR Pál: *Kirakatpor.* = Híd, 4/3–13. p.
805. CSÁK Gyula: *Háttér.* (Önéletrajzi részlet 19.) = Életünk, 5/4–15. p.
806. CSOBÁNKA Zsuzsa: *A hiányzó test.* = Alföld, 5/16–19. p.
807. CSOBÁNKA Zsuzsa: *A hiányzó test.* = Várad, 6/13–18. p.
808. CSOBÁNKA Zsuzsa: *Majdnem Auschwitz.* = Híd, 1/17–26. p.
809. DANYI Zoltán: *Amerika.* = Mozgó Világ, 5/79–84. p.
810. EGRESSY Zoltán: *Százezer eperfa.* = Bárka, 3/20–23. p.
811. EGRESSY Zoltán: *Százezer eperfa.* = Mozgó Világ, 6/68–72. p.
812. ESTERHÁZY Péter: *Egyszerű történet vessző száz oldal.* A Márk-változat. = Jelenkor, 5/489–494. p.
813. FÁBIÁN László: *Egyél érett gyümölcsöt!* = Életünk, 5/24–29. p.
814. FERDINANDY György: *Lábjegyzetek III.* = Tiszatáj, 5/42–46. p.
815. GÉCZI János: *33. hang.* = Híd, 4/27–33. p.
816. GÉCZI János: *A hang.* = Bárka, 3/52–56. p.
817. GÉCZI János: *A hang.* = Életünk, 5/63–74. p.
818. HORVÁTH Péter: *Kedves Isten!* = Kortárs, 5/6–13. p.
819. HORVÁTH Péter: *Kedves Isten.* = Látó, 3/54–67. p.
820. HORVÁTH Péter: *Kedves Isten.* = Látó, 6/31–36. p.
821. HORVÁTH Péter: *Kedves Isten.* = Várad, 5/9–14. p.
822. JOLSVAI András: *Holnapra jobb lesz.* = Tekintet, 3/5–14. p.
823. JUHÁSZ György: *Miklós.* = Hítel, 5/48–53. p.
824. KELECSÉNYI László: *Emléked leszek.* = Kortárs, 6/10–16. p.
825. KIRÁLY Farkas: *Sortűz karácsonykor.* = Napút, 5/19–22. p.
826. KISS Tibor Noé: *Aludnod kellene.* = Látó, 3/41–48. p.
827. LADIK Katalin: *Folyékony tükör.* = Irodalmi Jelen 5/8–22. p.
828. LAN CZKOR Gábor: *Folyamisten.* = Bárka, 3/11–13. p.
829. LOVAS Ildikó: *Cenzúra alatti.* = Híd, 5/3–9. p.
830. MAGYARY Ágnes: *Érzékeny mértan.* = Látó, 3/27–36. p.
831. MÁNYOKI Endre: *Tűz emészt el.* = Irodalmi Jelen 5/31–34. p.

Hosszupróza

799. BÁGYONI SZABÓ István: *Amikor megkopárodnak a hegyek.* = Hítel, 5/37–45. p.
800. BARTÓK Imre: *A nyúl éve.* = Várad, 5/44–49. p.
801. BENEDEK Szabolcs: *Retrothriller.* = Látó, 6/43–51. p.
802. BENEDEK Szabolcs: *Retrothriller.* = Palócföld, 1/30–36. p.
803. BERKA Attila: *Anómia.* = Irodalmi Jelen, 2014. 6/14–23. p.

832. MÁNYOKI Endre: *Tűz emészt el.* Szilánkok egy megírhatatlan regényből (5.) = Irodalmi Jelen, 2014. 6/38–43. p.
833. MÁRTON Evelin: *Intelmek Cézárhoz.* = Látó, 5/26–33. p.
834. MURÁNYI Sándor Olivér: *Birok.* = Új Forrás, 6/68–69. p.
835. NYERGESZ András: *Feljebb a grádicson.* = Új Forrás, 6/85–92. p.
836. NYERGESZ Gábor Ádám: *egy ideje.* = Új Forrás, 6/99–100. p.
837. ORAVECZ Imre: *Old country.* = Vigilia, 5/366–371. p.
838. ORCSIK Roland: *Felvétel indul.* = Híd, 1/3–9. p.
839. SARUSI Mihály: *Úti levél.* = Vár, 2/46–58. p.
840. SZÁNTÓ T. Gábor: *Kafka macskái.* = Kortárs, 5/18–24. p.
841. SZÖLLŐSI Mátyás: *Irány észak.* = Látó, 5/51–61. p.
842. TÉNYNYI Csaba: *A ház maga.* = Palócföld, 1/37–46. p.
843. ZELNIK József: *Óda a bazárhoz.* Oda-haza. = Kortárs, 6/27–29. p.

Közönség előtt előadásra szánt mű

844. DETT Liliána: *Ezeregyéjszaka-bazár.* = Napút, 6/46–53. p.
845. ESTERHÁZY Péter: *Hét utolsó szó.* = Alföld, 5/5–31. p.
846. KISS Judit Ágnes: *Bábocská.* 1. a táncterem. 2. a tengernél. 3. a táncterem. 4. a börtönben. 5. a zárkában. 6. a mese. 7. odaát. = Új Forrás, 3/4053. p.
847. KOVÁCS András Ferenc: *Komédiások feslett Armadája.* = Jelenkor, 6/669–673. p.
848. POZSGAI Zsolt: *A királytalálkozó.* = Napút, 4/11–41. p.
849. TERÉK Anna: *Vajdasági lakodalom.* = Híd, 4/34–59. p.
850. TÉREY János: *Empirások.* = Székelyföld, 5/138–144. p.
851. TÉREY János: *Epifánia királynő.* Királynődráma huszonegy képben. = Jelenkor, 6/617–668. p.

852. VALACHI Anna: *Szépségkoldusok.* Párhuzamos életrajzi dráma, dokumentumok alapján, két részben. = Napút–füzetek, 84/1–52. p.
853. ZALÁN Tibor: *Ének Igorról és csapatáról.* = Életünk, 5/50–62. p.

Átmeneti műfajok

854. ACÉL Géza: *(színo)lira.* = Tiszatáj, 5/22–23. p.
855. DÉNES László: *Levélrészlet.* = Székelyföld, 6/27. p.
856. PODMANICZKY Szilárd: *Most élsz II.* = Jelenkor, 5/529–532. p.
857. PODMANICZKY Szilárd: *Most élsz III.* = Kortárs, 6/6–9. p.
858. SZABÓ Imola Julianna: *Kicsikben.* = Tiszatáj, 5/34–35. p.
859. SZABÓ Imola Julianna: *Másképp élet.* = Tiszatáj, 5/34. p.
860. SZABÓ Imola Julianna: *Nem élünk már itt.* = Tiszatáj, 5/35. p.
861. SZEPESI Attila: *Magyarai poéták.* = Székelyföld, 6/5. p.
862. VÁRNAGY Márta: *Elkeverve.* = Palócföld, 1/10. p.
863. VÁRNAGY Márta: *Térképuzumó.* = Palócföld, 1/11. p.

Kevert műfajok

864. [BOGDÁN László] Bogdanov, Vaszilij: *A kóbor kutya.* = Irodalmi Jelen 5/50–52. p.
865. BOGDÁN László/Bogdanov, Vaszilij: *Ricardo Reis Szibériában.* = Látó, 6/65–74. p.
866. GÉCZI János: *Képvversek Zalán Tibornak 1–4.* = Bárka, 4/7–10. p.
867. TANDORI Dezső: *Képvversek.* = Új Forrás, 5/22–23. p.
868. TANDORI Dezső: *Szétösszefüggés, összeszt.* = Tiszatáj, 5/24–33. p.

(Összeállította: BUDA ATTILA)

SZÁMUNK SZERZŐI

FÖLDES LÁSZLÓ HOBÓ (1945) dalszerző, előadóművész

JÁSZ ATTILA (1966) költő, szerkesztő

KÓKAI MÁRTON (1987) a Magyar VADÁSZLAP szerkesztője

KONCZ TAMÁS (1982) kritikus

MAJTÉNYI GYÖRGY (1974) történész

MAKAI MÁTÉ (1986) kritikus

SZALAI ZSOLT (1979) író, szerkesztő

VARRÓ ANNAMÁRIA (1988) kritikus

VIDOSA ESZTER (1991) kritikus

VILLANGÓ-TÖRÖK IVETT (1987) muzeológus, a Magyar Mezőgazdasági Múzeum munkatársa

VINCZE FERENC (1979) író, irodalomtörténész, a Szépirodalmi Figyelő szerkesztője

WALLENDUMS PÉTER (1975) vadgazdálkodási szakmérnök, a Magyar VADÁSZLAP főszerkesztő-helyettese

CSURGAI HORVÁTH JÓZSEF *Székesfehérvár urbanizációja*

A városfejlődés a kiegyezés korában

2014, 288 oldal, 3125 Ft

A könyv Székesfehérvár Monarchia-korabeli urbanizációját mutatja be. A városi levéltár gazdag anyagának felhasználásával, egyúttal az ország egészére vonatkozó szakirodalomra támaszkodva ismerteti a város politikai változásait, a város vezetőinek, testületeinek, patrióta polgárainak hozzájárulását Fehérvár fejlődéséhez. Részletesen foglalkozik az urbanizáció minden lényeges területével az iparosodástól kezdve a közterek alakításán, az építkezéseken, szociális intézmények létrehozásán, a vízvezeték- és csatornahálózat kiépítésén át a villanyvilágítás bevezetéséig, a közúti és vasúti közlekedés fejlesztéséig.

Bár Székesfehérvár fejlődése – többek között épp az akkoriban kialakított országos vasúti vonalhálózat sajátosságai miatt – elmaradt a Dunántúl két legfejlettebb városa, Győr és Pécs mögött, a nehézségek ellenére sikerült kiépíteni az 1910-es évekre Fejér megye székhelyén is a modern városi infrastruktúrát.

Csurgai Horváth József történész, főiskolai tanár, Székesfehérvár Megyei Jogú Város Levéltárának igazgatója.

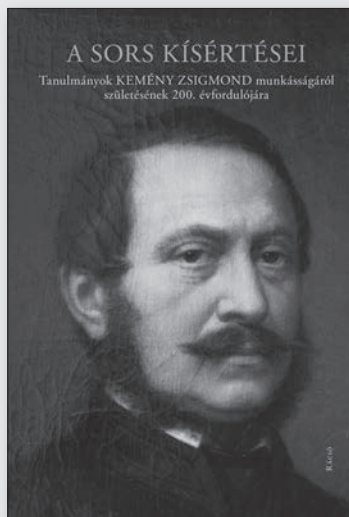
A kötet megrendelhető vagy kedvezményesen megvásárolható a kiadó szerkesztőségében: Ráció Kiadó • 1072 Budapest, Akácfa utca 20.
tel.: (1) 321-8023 • fax: (1) 402-1293 • e-mail: racio@racio.hu • www.racio.hu

SZEGEDY-MASZÁK MIHÁLY (SZERK.)

A sors kísértései

Tanulmányok Kemény Zsigmond munkásságáról
születésének 200. évfordulójára

2014, 420 oldal, 3750 Ft

A kétszáz éve született Kemény Zsigmondnak emléket állító tanulmánykötet egy nagy nemzeti értéket képviselő, a magyarság önismerete szempontjából nélkülözhetetlen életmű gyökeres újraértékelésére vállalkozik. Arra a kérdésre keresi a választ, mi lehet érdekes 19. századi irodalmunk egyik legnagyobb írójának munkásságából 2014-ben.

Az itt olvasható, négy nemzedékhez tartozó szakértők által írt tizen-nyolc tanulmány hűen tükrözi vissza jelenkorunk értelmezőinek sokrétű érdeklődését, ugyanis a Kemény közírói tevékenységét, publicisztikáját, politikai jellemrajzait, életművét értelmező, munkásságának utóéletét és hatástörténetét feldolgozó írások, valamint az egyes regényekre összpontosító illetve több regényt összevető összehasonlító értekezések átfogó képet adnak egy rendkívül sokoldalú, több műfajban maradandót alkotó, nemzetközileg is kiemelkedően jelentős szerző tevékenységéről.

A kötet megrendelhető vagy kedvezményesen megvásárolható a kiadó szerkesztőségében: Ráció Kiadó • 1072 Budapest, Akácfa utca 20.
tel.: (1) 321-8023 • fax: (1) 402-1293 • e-mail: racio@racio.hu • www.racio.hu

KOMMENTÁR: A MAGYARÁZAT

A 2014/3. SZÁM TARTALMÁBÓL

Mike Károly: *Az antikommunizmuson túl*

UJJÉ, A LIGETBEN

Békés Márton: *A Lizsében*

Pákozdi Imre: *Kiáltvány a
Városligetért*

„Biztosra megyünk” – Zsuppán

András beszélgetése Baán

Lászlóval, a Liget Budapest

beruházás kormánybiztosával

MŰHELY

Keményfi Róbert: *Teleki Pál utolsó*

államföldrajzi víziója – A déli német

ütközőállam magyar képzete [I.]

Fejérdy Gergely: *Auer Pál, az*

árnyékember – A 20. századi magyar–

francia kapcsolatok egy meghatározó szereplője

JOBBDOLDALI KORMÁNYZÁS ÉS ANTIKOMMUNIZMUS
Mike Károly

„BIZTOSRA MEGYÜNK”
Beszélgetés Baán Lászlóval a Liget Budapest projektéről

A FRANCIA ÖSSZEKOTÓ: AUER PÁL ÉLETE
Fejérdy Gergely

TELEKI PÁL ÉS A NÉMET ÜTKÖZŐÁLLAM
Keményfi Róbert

2014|3

MESSZELÁTÓ

Rajcsányi Gellért: *Küzdelem a világ varázstanánítása ellen – Királyok örök útján:*

Jordánia

KELET-KÖZÉP

Muszatics Péter: *Kelet-közép – európai városportrék IV. Łódź – a káprázat földje*

SZEMLE

Borbás Barna: *A lázadók csendben érkeznek* (Békés Márton könyvéről)

Bartha Ákos: *Tettesek nyomában* (Ungváry Krisztián könyvéről)

Szász Lajos: *Katolicizmus, szocializmus, magyar faj* (Kovács Dávid Szabó
Dezső-monográfiájáról)

Kovács Tamás: *Történelem újragondolva* (Máthé Áron könyvéről)

S. VARGA PÁL

Az újraszótt háló

Kulturális mintázatok szerepe a felvilágosodás
utáni magyar irodalomban

2014, 368 oldal, 3500 Ft

Az ember – Clifford Geertz metaforája szerint – „jelentések maga szötte hálójában függő állat”, aki a külvilágból érkező ingereket e háló rezdüléseiként érzékeli. A háló persze „mindig fölfeslik valahol” – az új tapasztalatok rendre hézagokat ütnek a jelentések szövetén; ilyenkor heves reakciók indulnak újraalkotására. E kötet tanulmányai abból indulnak ki, hogy a felvilágosodás komoly szakadásokat idézett elő az európai kultúra szövedékén, a romantika kora pedig megkísérelte újraszözni e megtépázott hálót.

A korszak magyar irodalma az értelem új rendjének kialakításában a nemzet megújított fogalmának csakúgy kiemelt szerepet juttatott, mint a vallás újraértelmezésének; a költészet pedig – Kölcsey, Vörösmarty és Petőfi lírájának tanúsága szerint – új értelemsémák létrehozására törekedve az értelem elvesztésének tapasztalatáról is számot adott.

A kötet szerzője Geertzcel együtt vallja: a kultúratudományok művelőjének „alapvető hivatása nem az, hogy legmélyebb kérdéseinkre válaszoljon, hanem az, hogy hozzáférhetővé tegye számunkra azokat a válaszokat, amelyeket más emberek [...] adtak ezekre a kérdésekre”.

A kötet megrendelhető vagy kedvezményesen megvásárolható a kiadó szerkesztőségében: Ráció Kiadó • 1072 Budapest, Akácfa utca 20.
tel.: (1) 321-8023 • fax: (1) 402-1293 • e-mail: racio@racio.hu • www.racio.hu

ISSN 1585-3829

9 771585 382140

1 4 0 0 4

Ára: 600 Ft

